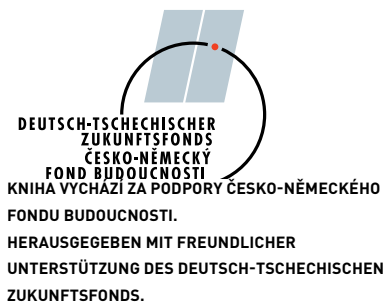

(NĚ)KDE V ČECHÁCH
(N)IRGENDWO
IN BÖHMEN

Kniha je financovaná z Fondu malých projektů v Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014 – 2020. Název projektu: 20 let Proudění-Strömungen. Číslo projektu: EEL-0349-CZ-28.02.2018.

Das Buch wurde aus dem Kleinprojektfond im Programm der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit der Tschechischen Republik und dem Freistaat Sachsen 2014 – 2020 gefördert. Titel des Projektes: 20 Jahre Strömungen-Proudění. Nummer des Projektes: EEL-0349-CZ-28.02.2018.

(NĚ)KDE V ČECHÁCH

20 LET PROUDĚNÍ-STRÖMUNGEN

KONCEPT A REALIZACE: MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

PŘEKLADY: JAN KORBELÍK, YANNICK BAUMANN

JAZYKOVÉ KOREKTURY: BRIGITTE C. REICHL,

JANA POLÁKOVÁ, YANNICK BAUMANN, JAN KORBELÍK,

MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

GRAFIKA: BÜROBALTHA, KREFELD

FOTOGRAFIE: LIBOR STAVJANÍK, DAGMAR CETTL,

GABY BALTHA, MAREK RUBEC, PAVEL MATOUŠEK,

RICHARD VODIČKA, MARKUS HIESLEITNER,

FRANZ BRUNNER, KULTURNÍ CENTRUM ŘEHLOVICE

REŠERŠE: DAGMAR CETTL

TISK: MARTY PLUS, STARÉ MĚSTO

© KULTURNÍ CENTRUM ŘEHLOVICE

VŠECHNA PRÁVA VYHRAZENA.

ISBN 978-3-947103-03-4

(N)IRGENDWO IN BÖHMEN

20 JAHRE STRÖMUNGEN-PROUDĚNÍ

KONZEPT UND REALISATION: MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

ÜBERSETZUNGEN: JAN KORBELÍK, YANNICK BAUMANN

SPRACHKORREKTUREN: BRIGITTE C. REICHL,

JANA POLÁKOVÁ, YANNICK BAUMANN, JAN KORBELÍK,

MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

GRAFIK: BÜROBALTHA, KREFELD

FOTOGRAFIE: LIBOR STAVJANÍK, DAGMAR CETTL,

GABY BALTHA, MAREK RUBEC, PAVEL MATOUŠEK,

RICHARD VODIČKA, MARKUS HIESLEITNER,

FRANZ BRUNNER, KULTURZENTRUM ŘEHLOVICE

RECHERCHE: DAGMAR CETTL

DRUCK: MARTY PLUS, STARÉ MĚSTO

© KULTURNÍ CENTRUM ŘEHLOVICE

ALLE RECHTE VORBEHALTEN.

ISBN 978-3-947103-03-4

1999 – 2018

PROUDĚNÍ STRÖMUNGEN CURRENTS

INDEX

- 14**
ZDRAVICE: 20 LET PROUDĚNÍ
GRUSSWORT: 20 JAHRE STRÖMUNGEN
20 YEARS OF CURRENTS
- 17 ALFRÉD DYTRT**
PROUDĚNÍ V ŘEHLOVICÍCH
STRÖMUNGEN IN ŘEHLOVICE
CURRENTS IN ŘEHLOVICE
- 26 FRAUKE WETZEL**
UMĚNÍM PROTI POLITICE ÚZKOPRSOSTI
MIT KUNST GEGEN ENGSTIRNIGE POLITIK
ART AGAINST THE POLITICS OF BIGOTRY
- 32 RADKA DENEMARKOVÁ**
MÍRA NAŠÍ PROVOKATIVNÍ NADĚJE
DAS MASS UNSERER PROVOKATIVEN
HOFFNUNG
THE MEASURE OF OUR PROVOCATIVE HOPE
- 46 PETER BAUMANN**
O MÍSTECH A LIDECH
VON ORTEN UND MENSCHEN
ON PLACES AND PEOPLE

58 MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ
ROZHOVOR S LENKOU HOLÍKOVOU
A FRANZEM BRUNNEREM
GESPRÄCH MIT LENKA HOLÍKOVÁ
UND FRANZ BRUNNER
INTERVIEW WITH LENKA HOLÍKOVÁ
AND FRANZ BRUNNER

78 MARIE REIG FLORENSA
UMĚNÍ JAKO PERSPEKTIVA – TAK TOHLE
TEDA NECHÁPU! TO MÁ BÝT UMĚNÍ?!?
KUNST ALS SICHTWEISE – SORRY, ICH KAPIER
DAS NICHT! SOLL DAS KUNST SEIN?!?
ART AS A PERSPECTIVE – SORRY I DON ´T
GET IT! IS THAT ART?!?

92 BERND JANNING
MIKROKLIMA A OBEČNÁ POVĚTRNOSTNÍ
SITUACE. TÉMATA SYMPOZIÍ
MIKROKLIMA TRIFFT AUF GROSSWETTERLAGE.
DIE THEMEN DES SYMPOSIUMS
BETWEEN MICROCLIMATE AND MAJOR
WEATHER CONDITIONS. THE TOPICS OF
THE SYMPOSIA

104 MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ
ROZHOVOR S UMĚLKYNĚMI
MÁRIOU A ZUZANOU HROMADOVÝMI
GESPRÄCH MIT DEN KÜNSTLERINNEN MÁRIA
HROMADOVÁ UND ZUZANA HROMADOVÁ
INTERVIEW WITH ARTISTS MÁRIA
HROMADOVÁ AND ZUZANA HROMADOVÁ

124 SYLVIA ANGELE
BLAHOPŘEJEME : VÝTVARNÉMU SYMPOZIU
PROUDĚNÍ-STRÖMUNGEN JE 20!
GLÜCKWUNSCH: STRÖMUNGEN-PROUDĚNÍ
WIRD 20!
CONGRATULATIONS! THE ART SYMPOSIUM
CURRENTS TURNS TWENTY!

130 MICHAEL BIENIEK
TAKOVÁ MÍSTA ŽE NEEEXISTUJÍ?
WIE, SOLCHE ORTE EXISTIEREN NICHT?
SUCH PLACES DON ´T EXIST?

138 KATEŘINA DYTRTOVÁ
ČAS JE STAVBOU –
VELKÉ A MALÉ PŘÍBĚHY
ZEIT IST EIN KONSTRUKT –
GROSSE UND KLEINE GESCHICHTEN
TIME IS A BUILDING –
GREAT AND SMALL STORIES

158 VERONIKA KOTOUČOVÁ
ROZHOVOR S UMĚLKYNÍ
BRIGITTE C. REICHL
GESPRÄCH MIT DER KÜNSTLERIN
BRIGITTE C. REICHL
INTERVIEW WITH THE ARTIST
BRIGITTE C. REICHL

170 MARIE-LUISE LANGE
JAKO V NĚJAKÉM ČESKÉM FILMU ... KDE
SE TRADICE SETKÁVÁ S BUDOUCNOSTÍ
WIE IM TSCHECHISCHEN FILM ... WO TRA-
DITION UND ZUKUNFT SICH TREFFEN
JUST LIKE IN A CZECH MOVIE ...
WHERE TRADITION MEETS FUTURE

182 ANDRÉ SCHMAHL
KULTURDAČA – URBÁNNĚ NA VENKOVĚ
KULTURDAČA – URBAN AM LAND
CULTUREDAČA – URBAN IN THE COUNT-
RYSIDE

280
PŘÍLOHY
ANHANG
ATTACHEMENT

1999 DOTEKY BERÜHRUNGEN TOUCHES **2000** LABE ELBE ELBE **2001** NA
CESTĚ KRAJINOU IN DER LANDSCHAFT ON THE ROAD **2002** MEZI PRAHOU
A DRÁŽDANY ZWISCHEN PRAG UND DRESDEN BETWEEN PRAGUE AND
DRESDEN **2003** ÚNOS EVROPY DIE ENTFÜHRUNG EUROPAS THE ABDUC-
TION OF EUROPA **2004** SLADKÁ EVROPA SÜSSES EUROPA SWEET EUROPE
2005 60 LET HLEDÁNÍ 60 JAHRE DER SUCHE 60 YEARS OF THE SEARCH
2006 BAROKO PRO OKO BAROCK IM BLICK BAROCK IN VIEW **2007** SVĚTLO
LICHT LIGHT **2008** JARO V LÉTĚ FRÜHLING IM SOMMER SPRING IN THE
SUMMER **2009** ZLOM **1989** BRUCH **1989** BREAK **1989** **2010** A Z KOLA VEN!
UND RAUS BIST DU! GET OUR OF HERE! **2011** ZAMÉST POD KOBEREC?!
UNTER DEN TEPPICH KEHREN?! TO SWEEP UNDER THE CARPET?! **2012**
OSTRÝ VÍTR SCHARFER WIND SHARP WIND **2013** POKRAČOVÁNÍ WEITER-
MACHEN MOVE ON **2015** MLHA NEBEL FOG **2017** OBĚŤ A ODDANOST
OPFER UND HINGABE SACRIFICE AND DEVOTION

17 SYMPOZIÍ
192 UMĚLCŮ A UMĚLKYŇ
450 UMĚLECKÝCH DĚL

Milé čtenářky, milí čtenáři,

kniha, kterou držíte v ruce, vám přibližuje dvacetiletou existenci Kulturního centra Řehlovice, které sídlí v obci Řehlovice na česko-saském pomezí. Při koncipování knihy jsme se nesnažili o detailní časosběrnou dokumentaci. Šlo nám spíše o zachycení celkové atmosféry uplynulých let, a proto je kniha spíše sbírkou krátkých úvah a esejí, jejímiž autory a autorkami jsou osoby, kterých si vážíme a které jsou nám dlouhodobě nakloněny.

Zvláštní pozornost je v naší knize věnována jednomu z nejstarších a nejvýraznějších projektů centra, Česko-německému výtvarnému sympoziu „Proudění – Strömungen“. Za dobu svojí existence uspořádalo kulturní centrum celkem sedmáct sympozií, kterých se zúčastnilo na 192 umělkyní a umělců. Výsledkem sympozií je úctyhodných 450 uměleckých děl, která se v pomyslných vrstvách postupně ukládají v prostoru statku (bývalého sídla pánů z Bílé) a dotváří tak jeho nezaměnitelný charakter. Ohlédneme-li se zpět, podařilo se nám od roku 1999 realizovat desítky projektů, z nichž každý centru přinesl něco nového. Tyto projekty by nemohly být realizovány bez podpory mnoha našich partnerů, spřátelených organizací a osob, kterým bychom touto cestou rádi poděkovali za mnohaletou podporu a za spolupráci.

Kulturní centrum je aktivní platformou, která se koncepčně neustále proměňuje a posouvá. Předkládaná kniha tyto proměny centra reflektuje a současně naznačuje možnosti jeho budoucího směřování.

Kulturní centrum Řehlovice

**17 SYMPOSIEN
192 KÜNSTLER*INNEN
450 KUNSTWERKE**

Liebe Leserinnen und Leser,

das Buch, das Sie in den Händen halten, will Ihnen die zwanzig Jahre des Kulturzentrums Řehlovice näher bringen. Das Zentrum befindet sich im Dorf Řehlovice an der tschechisch-sächsischen Grenze. Wir wollten keine Zeitraffer-Dokumentation erstellen, sondern die Gesamtatmosphäre der vergangenen Jahre auffangen. Deshalb ist dieser „Almanach“ auch eine Sammlung von kurzen Reflexionen und Aufsätzen, geschrieben von Menschen, die wir schätzen und die uns schon lange freundschaftlich zugeneigt sind.

In unserem Buch wird besonderes Augenmerk auf eines der ältesten und herausragendsten Projekte des Zentrums, das deutsch-tschechische Kunstsymposium Strömungen-Proudění, geworfen. Bis heute veranstaltete das Kulturzentrum insgesamt 17 Symposien, an denen 192 Künstler teilgenommen haben. Das Ergebnis sind beeindruckende 450 Kunstwerke, welche in „archäologischen“ Schichten im Areal des Zentrums, des Gutshofs, aufbewahrt werden und ihm seinen unverwechselbaren Charakter verleihen. Der Gutshof war früher der Adelssitz der Herren von Bila. Seit 1999 konnten wir Dutzende von Projekten umsetzen, von denen jedes etwas Neues brachte. Diese Projekte hätten nicht ohne die Unterstützung unserer vielen Partner, verbündeter Organisationen und Einzelpersonen durchgeführt werden können. Wir wollen hiermit allen für die langjährige Unterstützung und Zusammenarbeit herzlichst danken.

Das Kulturzentrum ist eine aktive Plattform, die sich ständig verändert und entwickelt. Das Buch, das wir Ihnen jetzt vorstellen, spiegelt diese Veränderungen des Zentrums wider und zeigt gleichzeitig die Möglichkeiten für seine zukünftige Ausrichtung auf.

Kulturzentrum Řehlovice

**17 SYMPOSIA
192 ARTISTS
450 ARTWORKS**

Dear readers,

the book you are holding in your hands lets you dive into the twenty years of the Cultural Center Řehlovice, located in the village of Řehlovice in North Bohemia not far from the Czech-Saxon border. When designing this booklet, we did not try to create a detailed time-lapse documentation. The point of it is to capture the overall atmosphere of these years. The result is rather a collection of short reflexions and essays written by people we appreciate, who have been helping and supporting the Cultural Centre for a long time.

This booklet focuses specifically on one of the oldest and most appreciated projects of the Center, the Czech-German Art Symposium Proudění-Strömungen-Currents. During these twenty years, the Cultural Center organized a total of seventeen art symposia, which were attended by 192 artists. The result is an impressive array of artworks (450), which are scattered in layers on the premises of the meyerhof (the former noble's residence of the Lords of Bila) and thus make its unique character. Looking back, we have been able to implement dozens of projects since 1999, each of which have enriched the Cultural Center with something new. These projects could not have been realized without the support of our partners, organizations open for cooperation and friendly people we would like to thank for years of support and cooperation.

The Cultural Center is an active platform which is constantly changing and developing. The book in front of you reflects these developments of the Center and at the same time displays possibilities for its future orientation.

Cultural Center Řehlovice

ZDRAVICE 20 LET PROUDĚNÍ

Vážené dámy a pánové,

jedna z osvědčených německých moudrostí označuje radostné vyčkávání jako nejkrásnější radost. My jsme ovšem toho názoru, že sdílená radost může být ještě o něco krásnější.

K tomuto konstatování nás vedou i výročí, jejichž oslavy proběhnou v letošním roce: Česko-německý fond budoucnosti přitom sdílí svoji radost z dvacetiletého fungování s Kulturním centrem Řehlovice, jehož „Proudění“ započala před dvaceti lety a dnes mohou být – s oprávněnou radostí a hrdostí – označena a oceněna jako jeden ze stěžejních česko-německých projektů. S Kulturním centrem Řehlovice nás ale především spojuje společný zájem. Mnoho cílů, které si Fond budoucnosti při svém založení vytyčil v oblasti přeshraničního kulturního dialogu a činnosti podporující smíření, mohlo a může být dosaženo právě díky festivalu „Proudění“ a Kulturního centra Řehlovice.

Petra Ernstberger
(ředitelka)

V žádném případě přitom není samozřejmé, že dnes o Kulturním centru Řehlovice můžeme mluvit jako o centru česko-německé výměny, setkávání a kooperace v severočesko-saském regionu, z něhož vycházejí důležité impulzy pro přeshraniční spolupráci.

Počátky činnosti podporující smíření a česko-německého partnerství nebyly na konci devadesátých let 20. století v tomto regionu zrovna jednoduché, dnešní radost by tedy bez (nejenom) včerejší odvahy nebyla vůbec myslitelná. Nejen za to chceme týmu kulturního centra a obzvláště pak jeho zakladatelce a vedoucí Lence Holíkové poděkovat. Do příštích let přejeme „Proudění“ čerstvý vítr, mnoho sil, úspěchů a – především – radosti.

Srdečné díky!

Tomáš Jelínek
(ředitel)

GRUSSWORT 20 JAHRE STRÖMUNGEN

Sehr geehrte Damen und Herren,

eine der altbewährten deutschen Weisheiten bezeichnet die Vorfreude als die schönste Freude. Wir sind allerdings der Meinung, dass die geteilte Freude noch um einiges schöner sein kann.

Zu dieser Behauptung führen uns nicht zuletzt die Jubiläen, die in diesem Jahr gefeiert werden: Der Deutsch-Tschechische Zukunftsfonds teilt dabei die Freude über das 20jährige Bestehen mit dem Kulturzentrum in Řehlovice, dessen „Strömungen“ vor 20 Jahren begonnen haben und heute – zurecht mit Freude und Stolz – als eines der deutsch-tschechischen Vorzeigeprojekte genannt und gewürdigt werden können. Mit dem Kulturzentrum in Řehlovice verbindet uns vor allem aber auch ein gemeinsames Anliegen. Viele der Ziele, die sich der Zukunftsfonds bei seiner Gründung im Bereich des grenzüberschreitenden Kulturdialogs und der Versöhnungsarbeit gesteckt hat, konnten und können dank des Festivals „Strömungen“ und des Kulturzentrums Řehlovice umgesetzt werden.

Petra Ernstberger
(Geschäftsführerin)

Dabei ist es keineswegs selbstverständlich, wenn wir heute das Kulturzentrum Řehlovice als ein Zentrum des deutsch-tschechischen Austausches, der Begegnung und Kooperation in der nordböhmisches-sächsischen Region bezeichnen können, von dem wichtige Impulse für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit ausgehen.

Die Anfänge der Versöhnungsarbeit und der deutsch-tschechischen Partnerschaft waren ja Ende der 1990er Jahre gerade in dieser Region alles andere als einfach. Die heutige Freude wäre somit ohne Mut, nicht nur in der Vergangenheit, gar nicht denkbar. Nicht nur dafür wollen wir uns bei dem Team des Kulturzentrums und ganz besonders bei dessen Gründerin und Leiterin Lenka Holíková bedanken. Für die nächsten Jahre wünschen wir den „Strömungen“ frischen Wind, viel Kraft, Erfolg und – ganz besonders – Freude.

Herzlichen Dank!

Tomáš Jelínek
(Geschäftsführer)

20 YEARS OF CURRENTS

Ladies and gentlemen,

There is an old German saying: *Vorfreude ist die schönste Freude* (The joy of anticipation is the most beautiful joy). Having said this, we believe that the a joy that is shared is a joy made double. If nothing else, the reason for this claim are the anniversaries that are celebrated this year: the German-Czech Foundation for the Future shares the joy of the 20th anniversary of its existence with the Cultural Center Řehlovice, whose „Currents“ began 20 years ago and today it can be joyfully and proudly described as one of the German-Czech token projects.

What particularly connects us with the Cultural Center Řehlovice, however, is our common cause. Many of the goals which set by the Foundation for the Future at the time it was founded in the field of cross-border cultural dialogue and reconciliation work could and continue to be realized thanks to the festival “Currents” and the Cultural Center.

Thereby, it is by no means obvious that today we can speak of Cultural Center as the center of German-Czech exchange, encounter and cooperation in the North Bohemian-Saxon region, which provides an important impetus for the cross-border cooperation.

At the end of the 1990s, the beginnings of the work of reconciliation and the German-Czech partnership were anything but easy in this region, so today's joy would not be conceivable without the courage of yesterday. For that, among other things, we would like to thank the team of the Cultural Center, especially its founder and head Lenka Holíková. We wish “Currents” fresh winds, a lot of power, success and most notably joy for the years to come.

Thank you very much!

Petra Ernstberger
(Director)

Tomáš Jelínek
(Director)

PROUDĚNÍ V ŘEHLOVICÍCH

Symposium Proudění již dvacet let naplňuje část řehlovického léta. Je potěšitelné, že zdejší prostředí stále poskytuje dostatek impulsů k tvorbě přijíždějícím účastníkům, jejichž složení se proměňuje podobně jako místní krajina i vlastní obec.

Tu tvoří osm místních částí – vesnice Brozánky, Dubice, Habří, Hlíňany, Moravany, Radejčín, Stadice a Řehlovice. Počet obyvatel za dobu trvání symposia vzrostl na dnešních více než 1300. Ves Řehlovice leží v kotlině ohraničené na jedné straně Českým středohořím a na straně druhé zdvíhající se úbočím Krušných hor, zhruba v polovině mezi krajským městem Ústím nad Labem a lázeňskými Teplicemi. Významnými místy v okolí jsou Stadice s pomníkem Přemysla Oráče na Královském poli a Dubice s kostelíkem sv. Barbory a vyhledávanou vyhlídkou na Bránu Čech, Portu Bohemicu.

Oproti stavu před dvaceti lety došlo k výraznému nárůstu turistického ruchu zejména ve vyjmenovaných lokalitách, v celé oblasti se rozšiřuje síť cyklistických tras. Plochy s náletovými křovinami byly proměněny v pastviny, v krajině se zabydlel chov koní využívaných zejména pro volnočasové aktivity. V problematickém úseku Lovosice – Řehlovice byl dokončen poslední úsek dálnice D8, spojující Prahu s Drážďany, přibývají nové rodinné domy, mnohá stavení obdržela nové fasády; některé objekty však na obnovu bohužel dosud čekají. Nacházíme se ovšem v oblasti, jejíž přirozený vývoj citelně narušila druhá svě-

tová válka a její důsledky včetně navazujícího státem řízeného zemědělství – bývalá hospodářství nebyla udržována, budovy chátraly, zkušení sedláci chyběli, noví obyvatelé nevěnovali nemovitostem potřebnou péči. Tomu odpovídal ještě v devadesátých letech minulého století i vzhled sídel – oprýskaná stavení, opadaná omítka, šedí. Záměr zřídit v tehdejších podmínkách „kulturní centrum“ s širokou náplní převážně výtvarně laděných aktivit byl velmi odvážný – bývalý statek s pivovarem byl v období socialismu „úspěšně“ devastován „hospodařením“ státního statku, budovy se rozpadaly a celkový dojem umocňovaly hromady roztékajících se průmyslových hnojiv. Uplynulé roky a neutuchající aktivity Lenky Holíkové však ukázaly, že lze uskutečnit i zdánlivě nemožné.

Přejme tedy Proudění i dalším aktivitám kulturního centra, které obec pravidelně finančně podporuje, další úspěšné roky s novými i vracejícími se účastníky symposia.

Alfréd Dytrt
(místostarosta, Obec Řehlovice)

STRÖMUNGEN IN ŘEHLOVICE

Das Symposium Strömungen ist nun schon 20 Jahre Bestandteil des Sommers in Řehlovice. Es ist erfreulich, dass die hiesige Umgebung immer noch genügend Impulse für das Schaffen der anreisenden Teilnehmer bereit hält, deren Konstellation sich in ähnlicher Weise ändert, wie die örtliche Landschaft und die Gemeinde selbst.

Diese besteht aus acht Ortsteilen – den Dörfern Brozánky, Dubice, Habří, Hlíňany, Moravany, Radejčín, Stadice und Řehlovice. Die Anzahl der Dorfbewohner ist seit der Gründung des Symposiums auf mehr als 1.300 angestiegen. Das Dorf Řehlovice liegt in einem Talkessel auf halber Höhe zwischen der Bezirksstadt Ústí nad Labem und dem Kurort Teplice und wird auf der einen Seite durch das Böhmisches Mittelgebirge begrenzt, wohingegen sich auf der anderen Seite die Hänge des Erzgebirges erheben. Bedeutsame touristische Attraktionen im Umland sind die Ortschaft Stadice mit dem Königsfeld, auf dem ein Denkmal an Přemysl den Pflüger erinnert, und Dubice mit dem Kirchlein St. Barbara und dem häufig aufgesuchten Aussichtspunkt, von dem aus die Porta Bohemica zu sehen ist.

Entgegen dem Zustand vor zwanzig Jahren kam es zu einem signifikanten Anstieg des Fremdenverkehr besonders im Bereich der erwähnten Ortschaften. In der gesamten Region wird das Radwegenetz ausgebaut. Flächen, auf denen sich Sträucher durch Flugsamen verbreitet haben, wurden in Weiden umgewandelt, wo sich die Pferdezucht, besonders für Freizeitaktivitäten eingebürgert hat. Im problematischen Abschnitt Lovosice-Řehlovice wurde der letzte Abschnitt der Autobahn D8 abgeschlossen, der Prag mit Dresden verbindet. Gleichzeitig entstehen neue Wohnhäuser. Bei vielen bestehenden Gebäuden wurde die Fassade renoviert, wohingegen einige Bauwerke bis heute noch nicht abschließend erneuert wurden.

Wir befinden uns darüber hinaus auch in einer Region, deren weitere Entwicklung stark durch den zweiten Weltkrieg und in der Folge durch die staatlich verordnete Agrarpolitik negativ beeinflusst wurde. Vormalige Landwirtschaften wurden nicht erhalten, Gebäude verfielen. Es gab einen Mangel an gut ausgebildeten Landwirten und die neuen Bewohner ließen den Immobilien keine ausreichende Pflege angedeihen. Dem entsprach noch das Aussehen der Wohnorte in den neunziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts – zerfallende Gebäude, abbröckelnder Putz und ein trister Eindruck. Die Absicht unter den damaligen Bedingungen ein „Kulturzentrum“ mit einem breiten Angebot bildnerischer Aktivitäten zu gründen, war äußerst mutig – als „volkseigenes Gut“ wurde der ehemalige Hof mit Brauerei im Sozialismus „erfolgreich“ heruntergewirtschaftet.

Die Gebäude fielen zusammen und den negativen Gesamteindruck unterstützten Haufen von sich auflösendem Kunstdünger. Die Jahre vergingen und der unaufhörliche Einsatz von Lenka Holíková zeigte, dass man auch das scheinbar Unmögliche möglich machen kann.

Wir wünschen daher dem Symposium Strömungen und den weiteren Aktivitäten des Kulturzentrums, die die Gemeinde regelmäßig finanziell unterstützt, viele weitere erfolgreiche Jahre, mit neuen und immer wieder zurückkehrenden Teilnehmern.

Alfréd Dytrt
(stellvertretender Bürgermeister,
Gemeinde Řehlovice)

CURRENTS IN ŘEHLOVICE

The symposium “Currents” has been part of the Řehlovice summer for 20 years. It is gratifying that the local environment still provides enough impetus for the participants’ creative process. The participants’ constellation changes in the same way as the local landscape and the village itself.

The village municipality of Řehlovice consists of eight parts – the villages Brozánky, Dubice, Habří, Hlíňany, Moravany, Radejčín, Stadice and Řehlovice. In the 20 years of the existence of the symposia, the population has increased to more than 1,300. The village Řehlovice lies in a valley surrounded by the Central Bohemian Highlands on the one side and the rising slopes of the Ore Mountains on the other, roughly halfway between the regional town of Ústí nad Labem and the spa town of Teplice. Significant places in the surroundings are Stadice with the monument of Přemysl Oráč on the Royal Field and Dubice with the Church of St. Barbora and the splendid panorama at the Gate of Bohemia – Porta Bohemica.

Compared to the situation 20 years ago, there has been a significant increase in tourism, especially in the localities mentioned with the extension of the network of cycling routes in the whole area. Areas with natural seeding have been transformed into pastures and in the region people started breeding horses used mainly for leisure activities. In the problematic section Lovosice-Řehlovice, the last section of the D8 highway which connects Prague with Dresden, was completed, new family houses were built and many houses got new facades. Some buildings are unfortunately yet to be renovated.

However, we are in an area whose natural development has been severely disrupted by the Second World War and its consequences, including the state-controlled agriculture. The former farms and estates were not maintained, the buildings dilapidated, there was a lack of experienced farmers and the new residents did not take the necessary care of the properties. What followed in the nineties of the last century was analogous to this – cracked buildings, decayed plaster, grayness. The ideas of establishing a “cultural center” with a wide range of artistic activities was a courageous one. The former farm estate with a brewery was “successfully” devastated by the “economy” of the state farm in the socialist era. The buildings were disintegrating and the general impression was multiplied by the heaps of liquifying fertilizers. However, the past years and Lenka Holíková’s unstoppable activity showed that even the seemingly impossible can be achieved.

Let us wish to “Currents” and other activities of the Cultural Center, which are regularly financially supported by the village, many other successful years with new and returning participants of the symposia.

Alfréd Dytrt
(Vice-Mayor of Řehlovice)

KULTURNÍ CENTRUM ŘEHLOVICE – UMĚNÍM PROTI POLITICE ÚZKOPRSOSTI

FRAUKE WETZEL

Kulturní centrum Řehlovice je zázrak! Je nejen překrásným místem, ale současně – pomyslíme-li na politickou a společenskou situaci doby, kdy bylo založeno – opravdovým divem. Politikové jako Mečiar, Zeman, Klaus, Steinbach, Haider apod., ze čtyř států docházelo k tolika provokacím. Polistopadové období bylo zejména v této pohraniční oblasti České republiky (do roku 1993 Československa) utvářeno strachem, komplexem, nedostatkem informací, neochotou naslouchat a také čerstvou zkušeností z celkové změny politického systému. A právě zde naleznete kulturní centrum, bývalý velkostatek, v regionu, jenž byl formován politickými zvraty, národnostními konflikty i koexistencí dvou národů.

Česko-německé vztahy sehrály v politice po roce 1989 velkou roli. Předrevoluční období po sobě zanechalo nejen ekonomické problémy, ale také škody, které nebyly na první pohled patrné, a sice škody napáchané na mentalitě jednotlivců. Většina obyvatel České republiky svůj často negativní názor na Němce, vůbec nezměnila. Tematika vztahu Čechů a Němců byla velmi důležitá při voleb-

ních kampaních a vedla opakovaně k verbálnímu útoku na parlamentní úrovni i v médiích. Typické byly také tendence k radikalizaci nacionalistické rétoriky, například na jaře roku 2000, kdy byla v Rakousku sestavena nová vláda, ve které Svobodní (FPÖ), vedení korutanským zemským hejtmanem Haiderem, vstoupili do koalice se Schüsselovou ÖVP (Rakouská lidová strana). Vídeň společně s některými berlínskými politiky hrozila zablokováním jednání o vstupu České republiky do Evropské Unie, pokud ČR nezruší Benešovy dekrety. Tak se Benešovy dekrety opět staly „národním zájmem České republiky“ a čeští politici na to patřičně odpověděli.¹

Navzdory těmto divokým diskuzím se v roce 1992 podařilo uzavřít Česko-německou sousedskou smlouvu, od níž vedla cesta k Česko-německé deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z roku 1997. Oba státy v ní vzájemně uznaly svou vinu a odpovědnost. Česká republika a Německo společně založily Česko-německý fond budoucnosti, který financuje projekty z oblasti historie, kultury a překladatelské a výměnné projekty, napomáhající ke vzniku různých česko-německých aktivit. Mimo to podporuje i četná sympozia a výměny mládeže v Řehlovicích. Na otázku, zda Česko-německá deklarace z roku 1997 vyřešila problémy minulosti, odpověděla ale většina obyvatel českého pohraničí v anketě z roku 1997 velmi pesimisticky. Devadesát procent dotazovaných považovalo sudetskou otázku stále za otevřené téma.²

A právě v tomto období, v roce 1999, založila Lenka Holíková své kulturní

centrum. S přesvědčením, že se může prosadit. Energicky a s humorem to bravurně zvládá! Všechny aktivity centra udávají rytmus, dodávají podněty a vytvářejí prostor pro setkávání a diskuzi. Ničeho lepšího umění nemůže dosáhnout! Lenka si přinesla zkušenosti z Německa. Nejen ty jazykové, ale také ty se zprostředkováním faktů o České republice německým studentům. Na pozadí německo-česko-rakouských konfliktů v devadesátých letech a na počátku nového tisíciletí to bylo někdy velmi obtížné. Řehlovický statek se ale nachází stranou velkých center, Prahy a Berlína a je možné se zde věnovat česko-německým tématům velmi otevřeně.

Na první vernisáže přijížděli návštěvníci na traktorech! Brzy následoval legendární fotbalový turnaj Řehlovice Cup. Další skvělý nápad, jak zprostředkovat umění a porozumění: „To je náš tým.“ „Ale hrají tam také Němci.“ Tyto půvabné dialogy probíhaly u hřiště, když nastoupily smíšené týmy a výtvarníci hráli proti lidem z vesnice. Je důležité, a vždy bylo, mít na podobných místech osoby, jako je Lenka. Kvůli oné „velké politice“, která se lépe řeší a mění v malém měřítku, přímo mezi lidmi. Ale také kvůli nám. Pro každého z nás – návštěvníka, či „uživatele“ kulturního centra, nejen v devadesátých letech, ale i dnes, kdy je třeba zprostředkovávat témata nová a podněcovat setkání jiných osob. Také dnes opět zaznívá z médií a z politiky nacionalismus. Diskuzi už neformují česko-německá témata. Namísto nich nastupují v interakci mezi zeměmi témata nová a je proto velmi důležité, o čem a jak se v Řehlovicích diskutuje, a jaká

nová témata se z těchto debat vynořují. Je nás čím dál víc, lidí, kteří mluví česky i německy, lidí, kteří žili v obou zemích. Řehlovice byly a jsou místem, kde jsme doma, kde se nemusíme honit za velkolepými politickými debatami! Děkujeme za tento kousek domova, kde můžeme diskutovat a žít svobodně! Vezměme si tento pocit svobody s sebou a žijme jej!

Srdečně gratulujeme, Řehlovice!

- 1 „Lex Beneš“, zákon o zasluchách Eudarda Beneše, č. 292/2004 Sb..
- 2 Novotný, Lukáš: „Unsere Deutschen?“ Einstellungen in den tschechischen Grenzgebieten zur deutsch-tschechischen Vergangenheit. In: Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien – Slowakei. 2006/14, 161-180, citace 170-171.

KULTURZENTRUM ŘEHLOVICE – MIT KUNST GEGEN ENGSTIRNIGE POLITIK

FRAUKE WETZEL

Řehlovice ist ein Wunder! Nicht nur ein wunderschöner Ort, sondern auch ein Wunder vor dem Hintergrund der politischen und gesellschaftlichen Situation, in der es gegründet wurde. Mečiar, Zeman, Klaus, Steinbach, Haider... Unzählige Provokationen auf allen Seiten. Angst, komplexe, Unwissenheit, Unwillen zuzuhören und das frische Erlebnis einen kompletten Systemwechsel erfahren zu haben, bestimmte die Zeit und ganz besonders die Grenzregion Tschechiens bzw. bis 1993 der Tschechoslowakei. Hier liegt das Kulturzentrum. In einer Region, die von Umbrüchen, von Nationalitätenkonflikten, aber auch dem Zusammenleben geprägt ist.

Das deutsch-tschechische Verhältnis spielte eine große Rolle in der Politik nach 1989. Die unmittelbare Vergangenheit hatte nicht nur wirtschaftliche Probleme hinterlassen, sondern auch Schäden, die nicht auf den ersten Blick zu sehen waren, nämlich in der Mentalität der einzelnen Menschen. Das Bild der Deutschen blieb in Tschechien für die Mehrheit der Bevölkerung unverändert und es war häufig kein gutes.

Deutsch-tschechische Themen spielten eine große Rolle in Wahlkämpfen und führten wiederholt zu verbalen Attacken in Parlamenten und Medien. Die Zeit war durch eine Tendenz der Radikalisierung der nationalistischen Rhetorik gekennzeichnet. Im Frühjahr 2000, als die Freiheitlichen des Kärntner Landeshauptmanns Jörg Haider (FPÖ) in die österreichische Regierung eintraten und mit der Volkspartei die blau-schwarze Koalition bildeten. Wien, aber auch einige Vertreter aus Berlin, drohten mit einer Blockade der Beitrittsverhandlungen der Tschechischen Republik, falls diese nicht die Beneš-Dekrete abschaffen würden. Daraufhin wurden die Beneš-Dekrete wieder zum „tschechischen Nationalinteresse“ und die tschechische Politik reagierte entsprechend.¹

Trotz dieser heftigen Debatten gelang es, 1992 den Deutsch-Tschechischen Nachbarschaftsvertrag auszuhandeln. Dieser führte 1997 zur Deutsch-Tschechische Erklärung über die gegenseitigen Beziehungen und deren künftige Entwicklung. In diesem erklärten die beiden Staaten ihre gegenseitige Anerkennung der Schuld und Verantwortung. Darüber hinaus gründeten sie den Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds, der sowohl erinnerungspolitische als auch Kultur-, Übersetzungs- und Begegnungsprojekte fördert, die auch deutsch-tschechischen Projekten zu Gute kamen, darunter auch die Förderung zahlreicher Symposien und Jugendbegegnungen in Řehlovice. Auf die Frage, ob die Deutsch-Tschechische Erklärung von 1997 die Probleme der Vergangenheit abgeschlossen hätte,

antworteten die meisten Grenzlandbewohner jedoch in einer Umfrage von 1997 sehr pessimistisch. 90 Prozent der Befragten hielten die Sudetenfrage als ein offenes Thema.²

In dieser Zeit, genauer 1999, gründete Lenka Holíková ihren Kulturhof. In dem starken Glauben, sich durchsetzen zu können. Mit Kraft und Humor schafft sie dies auch mit Bravour! Lenka selbst und alle Aktivitäten auf dem Hof setzten und setzen Gegenakzente, schaffen Raum für Begegnung und Diskussion. Besseres kann Kunst nicht erreichen! Lenka brachte die Erfahrungen aus Deutschland mit. Darunter die sprachliche aber auch die Erfahrungen, den deutschen Kommilitonen Tschechien erklärt zu haben. Vor dem Hintergrund der deutsch-tschechisch-österreichischen Auseinandersetzungen der 1990er und 2000er Jahre waren es zum Teil sehr schwierige Schritte. Gerade fern vom Zentrum Prag und Berlin und sich hier auch noch sehr offen deutsch-tschechischen Themen zu widmen. Zu den ersten Vernissagen kamen Menschen auf Traktoren! Bald schon folgte das legendäre Fußballturnier. Eine weitere geniale Idee, Kunstvermittlung und Verständigung mit neuen Wegen zu gehen: „To je náš tým.“ „Ale hrají tam také Němci.“ („Das ist unser Team.“ „Aber da spielen doch auch Deutsche.“) So schöne Dialoge spielten sich am Rande des Spielfelds ab, wenn die gemischten Teams antraten und die Künstler*innen gegen die Dorfbewohner*innen antraten. Es war und ist wichtig, Menschen wie Lenka an solchen Orten zu haben. Wegen der großen Politik, die am besten im Kleinen, zwischen Menschen direkt

gelöst und verändert werden kann. Aber auch für jeden von uns Besucher*innen und Nutzer*innen. Gegenwärtig müssen andere Themen vermittelt werden und andere Menschen kommen zueinander. Auch heute sind wieder nationalistische Töne von Medien, Politik zu hören. Es sind nicht mehr die deutsch-tschechischen Themen, die die Debatten bestimmen. Dafür müssen andere Themen zwischen den Ländern herhalten. Es ist wichtig, was und wie in Řehlovice diskutiert und Debatten angestoßen werden.

Wir sind viel mehr Menschen geworden die deutsch und tschechisch sprechen, die in beiden Ländern gelebt haben. Und dieser Ort war und ist immer unser Ort gewesen, wo wir zuhause sind, wo wir nicht den großen politischen Debatten nacheifern müssen! Danke für ein Stück Heimat auf dem Kulturzentrum Řehlovice, wo wir diskutieren, wo wir frei sein dürfen! Nehmen wir dieses Freiheitsgefühl mit und leben es!

Herzlichen Glückwunsch,
Řehlovice!

¹ „Lex Beneš“: das Gesetz über die Verdienste des ehemaligen tschechoslowakischen Staatsoberhauptes Edvard Beneš. Nr. 292/2004.

² Novotný, Lukáš: „Unsere Deutschen“? Einstellungen in den tschechischen Grenzgebieten zur deutsch-tschechischen Vergangenheit. In: Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien - Slowakei. 2006/14, S. 161-180, hier 170-171.

CULTURAL CENTER ŘEHLOVICE – ART AGAINST THE POLITICS OF BIGOTRY

FRAUKE WETZEL

Řehlovice is a miracle! It is not only a beautiful place but also a miracle in face of the political and social situation of the time period when it was founded. There were countless provocations on all sides by politicians like Mečiar (Slovakia), Zeman and Klaus (Czech Republic), Steinbach (Germany) and Haider (Austria). The time frame of its creation, particularly in the border region of the Czech Republic (Czechoslovakia, until 1993), was determined by fear, complexities, ignorance, unwillingness to listen and the fresh experience of a complete change of the political system. This is where Řehlovice stands: In a region characterized by upheavals, nationalist conflicts and coexistence.

The German-Czech relations played a major role in post-1989 politics. The pre-revolutional past did not only leave economic problems behind, but also damages in the human mentality that could not be seen at first glance. The image of the Germans in the eyes of Czechs remained the same for the majority of the population and it was often not a positive one. German-Czech topics played a major role in the elec-

tion campaigns and repeatedly led to verbal attacks in the parliaments and in the media. The time was characterized by a tendency to radicalize the nationalist rhetoric. In the spring of 2000, the Freedom Party of the Carinthian Governor Jörg Haider (FPÖ) entered the Austrian government and formed the blue-black coalition with the People's Party, Vienna, but also some representatives from Berlin, threatened to block the accession negotiations of the Czech Republic if they did not abolish the Beneš decrees. As a result, the Beneš decrees again became „the national interest of the Czech Republic“ and Czech politicians reacted accordingly.¹

Despite these heated debates, it was possible to negotiate the German-Czech Neighborhood Treaty in 1992. This led in 1997 to the Czech-German Declaration on Mutual Relations and their Future Development. In this, the two states declared their mutual recognition of guilt and responsibility. In addition, they founded the Czech-German Fond for the Future, which promotes memorial, cultural, translation and encounter projects, which also benefited German-Czech projects, including the promotion of numerous symposia and youth exchanges in Řehlovice. When asked whether the Czech-German Declaration of 1997 would have solved the problems of the past, however, most of the borderlanders answered in a survey in 1997 in a very pessimistic way. 90 percent of those surveyed considered the Sudeten issue to be an open topic.²

It was in this period (more precisely in 1999) that Lenka Holíková founded her

Cultural Centre with a strong belief that it can prevail. With strength and humor, she has managed this with flying colors! Lenka herself and all her activities brought out and keeps bringing out the main points and counterpoints, creating space for encounter and discussion. Art cannot be created in a better way! Lenka brought her experience from Germany. Among this was the language proficiency and the capability of explaining the Czech realia to German students as well. Let me take you back in time: at the beginning of the 1990s there were many conflicts among Germans, Czechs and Austrians because of the common past. That is why it was very difficult to devote openly to such international topics, if you didn't live in the capitals like Prague and Berlin.

The visitors of the initial openings came on tractors! Soon after followed the legendary football tournament – the Řehlovice Cup. It was yet another brilliant idea, implementing a new tactic of art mediation and the connecting of people: “to je náš tým, ale tam hrajou i Němci” – “this is our team, but Germans also play in it”. Lovely dialogues took place on the edge of the football field when the mixed teams were formed and the artists competed against the villagers. It was and it is still very important to have people like Lenka in places such as this one because great political issues can be best solved on a small scale, between the common people themselves. This is valid for each and every one of us – the participants and visitors and it is still pertinent today. Nowadays other topics need to be addressed which are relevant for other

people. Nationalist voices can still be heard coming from politics and the media. Even though it is no longer the German-Czech issues that determine the debates, the new topics also get the same amount of attention and dedication in the ways they are discussed in Řehlovice. The number of people who speak both German and Czech and who have lived in both of the countries is on the rise. Řehlovice has always been our place, where we feel at home and where we do not have to compete and engage in great political debates! Thank you for a piece of homeland where we can discuss and where we may be free! Let us take this feeling of freedom and live it!

Congratulation Řehlovice!

- 1 „Lex Benes“. On the Merits of the Former President Edvard Benes. Nr. 292/2004.
- 2 Novotny, Lukas: „Unsere Deutschen“? Einstellungen in den tschechischen Grenzgebieten zur deutsch-tschechischen Vergangenheit. In: Brücken. Germanistisches Jahrbuch Tschechien – Slowakei. 2006/14, p. 161-180, quotation p. 170-171.

MÍRA NAŠÍ PROVOKATIVNÍ NADĚJE

RADKA DENEMARKOVÁ

Existuje zásadní otázka, která nás dneska sužuje všechny. A jako všechny skutečně důležité otázky je zcela jednoduchá. Zní: individuum nebo masa, uzavřená společnost nebo otevřená demokracie, totalitarismus nebo svoboda. Zdá se, že tato otázka je dnes univerzální. V současném světě neprobíhají hranice ani tak mezi národnostmi, národy, státy, náboženstvími, jako spíš mezi světovými názory, postoji ke světu, mezi rozumem a fanatismem, tolerancí a hysterií, mezi kreativitou a cenzurou. Liberální demokracie se ocitá v řadě zemí pod silným tlakem, je vystavena zkoušce. Bohužel se ukázalo, že se nepodařilo nalézt odpověď ani na otázku týkající se formy státu, jak ji pod vlivem druhé světové války zformuloval Karl Popper: „Jak organizovat politické instituce, abychom znemožnili špatným nebo nekompetentním vládcům působit příliš velké škody?“¹ Společnosti (nejenom evropské) se dnes silně odchyľují od ideálního humanismu a občanské společnosti. S rozmachem pravicově populistických až ultrapravicových extremistických protidemokratických sil je ohrožena samotná podstata demokracie. Lenka Holíková je pro mě velkou osobností právě proto, že celým svým životem

a každodenní činností v Kulturním centru Řehlovice ukazuje, že nesmíme přestat doufat v humánní svět. A to i v případě, že překračuje svět našich představ. Realizuje je prostřednictvím své všestranné organizační a umělecké praxe vizi, o níž mluví Ruth Wodak: „Místo neustálého zdůrazňování strachu se jako pozitivní alternativy nabízejí solidarita a otevřená společnost. Nespadnout do pastí znamená nahradit politiku strachu a závisti politikou solidarity.“² Lenka Holíková už mnoho let prací v Řehlovicích definuje, které pojmy a hodnoty se nabízejí v boji o liberální, otevřenou společnost: rovnost, spravedlnost, demokracie, vzdělání, vícejazyčnost, rozmanitost, solidarita. Při udržování nebo znovuzískání demokratických standardů a lidských hodnot náleží občanské společnosti významná úloha. Součástí této konkrétní občanské společnosti je mnoho umělců, jejichž tvorba patří do Kulturního centra Řehlovice. Využívají prostor, aby v rámci svých uměleckých možností analyzovali, upozorňovali, protestovali, ale také přibližovali protichůdná politická i sociální vidění světa a podporovali liberálně demokratické, respektive nezávislé myšlení a konání.

Lenka Holíková a její Kulturní centrum Řehlovice je německo-česká umělecká a kulturní iniciativa, která už více než dvacet let zve umělce, spisovatele a hudebníky, aby spolu s místními obyvateli a českými a německými pamětníky vytvářeli místo setkávání v severočeském regionu, jenž kdysi hrál významnou roli ve středoevropských dějinách, o nichž dnes mnozí nevědí. Ztráta historického povědomí se projevuje i ve zmizelých lokalitách, jejichž někdejší rozmach

a význam lze dnes už jen tušit. Jako by se země otevřela a některé obce spolkla, ale při bedlivějším pozorování nalezneme stopy jejich dávných obyvatel. Studenti a dobrovolníci z Čech a Německa v rámci projektů v Kulturním centru Řehlovice zkoumají paměť krajiny a navracejí do povědomí vytěsněnou nebo zapomenutou historii tohoto pohraničního regionu, včetně vyhnání německy mluvícího obyvatelstva. K aktivitám centra patří autorská čtení, koncerty, výstavy, performance, veřejné akce (Kulturní brunch) a interakce ve veřejném prostoru včetně komentovaných procházek po lokalitách v okolí Řehlovic. Mluvím o uskupení, které vyvíjelo a vyvíjí nejrůznější aktivity a které díky permanentním „kreativním intervencím“ ovlivňuje i debatu v celé zemi. Zpočátku se Kulturní centrum Řehlovice nově zabývalo tématem individuálních i kolektivních vzpomínek pamětníků, životními osudy Němců a Čechů především ve dvacátém století. Se snahou, aby minulé děje už nesloužily populistickým politikům jako strašák. Kulturní centrum Řehlovice se rovněž opakovaně zabývá aktuální politikou a společenským vývojem. Pozornost zaměřuje na odkrývání příčin sílícího nacionalismu a pravicových stran a hnutí v Česku a dalších evropských zemích. Práce výtvarných umělců vyvolávaly diskuzi a odkrývaly podhoubí nacionalismu, nových forem ultrapravice, rasismu, fenomén mizení solidarity i důvody úspěchu politiky strachu. V posledních letech je pro mě dění v Kulturním centru Řehlovice nezbytnou laboratoří humanismu. Nutí nás myslet na druhé. Už víme, za jakou cenu dnes tuží u moci dosahují svých úspěchů: „Tvrdost a neci-

telnost vůči utrpení druhých se vydává za politickou nutnost a povyšuje na společenskou normu.“ Je opravdu třeba současně a budoucí evropské vztahy orientovat na nezátíženou budoucnost a Lenka Holíková ukazuje jak: Kulturní centrum Řehlovice je místem obnovování nejenom německo-českého přátelství. Díky Lence Holíkové je centrem pro současnou umění, jehož tvůrci jsou stoupenci otevřené společnosti a odpůrci iliberálních společností.

Lenka Holíková nebyla nikdy ochotná přitakávat něčemu, co považovala za zcela scestné. Nechtěla, aby se ve vědomí lidí upevňovaly postoje současné politiky jako norma, například zcela přirozeně pomáhala uprchlíkům, tedy lidem v nouzi. „Antihumanismus jako nový pragmatismus“ – tak to stručně charakterizovala Olga Flor.³ Ale to už je výsledek. Předchozí proces se nazývá odlidšťování. Pokud například my ve východní Evropě požadujeme od lidí na Západě, aby nemysleli pouze na svoje partikulární zájmy a chovali se tak, jak by se měli chovat všichni, potažmo tak, jako by byli bezprostředně zodpovědní za osud celé Evropy, proč bychom neměli totéž požadovat od lidí ve východoevropských zemích? Jde kupříkladu o to, že člověk na této planetě nemá jenom bydliště, nýbrž i domov. György Konrád, jenž bojoval proti komunistickému režimu v Maďarsku, řekl, že Viktor Orbán, tento „vskutku neliberální premiér své země“ sice není „dobrý demokrat“ a podle jeho mínění „ani dobrý člověk“, ale pokud jde o politiku vůči imigrantům, tj. uzavření hranic, stavění zdí a plotů, hrozby před nebezpečími spojenými s uprchlíky, musí „bohužel uznat“, že Orbán „má pravdu“.

Jinými slovy: špatný je na Orbánovi jeho neliberální přístup k občanům země, které vládne, avšak správný je jeho neliberální přístup k lidem, kteří v této zemi hledají záchranu před tyranii, válkami, pronásledováním nebo nelidskou bídou. V souhrnu vedou tyto (zpravidla nikterak fakty podepřené) pomluvy a urážky především k odlidšťování nově příchozích. Odlidšťování razí cestu jejich vyloučení z kategorie legitimních nositelů lidských práv a vede k přesunutí migračního problému z oblasti etiky do oblasti kriminality. Už jen jazyk, jenž se používá k charakterizování uprchlíků, kteří se pokoušejí dostat do Evropy, je v nejlepším případě mechanický, v nejhorším nelidský. Ale vždyť to jsou lidé s pocity, rodinami, a nezapomínejme, s lidskými právy. S lidmi jako Orbán v Maďarsku, Kaczyński v Polsku, Putin v Rusku, Zeman nebo bývalý prezident Klaus v Česku přežívá také naše záliba ve stranických výhodách, postavení prezidenta je postavení monarchy, cara, to je bacil Východu, který v nás zůstal vězet, strach z občanské společnosti a sklon využívat druhé. A tak se chováme a jednáme, jako bychom nebyli součástí Evropy, jako by se Evropa nacházela někde mimo nás, jako bychom mohli každý problém bezrestně bagatelizovat a zesměšnit. Česká zapouzdřenost je nebezpečná, má podobu sebestřednosti, která nemá zájem zabývat se tím, co se děje před vlastním prahem. Lidé jednájí, jako kdyby měli patent na rozum, mají pocit, že jsou středem světa. Chybí pokora, zvědavost, lidskost. Kdysi jsme z Čech vyhnali tři miliony lidí. Nyní jich můžeme tři miliony přijmout.

Kdesi v pozadí dnešní krize je cítit hlavně pyšný antropocentrismus moderního člověka, přesvědčeného, že všechno může poznat a uspořádat. Ale má-li nastat ve světě obrat k lepšímu, musí se především něco změnit v lidském vědomí, v lidství dnešního člověka. Člověk se musí probrat, musí se vymanit a osvobodit z příšerného spletnice všech zjevných a skrytých mechanismů totality konzumu, forem represe a reklam až po manipulaci televize a médií. Musí se vzepřít, aby nebyl jen bezmocnou součástí gigantického soustrojí, musí v sobě znovu nalézt hlubší zodpovědnost za svět – nalézt odpovědnost, jak ji žije a ukazuje Lenka Holíková. Moc totiž dnes bezděčně prozrazuje svůj nejvlastnější záměr: učinit život totálně jednotvárným, vypravit z něj všechno odchylné, osobité, nezávislé, nezařaditelné.

Občas propadám depresím kvůli agresivním lidem, kteří jsou bezcitní a neustále omílají předsudky a kteří – jako v každé epoše – představují většinu. V Rakousku, na Zámeckém vrchu (Schlossberg) ve Štýrském Hradci (Graz) mi v letním podvečeru pomohlo přirovnání s komáry. Když tě, Radko, budou otravovat, odezeň je klidně, pomalu. Zní to na první pohled strašlivě křesťansky a odevzdaně. Ale budeš žasnout, jak to po chvíli pomáhá. Útočí a bodají úplně stejně, jako když se po nich vztekle oháníš, ale už ti to nevádí – naopak zůstáváš klidná a zachováváš si svoji důstojnost. Tak je odháněj klidně a elegantně, nezabíjej je. Nemůžeš je pobít – je jich hrozně moc, a jenom bys ubila sama sebe. Jdi vlastní cestou. Ano, jít si vlastní cestou. Když se moje přítelkyně z Rumunska nastěhovala do nového bytu

v Berlíně, zašla do blízkého květinářství. „A odkud jste? Z Francie?“ – „Ne, z Rumunska.“ – „Ach tak, z toho si nic nedělejte.“ Zakouším stejné reakce. „A odkud jste?“ – „Z Česka, z východní Evropy? Ach tak, nic si z toho nedělejte.“ Takové škatulkování lidí a národů vštěpují dospělí dětem doma a ve škole, dábelský kruh nelze protnout. Je ale důležité mapovat i místo, kterému se říká duše. Pro člověka je přirozené, že svoje vidění světa považuje za jediné možné a správné. Kulturní centrum Řehlovice potvrzuje, že existují nesčetné možnosti vnímání, že můžeme „opláchnout“ slova a používat je „jinak“ že můžeme žít „jinak“, že tvůrčí svoboda a podoba bytí neznají hranice. Boj o svobodu a svobodné kritické myšlení je v každé době těžký a nikdy nekončí.

Měli bychom být našťvaní. V dějinách vztek často přivodil pozitivní změny. Nehledě na to, že jsem našťvaná, jak Česko a další východoevropské státy v posledních letech lidsky selhaly, jsem

taky plná naděje, protože jsem hluboce přesvědčená o schopnosti člověka měnit se k lepšímu. Míra naší provokativní řehlovické naděje je míra naší schopnosti usilovat o něco, protože je to morální, nikoliv proto, že to zaručuje úspěch. Nakonec existuje jenom jedna jediná hranice: hranice mezi jedním a druhým člověkem. Pojmy „kolektivní vina“ a „kolektivní vítězství“ jsou oblundné. Nacionalismus dnes nabývá ještě oblundnějších podob, protože plive mezi zuby jedinou otázkou: „A odkud jste?“ Položme si jinou, důležitější otázku: „Kdo jsme?“

Jde jen o to vydržet. Díky, Lenko, za tuto odvážnou, provokativní a hluboce lidskou naději. Držím nám všem palce. Nevzdáme se.

Graz, červen 2018

- 1 Popper, Karl: Die offene Gesellschaft und ihre Feinde, 1945
- 2 Wodak, Ruth: Politik mit der Angst. Zur Wirkung rechtspopulistischer Diskurse, 2016
- 3 Flor, Olga: Politik der Emotion, 2017

DAS MASS UNSERER PROVOKATIVEN HOFFNUNG

RADKA DENEMARKOVÁ

Es ist die große Frage, die uns alle heute plagt, und wie alle wirklich wichtigen Fragen ist es eine ganz einfache Frage. Sie lautet: Individuum oder Masse, geschlossene Gesellschaft oder offene Demokratie, Totalitarismus oder Freiheit. Es scheint, dass diese Frage heute eine universale ist. In unserer Welt verlaufen die Grenzen nicht so sehr zwischen Volksgruppen, Nationen, Konfessionen, als vielmehr zwischen Weltanschauungen, Welthaltungen, zwischen Vernunft und Fanatismus, Toleranz und Hysterie, Kreativität und Zensur. Die liberale Demokratie ist in vielen Ländern unter starkem Druck. Sie steht auf dem Prüfstand und es zeichnet sich bedauerlicherweise ab, dass es nicht gelungen ist, eine Antwort auf jene Frage in Bezug auf die Strukturierung des Staatswesens zu finden, die Karl Popper, noch unter dem Eindruck des 2. Weltkriegs, formuliert hat: „Wie können wir politische Institutionen so organisieren, daß es schlechten oder inkompetenten Herrschern unmöglich ist, allzu großen Schaden anzurichten?“¹ Die (europäischen) Gesellschaften bewegen sich gegenwärtig weit weg von einem humanistischen Idealzustand und der Zivilgesellschaft. Denn mit dem

Anwachsen der rechtspopulistischen bis rechtsextremen und antidemokratischen Kräfte ist folglich die Demokratie selbst in Gefahr. Lenka Holíková ist für mich große Persönlichkeit, weil ihr Leben und ihre tägliche Arbeit im Kulturzentrum Řehlovice zeigt, dass wir einfach nie aufhören sollten, auf eine tatsächlich humane Welt zu hoffen. Auch wenn diese über unsere Vorstellungswelt hinausgeht. Und gerade an diesem Punkt zeigt ihre organisatorische und künstlerische Praxis das, was Ruth Wodak beschreibt: „Statt Angst zu betonen, bieten sich Solidarität und Inklusion als positive Alternativen an. Nicht in die Falle zu gehen bedeutet, eine Politik mit Angst und Neid durch eine Politik der Solidarität zu ersetzen.“²

Lenka Holíková hat lange Jahre formuliert, welche Begriffe und Werte sich anbieten im Kampf um eine liberale, offene Gesellschaft: Gleichheit, Gerechtigkeit, Demokratie, Bildung, Mehrsprachigkeit, Diversität und Solidarität. Der Zivilgesellschaft wird bei der Erhaltung oder Wiedergewinnung demokratischer Standards und menschlicher Werte eine wesentliche Rolle zukommen. Und als Teil dieser Zivilgesellschaft sehe ich viele Künstler*innen, deren Schaffen als Teil des Zentrums Řehlovice gesehen werden kann. Sie nutzen den Rahmen ihrer künstlerischen Möglichkeiten, um zu analysieren, aufmerksam zu machen, zu protestieren aber auch oppositionelle, politische wie soziale Sichtweisen zu forcieren und liberal-demokratisches bis herrschaftsfreies Denken und Handeln zu befördern.

Lenka Holíková und ihr Kulturzentrum Řehlovice ist eine deutsch-tschechische Initiative aus Kunst und Kultur und lädt mehr als 20 Jahre lang Künstler*innen, Schriftsteller*innen und Musiker*innen ein, gemeinsam mit Einheimischen, tschechischen und deutschen Zeitzeug*innen, einen Begegnungsraum in der Region Nordböhmen zu begründen, der einst eine wichtige Rolle in der mitteleuropäischen Geschichte zukam, die aber heute vielen noch nicht einmal mehr namentlich bekannt ist. Der Bedeutungsverlust manifestiert sich in Ortschaften, deren einstige Blüte in der Gegenwart nur noch zu erahnen ist. Manche Orte sind wie vom Erdboden verschluckt, zeigen bei näherem Hinsehen jedoch die Spuren ihrer einstigen Bewohner*innen. Die Studenten*innen und Freiwilligen aus Tschechien und Deutschland, als Akteur*innen der Projekte im Kulturzentrum Řehlovice erforschen das Gedächtnis der Landschaft und versuchen die verdrängte oder vergessene Geschichte der Grenzregion bis zur endgültigen Vertreibung der deutschsprachigen Bevölkerung wieder auftauchen zu lassen. Lesungen, Konzerte, Ausstellungen, Performances, öffentliche Veranstaltungen (Kulturbrunch) und Interaktionen im öffentlichen Raum, einschließlich geführter Rundgänge in Ortschaften rund um Řehlovice, gehören dazu. Man kann da von einer Gruppe sprechen, die viele Aktionsformen einsetzte und mittels dieser kreativen Interventionen, die Debatte im ganzen Land beeinflussen konnte. Das Kulturzentrum Řehlovice beschäftigte sich am Anfang mit dem Thema der Erinnerungskultur und der Lebensläufe von Deutschen und

Tschechen im 20. Jahrhundert auf eine ganz neue Weise und zeigte damit, dass was in den vergangenen Jahrhunderten geschah, populistischen Politikern nicht mehr als Einschüchterungsmittel dienen darf. Das Kulturzentrum Řehlovice befasst sich aber zum wiederholten Mal auch mit anderen aktuellen politischen und gesellschaftlichen Entwicklungen. Die Aufmerksamkeit richtet sich dabei auf das Erstarren nationalistischer Tendenzen im Verbund mit rechtsgerichteten Parteien und Bewegungen in Tschechien und anderen Ländern Europas. Gezeigt und besprochen werden Arbeiten von bildenden Künstler*innen, die sich mit Nationalismus, der neuen Rechten, Rassismus sowie den Phänomenen der Entsolidarisierung der Gesellschaft und der Politik der Angst befassen. Die Entwicklung des Kulturzentrum Řehlovice in den letzten Jahren ist für mich auch ein notwendiges Labor der Humanität. Und es zwingt uns, an die anderen zu denken. Es denkt selbst an die anderen: mit konkreten Projekten und sinnvoller Arbeit, wo es endlich nicht mehr um die nationalen Schubladen geht, sondern um Qualität. Wir wissen, auf wessen Kosten die Regierenden ihre Erfolgseinfahren: „Härte und Verhärtung gegenüber dem Leid anderer wird zur politischen Notwendigkeit erklärt und zur gesellschaftlichen Norm erhoben“.² Es ist wirklich notwendig, die heutigen und kommenden europäischen Beziehungen auf eine unbelastete Zukunft zu richten und Lenka Holíková zeigt, wie es geht: Das Kulturzentrum Řehlovice als Ort der Wiederbelebung, nicht nur der deutsch-tschechischen Freundschaft. Das Kulturzentrum Řehlovice ist dank

Lenka Holíková ein Zentrum für zeitgenössische Kunst, mit künstlerischen Positionen für eine offene Gesellschaft und gegen illiberale Demokratien. Lenka Holíková war nie bereit zu etwas ja zu sagen, was sie für absolut falsch hielt. Sie wollte nicht, dass die derzeitige Regierungssituation im Bewusstsein der Menschen immer mehr zum Normalzustand wird und hat auch den Flüchtlingen geholfen. „Antihumanismus als neuer Pragmatismus“, so bezeichnete es kürzlich Olga Flor.³ Aber das ist schon das Resultat. Das Prozess vorher heißt Entmenschlichung. Wenn wir zum Beispiel in Osteuropa von den Menschen im Westen fordern, nicht nur an ihre partikulären Interessen zu denken und sich so zu verhalten, wie sich alle verhalten sollten, beziehungsweise so, als ob sie unmittelbar für das Schicksal des Ganzen in Europa verantwortlich wären, warum sollten wir dasselbe nicht von den Menschen in den osteuropäischen Staaten fordern. Es geht zum Beispiel darum, dass der Mensch auf dieser Erde nicht nur einen Wohnort, sondern ein Zuhause hat. György Konrád, der gegen das kommunistische Regime in Ungarn kämpfte, hat erklärt, Viktor Orbán, dieser „zutiefst illiberale Ministerpräsident seines Landes“, sei zwar „kein guter Demokrat“ und seines Erachtens „auch kein guter Mensch“, doch im Hinblick auf dessen Politik gegenüber Immigranten, heißt das die Abschottung an den Grenzen, den Bau von Zäunen und die Warnungen vor den mit den Flüchtlingen verbundenen Gefahren, müsse er „leider eingestehen“, dass Orbán „recht hat.“ Mit anderen Worten: Falsch an Orbán sei seine illiberale

Haltung gegenüber den Bürgern des von ihm regierten Landes, richtig sei jedoch seine illiberale Haltung gegenüber Menschen, die in diesem Land die Rettung vor Tyrannei, mörderischer Verfolgung oder unmenschlicher Armut suchen. In ihrer Gesamtheit führen diese (in der Regel kaum oder gar nicht von Fakten gestützten) Unterstellungen und Verleumdungen in allererster Linie zu einer Entmenschlichung der Neuankömmlinge. Die Entmenschlichung bereitet den Weg für ihren Ausschluss aus der Kategorie der legitimen Träger von Menschenrechten und führt zu einer Verschiebung des Migrationsproblems aus dem Bereich der Ethik in den Bereich der Kriminalität. Selbst die Sprache, die zur Beschreibung der Migranten benutzt wird, die nach Europa zu gelangen versuchen, ist im besten Falls mechanisch, im schlimmsten entmenschlichend. Dabei reden wir doch von Menschen mit Gefühlen, Familien und, nicht zu vergessen, Menschenrechten. Mit solchen Menschen wie Orbán in Ungarn, Kaczyński in Polen, Putin in Russland, Zeman, oder dem ehemaligen Präsidenten Václav Klaus in Tschechien hat auch unsere Vorliebe für parteiliche Vorteile überlebt. Die Stellung des Präsidenten ist die eines Monarchen, eines Zaren, es ist der Bazillus des Ostens, der in uns hängen geblieben ist, die Angst vor ziviler Gesellschaft, die angeborene Neigung, den anderen auszunutzen. So zu tun, als wären wir nicht ein Teil von Europa, als befände sich Europa irgendwo außerhalb von uns, als könnte man es ungestraft der Lächerlichkeit preisgeben. Die tschechische Abkapselung ist gefährlich, die Ichbezogenheit, die kein Interesse daran zeigt, zu erfah-

ren, was vor der eigenen Tür passiert. Die Menschen tun, als würden sie alles besser verstehen, sie fühlen sich wie der Nabel der Welt. Es fehlt an Demut, Neugierde und Menschlichkeit. Wir in Tschechien haben damals drei Millionen Menschen vertrieben. Wir können jetzt drei Millionen Menschen aufnehmen.

Den stolzen Anthropozentrismus des modernen Menschen, der überzeugt ist, alles erkennen und sich ordnen zu können, spürt man irgendwo im Hintergrund der gegenwärtigen Krise. Und es scheint, dass sich die Welt zum Besseren wenden, sich vor allem etwas im menschlichen Bewusstsein ändern muss, im Menschentum des heutigen Menschen; der Mensch muss sich auf irgendeine Weise besinnen; er muss sich aus dieser schrecklichen Verwicklung in alle offenbaren und verborgenen Mechanismen der Totalität vom Konsum über die Repression und Reklame bis zur Manipulation durch das Fernsehen und die Medien befreien; er muss sich gegen die Rolle des machtlosen Bestandteils einer gigantischen Maschine auflehnen; er muss die tiefere Verantwortung für die Welt wieder in sich selbst finden – und das bedeutet, so die Verantwortung finden, wie es Lenka Holíková macht und zeigt. Die Macht verrät nämlich unabsichtlich ihre ureigenste Intention: das Leben total gleichförmig zu machen, alles nur ein wenig Abweichende, Eigenwillige, Übertragende, Unabhängige oder nicht Einzuordnende aus ihm herauszuoperieren.

Manchmal versinke ich aufgrund der aggressiven Menschen in Depressionen; Menschen, die gefühllos sind und immer

die Vorteile wiederholen und die – wie in jeder Epoche – die Mehrheit darstellen. Ich beruhigte mich auf dem Grazer Schlossberg. Durch einen Vergleich mit den Stechmücken. Radka, während du von ihnen gestochen wirst, streife sie ruhig und langsam ab. Auf den ersten Blick klingt es schrecklich christlich und ergeben. Du wirst aber staunen, wie es nach einer Weile hilft. Sie stechen genau gleich, wenn du wütend auf sie losschlägst, aber irgendwie hört es auf dich zu stören – und du bleibst ruhig und behältst deine Würde. Also streife sie ruhig und elegant und weise ab, schlage nicht zu. Du kannst sie nicht erschlagen – es sind zu viele, und du würdest einzig dich selbst schlagen. Geh deinen eigenen Weg. Als in Berlin meine Freundin aus Rumänien in eine neue Wohnung zog, ging sie in einen Blumenladen. „Und woher kommen Sie? Aus Frankreich?“ – „Nein, aus Rumänien“, – „Ach so, machen Sie sich nichts daraus.“ Ich erlebe dieselben Reaktionen. „Und woher kommen Sie?“ – „Aus Tschechien, Osteuropa? Ach so, machen Sie sich nichts daraus.“ Ein solches Sortieren von Menschen und Völkern bringen die Erwachsenen den Kindern zuhause und in der Schule bei, dieser Teufelskreis kann nicht durchbrochen werden. Es ist wichtig, auch den Raum, den man Seele nennt, zu befühlen. Es liegt in der Natur des Menschen, dass er seine Weltwahrnehmung für die einzige mögliche und richtige hält. Das Kulturzentrum Řehlovice bestätigt, dass es unzählige Wahrnehmungsmöglichkeiten gibt, dass wir die Worte, mit denen wir denken, „abstreifen“ und „anders“ verwenden können, dass wir „anders“ leben können, dass schöpferische Freiheit und

Seinsgestalt grenzenlos sind. Der Kampf um Freiheit und freiheitliches kritisches Denken ist zu jeder Zeit schwierig und endet nie. Wir sollten alle zornig sein. In der Geschichte hat Zorn schon oft zu positiven Veränderungen geführt. Abgesehen davon, dass ich zornig bin, wie Tschechien und andere Staaten Osteuropas in den letzten Jahren menschlich versagt haben, bin ich auch voller Hoffnung, weil ich zutiefst von der Fähigkeit der Menschen überzeugt bin, sich zum Besseren zu verändern. Das Maß unserer provokativen Hoffnung ist das Maß unserer Fähigkeit, uns um etwas zu bemühen, weil es moralisch ist, und nicht nur, weil es garantiert Erfolg haben wird. Schließlich gibt es nur eine einzige Grenze: die Grenze zwischen einem Menschen und dem anderen. Die Begriffe „kollektive Schuld“ und „kollektiver Sieg“ sind monströs. Und der Nationalismus nimmt heute noch monströsere Formen an, weil er nur eine Frage ausspuckt: „Und woher kommen Sie?“ Stellen wir uns eine andere, wichtigere Frage: „Wer sind wir?“ Es geht nur darum, auszuhalten. Danke, Lenka, für diese mutige und provokative und tief menschliche Hoffnung. Ich halte uns allen die Daumen. Wir machen einfach weiter.

Graz, Juni 2018

¹ Popper, Karl: Die offene Gesellschaft und ihre Feinde, 1945

² Wodak, Ruth: Politik mit der Angst. Zur Wirkung rechtspopulistischer Diskurse, 2016

³ Flor, Olga: Politik der Emotion, 2017

THE MEASURE OF OUR PROVOCATIVE HOPE

RADKA DENEMARKOVÁ

There is a great question that pesters each of us today and like all really important questions it is a very simple question. The question is: the individual or the mass, closed society or open democracy, totalitarianism or freedom. It seems that today this question is universal. In our world, the boundaries that divide us are not among ethnic groups, nations and denominations, but rather between world views, attitudes, between reason and fanaticism, tolerance and hysteria, creativity and censorship. Liberal democracy is being scrutinized and under heavy pressure in many countries, regrettably failing to find an answer to the question of structuring the state which Karl Popper formulated under the influence of World War II: „How can we organize our political institutions in such a way that it is impossible for bad or incompetent rulers to inflict too much damage?“¹ The (European) societies are currently moving away from a humanist ideal state and civil society. Since the right-wing populist and extreme right-wing anti-democratic forces are on the rise, democracy itself is endangered. For me, Lenka Holíková is a great figure because her life and her daily work at the Cultural Center Řehlovice shows that we should never stop hoping for a truly humane world

– even if such a world lies beyond our imagination. Regarding this precisely, her organizational and artistic practice illustrates what Ruth Wodak describes: “The positive alternatives to the emphasis of fear are solidarity and inclusion. Avoiding falling into the trap means replacing politics of fear and envy with politics of solidarity.”² Lenka Holíková has for a long time been defining which concepts and values are needed in the struggle for a liberal, open society: equality, justice, democracy, education, multilingualism, diversity and solidarity. The civil society will play a key role in preserving or restoring democratic standards and human values. Therefore, I see many artists whose work is an integral part of the Cultural Center Řehlovice as a part of this civil society. They use the scope of their artistic possibilities not only to analyze, emphasize and protest, but also to push oppositional, political and social perspectives and promote liberal-democratic free thinking and acting.

Lenka Holíková and her Cultural Center Řehlovice is a German-Czech initiative for art and culture and for more than 20 years has invited artists, writers, musicians, locals as well as Czech and German contemporary witnesses, to establish a meeting place in the region of North Bohemia. This region once played an important role in Central European history, but today many do not even know its name. The loss of meaning manifests itself in places whose former flourishing can only be guessed in the present. Even though some places appear as if they were swallowed up in the soil, a closer inspection will reveal

the traces of their former inhabitants. The students and volunteers, coming from both the Czech Republic and Germany, who are involved in the projects of the Cultural Center Řehlovice explore the cultural memories of the landscape and try to reveal the repressed and forgotten history of the border region, including the final expulsion of the German-speaking population. This process includes readings, concerts, exhibitions, performances, public events (cultural brunch) and interactions in the public space, including guided tours in villages around Řehlovice. One can speak of the Cultural Center as a group that has used diverse forms of action and through its creative interventions, could influence the debate all throughout the country. In the beginning the Cultural Center Řehlovice dealt with culture of remembrance and the life stories of Germans and Czechs in the 20th century, showing that what happened in the past centuries should no longer serve populist politicians as a means for fear-mongering. However, the Cultural Center Řehlovice also deals with other current political and social developments. Attention is paid to the strengthening of nationalist tendencies in association with the right-wing parties and movements in the Czech Republic and other European countries. The artists' works show and discusses nationalism, the new right, racism and the phenomenon of the desolidarization of society and the politics of fear. For me, the development of the Cultural Center Řehlovice of the last couple of years represents a much needed laboratory of humanity. It compels us to think about the others. It itself thinks about the other human

beings: with tangible projects and meaningful activities, where finally it is no longer only about the pigeon-holing of the nations, but also about quality. We are aware at whose expense the rulers reap their success: "The rigidity and numbness towards the suffering of the others is acknowledged as a political necessity and elevated to a social norm."³ It is really necessary to set the present-day and future European relations in an unpolluted future and Lenka Holíková shows how this works: The Cultural Center Řehlovice towers not only as a place of revival of the German-Czech friendship, but thanks to Lenka Holíková, it is a center for contemporary art, whose art creations are positioned for an open society and against illiberal democracies.

Lenka Holíková was never ready to agree to something which she considered absolutely wrong. She did not want the current government situation to gradually normalize in the minds of people and has also helped the refugees. "Anti-humanism as a new pragmatism," Olga Flor recently pointed out. But that is already the result. The process described above is called dehumanization. For example, if we in Eastern Europe ask people from the West not just to think about their particular interests and to behave the way everyone should behave, just as if they were directly responsible for the fate of whole Europe, why should we not demand the same from the people in the Eastern European countries themselves? It is all about the fact that people of this world do not only have a place of residence but also a place they can call a home.

György Konrád, who fought against the communist regime in Hungary stated that Viktor Orbán the "utterly illiberal prime minister of his country" is "not a good democrat" and in his view also "not a good person". In terms of his immigration policy however, that is, the border closures, the construction of fences and the warnings of the dangers associated with the refugees, he must "unfortunately admit" that Orbán "is right." In other words: Orbán is wrong in his illiberal attitude towards the citizens of the country he governs, but he is correct in his illiberal attitude towards people seeking salvation from tyranny, murderous persecution or inhuman poverty in this country. Taken as a whole, these insinuations (as a rule little or far from fact-based) and slander lead first and foremost to the dehumanization of the newcomers. The dehumanization paves the way for their exclusion from the category of legitimate human rights bearers and leads to the shift of the migration issue from the field of ethics to the area of crime. Even the language used to describe the migrants trying to reach Europe is, at its best, mechanical and dehumanizing at its worst. However, these human beings are people with feelings, families and what is not to be forgotten – human rights. Our preferences for partisan advantages have survived because of such people like Orbán in Hungary, Kaczyński in Poland, Putin in Russia, Zeman or former President Václav Klaus in the Czech Republic. The role of the president is that of a monarch, a tsar, an oriental bacillus which is still imprinted in us, feeding us with fear of the civil society and the inherent tendency to exploit the other. To behave

in this manner means pretending that we are not part of Europe, that Europe is somewhere outside of us, that it could be ridiculed with impunity. The Czech encapsulation is dangerous and it shows some kind of egoism, no interest in knowing what is happening at our doorstep. People act as if they understand everything better, they feel like being the center of the universe. There is a lack of humility, curiosity and humanity. We in the Czech Republic expelled three million people once, so now we can accept three million people.

The proud anthropocentrism of the modern human being, who is convinced that they can recognize and organize everything lurks behind the curtain of the present crisis. Thereby, it seems that if the world is to change for the better, something has to change in human consciousness above all else, in the humanness of today's people; The human beings have to make sense of themselves somehow; They must break the chains of their horrible involvement in all these obvious and hidden mechanisms of totality, starting from consumerism to repression, advertising and television and media manipulation; they must grow out of being a powerless component of a gigantic machine; they must dig out the responsibility for the world which is buried deep within them – meaning, to find exactly the responsibility that Lenka Holíková takes and demonstrates. The order unintentionally reveals its very intention: to make life totally uniform and to press everything which shows even the slightest difference, independence, transgression, sover-

eignty or conformity out of it. Sometimes I sink into never-ending depression because of aggressive people who are callous, opportunistically always seeking out the benefits and – as in every era – represent the majority. I composed myself at the Schlossberg in Graz, thinking of the parable of mosquitoes. Radka, when they sting you, just gently and slowly wipe them off. At the first glance, it sounds terribly Christian and acquiescent, but you will be staggered how it helps after a while. They will sting exactly with the same intensity like your fierce strikes, but somehow it stops bothering you – and you manage to stay calm and keep your dignity. So, wipe them off calmly, elegantly and wisely, do not whack. You cannot kill them – they are too many, and you would only beat yourself with the very same stones that you throw. Go your own way. When my friend from Romania moved to a new apartment in Berlin, she went to a flower shop. “And where do you come from? From France?” – “No, I am from Romania”, – “Oh, do not worry about it.” I experience the very same reactions. “And where do you come from?” – “From the Czech Republic, Eastern Europe? Oh, do not worry about it.” The adults teach the children such classifications of people and peoples at home and at school and this vicious circle cannot be broken. It is also immensely important to feel that space called soul. It is in the nature of human beings that they see their worldview as the only one which is possible and proper. The Řehlovice Cultural Center confirms that there are innumerable possibilities of perception, that we can “purify” and use the words with which we think “differ-

ently”, that we can live “differently”, that the creative freedom and forms of being are verily limitless. The battle for freedom and liberal critical thinking has always been undeniably difficult and without an end. We should all be furious. In history, wrath has often led to positive changes. Besides being angry at how the Czech Republic and other states of Eastern Europe have failed humanity in the recent years, I am also hopeful because I am deeply convinced of the people’s ability to change for the better. The measure of our provocative hope is the measure of our ability to strive for something because it is ethical, and not only because success is guaranteed. After all, there is only one limit: the boundary between the Self and the Other. The terms “collective guilt” and “collective victory” are monstrous. Moreover, nationalism is taking on even more dreadful forms today because it spits out just nothing but one question: “And where are you from?”

Let us pose to ourselves another, more pivotal question: “Who are we?” It’s all about holding out. Thank you, Lenka, for this courageous, provoking and abyssal human hope. I keep my fingers crossed for everyone. We are just carrying on.

Graz, 2018

- 1 Popper, Karl: Die offene Gesellschaft und ihre Feinde, 1945
- 2 Wodak, Ruth: Politik mit der Angst. Zur Wirkung rechtspopulistischer Diskurse, 2016
- 3 Flor, Olga: Politik der Emotion, 2017

O MÍSTECH A LIDECH

PETER BAUMANN

Všichni známe onu přitažlivost, kterou místa působí na člověka. Místa jsou přitažlivá, jsou odpudivá, vnímáme je jako romantická nebo chladná a nudná. Místa jsou domovem a dávají domov, bez něhož se můžeme cítit vykořeněně. Místa jsou identita, formují dějiny a rovněž vztahy mezi lidmi.

Víska Řehlovice nedaleko Ústí nad Labem je takovým místem výše popsaných protikladů: Posazená na okraji hebkých kopců Českého středohoří, v historii obtíženém a současně tragickým regionu, jemuž v průběhu jediného století bylo souzeno zažít rozkvět a strašlivý úpadek. Byl hříčkou osudové, zideologizované politiky a dodnes trpí jejími následky, jako jsou nedostatky pracovních míst, efektivních hospodářských podniků a inovace. Rozpadlé domy, hospodářské budovy ležící ladem vypovídající ještě dnes o ideologických katastrofách 20. století. Je to region hledající svou identitu.

Existuje mnoho koncepcí jak vytvořit z oblastí s potřebou stabilizace (eufemistický pojem ze slovníku územního plánování pro strukturálně slabé oblasti) nové, smysluplné a perspektivní identity. Většina z nich začíná penězi, spoustou peněz a politicko-ekonomickými záměry vole-

ných činovníků. Úplně opačným konceptem je Kulturní centrum Řehlovice. Před dvaceti lety začala Lenka Holíková, mimo mnoho jiného diplomovaná designérka, keramička, umělkyně, projektová manažerka a organizátorka s ideou vybudovat v někdejším zdevastovaném poplužním dvoře pánů z Řehlovic (německy Groß-Tschochau), který zakoupil její otec, kulturní centrum. Pohybujíc se mezi Českou republikou a Německem, vždyť nějaký čas vyrůstala a studovala v Německu, chtěla vytvořit místo pro umělce z celého světa, které inspiruje a podporuje lidskou a mezilidskou kreativitu. Bez strukturně politických podpůrných prostředků a žádostí o granty se z někdejších chlévů začaly budovat „ateliéry“ a společné ložnice, v nichž dnes místo telat, krav a čeledí pobývají kreativní lidé. Z bývalé sýpky v průběhu let zmizely fošny a zůstala jen kostra z trámů. Byla přeměněna na galerii a tvůrčí dílny. Z části rozpadlé budovy pivovaru se stala kavárna a jídelna pod širým nebem s toskánskou atmosférou. Tento nepřetržitý rozvoj si vyžádal mnoha let a dosud není ukončen.

Lenka je žena, která svoje vize nejenom sní, nýbrž také žije! Ano, daří se jí navýsost kreativně a efektivně využívat hubené finanční prostředky, avšak její největší devizou jsou představy, nadšení, radost a empatické vystupování, které uchvacuje lidi a uvolňuje energii. Takto se jí podařilo během let získat četné soupeřníky, kteří jí svým způsobem podporují při uskutečňování její altruistické ideje a stávají se součástí statku a společné myšlenky a identity.

Když jsem roku 2000 v Drážďanech poznal Lenku v rámci kulturního festivalu

„Dny české a německé kultury“, který iniciovala Nadace Brücke/Most, ještě jsem nic netušil o těchto aktivitách a jejich pozadí. Jako jednatel nadace, založené v roce 1997 s velkým finančním nasazením a záměrem v Drážďanech, jsem na ni musel působit jako mimozemšťan. Na jedné straně tu byla Lenka, která přijela se skupinou českých umělců na umělecké sympozium „Proudění-Strömungen 2000“ v MitMachKunsthalle v Ammonhofu drážďanského občanského sdružení Facette e.V., na druhé straně můj kolega Reinhard Heßlöhl a já, oba západní Němci, kteří sídlili v Drážďanech ve zrekonstruované, na „dům studií“ přeměněné secesní vile nedaleko Labe s pozlacenými kohoutky a dobovou koupelnou a nyní se věnovali přeshraničním projektům.

Jak se často stává, tyto zdánlivě interkulturní protiklady se setřely večer v suterénním baru nadační vily v osobním rozhovoru při pár sklenicích piva. Tak se zrodilo první oficiální pozvání delegace Nadace Brücke/Most do Řehlovic. Můj první dojem z tehdy ještě ladem ležícího statku byl doslova omračující. V příkrém protikladu k důvěrně známému a opečovávanému okolí drážďanské nadační vily jsem si tu připadal jako přesazen do doby mých mládežnických táborů. Statek přede mnou ležel jako obrovská a částečně rozpadlá kulisa dobrodružné hry. Pusté a prázdné stáje vyzářovaly chládek. Protože byly proměněny v ložnice s početnými postelemi a matracemi, jedna vedle druhé, vzpomněl jsem si na Sněhurku a sedm trpaslíků. Hned od vjezdu byl na obzoru vidět půvabně položený rybníček, zelená tůňka, v jejíž kalné a na kyslík chudé vodě

zřejmě čekali nesčetní kapři na předčasné vysvobození majiteli statku nebo rybolovu znalými Rakušany s mesiášskými sklony. Na pravé straně dvora, rovnou před nostalgicky působící tratí pro nákladní vlaky se vypínala stará sýpka. Její oválná okna v čerstvě zrenovované střeše pozdravila každého návštěvníka jakoby mrknutím oka, přičemž se buď usmívala nebo se šibalsky mračila. A přesto: Lenčino vyprávění o tom, co zde koná, s jakým záměrem a s jakými možnostmi, na nás velice silně zapůsobilo. Záhy bylo jasné, že ZDE je možné VŠECHNO a vyžaduje to jenom vůli a vytrvalost.

Od té doby se toho velice mnoho událo, přičemž tvořivost nezná hranic. Lenčín život a činnost kulturního centra se stále odvíjejí ve znamení porozumění. Existuje spousta možností, jak zakoušet atmosféru mimořádnosti v tomto neobvyklém prostředí – semináře, dílny, kulturní brunch a nakonec i výtvarné sympozium Proudění-Strömungen. Pojmenování, které nastiňuje podstatné obsahy zde vykonávané kulturní práce: nechat se unášet, kolotat, nořit se, vtahovat, zurčet, plynule překračovat hranice, spojovat. Tyto a další výrazy lze připsat proudění. Současně je můžeme pochopit jenom tehdy, když na nás nějak působí, když se jim otevřeme a necháme se do nich vtáhnout. Rodiče varují dítko před prouděním, neboť může být i životu nebezpečné.

Řehlovické „Proudění“ přitahuje a je pozitivně nebezpečné. Nabízí prostor pro tvořivost a zkušenost. Statek vytváří ideální prostředí pro konfrontaci s vlastními smysly. Za krásného počasí přináší

povznášející lehkost a dobrou náladu, na podzim a v zimě může k tomu ještě přidat pošmournost a stísněnost. Veškeré tyto nálady se zde přijímají srdečně a vřele, přičemž i takové dny zdárně skončí a vyzní. Nejde mi o to vypočítávat všechny pozoruhodné, tvůrčí i provokativní projekty a akce. Chci především zdůraznit, že kulturní centrum se během let vyvinulo ve velice důležitého šířitele kultury v severních Čechách. Pokud jde o mě, neznám žádnou jinou soukromou instituci, která by v dlouhém rozpětí dvou desítek let trvale působila na poli kultury a porozumění. Při vší individualnosti a kreativě nikdy nechyběla nezbytná profesionalita, bez níž to prostě nejde. Nakonec vedla k tomu, že kulturní centrum je od roku 2006 pravidelně spolupředatelem festivalu „Dny české a německé kultury“.

Mnoha drobnými krůčky, opatřeními a vylepšeními se Lence Holíkové podařilo ve dvou desetiletích vytvořit trvalé struktury pro kreativní prostředí a setkávání. Hosty zde byly tisíce lidí, přičemž mohly osobně zakoušet tohoto ducha. Lidé se potkávají na místech. Liduprázdné místo je jen místem. Bez společného místa se lidé nemohou potkávat. Nábřeží je zeď vedoucí do vody. Obojího je zapotřebí a obojí se vzájemně podmiňuje. Místo pro setkávání trvale působí a podporuje identitu. Učinit z Kulturního centra Řehlovice respektovaného šířitele kultury v severních Čechách a uznávané místo setkávání, to je enormní výkon, jenž si zaslouží náš respekt. „Budoucnost potřebuje původ“ (Odo Marquard, v němčině slovní hříčka: „Zukunft braucht Herkunft“). Po dvaceti letech se začíná rodit nová vize: další výstavba centra. Pomo-

ci crowdfundingu byly počátkem roku 2018 shromážděny finanční prostředky na získání části statku pro české občanské sdružení Kulturní centrum Řehlovice. Plán je tento: centrum strukturálně rozšířit a dostavět se zřetelem na budoucnost. Místo setkávání se musí dále institucionalizovat a tím zřetelně posílit. V uplynulých dvou desetiletích bylo s velkou kreativitou a zápalem prokázáno, že právě zde je správné místo, kde se dá pěstovat a rozvíjet informovanost, snášenlivost, vzájemné porozumění, sounáležitost s druhými a spolupráce.

Proto je dnes více než dříve potřeba podpora ode všech, kdo jsou zainteresováni na evropských hodnotách, jako jsou setkávání umělců či mládeže a vzdělávací aktivity, jejichž účastníci propůjčují statku svou tvořivostí a diskuzemi smysl a přidanou hodnotu. Je třeba vyzdvihnout roli soukromých a veřejných podporovatelů, kteří podobným formátům akcí poskytují nezbytné a žádoucí spolufinancování, aby mohly nadále plnit svoje závazky a poslání, totiž posilovat občanskou společnost právě v této strukturálně slabé oblasti. A nakonec ocenit podporu všech, kteří mají zájem na udržení a rozvoji biotopu interkulturní, interdisciplinární a přeshraniční práce a setkávání.

V tomto smyslu přeji Lence Holíkové a všem jejím souputníkům do budoucna trvalou, mnohostrannou a štědrú podporu, uznání a trpělivost se všemi plány a záměry. Mohu jenom říct, že jsem u toho rád!

VON ORTEN UND MENSCHEN

PETER BAUMANN

Wir kennen alle die Anziehungskraft, die Orte auf Menschen ausüben: Orte sind anziehend, sie sind abstoßend, man empfindet sie als romantisch oder einfach nur kühl und nüchtern. Orte sind und geben Heimat, ohne sie kann man sich entwurzelt fühlen. Orte sind Identität, sie prägen Geschichte und auch Beziehungen zwischen Menschen.

Das kleine Dorf Řehlovice, unweit von Ústí nad Labem ist so ein Ort der beschriebenen Gegensätze: eingebettet am Rande der sanften Hügel des Böhmisches Mittelgebirges, in einer geschichtsträchtigen und zugleich tragischen Region, die während eines Jahrhunderts eine Blütezeit und ihren furchtbaren Niedergang erleben musste. Sie war Spielball fataler, ideologischer Politik und leidet bis heute an deren Folgen. Ein Mangel an Arbeitsplätzen, leistungsfähigen Wirtschaftsbetrieben und Innovationen. Brachliegende, zerfallene (Wirtschafts-)Gebäude zeugen noch bis heute von den ideologischen Katastrophen des 20. Jahrhunderts. Eine Region auf der Suche nach Ihrer Identität.

Es gibt viele Konzepte, wie man aus Räumen mit Stabilisierungsbedarf (euphemistischer Begriff aus der Raumordnung für strukturschwache Räume)

neue, sinnstiftende und zukunftsweisende Identitäten schaffen kann. Die meisten davon beginnen mit Geld, sehr viel Geld und ordnungspolitischen Absichten öffentlicher Mandatsträger.

Das Gegenkonzept hierzu ist das Kulturzentrum Řehlovice. Vor zwanzig Jahren begann Lenka Holiková, Diplom-Keramik-Designerin, Künstlerin, Projektleiterin, Organisatorin u.v.m. mit der Idee, auf dem von ihrem Vater gekauften und völlig zerfallenen ehemaligen Meierhof der ehemaligen Herren von Groß-Tschochau (Řehlovice), ein Kulturzentrum zu errichten. Als deutsch-tschechische Grenzgängerin, teils in Deutschland aufgewachsen und studiert, wollte sie einen Ort für Künstler*innen aus aller Welt schaffen, einen Ort, der inspiriert, und der Kreativität für und zwischen Menschen fördert.

Ohne strukturpolitische Fördermittel und Anträge wurde begonnen, aus ehemaligen Ställen Kunst- und einfache Gemeinschaftsschlafräume zu schaffen, in denen seitdem Kunstschaffende, anstatt Rinder, Kühe und Gesinde schlafen. Ein ehemaliger Speicher wurde mit den Jahren entkernt und zu Galerie- und Schaffensräumen umfunktioniert und aus einem Teil des zerfallenen Brauereigebäudes wurde ein Café und Open-Air-Speiseraum mit toskanischem Flair. Diese stetige Weiterentwicklung benötigte viele Jahre und ist bis heute noch nicht abgeschlossen. Lenka ist die Frau, die ihre Visionen nicht nur träumt, sondern lebt! Sie verwaltet zwar höchst kreativ den finanziellen Mangel, doch ihre Kernkompetenzen sind die Vision, die Begeisterung, die Freude und ihr

empathisches Auftreten, das viele mitnimmt und Energie freisetzt. Auf diese Weise gelang es ihr über die Jahre zahlreiche Mitstreiter*innen zu gewinnen. Alle trugen auf ihre Weise dazu bei, Lenka bei der Verwirklichung ihrer uneigennütigen Idee zu unterstützen und einen Teil des Hofes zu einer gemeinsamen Vision (Identität) zu machen.

Als ich Lenka im Jahre 2000 in Dresden im Rahmen des von der Brücke/Most-Stiftung initiierten Festivals „Tschechische Kulturtag“ kennlernte, ahnte ich noch nichts von diesen Entwicklungen und Hintergründen. Als Geschäftsführer der 1997 in Dresden mit hohem finanziellem Engagement und ambitionierten Absichten gegründeten Stiftung musste ich auf sie wie das Gegenmodell ihres Alltags gewirkt haben. Auf der einen Seite Lenka, die mit einer Gruppe von tschechischen Künstler*innen für das Symposium „Strömungen 2000“ zur MitMach-Kunsthalle im Ammonhof des Dresdner Vereins facette e.V. angereist war und auf der anderen Seite mein Kollege Reinhard Heßlöhl und ich, die Westdeutschen, die in einer zum Studienhaus umfunktionierten und neu sanierten Jugendstilvilla mit vergoldeten Wasserhähnen und historischem Bad nahe der Elbe in Dresden „residierten“ und nun grenzüberschreitende Projekte durchführten. Wie so oft weichten diese vermeintlichen und interkulturellen Gegensätze bei einem oder eineinhalb Bierchen am Abend in der Bar der Brücke-Villa im persönlichen Gespräch auf. So war die allererste und offizielle Einladung einer Abordnung der Brücke/Most-Stiftung nach Řehlovice ausgesprochen.

Mein erster Eindruck vom damals noch brachliegenden Hof war im wahrsten Sinne atemberaubend. Im krassen Gegensatz zur vertrauten und wohlbehüteten Umgebung der Dresdner Brücke-Villa fühlte ich mich an die Zeit meiner Jugendlager erinnert. Der Hof lag wie ein riesiger und teilweise kaputter Abenteuerspielplatz vor mir. Die leergeräumten ehemaligen Ställe waren kalt und die Schlafräume mit ihren zahlreichen nebeneinander stehenden Betten und Matratzen erinnerten mich an Schneewittchen und die sieben Zwerge. Von der Einfahrt kommend erkennt man am Horizont den lieblich gelegenen Hofteich, einen grünen Tümpel, in dessen trüben und sauerstoffarmen Wasser unzählige Karpfen scheinbar auf vorzeitige Erlösung durch den Gutsherren oder durch fischkundige Österreicher mit Erlöserqualitäten warten. Am rechten Hofrand, direkt vor der nostalgisch anmutenden Güterzugstrecke, erhebt sich der alte Speicher, dessen Fenster im inzwischen renovierten Dach augenzwinkernd jeden Besucher begrüßen und auf ihre Weise lächeln oder schmunzeln.

Und dennoch: Mit Lenka's Erzählungen, was sie hier, mit welcher Absicht und mit welchen Möglichkeiten leistet war für uns äußerst beeindruckend. Es wurde schnell klar: hier ist alles möglich und es bedarf nur des eigenen Willens und des Durchhaltevermögens. Seitdem hat sich sehr vieles entwickelt und der Kreativität sind keine Grenzen gesetzt. Lenkas Leben und die Arbeit des „Kulturní centrum“ stehen stets im Zeichen der Verständigung. Es gibt viele Möglich-

keiten diesen besonderen Geist in dieser besonderen Umgebung zu genießen: Seminare, Workshops, Kulturbrunch und letztlich das Original: das Künstler-symposium Proudění-Strömungen. Ein Titel, der die wesentlichen Inhalte der hier geleisteten Kulturarbeit umschreibt: treiben lassen, rotieren, eintauchen, hineinziehen, sprudeln, Grenzen fließend überschreiten, verbinden. Diese und andere Begriffe kann man einer Strömung zuschreiben. Gleichzeitig kann man sie nur erfassen, wenn man in irgendeiner Art und Weise von ihr berührt wird, sich auf sie einlässt und eintaucht. Eltern warnen ihre Kinder vor der Strömung, weil sie auch (lebens-)gefährlich sein kann.

Die „Strömung“ in Řehlovice zieht an und ist positiv gefährlich. Sie bietet Spielraum für Kreativität und Erfahrung. Der Hof bildet die ideale Umgebung dieser Konfrontation mit den eigenen Sinnen: Bei schönem Wetter verleiht er der Leichtigkeit und guten Laune Flügel; im Herbst und Winter kann er auch trübe und bedrückend daher kommen. Diesen Stimmungen begegnet man hier mit Herzlichkeit und Wärme und lassen auch diese Tage positiv enden. Ich bemühe mich hier gar nicht all die wunderbaren, stets kreativen, hinterfragenden und zahlreichen Projekte und Veranstaltungen aufzuführen. Vielmehr ist es mir wichtig anzuerkennen, dass sich das Kulturzentrum über die vielen Jahre zu einem sehr wichtigen Kulturträger in Nordböhmen entwickelt hat. Mir persönlich ist keine weitere private Einrichtung bekannt, die über diesen langen Zeitraum von zwei Jahrzehnten kontinuierlich Kultur- und Verständigungsarbeit

geleistet hat. Bei aller Individualität und Kreativität fehlte nie die notwendige Professionalität, die hierfür erforderlich ist und die letztlich dazu führte, dass das Kulturzentrum seit 2006 regelmäßig Mitveranstalter des Festivals „Tschechisch-Deutschen Kulturtag“ war.

Mit vielen kleinen Schritten, Maßnahmen und Erweiterungen gelang es Lenka Holíková über zwei Jahrzehnte hinweg nachhaltige Strukturen für kreativen Raum und Begegnung zu schaffen. Tausende Menschen waren hier zu Gast und konnten diesen Geist oder Spirit persönlich erfahren. Menschen begegnen sich an Orten. Ein Ort ohne Menschen ist zunächst nur ein Ort. Menschen ohne einen gemeinsamen Ort können sich nicht begegnen. Beides ist notwendig und sie bedingen sich wechselseitig. Ein Ort der für Begegnung steht wirkt und wird identitätsstiftend. Das Kulturzentrum in Řehlovice zu einem geschätzten Kulturträger Nordböhmens und zu einem anerkannten Ort der Begegnung gemacht zu haben ist eine enorme Leistung, der man höchsten Respekt zollen muss.

„Zukunft braucht Herkunft“ (Odo Marquard). Nach zwanzig Jahren beginnt nun eine neue Vision: der weitere Ausbau des Kulturzentrum. Im Rahmen eines Crowdfunding wurden Anfang 2018 finanzielle Mittel gesammelt, einen Teil des Hofes für den tschechischen Trägerverein zu erwerben. Die Idee ist, das Zentrum strukturell zu erweitern und zukunftsfähig auszubauen. Der Ort der Begegnung muss weiter institutionalisiert und damit nachhaltig gestärkt werden. In zwei Jahrzehnten wurde

mit viel Kreativität und Leidenschaft unter Beweis gestellt, dass genau hier der richtige Ort ist, um Verständigung, Toleranz, gegenseitiges Verständnis, Mitmenschlichkeit und Zusammenarbeit herbeizuführen.

Deshalb bedarf es mehr denn je der Unterstützung aller, die an diesen (europäischen) Werten interessiert sind: Die Künstlertreffen, Jugendbegegnungen und Bildungsveranstaltungen, deren Teilnehmende dem Hof durch ihre Kreativität, den Diskurs und mit ihrer Begegnung Sinn und Mehrwert verleihen. Die privaten und öffentlichen Förderer, die diesen Formaten die notwendige und erforderliche Ko-Finanzierung gewähren, um ihrem Auftrag und Zweck, die Zivilgesellschaft (gerade in dieser strukturschwachen Region) weiter zu stärken, gerecht zu werden.

Und letztlich der Unterstützung aller Menschen, die daran interessiert sind, dieses Biotop der interkulturellen, interdisziplinären und grenzüberschreitenden Arbeit und Begegnung zu erhalten und zu fördern.

In diesem Sinne wünsche ich Lenka Holíková und allen Mitstreiter*innen für die Zukunft stets vielfältige und zahlreiche Unterstützung, Wertschätzung und Geduld für alle Pläne und Vorhaben. Ich kann nur sagen, ich bin gerne dabei!

ON PLACES AND PEOPLE

PETER BAUMANN

We all know the special pull that places have on people: they can be appealing or repulsive, romantic or simply distant and prosaic. Places are and give a homeland, without them one feels rootless. Places are identity, they shape history and the relationships between people.

The small village of Řehlovice, not far from Ústí nad Labem, is such a place of contrasts: Nestled on the edge of the rolling hills of the Central Bohemian highlands, in a region rich in history but oftentimes tragic, it had to go through a century of constant decline. It was a plaything of fatal, ideological politics and it still suffers from its consequences.

The ideological disasters of the 20th century may be witnessed in the lack of job opportunities, efficient enterprises and innovations, idle dilapidated businesses, farms and homes. It is a region in search of its videntity. There are many concepts on how to create new, meaningful and forward-looking identities from areas with stabilization needs (euphemism from the terminology of spatial planning for underdeveloped regions). Most of them start with money or even lots of money and the political intentions of the political representatives. The exact opposite concept to this is the Cultural Center

Řehlovice. Twenty years ago, Lenka Holíková, a graduate designer, ceramist, artist, project manager, organizer, etc., started out with the idea of transforming the former and disintegrated Meierhof which belonged to the lords of Řehlovice/Groß-Tschochau (bought by her father) into an art cultural center. As a German-Czech border crosser, partly raised and educated in Germany. She wanted to create a place for artists from all over the world - a place that inspires and promotes creativity.

Without structural funding and subsidies, Lenka began turning the former stables into ateliers and shared dormitories to make them home to creative people rather than cattle, cows and farmhands. What was once a granary became a gallery and a part of the crumbled brewery became a café and open-air dining room with Tuscan flair. This continuous development has been taking many years and is still ongoing.

Lenka is a woman who not only dreams about her visions, but also lives them! She uses the meager financial means most creatively and efficiently, but her core competencies are vision, the enthusiasm, joy and her empathetic demeanor, radiating enthusiasm and energy. Considering the above, she managed to find many "comrades in arms" throughout the years. All contributed in their own way to assisting Lenka in the realization of her unselfish idea and to become part of the farm and a shared vision (identity). I first met Lenka in the year 2000 in Dresden, at the cultural festival „Czech Culture Days“ initiated by the Brücke/Most Foundation. At that

time, I did not know anything about her background and ideas. I was a managing director of a foundation established in 1997 in Dresden. Its funding rested on a high financial commitment and this must have appeared as completely opposite of Lenka's every day life.

On one side was Lenka who traveled with a group of Czech artists for the artist symposium „Strömungen 2000“ in the MitMachKunsthalle in Ammonhof of the Dresden Facette e.V. association and on the other hand my colleague Reinhard Heßlöhl and me, West Germans, who stayed in Dresden in a newly renovated Art Nouveau villa near the river Elbe with gilded taps and historic bath. It was converted to a study house and we carried out cross-border projects there. As is often the case, these supposed intercultural contrasts softened in the evening in the Brücke Villa cellar bar after some beers during a hearty conversation. Thus the very first and official invitation of a delegation of the Brücke/Most Foundation to Řehlovice was pronounced.

My first impression of the then still unused former farm was literally breathtaking. In stark contrast to the familiar and well-protected environment of the Dresden Brücke Villa, I felt reminded of my time as a little nipper in a youth camp. The farmyard was spread out like a gigantic and partially ruined adventure playground in front of me, the empty former stables were cold and the bedrooms with their numerous beds and mattresses next to each other reminded me of Snow White and the Seven Dwarfs. Coming from the driveway you could see

the lovely slough on the horizon, a green pond in the murky and oxygen-poor water innumerable carps seemed to be waiting for their premature redemption by the fisherman or by an Austrian with savior qualities. On the right-hand side of the farmyard, directly in front of the nostalgic freight train tracks towered the ancient granary, whose garret windows in the now renovated roof, saluted every visitor eyes-a-twinkle with a wink and grin, smirk and chuckle in its own special way.

Whatever the case may be, Lenka's stories about what she does in Řehlovice, her intentions and the potentials of the place deeply impressed us. It soon became clear that everything is possible in Řehlovice, if one has the will and endurance. Since then a lot has developed and there are no limits to the creativity which comes out of this place. Lenka's life and the work of the Cultural Center have always been centered around the understanding and communication between people and peoples. There are many ways of enjoying the special spirit of this special environment: seminars, workshops, cultural brunches and last but not least – the artist symposium "Currents".

It is a name that outlines the essential content of the cultural work that constitutes it: to float, to rotate, to dive in, to get involved, to fizz, to cross borders flowingly and to connect. These and many other terms can be attributed to a current. At the same time, one can only grasp it if one is affected by it in some way or the other, if one opens up and allows oneself to immerse in it. Parents

often warn their children of the current, since currents can also be dangerous and life threatening. The „Current” in Řehlovice attracts but it can only be positively dangerous. It offers leeway for creativity and experience. The farmyard is the ideal environment for this confrontation with one’s own senses: when the weather is fine, it gives one lightness and wings to good mood; In autumn and winter it can also be dull and gloomy. Such negative moods are met here with heartiness and warmth which allows these days to end on a positive note.

It is not the goal of this text to list the numerous wonderful, creative, questioning projects and events that take place in Řehlovice. Rather, it is more important for me to acknowledge that over the years the Cultural Center has developed into a significant cultural body in North Bohemia. I personally do not know of any other private institution that has continuously, over the period of two decades, been engaged in cultural activities and worked towards understanding between different people. Despite the unique independence and creativity, it never lacked the necessary professionalism which ultimately lead the Cultural Center being a regular co-organizer of the „Czech-German Cultural Days” festival since 2006.

With many tiny steps, measures and expansions, Lenka Holíková has been able to create sustainable structures for creative space and encounters over the course of two decades. Thousands of people came here to experience this spirit in person. People meet in places. A place without people is arguably only

a place. People without a common place can not come across each other. Both components are inevitably necessary and mutually dependent. A place such as the Cultural Center which has become a synonym for human encounter consequently has an effect on one’s identity. Making it a respectable cultural institution in North Bohemia and a recognized meeting place is a tremendous accomplishment that deserves the utmost respect.

„The future needs a point of origin” (Odo Marquard). After 20 years, a new vision is unfolding, namely the further expansion of the Center. Funds were raised in early 2018 to buy a part of the farm for Czech association „Cultural Center Řehlovice” with the help of a crowdfunding campaign. The idea is to structurally expand the Center and develop it for the future. The place of encounter must be further institutionalized and thus sustainably strengthened. In the past two decades, it has proven with great creativity and passion that it is the right place to carry out communication, tolerance, mutual understanding, compassion and cooperation.

Such being the case, it requires the support, now more than ever, of all who are interested in European values: the artists’ meetings, youth encounters and educational events, whose participants give meaning and value to the farm through their creativity, discourse and encounter. The private and public sponsors who provide these formats with the necessary co-financing to fulfill their mission and purpose of further strengthening civil society (especially

in this structurally weak region). And finally, it needs the support of all people who are interested in preserving and promoting this epitome of intercultural, interdisciplinary and cross-border activities and encounters.

With this in mind, I wish Lenka Holíková and all colleagues continued support in everything, appreciation and patience for all plans and projects in the future. I can only say that I am up for it!

Když mám dobrou náladu, tak sním o skvělých architektonických návrzích. Takže si představuji něco úplně bláznivého. Lenka Holíková

ROZHOVOR S LENKOU HOLÍKOVOU A FRANZEM BRUNNEREM

ČERVEN 2018, VÍDEŇ, MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

Narodila jsi se v Litoměřicích, odešla jsi do Německa, kde jsi vystudovala design keramiky a porcelánu. V devadesátých letech minulého století jsi se vrátila zpět do severních Čech a koupili jste statek v Řehlovicích. Jaké jste tehdy se statkem měli vlastně plány?

LENKA: Chtěli jsme tenkrát statek vzkřísit. A protože umění hraje v mém životě důležitou roli, bylo tak nějak přirozené oživit ho právě pomocí umění. Přesnou představu jsem ale tehdy neměla. Když jsme začali s prvními sympozii, byly hotové jen dvě místnosti a účastníci spali v našich soukromých prostorách. Ale nějak se to podařilo, a všem se zde líbilo. To byl pro mě důvod, proč v tom v následujících letech pokračovat.

Měla jsi nějaký vztah k Řehlovicím ještě předtím, než tvůj tatínek statek koupil?

LENKA: Žádný. Byla to náhoda. Ačkoliv, v pubertě jsem snila o tom, že budu mít statek.

A jak statek vypadal, když jste ho koupili?

LENKA: Když otec statek kupoval, nebyla jsem u toho. A pak jsem sem jednou přijela, udělala první fotky a řekla si, že je svým způsobem jedinečný. Nedlouho nato jsem pracovala na univerzitě v Ústí a někdo přede mnou poprvé zmínil jméno bývalé řehlovické starostky a kronikářky paní Rauerové. Tak jsem k ní zašla a ona mi skoro čtyři hodiny vyprávěla o historii statku. Vzpomínám si, že jsem tehdy večer nemohla usnout. Někdo tu čtyři sta let budoval něco, co během čtyřiceti let zaniklo. Navštívila jsem pak bývalý statek v Hlíňanech, v němž dnes sídlí stavební firma a také mlýn, který má podobné architektonické prvky jako špejchar. Když jsem do špejcharu vstoupila poprvé, chyběly tam trámy a latě. Bylo mi to prostě líto a nemohla jsem to tak nechat. Takže jsme střechu opravili.

Během řehsignu 1918 jsi, Franzi, právě do špejcharu umístil instalaci, kterou jste vytvořili s Markusem Hiesleitnerem, a která do špejcharu promítla vaši vídeňskou galerii Kulturdrogerie. Nebylo to poprvé, co jste oba prostory propojili. Také podlaha špejcharu je výsledkem jedné vaší společné performance ...

FRANZ: Bylo to v souvislosti s desátým výročním sympozia. Tématem byl tehdy rok 1968. Naše performance se jmenovala Ground. Nejprve jsme v prostoru, který má přibližně stejný počet metrů čtverečních jako náš ateliér vytvořili podlahu ze starých prken. Poté jsme pozvali umělce, aby zde pracovali a dva dny před vernisáží jsme prostor zapečetili. Naše performance byla svým způsobem dárkem kulturnímu centru, které tím získalo další prostor k využití. Předtím se zde nedalo bezpečně pohybovat, natož tvořit. Ale špejchar se pro nás stal tématem ještě dříve, když bylo námětem sympozia Baroko pro oko. Celý týden jsme tehdy – oblečení do barokního oblečení a paruky – zpřístupňovali špejchar. Chyběla tam tenkrát podlaha a prostor byl vlastně průhledný. Vytvořili jsme schodiště, díky němuž bylo možné ten prostor vnímat poprvé jako celek. Barokní společnost byla silně hierarchizovaná, takže naše performance měla i určitý sociální rozměr.

Jak se vlastně zrodila myšlenka česko-německých uměleckých sympozii?

LENKA: Ještě, když jsem studovala v Německu, pozvali mě na Hrnkové sympozium do Dubí. Pozvali mě tam tehdy recipročně, protože jsem umprumce organizovala výstavu u nás na škole v Krefeldu. Takže jsem se sympozia zúčastnila a zjistila, že jsem se tam za čtrnáct dní naučila více než za půl roku ve škole. Jezdila jsem tam poté každý rok, protože mi to dávalo smysl a díky sympozii jsem si také uvědomila, že člověk vlastně někde v tom svém životě stojí a pak najednou zjistí, že je tam, kde je, proto, že před lety někoho potkal.

Jaké byly jeho začátky? Jak se vám podařilo dát o sobě vědět?

LENKA: Naše první sympozium v roce 1999 bylo, řekněme, takovou novinkou. Mluvila jsem o něm se svou známou, která tehdy pracovala pro Český rozhlas, a ta nám pomohla sympozium zpropagovat. V té době opravdu nic podobného nebylo. Zaujalo ji to, přijela, zprostředkovala informaci do ČTK a najednou jsme v Řehlovicích měli deset novinářů i Českou televizi. Tehdy jsme měli k dispozici pouze pár výstavních prostor, zbytek statku byl v ruinách. A najednou přišlo na vernisáž hodně lidí. Takže takhle se to rozjelo. Další rok se konalo druhé sympozium a opět se to rozkřiklo a za dva roky zorganizoval náš partner Frank Beyer (facette e. V.) pokračování sympozia Proudění v Drážďanech v rámci Česko-německých dnů kultury. Tam jsme se poprvé seznámili s Nadací Brücke/Most [jmenovitě s Petrem Baumannem a Reinhardem Heßlöhlem]. A od té doby začala naše spolupráce s nadací. A protože se jim sympozium líbilo, zvali nás poté každý rok, což byla výjimka, protože dosud zvali každého umělce nebo skupinu vždy pouze jednou. Tím pádem jsme se tam během Česko-německých dnů kultury etablovali, začali jsme spolupracovat s riesa efau a naše spolupráce trvá dodnes. Takže nejlepší propagací je mít dobrého partnera. Mezi naše první partnery patřila Nadace Brücke/Most a bez ní by se to všechno, co následovalo, nemohlo uskutečnit. Orientace na německé prostředí pro nás vlastně byla přirozenější než například orientace na české vnitrozemí. A také jsme zjistili, že pro české umělce, kteří u nás pobývali na sympoziu, bylo důležitější účastnit se

akce v Drážďanech. Pro ty německé bylo zase atraktivnější přijet sem k nám.

A jak jste oslovovali první účastníky? Kontakty na umělce z Německa pocházely z dob tvých studií v Německu?

LENKA: Ano. Na začátku jsem udělala takovou „propagační cestu“. Jela jsem do Krefeldu a tam jsem mluvila o tom, co připravujeme, a část osob, které jsem pozvala, přijela. No a pak se kontakty postupně nabalovaly. Takže úplně na začátku, možná první tři ročníky, byli účastníky hlavně moji spolužáci. A pak najednou začali přijíždět lidi, které jsem já už vůbec neznala. S výběrem umělců a také s vymýšlením prvních témat mi v začátcích hodně pomáhal umělec Svatopluk Klimeš. A neměla bych zapomenout na velkou podporu od Vladimíra Kovaříka, který se nejen účastnil symposií, ale pomáhal také s katalogy k jednotlivým ročníkům.

Sympozia se v centru konají už bezmála dvacet let. Budou pokračovat ve stejném formátu, nebo přemýšlíte o změnách?

LENKA: Změna vlastně už probíhá. Sympozium má teď již několik let formu bienále, probíhá jednou za dva roky. Patnáct let jsme pořádali symposium každoročně, intenzivně, s třiceti, někdy čtyřiceti účastníky. Postupně jsme snížili počet účastníků na dvacet pět ve prospěch kvality děl a poté došlo ke změně z jednoletého na dvouletý cyklus. Bylo to velmi dobré rozhodnutí a uvidíme, co se stane teď, po těch dvaceti letech. Jsem velmi spokojená s projektem řehsign, který už nějakou dobu běží. Líbí se mi, protože jeho jádrem jsou přednášky a diskuze, které

jsem vždy i na symposiích považovala za to nejzajímavější.

Co se stane s díly, která na symposiích vznikají? Zůstanou v centru nebo si je umělci berou s sebou?

LENKA: Záleží na tom, co to je. Pokud je to fotografie nebo obraz, berou si je umělci s sebou. Pravidlem je, že jedno dílo by vždy na statku mělo zůstat, ale ne vždy se to podaří. Jakmile skončí symposium, přijíždí sem další skupina, takže pro některá díla ani nemáme prostor. Snažíme se je alespoň vždy kvalitně nafotit a zdokumentovat.

Jak se sympozia měnila v průběhu let tematicky?

Už si přesně nevzpomínám na první téma. Na začátku byla témata spíše formální a účastníkům jsme nechali hodně prostoru. Se vstupem České republiky do Evropské unie jsme měli téma Sladká Evropa a zjistili jsme, že téma je důležité. Měla jsem tehdy také feedback od návštěvníků. Líbilo se jim, že mohou nahlížet na jedno téma z různých pozic. Rok nato jsme měli téma Druhá světová válka, a pak už jsme volili více historická, politická nebo česko-německá témata. Právě to, že ta témata nebyla čistě formální, ale měla obsah, bylo pro mě asi v těch uplynulých letech nejzajímavější.

Jak vidíte budoucnost kulturního centra?

FRANZ: Výhoda je, že je rozmanité. Když se dívám na těch dvacet let, tak jsme se vždy zabývali novými poli, jak z hlediska obsahu, tak formátu. A teď jde trochu o strukturu za tím, jak se promění v cosi. Snažíme se teď koupit část centra, což nám pak umožní jednat

trochu jinak. Chceme také aby v konceptu centra byla zakotvená obecná prospěšnost a chceme posílit myšlenku družstva. Samozřejmě přijdou pak nové výzvy. Protože musíme začlenit více lidí do procesu rozhodování, může být vše komplikovanější.

A s jakým počtem osob počítáte?

FRANZ: Budou to takové kruhy, protože zúčastnit se může každý. Je to jeden velký orbit, do kterého se lidé mohou zapojit ve tří- nebo v pětiletém cyklu. A to také chceme. Aby se lidé odpojili a pak se zase vrátili. Jádro by mělo tvořit přibližně deset lidí, kteří jsou přítomní každý rok. Hodně lidí se zapojuje skrze projekty a pak jsou projekty, které se organizují nezávisle, což je vlastně vývoj posledních let. Přicházejí k nám také skupiny, které jsou čím dál samostatnější. V prvních letech všechno organizovala Lenka sama – financování, program, účastníky atd.

Když to tedy shrnu, tak se centrum stane otevřenou platformou pro osoby, které budou mít chuť něco tvořit?

FRANZ: Ano, přesně. I v tom smyslu artist in residence, že tu bude možné trávit nějakou dobu a využívat prostor.

Jak by bylo v tomto případě zajištěno financování centra?

LENKA: Na začátku jsme měli vždycky projekty, pro které bylo nutné žádat o peníze. A pak jsme začali s tím, že účastníci brunchu zaplatili poplatek. Viděli, že nebyli jen na projektu, který někdo financuje, ale že k jeho realizaci přispěli. Naučili se to a chodí dál.

Změní se v budoucnu centrum i po architektonické stránce?

FRANZ: Je více možností, co by se mohlo udělat. Přestavba pivovaru je možnost, dlouhodobé budování struktur, například dílen, aby bylo možno projekty realizovat jednodušeji. Existují dvě paralelní struktury. Když dostaneš dotace, můžeš jednat ve velkém. A když finanční podporu nezískáš, máš low budget, ale i z něj můžeš vycházet. **LENKA:** Když mám dobrou náladu, tak sním o skvělých architektonických návrzích. Takže si představuji něco úplně bláznivého.

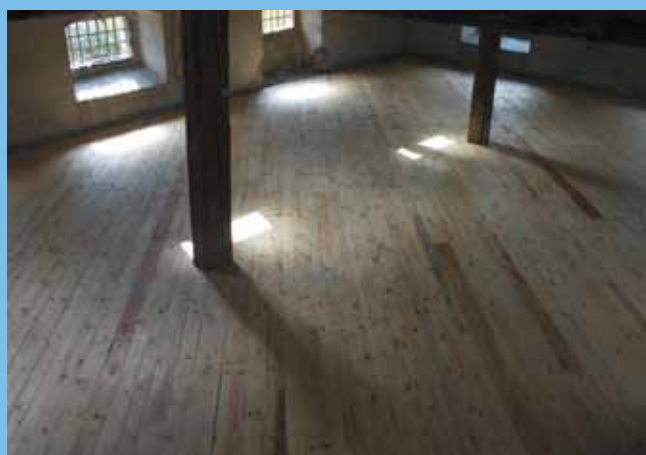
V roce 2011 jsi v rámci drážďanského sympozia vytvořila instalaci Zbylo něco? Jedná se o tři zavěšené kruhové rámy, v nichž můžeme za sklem spatřit postupně lžičky, rukavice a klíky. Pracuješ zde s motivem vyhnání německých rodin ze Sudet. Do jaké míry tě ovlivňuje místní historické souvislosti? Ať už při tvé vlastní tvorbě nebo v koncipování programu centra?

LENKA: Téma se včleňuje do programu a do akcí a je vlastně přítomné i v knize Zpátky v čase. Vzpomínky na mládí v Habří, kterou se nám podařilo vydat se Sarou-Marií Plekat v roce 2017. Jedná se o vzpomínky pana Herberta Grunda, který byl po válce odsunut. Když jsme s centrem začínali, zvali jsme na akce často místní kronikářku, paní Rauerovou, kterou jsme již zmiňovali. Mluvila o historii statku a tím se vlastně o toto téma začala více zajímat. A pak dostala dopis od potomka bývalých majitelů statku, se kterým dodnes udržuje kontakt. Bývalí majitelé statku také centrum jednou navštívili a byli spokojeni s tím, co se tu děje.

Žurnalistka Anneke Hudalla napsala v článku pro časopis Respekt v roce 2006, že se ti podařilo „na rozdíl od mnoha jiných pokusů o kulturní centra, spojit současné umění a český venkov v mírové koexistenci“. Mínila tím návštěvnost ze strany místních obyvatel Řehlovic. Jaký je dnes ohlas na vaše akce z jejich strany?

LENKA: Pokud bych to měla shrnout, funguje to i nadále. Lidé chodí. Spolupracujeme s místní školou, se kterou se nám podařilo navázat kontakt díky mojí keramické peci. Ze začátku u nás pouze vypalovali hotové výrobky, ale pak jsme zde pořádali vánoční výstavu, na kterou přišli rodiče a prarodiče dětí a několikrát jsme uskutečnili výměnný program do Drážďan. Během symposia pořádáme také doprovodný program pro děti z místní mateřské školky.

Franz Brunner, Markus Hiesleitner
Ground (Archivace, Archivierung, Archiving)
performance, 2008

“ Wenn ich in guter Stimmung bin, dann träume ich schon von tollen architektonischen Entwürfen. Und ich kann mir auch etwas ganz Verrücktes vorstellen. Lenka Holíková

GESPRÄCH MIT LENKA HOLÍKOVÁ UND FRANZ BRUNNER

MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ, JUNI 2018, WIEN

Du wurdest in Litoměřice geboren, bist nach Deutschland umgezogen, wo du Keramik- und Porzellandesign studiert hast. In den neunziger Jahren bist du dann zurück nach Nordböhmen gekommen und hast den Hof in Řehlovice gekauft. Was für Pläne hattet ihr damals mit dem Hof?

LENKA: Wir wollten damals den Hof wiederbeleben. Und weil Kunst in meinem Leben eine wichtige Rolle spielt, war es nur folgerichtig, dass wir ihn gerade mit Hilfe der Kunst wiederbeleben würden. Aber eine genaue Vorstellung hatte ich noch nicht. Wir haben mit den ersten Symposien begonnen, da waren gerade mal zwei Räume fertig renoviert. Die Teilnehmer und Teilnehmerinnen haben anfangs in unserem Privatbereich übernachtet. Irgendwie hat es aber geklappt, es hat ihnen gut gefallen und wir haben von den Besuchern eine positive Rückmeldung bekommen. Das war für mich ein Grund in den folgenden Jahren weiterzumachen.

Hattest du schon irgendeinen Bezug zu Řehlovice bevor dein Vater den Hof gekauft hat?

LENKA: Überhaupt keinen. Das war Zufall. Ich habe jedoch schon in der Pubertät davon geträumt, einen Hof zu besitzen.

Und wie sah der Hof aus, als ihr ihn gekauft habt?

LENKA: Ich habe den Hof gar nicht gesehen, als mein Vater ihn gekauft hat. Und dann bin ich einmal hingegangen und habe alles gesehen, habe die ersten Fotos gemacht und ich fand ihn auf seine Art einzigartig. Kurz darauf habe ich dann an der Uni in Ústí gearbeitet, wo das erste Mal der Name der ehemaligen Bürgermeisterin und Chronistin von Řehlovice, Frau Rauerová, fiel. Ich habe sie dann besucht und sie hat mir fast vier Stunden etwas über die Geschichte des Hofes erzählt. Ich erinnere mich, dass ich damals abends nicht einschlafen konnte. Hier wurde vierhundert Jahre lang etwas aufgebaut, was während vierzig Jahren zerfallen ist. Ich wollte nicht, dass der Hof weiter verfällt. Ich habe dann noch einen ehemaligen Hof in Hlíňany besucht, in dem sich heute eine Baufirma und eine Mühle befinden, der ähnliche architektonische Elemente hat wie der Speicher. Als ich das erste

Mal den Speicher betreten habe, fehlten dort die Balken und Bretter. Das tat mir einfach leid und ich konnte das so nicht lassen. Also haben wir das Dach gedeckt.

Während Řehsign, dass sich dem Jahr 1918 widmete hast du, Franz, eine Installation angebracht, die du mit Markus Hiesleitner geschafften hast, und die die Wiener „Kulturdrogerie“ in den Speicher projiziert hat. Das war nicht das erste Mal, dass ihr beide Räume verbunden habt. Auch der Boden des Speichers ist das Ergebnis einer eurer gemeinsamen Performances ...

FRANZ: Das war im Zusammenhang mit dem zehnjährigen Jubiläum des Symposiums. Das Thema war damals das Jahr 1968. Unsere Performance nannte sich Ground. Zuerst haben wir im Raum, der ungefähr die gleiche Quadratmeterzahl wie unser Atelier hat, einen Boden aus alten Brettern gelegt. Dann haben wir die Künstler eingeladen, damit sie hier arbeiten und zwei Tage vor der Vernissage den Raum versiegelt. Unsere Performance war ein Geschenk an das Kulturzentrum, das so weiteren Raum zur Nutzung erlangte. Vorher konnte man sich da nicht sicher bewegen, geschweige den künstlerisch tätig sein. Aber der Speicher war schon vorher ein Thema für uns, als das Thema des Symposiums Barock fürs Auge war. Wir haben die ganze Woche – in barocker Kleidung mit Perücke – den Speicher zugänglich gemacht. Damals fehlte noch der Boden und der Raum war quasi durchsichtig. Wir haben ein Treppenhaus gebaut, dank dessen man nun den Raum erst-

mals als Ganzes wahrnehmen konnte. Die barocke Gesellschaft war ja stark hierarchisiert, also hatte unsere Performance auch eine gesellschaftliche Komponente.

Wie ist eigentlich der Gedanke eines deutsch-tschechischen Kunstsymposiums entstanden?

LENKA: Als ich noch in Deutschland studiert habe, haben sie mich auf ein Tassensymposium nach Dubí eingeladen. Sie haben sich durch die Einladung revanchiert, weil ich an der Hochschule für Kunstgewerbe eine Ausstellung bei uns an der Uni in Krefeld organisiert habe. Also habe ich an dem Symposium teilgenommen und festgestellt, dass ich dort in vierzehn Tagen mehr gelernt habe als in einem halben Jahr an der Uni. Danach war ich jedes Jahr dabei, weil das für mich Sinn ergab und dank der Symposien bin ich mir auch bewusst geworden, dass man irgendwo im Leben steht und dann feststellt, dass man gerade dort ist, weil man Jahre zuvor jemanden getroffen hat.

Wie sah es am Anfang aus? Wie ist es euch gelungen euch bekannt zu machen?

LENKA: Unser erstes Symposium im Jahre 1999 war, sagen wir mal, eine Neuheit. Ich habe mit einer Bekannten gesprochen, die damals für den Tschechischen Rundfunk arbeitete und die hat uns geholfen, das Symposium bekannt zu machen. In dieser Zeit gab es wirklich nichts Vergleichbares. Sie war gefesselt, kam und hat die Informationen an die Presseagentur weitergegeben und auf einmal hatten wir zehn Journalisten und

das Tschechische Fernsehen in Řehlovice. Damals hatten wir nur einige Ausstellungsräume zur Verfügung, der Rest des Hofes lag in Ruinen. Und plötzlich kamen ganz viele Menschen zur Vernissage. So ging das los. Ein Jahr später gab es das zweite Symposium und es hat sich wieder herumgesprochen. Nach circa zwei Jahren hat unser Partner Frank Beyer (facette e. V.) die herbstliche Fortsetzung des Symposiums Strömungen im Rahmen der Deutsch-Tschechischen Kulturtag in Dresden organisiert. Hier haben wir das erste Mal die Stiftung kennengelernt (namentlich Peter Baumann und Reinhard Heßlöhl). Und weil ihnen das Symposium gefallen hat, haben Sie uns jedes Jahr wieder eingeladen, was eine Ausnahme war, weil bis dahin jeder Künstler und jede Gruppe nur einmal teilnehmen durfte. So haben wir uns dann dort während der „Deutsch-Tschechischen Kulturtag“ etabliert, haben angefangen mit „riesa efau“ zusammenzuarbeiten und unsere Zusammenarbeit hält nun schon mehr als zehn Jahre an. Also die beste Werbung ist es, einen guten Partner zu haben. Zu den ersten Partnern gehört die „Brücke/Most-Stiftung“. Ohne sie hätten wir alles Andere, was folgte, nicht verwirklichen können. Die Orientierung zum deutschen Umfeld hin war für uns selbstverständlicher als in Richtung tschechisches Binnenland. Und wir haben auch festgestellt, dass es für die tschechischen Künstler, die bei uns auf dem Symposium waren, wichtiger war, an den Veranstaltungen in Dresden teilzunehmen. Für die Deutschen wiederum war es attraktiver zu uns zu kommen.

Und wie habt ihr die ersten Teilnehmer angesprochen? Stammten die Kontakte zu Künstlern in Deutschland noch aus deiner Studienzeit?

LENKA: Ja. Am Anfang habe ich eine „Werbetour“ unternommen. Ich bin nach Krefeld gereist und habe darüber gesprochen, was wir vorhaben und die Teilnehmer, die ich eingeladen habe, kamen dann auch. So haben sich Kontakte schrittweise angehäuft. Am Anfang, waren die Teilnehmer hauptsächlich meine Kommilitonen. Und dann sind plötzlich Menschen gekommen, die ich überhaupt nicht gekannt habe. Mit der Auswahl der Künstler und auch mit dem Finden der ersten Themen hat mir am Anfang der Künstler Svatopluk Klimeš sehr geholfen. Und ich will auch nicht die große Unterstützung von Vladimír Kovařík vergessen, der nicht nur an den Symposien teilgenommen hat, sondern auch die Kataloge zu den einzelnen Jahrgängen gestaltete.

Die Symposien im Zentrum finden jetzt schon beinahe 20 Jahre statt. Werdet ihr im gleichen Format weitermachen oder denkt ihr über Änderungen nach?

LENKA: Die Veränderung findet eigentlich schon statt. Das Symposium hat jetzt schon einige Jahre die Form einer Biennale, findet also nun alle zwei Jahre statt. Fünfzehn Jahre lang haben wir das Symposium jährlich veranstaltet, intensiv, mit dreißig, manchmal auch vierzig Teilnehmern. Schrittweise haben wir dann zugunsten der Qualität der Werke die Anzahl der Teilnehmer auf fünfundzwanzig reduziert und danach kam es zur Änderung von einem einjährigen hin

zu einem zweijährigen Zyklus. Das war eine sehr gute Entscheidung und wir werden sehen, was jetzt passieren wird, nach zwanzig Jahren. Ich bin mit dem Projekt řehsign sehr zufrieden, welches schon eine Weile läuft. Es gefällt mir, weil der wichtigste Bestandteil Vorlesungen und Diskussionen sind, die ich schon auf den Symposien immer als das Wichtigste erachtet habe.

Was passiert mit den Werken, die auf den Symposien entstehen? Bleiben die im Zentrum oder nehmen sich das die Künstler mit?

LENKA: Das hängt davon ab, was es ist. Wenn es eine Fotografie oder ein Bild ist, nehmen es die Künstler mit. In der Regel ist es so, dass ein Werk für immer auf dem Hof bleiben sollte, aber das gelingt nicht immer. Sobald das Symposium endet, kommt die nächste Gruppe, weswegen wir für einige Werke keinen Platz mehr haben. Wir bemühen uns wenigstens immer qualitativ hochwertige Fotografien anzufertigen und alles zu dokumentieren.

Wie haben sich die Symposien im Laufe der Jahre thematisch verändert?

LENKA: Ich erinnere mich nicht mehr genau an das erste Thema. Am Anfang waren die Themen eher formal und wir haben den Teilnehmern viel Raum gelassen. Beim EU-Beitritt Tschechiens hieß das Thema Süßes Europa und wir haben festgestellt, wie wichtig diese Thematik ist. Den Besuchern hatte gefallen, dass sie ein Thema aus verschiedenen Blickwinkeln betrachten konnten. Ein Jahr später war das Thema Zweiter Weltkrieg, und danach haben

wir historische, politische oder deutsch-tschechische Themen gewählt. Gerade die Tatsache, dass die Themen nicht rein formal waren, sondern einen Inhalt hatten, war für mich in den vergangenen Jahren am interessantesten.

Wie sieht ihr die Zukunft des Kulturzentrums?

FRANZ: Das es breiter aufgestellt ist. Wenn man sich die zwanzig Jahre anschaut, sind hier immer neue Felder verarbeitet worden. Inhaltlich und auch formal. Jetzt geht es um die Strukturen dahinter und wie diese Sachen umgesetzt werden. Wir arbeiten jetzt daran einen Teil des Zentrums anzukaufen und dann kann man anders planen. Wir wollen auch die Gemeinnützigkeit stärker verankern und auch die genossenschaftlichen Gedanken, wenn quasi ein Teil ausgelöst wird. Es wird neue Herausforderungen geben, denn je mehr Menschen man in den Entscheidungsprozess einbindet, desto komplizierter kann es werden.

Mit welcher Anzahl rechnet ihr?

FRANZ: Es sollten mehrere Ebenen sein, weil jetzt jeder teilnehmen kann. Das ist ein großer Orbit wo die Leute vielleicht in einem drei- oder fünfjährigen Rhythmus andocken und es ist auch unbedingt gewollt, dass man raus geht und Abstand nimmt und dann wieder zurückkommt. Der Kern sollte um die zehn Teilnehmer sein, die jährlich hier präsent sind. Durch die Projekte sollen ja sehr viele Menschen teilnehmen können und sie sollen sich auch ein bißchen selbst organisieren. Das zeigt die Entwicklung der letzten zwanzig Jahre. Es kommen

immer selbstständigere Gruppen auf den Hof. Die ersten Jahre mußte Lenka alles selbst zusammenstellen – Finanzierung, Teilnehmerprogramm, Referenten, Küche, etc.

Um das jetzt mal zusammenzufassen... Das Zentrum soll eine offene Plattform für Menschen werden, die Lust haben, etwas zu schaffen?

FRANZ: Ja. Genau. Auch in diesem Residencegedanken, dass man hier ein paar Monate verbringen, den Raum nutzen kann.

Wie wäre in dem Fall die Finanzierung des Zentrums gesichert?

FRANZ: Am Anfang hatten wir immer Projekte, wo man Gelder beantragen mußte. Und irgendwann haben wir es mit dem Brunch so gemacht, dass das durch die Teilnehmerbeiträge finanziert wird und dass die Leute dann sehen „OK, ich war hier nicht nur zum Projekt, das ich sowieso finanziert bekomme, aber ich muss auch etwas dazu beitragen.“ Sie haben das gelernt und kommen trotzdem auch weiterhin.

Ändert sich das Zentrum in Zukunft auch aus architektonischer Sicht?

FRANZ: Es gibt mehrere Möglichkeiten, die man schaffen könnte. Auch der Umbau der Brauerei, ist eine Möglichkeit langfristige Strukturen aufzubauen, und dass man Werkstätten baut, damit die Akteure auch leichter ihre Projekte realisieren können. Es sind zwei parallele Strukturen. Wenn man Förderungen bekommt, dann kann man größer agieren und wenn man keine Förderung bekommt, hat man low budget, aber

man kann auch etwas entwickeln.

LENKA: Wenn ich in guter Stimmung bin, dann träume ich schon von ganz tollen architektonischen Entwürfen. Und ich kann mir auch schon etwas ganz Verrücktes vorstellen.

2011 hast du im Rahmen des Dresdner Symposiums die Installation Ist etwas geblieben? geschaffen. Es handelt sich um drei runde, aufgehängte Rahmen, in denen wir hinter Glas allmählich Teelöffel, Handschuhe und Türklinken sehen können. Du arbeitest hier mit dem Motiv der Vertreibung deutscher Familien aus dem Sudetenland. In welchem Maße beeinflussen dich die örtlichen Zusammenhänge? Sei es bei deinem eigenen Schaffen oder beim Konzipieren des Programms des Zentrums?

LENKA: Das Thema fügt sich in das Programm und in die Veranstaltungen ein und ist eigentlich auch in dem Buch Zurück in der Zeit. Meine Jugenderinnerungen an Haberschie präsent, das wir 2017 mit Sara-Marie Plekat herausgegeben haben. Es handelt sich um die Erinnerungen von Herbert Grund, der nach dem Krieg von hier vertrieben wurde. Als wir mit dem Kulturzentrum angefangen haben, haben wir auch die ortsansässige Chronistin, Frau Rauerová, zu unseren Veranstaltungen eingeladen. Sie hat über die Geschichte des Hofes gesprochen und dadurch hat sie sich selbst mehr für dieses Thema interessiert. Später erhielt sie einen Brief von einem Nachfahren der ehemaligen Gutsbesitzer, mit dem sie bis heute den Kontakt hält. Die ehemaligen Besitzer des Hofes haben uns auch schon besucht und waren sehr angetan.

Die Journalistin Anneke Hudalla hat in einem Artikel für die Zeitschrift Respekt im Jahr 2006 geschrieben, dass es dir „im Gegensatz zu vielen anderen Versuchen, ein Kulturzentrum zu etablieren, gelungen ist, zeitgenössische Kunst und den tschechischen ländlichen Raum in einer friedlichen Koexistenz zu verbinden“. Sie meinte damit die Besuche der ortsansässigen Bewohner von Řehlovice. Wie reagieren die heute auf eure Veranstaltungen?

LENKA: Es funktioniert immer noch so. Die Leute kommen. Wir arbeiten mit der Schule vor Ort zusammen, mit der wir Dank meiner Keramikwerkstatt Kontakt aufnehmen konnten. Am Anfang haben sie bei uns nur fertige Produkte gebrannt, aber dann haben wir hier auch eine Weihnachtsausstellung veranstaltet, die die Eltern und Großeltern der Kinder angeregt haben. Während des Symposiums veranstalten wir auch ein Begleitprogramm für Kinder aus dem hiesigen Kindergarten.

Franz Brunner, Markus Hiesleitner
Ground (Archivace, Archivierung, Archiving)
performance, 2008

If I am in a good mood, then you can trust me on some cool architectural designs. I can already see something crazy coming up. Lenka Holíková

INTERVIEW WITH LENKA HOLÍKOVÁ AND FRANZ BRUNNER

JUNI 2018, VIENNA, MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

You were born in Litoměřice in North Bohemia, moved to Germany where you studied Ceramic and Porcelain Design. In the 1990s, you returned and bought a farm in Řehlovice. What were your plans at that time?

LENKA: We wanted to resurrect the farm. Because art plays an important role in my life, it was natural for me to resurrect it through art. But I didn't have a specific idea how to do it. When we launched the first symposia, only two rooms were completed and the participants stayed in our private rooms. Despite all this, we all enjoyed it and we also got positive feedback from the visitors. That was a motivation for me to continue in the same way in the following years.

Did you have a relationship to Řehlovice before your dad bought the farm?

LENKA: Not at all. It was just a coincidence although when I was growing up I always dreamed of having a farm.

How did the farm estate look like when you bought it?

LENKA: I was not there when my father bought the farm. When I saw it, I took the first photos and thought to myself that it was somehow unique. Soon after, I started working at the University of Ústí nad Labem, and someone mentioned the name of the former mayor of Řehlovice and local chronicist Mrs. Rauer. She was telling me the history of the farm for almost four hours. I remember that I could not fall asleep that night. People had been building there for four hundred years and it disappeared in only forty years. I did not want to let the estate keep turning into ruins. I also visited the former farm in Hlíňany, which today houses a construction company and a mill with similar architectural features like our granary. When I first entered it, there were beams and boards missing. I felt it was such a pity and I could not leave it like that. So we fixed the roof.

Franz, during the řehsign dedicated to 1918, you projected your and Markus Hiesleitner's installation in the granary and thus connected it with the Viennese Kulturdrogerie gallery. It was not the first time you linked the two spaces. The granary's floor is also the result of one of your common performances...

FRANZ: It was for the symposium's tenth anniversary. The topic was the year 1968. Our performance was called Ground. First, in a space that has approximately the same size like our studio we built a provisional floor made of old planks. Then we invited the artists to work there and two days before the opening, we sealed the floor with brand new boards. Our performance was in a way a gift to the Cultural Center, giving it more space. Before that it was not even possible to go there, let alone work there. The granary became a topic for us even earlier when it was the theme of the Baroque in View symposium during which we were dressed in baroque attire and wigs. The floor was no floor there then so the whole space was empty, only the beams were visible. We created a staircase that made it possible to see the space for the first time as a whole. The baroque society was heavily hierarchical, so our performance also had a certain social dimension.

What was the origin of the idea of Czech-German art symposia?

LENKA: While I was studying in Germany, I was invited to a pottery symposium in Dubí in North Bohemia. Their invitation was reciprocal because I was organizing an exhibition at our school in Krefeld for the Prague Umprum Art Academy at that time. I got to participate in the symposium and found out that I learned more in fourteen days there than in six months in the classroom. I kept going there every year because it made sense to me and thanks to the symposia I also realized that I am where I am now in my life because I suddenly

found out that I am there because I had met somebody years ago.

What were the beginnings like?

How did you manage to inform people about the symposium?

LENKA: Our first symposium in 1999 was a real novelty, let's put it that way. I talked about it with my friend, who was working for the Czech Radio and the Czech Press Agency at that time and she helped us to promote the symposium. At that time there was nothing like an international art symposium. She got interested in it, arrived at the farm, shared the information in the press agencies and suddenly ten Czech journalists came to Řehlovice. Then we only had a few exhibition spaces, the rest of the farm was in ruins. All of a sudden, a lot of people came to the opening. So that's how it took off. The next year was the second symposium, which also became a big hit, and two years later our partner Frank Beyer (facette e.V.) organised the symposium „currents“ in Dresden as part of the Czech-German Cultural Days. There we met the Brücke/Most Foundation (Peter Baumann and Reinhard Heßlöhl). And our cooperation with the foundation began. And because they enjoyed the symposium, they invited us every year which was an exception because they normally invited each artist or group only once. That is how we established ourselves at the Czech-German Cultural Days and then we started cooperating with riesa efau and we have been doing it ever since. So the best promotion is having a good partner. Among our first partners was the Brücke/Most Foundation and without

it, none of what followed would have been possible. Our orientation towards the German context was more natural to us than, say, the orientation towards inland Czech Republic. Moreover, we found out that for the Czech artists who participated at our symposia it was more important to go to the symposia in Dresden and for the German participants in Dresden it was more appealing to come to us.

How did you reach the first participants? Did you have contacts with German artists from your study years there?

LENKA: Yes. At the beginning, I went on an “advertising trip”. I went to Krefeld and there I talked about what we were preparing and some of the people I had invited really came. Then the contacts gradually started growing. So at the very beginning, perhaps for the first three years, the German participants were mostly my classmates. Later people who I absolutely did not know started coming. The artist Svatopluk Klimeš helped me with the selection of artists and with ideas for the first topics. I should also not forget the great support I got by Vladimír Kovařík, who not only participated in the symposia but also helped with creating the catalogs.

The symposia have been held in the Center for almost 20 years. Will they continue in the same format or are you thinking about some changes?

LENKA: The change has already started. For several years now the symposium has a form of a biennial and it takes place every two years. For fifteen years we have been organizing the symposi-

um annually, with sometimes forty participants. Gradually, we reduced the number of participants to twenty-five in favor of the quality of the artwork, and then we changed from a one-year to a two-year cycle. It was a good decision and we will see what happens now. I am very pleased with the project Řehsign, which has been running for some time now. I like it because its core are lectures and discussions, which I have always considered the most interesting part of our symposia.

What happens to the artwork created during the symposia? Does it stay in the Center or do the artists take it with them?

LENKA: It depends on what it is. If it is a photo or a painting the artists take it with them. The rule is that one piece should always remain on the farm, but it does not always work that way. When the symposium ends, another group arrives, so we do not have space for so much artwork. At least we try to take high-quality pictures and to document the work.

How has the symposium changed topic-wise over the years?

LENKA: I do not really remember the first topic. In the beginning the topics were rather formal and we gave a lot of freedom to the participants. With the accession of the Czech Republic to the European Union, we had the theme Sweet Europe and we found out that the topic is very important. I got feedback from the visitors, they liked to be able to look at one topic from different perspectives. A year later, we had the topic about World War II, then 1968 and then

we started choosing more from historical, political or Czech-German themes. Even though that the topics were not purely formal, their content was probably the most interesting for me in the last few years.

How do you see the future of the Cultural Center?

FRANZ: Bright, if you ask me. The center will broaden its spectrum. If you look at the past 20 years, new fields have always been developed here. Both content- and format-wise. Now we are working a bit on the structures on the basis of which these things are being implemented. Currently we, the association, are in the process of buying a part of the premises. If the Center itself owns a part of it, it will have a better position towards the institutions and the cooperative and non-profit-making ideas can be further reinforced. This will bring new challenges because getting more people involved in the decision-making process also means further complications.

And how many people are you counting on?

FRANZ: Since everybody can participate now, the organization should stratify. We have a broad circle where people may take turns in a three to five year rhythm and it is also important for people to have the space to step back and then come back again. And the inner circle should probably be around ten people – the ones who are here every year. The projects should make it possible for many people to participate. Moreover, there are also individual projects, which the people themselves should, at least in

part, organize themselves. It has always been like that during the last 20 years. More and more groups which are independent are coming to the farm. In the initial years Lenka had to organize everything – financing, participants programs, speakers, meals, etc.

So if I sum it up, the center will become an open platform for people have a knack for creating something?

FRANZ: Yes. Exactly. We are also thinking about in-residence programs so that people can spend a few months here and use the space.

How would the center be financed in this case?

LENKA: In the beginning we always had projects for which you had to apply for subsidies. With the brunch we realized that an event could be fully funded by the participants' contributions. The people also thought „OK then, I came here before for a project, which I got funded anyway, but now I also have to contribute somehow. Even though they realized that and still kept coming.

Will the Center do architectural changes in the future?

FRANZ: There are several ways to go about it. Now with the reconstruction of the brewery we have the possibility of establishing long-term structures. It means building workshops where people can work on their projects more easily. These are two parallel structures. If you get funding, then you can act on a bigger scale and if you do not then you have flow budget which you can also work with.

LENKA: If I am in a good mood, then you

can trust me on some cool architectural designs. I can already see something crazy coming up.

In 2011 at the Dresden Symposium, you created the installation *Anything Left?* in which we can see the spoons, gloves and handles behind the glass. The motif is the expulsion of German families from Sudetenland. To what extent do local historical contexts affect you in your artwork or in the creation of the program of the Center?

LENKA: I'm working with this topic virtually all the time. It is embedded in the program and events and it is also present in the book *Back in Time: The Memories of the Youth in Habří*, which we published in 2017. These are the memories of Mr. Herbert Grund, who was expelled from Řehlovice after the war. When launched the Center, we often invited the above mentioned, local chronicist Mrs. Rauerová. She talked about the history of the farm and she herself became more interested in the subject. Later she started getting letters from a descendant of the former farm owners who she still keeps touch with. The former owners of the farm also visited the Center once and were happy with what was happening here.

Journalist Anneke Hudalla wrote in an article for the magazine *Respekt* in 2006 that you managed, "unlike many other attempts by cultural centers, to connect contemporary art and the Czech countryside in peaceful coexistence." She meant that the local inhabitants of Řehlovice attend the events of the Center. What is the response to your actions today?

LENKA: People are coming. We work with a local school that we managed to get in touch with, thanks to my kiln. At the beginning they only burned their finished pieces, but then we organized a christmas exhibition. The parents and grandparents of the children came and we also arranged an exchange program with Dresden. During the symposium we also organize an accompanying program for the children from the local kindergarten.

STÁTNÍ STATEK V ŘEHLOVICÍCH /
STAATLICHER HOF, ŘEHLOVICE /
ŘEHLOVICE STATE FARM, 1981

STÁTNI STATEK V ŘEHLOVICÍCH 70. LÉTA 20. STOLETÍ /
STAATLICHER HOF ŘEHLOVICE 70ER JAHRE /
REHLOVICE STATE FARM, 1970S

UMĚNÍ JAKO PERSPEKTIVA – TAK TOHLE TEDA NECHÁPU! TO MÁ BÝT UMĚNÍ?!?

MARIE REIG FLORENSA

Při víkendovém výletu do nepříliš vzdáleného evropského města se rozhodnete setkat se starým přítelem. Jako milovník umění máte na programu výstavu současného umění nebo muzeum. To je ale plán! Jaká skvělá příležitost strávit spolu příjemně čas. Několik minut poté, co vstoupil do výstavní síně, váš přítel s bezradným výrazem ve tváři, který jako by říkal „dělám, co můžu, ale pořád tomu nerozumím“, zahajuje debatu: Tak tohle teda nechápu! To má být umění?!?

Někdy je snazší věci zažít, než je popisovat nebo definovat, což je případ umění.

Dokonce i v případě, že jsme milovníky umění, bývá někdy těžké vysvětlit, proč „milujeme to, co milujeme“. Otázky jako: „Co je umění? K čemu vlastně je? Má mít v naší společnosti specifickou funkci? A pokud ano, co by to mělo být za funkci?“ jsou neoddelitelné od samotné podstaty umění. Umění je ve skutečnosti produkt, výsledek mnoha spleťných vzájemných vztahů ve společnosti, která ho vytvořila. Takže odpovědi na tyto otázky mohou být stejně jednoduché, složité nebo rozmanité jako každé konkrétní umělecké dílo, jehož se týkají.

Možnosti umění jsou neomezené: od jeho potenciálně aktivní role ve společnosti jako nástroje sociální transformace, až po jeho dekorativní funkci. Mohla by být „pravou podstatou umění“ jeho flexibilní rozmanitost, jeho vlastní proměnlivost, ba jeho významová a funkční relativnost?

Určitě jste zažili něco podobného. Znovu a znovu vyvstává velká otázka, co je umění, a mít připravenou odpověď, to není ani váš osobní styl, ani to nepomůže příteli nalézt klid při hledání odpovědi. Abychom porozuměli umění, musíme zpravidla nejdříve pochopit, jak funguje umělecký svět. Ano, současné umění má tendenci se prezentovat jako „nejasný předmět výkladu“. Poselství a otázky vyvolané uměleckými díly se skrývají za koncepcemi, tradicemi, zájmy umělce, uměleckými systémy, kontexty prezentace a dlouhým seznamem podmínek a podmíněností modulovaných v procesech jejich tvorby, šíření a přijímání. Přesto existuje také osobní a subjektivní způsob, jak pohlížet na umění, který nám pomůže při tvorbě fundovaného porozumění, z něhož lze dále zkoumat všechny ostatní vrstvy. Neměli bychom zapomenout, že pokud něčemu nerozumíme, pak to pravděpodobně nedokážeme ocenit.

Edgar Degas kdysi řekl: „Umění není to, co vidíte, ale to, čím přimějete druhé, aby viděli.“

Jakožto milovník umění hledám odpovědi. Zatímco na začátku jsem měla naléhavý pocit, že se musím pokusit najít dokonalou odpověď, čas a zkušenost mě naučily, že nejlepší odpověď je v procesu jejího hledání. Celkem vzato jsem oddaným stoupencem relativistic-

kého tvrzení: „Všechny odpovědi jsou dočasné odpovědi“. Takže tady jsem, abych se podělila o soubor těchto náhledů. Než budete pokračovat ve čtení, dovolte mi, abych se preventivně zřekla odpovědnosti. Neočekávejte, že byste v tomto textu našli pouze oficiální názory akademické obce, a přijměte pozvání na objevitelskou výpravu inspirovanou múzami. Otevřete se asociativnímu myšlení a nevěřte slepě žádnému z následujících návrhů. Umění ve skutečnosti není nic z toho, a přece všechno.

Umění je brána do království imaginace

Umění je výzva, brána otevírající a podporující vaše imaginárium, bezedný zásobník vaší imaginace. Místo, kde všechno, co vidíte, slyšíte, cítíte nebo zakoušíte, je uloženo jako surovina. Vaše imaginárium a imaginace, to jsou zdroje vaší kreativity. Nashromážděné odkazy, jež vám pomáhají řešit problémy, definovat vaše přání a touhy, modulovat váš sebeobraz i představovat si budoucnost a tím ji vytvářet.

Když se díváte na umělecké dílo, jemuž nerozumíte, zkuste pozastavit rozum a popustit uzdu fantazii. Vytvářejte nové a nové asociace a disociace. Znovu kombinujte to, co vidíte, s vašimi vlastními úsudky. V souladu s Degasovým výrokem pozorovaný objekt nebo umělecký návrh pro vás bude nebo nebude uměním. Jinak řečeno, nemohl by k vám promlouvat. Zatím buďte v klidu, pokud kurátor nebo umělecká instituce učiní oficiální vyjádření o jeho uměleckém statusu. Mějte na paměti, že sami máte právo prohlásit to za „umění“

z vlastní a intimní perspektivy. Pokud vás zajímá, proč se nějaké umělecké dílo oficiálně vydává za umění, zkuste se seznámit s umělcovým osobním příběhem a kontextem jeho tvorby, což by vám mohlo pomoci přistoupit k dílu z obnovené perspektivy.

Umění je sociální konstrukt

Umělecký svět je rovněž trhem a institucionálním konstruktem. Dosud jste možná nerozpoznali uměleckou hodnotu díla z osobní perspektivy, ale vězte, že umělecký svět je oficiálně kompetentní tak učinit. Kurátoři, umělečtí kritici, umělci, sběratelé, ředitelé muzeí a galeristé jsou jenom někteří z činitelů uměleckého světa, kteří jsou v našem sociálním kontextu oprávněni to udělat. V tomto okamžiku bychom rovněž mohli říci, že umění je druhem dialogu mezi jeho institucionální legitimitou a vaší osobní zkušeností. Možná že váš pohled na umělecké dílo vyžaduje určitou rekonstrukci všech podmínek a procesů, které umožnily jeho „oficiální zařazení“. A přesto je vaše reakce jakožto diváka součástí tohoto procesu tvorby umělecké hodnoty a významu. Takže jak ukazuje Duchampova Fontána (slavný porcelánový pisoár), ten samý objekt mohl nebo nemusel být uznán jako umělecké dílo, neboť záleží na kontextu, v němž je prezentován.

Umění není objektem, ale perspektivou

Teď bude snazší porozumět tomu, že v každém uměleckém díle je obsažen jistý druh skryté rozpravy. A tato rozprava se může nebo nemusí líbit vaší osobní zkušenosti nebo zájmu. Pokud stále lačníte po významu, nechte se vašim průvod-

cem zvědavost. Jaká je perspektiva, kterou vám toto umělecké dílo může nabídnout? Berte ji jako návrh, abyste dočasně přesunuli vaši perspektivu a přehodnotili, co si myslíte, co vidíte nebo cítíte. Za každým uměleckým dílem je nějaký světový názor, který je třeba odhalit.

Umění je dobrodružství, výzva smyslům

V souladu s moudrými slovy E. H. Gombricha ráda považuji umělecká díla za druh provokace, která má vtáhnout diváky na objevnou cestu. Je jasné, že někteří umělci nebo umělecká díla mohou být vhodnější k prezentaci tohoto pozvání, a tak být samozřejmě líbivější a podnětější. Estetický zážitek se snáze dostavuje, když je osloveno více smyslů.

Uvedu příklad: pro laického diváka by konceptuální umění mohlo někdy být „příliš suché“, pokud setkání s ním není provázeno doplňující informací nebo počáteční kontextualizací. Neberte to osobně, není v něm nic dobrého ani špatného. Jenom si uvědomte, jak uvádí Peter Jenny v knize *The artist's eye*, příručka k osvojení správného vidění, jak „naš způsob myšlení ovlivňuje, co vidíme“ nebo, jinými slovy „krása je v oku diváka“. Kulturní pozadí, vzdělání, vzpomínky, hodnoty, ideály, očekávání, vzorové chování, motivace a zkušenosti formují setkání a interpretaci. Pokuste se oprostit od veškerých očekávání. Otevřete svou mysl a buďte připraveni naslouchat uměleckému dílu. Pokud se vám umělecké dílo přestane líbit, zkuste pokračovat ve hře s vaší imaginací. Možná se pak ona brána otevře znenadání. Pokud se tak stane, oddejte se setkání s vašimi smysly, jak tělesnými, tak intelektuálními. Takové objetí je základem těžko vysvětlitelné estetické zkušenosti. Když

umění chápeme jako tajuplnou dobrodružnou cestu za objevy, budeme pomalu směřovat k poznání jeho pravé podstaty.

Umění je druh komunikace, nástroj k přenášení idejí

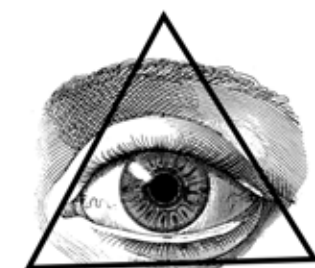
V dějinách umění můžeme nalézt bezpočet příkladů, jak umění formovalo ideje, emoce, společenská hnutí, ba dokonce civilizace. Dnes se díváme na egyptské hieroglyfy, prehistorické jeskynní malby, otesané kameny a ozdobené zdi katedrál a paláců na nejrůznějších místech světa. Rovněž na sochy a historické monumenty, kolem nichž chodíme na náměstích našich obcí nebo které bychom rádi navštívili kdekoli na světě. (Jakož i na výše zmíněné konceptuální umění.) To však ještě není spontánní dialog. Kromě toho se snadno může stát, že interpretujeme pozorované jinak, než bylo původně zamýšleno. Vedle jeho komunikační schopnosti je třeba umění rozumět jako jazyku. A nejenom jeho formálním řečovým kvalitám (velikost, barva, tvar, rýmy a rytmy), ale také kontextu jeho prezentace nebo jeho charakteru (dokument, vzpomínka, propaganda, připomínka, dekorace nebo jakýkoliv jiný symbolický artefakt, včetně statusu nebo moci). Umění promlouvá mimo objekt umění. A činí tak jako popis nebo navození emocí, výklady reality, proklamace krásy, vypravování příběhů a historických událostí atd. V tomto smyslu můžeme mnohem snáze považovat umění za vztah mezi uměleckým dílem a veřejností.

Umění je klíč k tajemstvím lidské duše

Kromě své funkce, kromě toho, že je odrazem ducha doby, didaktickým nástrojem nebo zachycením světového

názoru, je ještě čímsi více. Ano, v podstatě umění tkví dialogický element, a přesto slova nepostačují. Tento vztah mezi uměleckým dílem a vámi daleko přesahuje vše vysvětlitelné, viditelné a hmatatelné. Domnívám se, že toto je jeden z důvodů, proč neporozumění uměleckým dílům by již nemuselo být tak frustrující. Je to tajemná moc umění. Je to jeho schopnost probudit energii, spojit vás s božským, vibrovat s univerzem. Když se zapojíme, žijeme a zakoušíme umění v jeho hlubším smyslu, něco se odhalí. Naše duše se probudí a odpovídá. Pomocí tohoto tichého dialogu jako by se na okamžik odhalila hluboká tajemství. Umění transformuje, neboť se dokáže dotknout ducha a duše. Troufám si říct, že je to jediné duše, která je s to rozpoznat pravé a autentické umění. Je to uvažování srdce, které jediné chápe. Umění nám umožňuje se dotazovat, přemítat a interpretovat. Je to potrava pro spirituální bytí, která nám pomáhá zůstat kreativními, lépe chápat smysl života, naše fyzické a emocionální zkušenosti a nevyhnutelnou lidskou žízeň po existenciální transcenci.

V našem osobním a intimním přístupu k porozumění umění, od tvořivé myslí umělce, přes její formální vyjádření a zpátky k Degasovu výroku, nejdíle záleží na divákovu vnímání a jeho subjektivní zkušenosti. Teď jsem si jistá, že máte spoustu možností, jak pokračovat v konstruktivním rozhovoru s přítelem a prožít plodný víkend. A přes tyto a mnohé další odpovědi je otázka „Co je umění?“ jednou z otázek, kterou lze použít jako opakování věčně se navracujícího tématu pro diskusi a přehodnocování. Je to pořád inspirativní... Ano! Tento text je míněn jako dadaistická provokace určená vám, abyste každou další výstavu a umělecké dílo zakoušeli se zvědavostí vůči bezmeznému pátrání po vzájemně se doplňujících prozatímních odpovědích, postřezích a všech možných interpretacích. Pokud tomu nerozumíte, neomlouvejte se, řekněte to nahlas, začněte rozhovor a hrajte si. Mám pocit, že nyní už chápete... Umění je hra, postoj a způsob bytí!

ART IS
NOT AN OBJECT BUT
A PERSPECTIVE

KUNST ALS SICHTWEISE – SORRY, ICH KAPIER DAS NICHT! SOLL DAS KUNST SEIN?!?

MARIE REIG FLORENSA

An einem Wochenendausflug in eine nicht so weit entfernte europäische Stadt, entscheidest du dich, mal wieder einen alten Freund zu kontaktieren. Als Kunstliebhaber steht so einiges auf deiner „To-Do-Liste“: eine Ausstellung für zeitgenössische Kunst oder ein Museum. Das klingt nach einem Plan! Eine gute Gelegenheit seine kostbare Zeit gemeinsam zu verbringen. Ein paar Minuten nachdem ihr die Ausstellung betreten habt, eröffnet dein Bekannter, mit einem angestregten Gesichtsausdruck der „Ich versuch es ja, aber ich verstehe es immer noch nicht“ bedeuten könnte, die Debatte: Sorry, ich kapiere das nicht! Soll das Kunst sein?

Manchmal ist es besser, Dinge zu erleben, als sie zu beschreiben oder zu definieren, wie es z.B. bei Kunst der Fall ist.

Gesetzt den Fall, das du ein Kunstliebhaber bist, ist es manchmal schwer zu erklären, warum wir „das lieben, was wir so lieben“. Fragen wie „Was ist Kunst? Wofür ist sie da? Sollte sie eine

spezifische Form in unserer Gesellschaft haben und wenn ja, welche“ sind untrennbar mit der Natur der Kunst verbunden. Kunst ist in Wahrheit ein Produkt, ein Resultat unzähliger, komplexer und wechselseitiger Beziehungen innerhalb der Gesellschaft, die sie produziert hat. Folglich können die Antworten auf solche Fragen simple, komplex oder verschieden ausfallen, genauso wie die Kunstwerke, auf die sie sich beziehen. Von ihrer potentiellen aktiven Rolle innerhalb der Gesellschaft, als ein Werkzeug für soziale Veränderung, bis hin, zur reinen dekorativen Funktion, sind die Möglichkeiten unbegrenzt. Könnte es sein, dass ihre flexible Vielzahl, ihre intrinsische Veränderlichkeit, ja sogar die Relativität von Bedeutung und Funktion, die „wahre Natur der Kunst“ darstellt?

Du hattest bestimmt schon einmal eine ähnliche Erfahrung. Die große „Kunst?“-Frage kommt immer wieder auf und eine vorgefertigte Antwort ist nicht gerade Bestandteil deines persönlichen Stils, noch hilft es dem Fragenden wirklich, seine Frage zu beantworten. Die meiste Zeit, wenn wir versuchen zu verstehen, wie Kunst funktioniert, verbringen wir damit zu verstehen, wie die Kunstwelt funktioniert. Ja, zeitgenössische Kunst tendiert dazu, sich als ein „obskures Objekt der Interpretation“ zu präsentieren. Botschaften und Fragen, die durch Kunstwerke vermittelt werden neigen dazu sich zu verstecken, beispielsweise hinter Konzepten, Traditionen, Interessen der Mäzenaten, Kunstsystemen, Verbreitungs- und Rezeptionsprozessen, Präsentationskontexten und einer langen Liste von

Konditionen und Konditionierungen die rundherum die Produktion steuern. Trotzdem gibt es natürlich noch eine eher persönliche und subjektive Art und Weise Kunst zu betrachten. Allein dies kann uns helfen, ein fundiertes Verständnis aufzubauen, von dem aus alle anderen Schichten weiter untersucht werden können. Wir dürfen nicht vergessen, dass wenn wir etwas nicht verstehen, es unwahrscheinlicher ist, dass wir fähig sein werden, es zu mögen.

Edgar Degas sagte einmal: „Kunst ist nicht, was du siehst, sondern dass womit du anderen zum Sehen verhilfst“

Ich selbst, als eine Kunstliebhaberin, habe nach Antworten gesucht. Während ich am Anfang das dringliche Gefühl hatte, die perfekte Antwort zu finden, haben mich Zeit und Erfahrung gelehrt, dass die beste Antwort der Prozess der Betrachtung ist. Insgesamt bin ich eine strenge Verfechterin der relativistischen Aussage „Alle Antworten sind nur vorübergehende Antworten“. Da bin ich nun also, und teile eine Sammlung dieser erhellenden Einblicke. Aber bevor du anfängst, erlaube ich mir eine Einschränkung vorzunehmen. Erwarte nicht, dass du zwischen diesen Zeilen nur die formellen Ansichten der Akademie findest, sondern sei zu einem Spaziergang eingeladen, bei dem dich die Inspiration der kreativen Musen begleitet. Öffne dich gedanklich dem assoziativen Denken und schenke in keinem Fall einem der folgenden Vorschläge deinen vollen Glauben.

Kunst ist eine Tür in das Königreich der Vorstellung

Kunst ist eine Einladung, eine Tür, deine Vorstellungsvermögen zugänglich zu machen und zu füttern: der unendliche Behälter deiner Vorstellungskraft. Der Ort, an dem alles, was du siehst, hörst, fühlst oder erlebst, als Rohmaterial gelagert wird. Dein Vorstellungsvermögen und deine Vorstellungskraft sind die Quellen deiner Kreativität. Die gesammelten Bezugspunkte, die dir helfen, Probleme zu lösen, legen deine Wünsche und Bestrebungen fest, formen dein Selbstbild, genauso, wie sie die Zukunft imaginieren und folglich auch erschaffen.

Wenn du ein Kunstwerk betrachtest, dass du möglicherweise nicht verstehst, dann versuche eine kleine Übung und enthalte dich eines Urteiles und lass das Kunstwerk auf eine assoziative Art und Weise mit deiner Fantasie spielen. Konzentriere dich auf die Assoziationen und Nichtassoziationen. Setze alles wieder mit deinen eigenen Bezugspunkten zusammen. Wenn man Degas' Vorschlag folgt, dann ist das Objekt oder der beobachtete künstlerische Vorschlag entweder Kunst für dich oder eben „keine Kunst“. Oder, um es anders zu sagen: Möglicherweise spricht es nicht zu dir. Mach dir für den Moment keine Sorgen, ob der Kurator oder die Kunstinstitution dem Objekt formal den Status eines Kunstwerkes verliehen haben. Vergiss nicht, du bist immer noch befugt, etwas aus einer persönlichen und intimen Perspektive zu „Kunst“ zu erklären. Wenn du neugierig bist, warum ein Werk formell zu Kunst erklärt wurde, dann versuche die persönliche Geschichte

des Künstlers kennenzulernen und den Schaffenskontext, weil dir dies helfen kann, aus einer erneuerten Perspektive heraus, einen Zugang zu finden.

Kunst ist ein soziales Konstrukt

Die Kunstwelt ist auch ein Markt und ein institutionelles Konstrukt. Vielleicht kannst du aus einer persönlichen Perspektive noch nicht den künstlerischen Wert eines Werkes einschätzen, aber du wirst darüber informiert, dass die Kunstwelt formell dazu berechtigt ist. Kuratoren, Kritiker, Künstler, Sammler, Museumsdirektoren und Galeristen sind eine Art von Kunstweltagenten, die in unserem sozialen Kontext legitimiert sind über Kunst zu urteilen. An dieser Stelle, können wir getrost sagen, dass Kunst eine Form von Dialog zwischen der institutionalisierten Legitimität und deiner persönlichen Erfahrung ist. Dein Blick auf ein Kunstwerk erfordert eventuell eine Rekonstruktion all jener Bedingungen und Prozesse, die zu seiner „offiziellen Einordnung“ geführt haben. Und dann ist ja noch deine Reaktion als Betrachter Teil dieses Prozesses der Konstruktion von künstlerischem Wert und künstlerischer Bedeutung. Beispielhaft dafür steht Duchamps Fountain (das berühmte Keramikpissoir): Das gleiche Objekt wird oder wird nicht als Kunstwerk angesehen, jeweils abhängig vom Kontext, in dem es präsentiert wird.

Art is not an object but a perspective.

Jetzt ist es einfacher zu verstehen. Es gibt so eine Art versteckten Diskurs, der in jedem Kunstwerk enthalten ist. Und dieser Diskurs kann mehr oder weniger deine persönliche Haltung oder dein

Interesse ansprechen, ist ja klar. Wenn es dich immer noch nach Bedeutung dürstet, dann lass dich von deiner Neugierde führen. Was ist die Perspektive aus der das Kunstwerk von dir gesehen werden will? Nimm dies als einen Vorschlag, vorläufig deinen Blickpunkt zu wechseln und neu zu bewerten, was du denkst, siehst oder empfindest. Hinter jedem Kunstwerk gibt es eine Weltsicht zu enthüllen.

Kunst ist Abenteuer, ein Rätsel für die Sinne

Ich folge E.H. Gombrichs weisen Worten und sehe Kunstwerke als eine Art der Provokation, die Betrachter zu einer Entdeckungsreise ermutigen soll. Natürlich gelingt es einigen Künstlern oder Kunstwerken besser, diese Einladung zu präsentieren, wodurch sie logischerweise ansprechender oder stimulierender wirken. Wenn mehr als nur ein Sinn angesprochen wird, wird das ästhetische Erlebnis leichter aktiviert. Ich möchte hier ein Beispiel geben: Konzeptkunst kann manchmal für den nichtprofessionellen Betrachter etwas „zu trocken“ wirken, wenn sie nicht durch zusätzliche Informationen oder eine einordnende Kontextualisierung vermittelt wird. Nimm es nicht persönlich, es geht hier nicht um gut oder schlecht. Sei dir nur dessen bewusst, dass Kunst dich führen kann und lehren kann zu sehen, wie es Peter Jenny in „The artist's eye“ formuliert. Es ist „unsere persönliche Art und Weise zu Denken, die beeinflusst, was wir sehen“ oder in anderen Worten: „Schönheit liegt im Auge des Betrachters“. Kultureller Hintergrund, Erziehung, Werte, Ideale, Erwartungen, Verhaltensweisen,

Motivationen und Erfahrungen gestalten die Begegnung und Interpretation. Versuche dich von allen Erwartungen zu befreien. Öffne deinen Geist und sei bereit dem Kunstwerk zuzuhören. Folge den erwähnten Einladungen auf eine Entdeckungsreise. Wenn das Kunstwerk nicht ansprechend zu sein scheint, dann sei guter Dinge und spiele weiter mit deiner Vorstellungskraft. Möglicherweise öffnet sich dann eine der vorher erwähnten Türen unverhoffterweise. Und wenn das geschieht, dann gebe dich der Begegnung mit allen deinen Sinnen, den physikalischen und den intellektuellen, hin. Diese Umarmung ist die Saat der beinahe unerklärlichen ästhetischen Erfahrung. Wenn wir Kunst als ein geheimnisvolles Abenteuer der Entdeckungen betrachten, dann werden wir uns langsam in eine Richtung bewegen, bei der wir ihr wahres Wesen kennenlernen.

Kunst ist eine Form der Kommunikation, ein Mittel um Ideen zu transportieren.

Durch die gesamte Kunstgeschichte hindurch, finden wir zahlreiche Beispiele davon, wie Kunst Ideen, Emotionen, soziale Bewegungen und sogar Zivilisationen verändert hat. Betrachten wir einmal die ägyptischen Hieroglyphen, die prähistorischen Höhlenmalereien, die beschlagenen Steine, die verzierten Mauern der Kathedralen und Paläste der Welt. Betrachten wir auch die Statuen und historischen Bauwerke, die wir sehen, wenn wir den Hauptplatz unseres Dorfes überqueren, oder der Orte die wir auf dem ganzen Erdball besuchen möchten. (Betrachten wir auch die vorher erwähnte Konzeptkunst). Bis zu

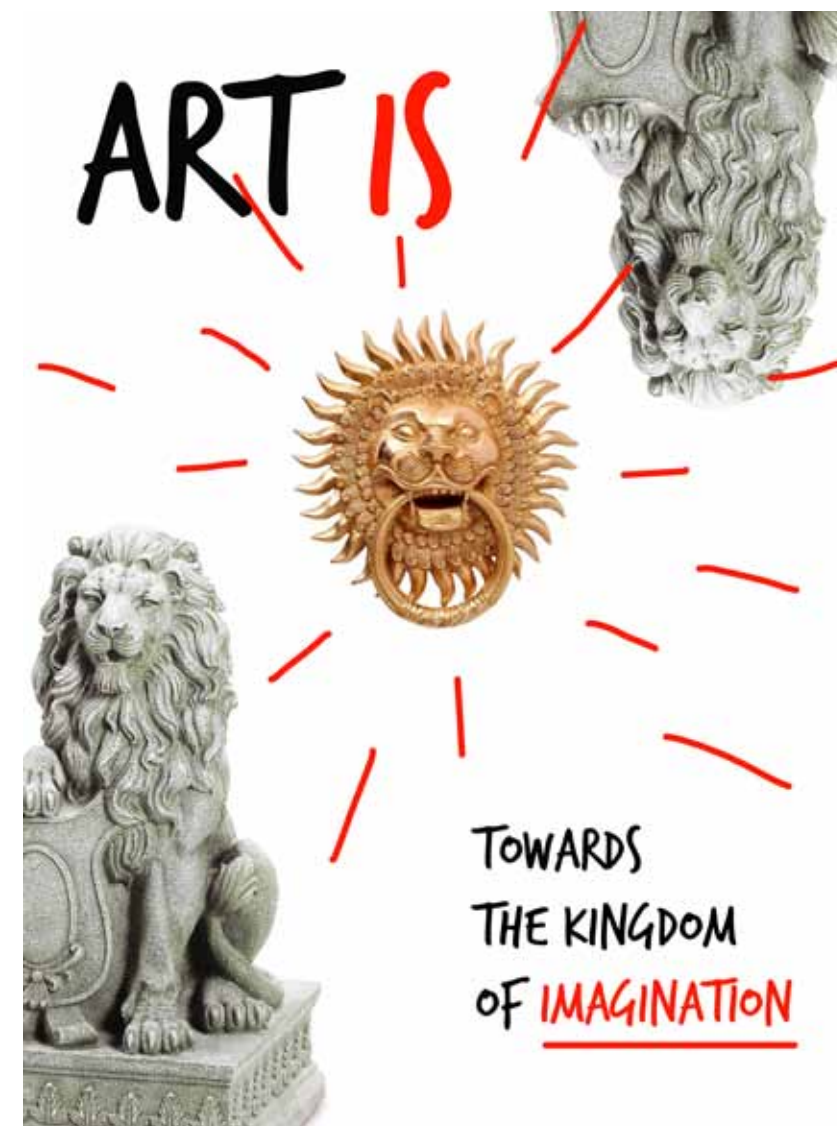
einem bestimmten Maße ist es keine direkte Konversation über die wir hier sprechen. Darüberhinaus kann es schnell passieren, dass wir das, was wir betrachten in einer anderen Weise interpretieren, als es ursprünglich beabsichtigt war. Jenseits ihrer kommunikativen Effektivität muss Kunst als eine Sprache verstanden werden. Und dabei sprechen nicht nur ihre formellen Eigenschaften (Größe, Farbe, Form, Reim und Rhythmen), sondern auch der Kontext ihrer Präsentation oder ihrer Bedeutung als Denkmal, Gedächtnis, Propaganda, Erinnerung, Dekoration oder als irgendein anderes symbolisches Artefakt, inklusive Macht und Status. Kunst spricht jenseits des Kunstobjekts. Und sie tut es in einer Weise der Beschreibung oder Suggestion von Emotionen, Interpretationen der Realität, eine Schönheitserklärung, als Erzählung oder Geschichte usw. In diesem Sinne können wir Kunst eher als ein Verhältnis von Kunstwerk und Öffentlichkeit verstehen.

Kunst ist ein Schlüssel zu den Mysterien der menschlichen Seele

Es gibt aber noch mehr, neben der Reflexion des Zeitgeistes, einer didaktischen Aussage oder des Einfangens einer Weltsicht. Ja, ein dialogisches Element ist Teil des Wesens von Kunst und Worte reichen nicht aus, um es im Gesamten zu beschreiben. Dieses Verhältnis zwischen dir und dem Kunstwerk geht weit über das Erklärbare, Sichtbare und Greifbare hinaus. Und das ist, so vermute ich, einer der Gründe, warum der Versuch, Kunstwerke zu verstehen manchmal so frustrierend sein kann. Es ist die geheime Kraft der

Kunst. Es ist die Fähigkeit, die Energie zu beschwören, dich wieder mit dem Göttlichen zu verbinden, damit du mit dem Universum vibrieren kannst. Wenn wir uns dem anschließen und Kunst in einem tieferen Sinne zu leben und zu verstehen, dann wird etwas enthüllt. Unsere Seele wird erweckt und antwortet. Durch diesen stillen Dialog, werden die Geheimnisse, die sich weit dahinter verbergen für einen Moment ans Tageslicht gebracht. Kunst verändert, sie hat die Kraft den Geist und die Seele zu berühren. Ich würde sogar wagen zu behaupten, dass es nur die Seele ist, die fähig ist, wahre und authentische Kunst zu erkennen. Es ist das Reüssieren des Herzens, das zum Verständnis beiträgt. Kunst hilft uns, zu hinterfragen, zu reflektieren und zu interpretieren. Sie ist Nahrung für das spirituelle Sein, das uns hilft, kreativ zu sein, den Sinn des Daseins, unsere physische und emotionale Erfahrung und den unvermeidbaren menschlichen Hunger nach existentieller Transzendenz zu verstehen. Vom kreativen Geist des Künstlers, vorbei an der formale Ausführung, kommen wir nun zu Degas' Ausspruch zurück, der behauptet, dass beim persönlichen und intimen Zugang zum Verständnis von Kunst es die Wahrnehmung und die subjektive Erfahrung des Betrachters ist, die am meisten zählt. An dieser Stelle, und da bin ich mir sicher, solltest du einige Ressourcen besitzen, die tiefgründige Konversation mit deinem Freund fortzusetzen und ein superkreatives Wochenende zu genießen.

Und obwohl ich diese und viele Antworten mehr auf die Frage „Was ist Kunst?“ habe, so kann sie doch immer genutzt werden, als ein wiederkehrendes endloses Bezugsobjekt für Diskussionen und Neubewertungen. Du wunderst dich immer noch... Ja! Dieser Text soll ein dadaistischer Akt der Provokation sein, damit du auch weiterhin jede neue Ausstellung und jedes Kunsterlebnis mit einem großen Sinn für Neugierde genießt bei der endlosen Suche nach ergänzenden, vorübergehenden Antworten, Beobachtungen und unendlichen möglichen Interpretationen. Wenn du es nicht verstehst, dann entschuldige dich nicht, stell die Frage laut, beginne ein Gespräch und spiele. Ich kann fühlen, dass du es jetzt kapiert hast... Kunst ist ein Spiel, eine Einstellung und eine Seinsweise!

ART AS A PERSPECTIVE SORRY I DON'T GET IT! IS THAT ART?!

MARIE REIG FLORENSA

On a weekend trip to a not so distant European city, you decide to get back in touch with an old friend. As an art lover on your "To Do List": a contemporary art exhibition or museum. That's a plan! Such a nice opportunity to spend quality time together. A few minutes after having entered the exhibition, with an unconvinced face and the sense of "I am trying hard but still I do not understand" your friend opens up the debate: Sorry, I don't get it! Is that art?

Sometimes is easier to experience things than to describe or define them, such is the case of art.

Even given the case of being an art lover, sometimes it is difficult to explain why we "love what we love". Such questions as "What is art? What is it for? Should it have a specific function in our society? And if so, which one should it be?" are inseparable from the same nature of art. Art is, in fact, a product, a result of multiple and complex interrelations within the society which has produced it. Thus answers to those questions can be as simple, complex or diverse, as every specific artwork, they refer to. From its potential active role within society as a tool for social transformation to its most

decorative function, possibilities are limitless. Might its flexible multiplicity, its intrinsic mutability, even its relativity of meaning and function be the "true nature of art"? You might surely have had a similar experience. The big "ART?" question pops up again and again and having a ready-made answer is neither your personal style nor truly helps the interlocutor to find peace on the quest. Most of the time, in order to understand art we need to first understand how does the art world function. Yes, contemporary art tends to present itself as "an obscure object of interpretation". Messages and questions prompted by artworks tend to hide behind concepts, traditions, promoter's interests, art systems, contexts of presentation and a long list of conditions and conditionings modulated across production, dissemination and reception processes. Still, there is also a more personal and subjective way to look at art. One that can help us to build a grounded understanding from which all other layers can be further investigated. We cannot forget that if we do not understand something is less likely that we would be able to appreciate it.

**Edgar Degas once said:
"Art is not what you see, but what you make others see"**

As an art lover myself, I have been looking for answers. While at the beginning I had a sense of urgency trying to find the perfect one, time and experience have taught me that the best answer is in the process of looking for it. All in all, I am a firm devotee of the relativist statement: "All answers are temporary answers".

So here I am, sharing a collection of those elucidations. Just before you start, allow me to include a preventive disclaimer. Don't expect to only find the formal views of the academia in those lines and be invited to let the inspiration of the creative muses guide your walk. Open up your mind for associative thinking and don't fully believe any of the following proposals. In fact, art is none and all of that.

Art is a door towards the kingdom of imagination

Art is an invitation, a door, to feed and access your imaginarium: the infinite container of your imagination. The place where everything you see, hear, feel or experience is stored as raw material. Your imaginarium and imagination are the sources of your creativity. Accumulated references that help you to solve problems, define your wishes and aspirations, modulate your self-image as much as to imagine the future and thus to create it.

When looking at a piece of art that you might not understand make the exercise to suspend judgment and try to let it play in an associative way with your fantasy. Make further associations and disassociations. Recombine what you see with your own references. Following Degas suggestion, the object or artistic proposal being observed will or "will not be art" for you. Or in other words, it might not talk to you. For now, do not worry if the curator or art institution has made a formal declaration of its artistic status. Remember, you are entitled to declare it "art" from a personal and intimate perspective. If curious about why an

artwork has been formally declared art, try to get to know the artist's personal story and the context of its creation, thus this might help you to approach the proposal from a renewed perspective.

Art is a social construct.

The art world is also a market and an institutional construct. You might not yet recognize its artistic value from a personal point of view but be advised that the art world is the one formally entitled to do so. Curators, art critics, artists, collectors, museum directors, and gallerists are some of the art world agents that in our social context have been legitimated to do so. At this point, we might also be allowed to say that art is a form of dialogue between its institutional legitimacy and your personal experience. Your regard of the artwork might require of some reconstruction of all the conditions and processes that have enabled its "official enlistment". And yet, your reaction as viewer is part of this process of construction of artistic value and meaning. Thus as Duchamp's Fountain (the famous porcelain urinary) exemplifies: the same object might be or not recognized as a work of art depending on the context where it is presented. Art is not an object but a perspective. Now it is getting easier to understand it, there is a sort of hidden discourse encapsulated in every artwork. And this discourse might or might not appeal your personal experience or interest, far enough. If you are still hunger for meaning, let curiosity be your guide. Which is the perspective that this artwork might be suggesting you taking? Take it as a proposition to temporarily shift your point of view and re-evaluate

what you think, see or sense. Behind every artwork, there is a worldview to be unveiled.

Art is an adventure, a quest of the senses.

Following E.H Gombrich wise words, I like to see artworks as a sort of provocation to engage spectators on a journey of discovery. Sure thing is that some artists or artworks might be better at presenting this invitation and thus be naturally more appealing and stimulating. When more than one sense is addressed the aesthetic experience is more easily activated. As an example: conceptual art might sometimes be “too dry” for the general non-expert spectator if the encounter is not mediated with additional information or an initial contextualization. Don’t take it personally, there is no good or bad in it. Just be aware, as Peter Jenny points out in “The artist’s eye” a guide for learning to see, “our personal way of thinking influences what we see” or in other words: “beauty is in the eye of the beholder”. Cultural background, education, memory, values, ideals, expectations, behaviors, motivations, and experiences will modulate the encounter and interpretation. Try to divest yourself of any expectations. Open your mind and be ready to listen to the artwork. Following the mentioned invitation into a journey of discovery, when the artwork becomes unappealing, be encouraged to keep on playing with your imagination. Might then the previously mentioned door open up unexpectedly. And if it does, give yourself fully to the encounter with your senses, the physical and the intellectual ones. This embracement is the seed of

the almost inexplicable aesthetic experience. When we observe art as a mysterious adventure for discovery we will be slowly moving in the direction of getting to know its true essence.

Art is a form of communication, a vehicle to transmit ideas.

Across art history, we can find numerous examples of how art has modulated ideas, emotions, social movements and even civilizations. We are now looking at the hieroglyphics of Egypt, at the prehistoric cavern paintings, carved stones and the decorated walls of cathedrals and palaces of the world. Also to the statues and historical monuments that we cross by in the main square of our village or the ones we would like to visit around the globe. (As well as to the previously mentioned conceptual art). To such a degree it is not direct conversation what we are talking about. What is more, it might easily happen that we interpret what we observe in a different way than was originally intended. Beyond its communicative effectiveness art has to be understood as a language. And not only its formal qualities speak (size, pigment, shape, rhymes, and rhythms), but also the context of its presentation or its condition as document, memory, propaganda, commemoration, decoration or any other symbolic artefact, including status or power. Art talks beyond the object of art. And it does so as description or suggestion of emotions, interpretations of the reality, a proclamation of the beauty, narration of stories and histories, etc. In this sense, we can more easily observe art as a relationship between the artwork and the public.

Art is a key to the mysteries of the human soul

Besides its function, apart from being a reflection of its Zeitgeist, a didactic way or a capture of a worldview there is something more. Yes, there is a dialogical element on the nature of art, and yet words are not enough to describe it all. This relationship between the work of art and you though goes far beyond of what is explainable, visible and tangible. And my guess is that this is one of the reasons why not understanding artworks might end up being so much frustrating. It is the secret power of art. It is its ability to invoke the energetic, to reconnect you with the divine to vibrate with the universe. When we hook up, live and experience art in its deeper sense, something is revealed. Our soul is awakened and it responds. By this silent dialogue, the mysteries of the far beyond seem momentarily revealed. Art transforms, having the ability to touch the spirit and the soul. I would dare to say that only the soul the one who is able to recognize the true and authentic art. It is the reasoning of the heart which understands. Art helps us to question, reflect and interpret. It is nourishment for the spiritual being, that supports us to stay creative, to better understand the meaning of life, our physical and emotional experiences and unavoidable human thirst for existential transcendence.

From the creative mind of the artist, though its formal execution and to De-gas’ saying, in our personal and intimate approach to understanding art, it is the spectator’s perception and subjective experience what counts. By now I

am sure you have plenty of resources to continue a formative conversation with your friend and enjoy a full creative weekend. And yet having these and many more answers, “What is art?” is one of those questions that can be used as a recurring endless eternal object for discussion and re-evaluation. If still wondering... Yes! This text is meant to be a Dadaist act of provocation for you to continue enjoying every new exhibition and art experience with the sense of curiosity wide open in the endless search for complementary temporary responses, observations and infinite possible interpretations. If you do not understand it, do not apologize, ask it out loudly, start a conversation and play. I can sense that now you’ve got it... Art is a game, an attitude, and a way of being!

MIKROKLIMA A OBECNÁ POVĚTRNOSTNÍ SITUACE. TÉMATA SYMPOZIÍ

BERND JANNING

Co jsou vlastně sympozia Proudění-Strömungen? Můžeme se vyžívat v moudrých myšlenkách, nechat múzu trochu žvanit o její genialitě nebo velebit ducha líbezného krajin. Ale to není tak důležité. V Řehlovicích se vzneslé umělecké záměry střetávají s hlučnými sekačkami na trávu, estetický jemnocit je konfrontován s plastovými lahvičkami zdobícími plaňky zahradního plotu, vzletné myšlenky o životě narazí na těžkou českou kuchyni. Tyto protiklady jsou plodné, protože symposium spoluvytvářejí. V této severočeské vesničce neexistuje fádňák jakožto pracovní a výstavní prostor. Řehlovice nezáří čistotou, nejsou ulízané. Statek i vesnici semlel čas. Všude je plno děr a šklebů. Střední Evropa at its best, nebo at its worst, záleží jenom na perspektivě.

To vše se odráží ve výsledných pracích výtvarníků. Jejich díla ukazují křehkost místa, krásu a hrubost, lesk a špičku. Venkovní a vnitřní prostory statku se stále znovu ve vzniklých dílech zrcadlí: rybník, pivovar, špejchar, starobylé kameny, opadávající omítka, svěží zeřeň, chladivá vlaha, stín a světlo. Jedinečná atmosféra vytváří prostor pro výtvar-

nou tvorbu, určuje, že to, co propůjčuje symposiím jejich specifický charakter, je pozitivní. Výtvarníci místo probouzení a naplnění symposií životem. Práce, které můžeme v Řehlovicích vidět, jsou jen zlomkem všech setkání a diskuzí. Na statku se shlukuje celá paleta lidských vášní a interakcí: přátelství, usebrání a vážnost, vtip, hněv, hádka, ironie, rozptýlení a soustředění.

Představte si parné severočeské léto, vždyť sympozia se konají v červenci. Když to s počasím klapne, lze pracovat a přebývat venku, a noci jsou hvězdné a bujaré. Tím jsme se dostali k počasí. Popsal jsem mikroklima, ve kterém se symposiím daří. Ale mikroklima je obvykle podmíněno obecnou povětrnostní situací. Příslušné obecné povětrnostní podmínky se objevují v tématech symposií. Co se zrovna děje v politice a ve společnosti, které diskurzy nutí lidi k přemýšlení, jak je to vše zažíváno a pocíťováno?

V prvních symposiích se umělci často zaměřovali na řehlovickou a okolní krajinu. Severočeská kulturní krajina i statek sám jsou plné kontrastů. Idylické kopce a pahorky celé oblasti jsou okouzující – jedná se o kužely dávno vyhaslých vulkánů. To dělá z Řehlovic malou oázu ostře kontrastující se severočeskými chemičkami, elektrárnami, dálnicemi a paneláky. Když se v roce 1999 konalo první symposium, od pádu železné opony neuplynulo ani deset let. Oblast si podržela charakter socialistické exotiky, který se už jinde vytratil a který fascinoval především účastníky z bývalého západního Německa. V prvních ročních symposiích se účastníci snažili pochopit, co

poznávalo tuto krajinu, která během jediného století prožila dvě světové války, rozpad monarchie a vznik a zánik různých republik. Zabývat se bývalým sudetoněmeckým regionem bylo kolem roku 2000 ožehavější než dnes. Česká republika ještě nevstoupila do Evropské unie a vyhnání Němců bylo nadále vděčným tématem populistického politického spektaklu na obou stranách hranice. Propána butána, co v téhle krajině chtěli němečtí účastníci vykoumat?

Následující sympozia se zaměřila na Evropu a Českou republiku, která právě vstoupila do Evropské unie. Tématem symposií v roce 2004 byla Sladká Evropa a v předešlém roce Únos Evropy. Mytická postava Evropy a její osud se setkávají s nadějami a přísliby sjednoceného evropského kontinentu. Kam to povede? Václav Hájek o tom napsal v katalogu z roku 2003: „Často se jednalo o sledování aktuální problematiky sjednocující se Evropy. Byla konstatována neurčitá ohrožení, jejichž reálnost se ukáže teprve v průběhu času. Motiv býka jako temné pudové síly, bobtnajícího černého stínu, byl přítomen u řady autorů. Tento motiv se zdá být nejpravděpodobněji metaforou politických extrémismů, proti nimž bere Evropa preventivně antibiotika v podobě výchovy k toleranci k jiným kulturním územím.“ Když to čteme s odstupem patnácti let, nemůžeme se zbavit trpkého pocitu. Jsme svědky populismu a radikalizace, které infikují a ovládají Evropu. Antibiotikum zřejmě nezabralo, Evropa již není „sladká“. Od roku 2005 se na symposiích objevovala velká témata evropských a střeoevropských dějin. Nikoli bezdůvodně, protože následovalo jedno význam-

né výročí za druhým. V roce 2005 tomu bylo šedesát let od konce druhé světové války. Téma 60 let hledání se zabývalo, jak zmíněno v katalogu, „minulostí, která jaksí nechce skončit“. Je tomu tak ještě dnes? Generace pachatelů, obětí a očitých svědků je až na pár výjimek po smrti. Druhá světová válka se dnes jeví abstraktněji a vzdáleněji než roku 2005. Protože i dnes žijeme v neklidné době, už se tak neděsíme toho, co se tenkrát stalo.

V roce 2006 ovládly starobylý statek nádhery a dekadence, téma symposií bylo Baroko pro oko. I tentokrát bylo zakomponováno jedno z velkých období evropských dějin. Tehdejší kurátor Jacob Ráček poznamenal, že „letošní název symposií zdánlivě zavazoval účastníky k návratu v čas“. Nebylo symposií, v němž by téma a místo do sebe tak harmonicky zapadaly. Barokní špejchar poskytl vynikající kulisu pro tento festival.

Podívejme se, jak to bylo dál. Číslo osm hraje v českých dějinách zvláštní roli. První československá republika byla založena v roce 1918. V roce 1938 bylo území Sudet násilně postoupeno Německé říši. V roce 1948 komunistický puč ukončil demokracii. Rok 1968 byl rokem Pražského jara, které bylo krvavě potlačeno. Rok 1968 byl též rokem vzpoury mladých na Východě i Západě a tomuto roku, který v Československu tak tragicky skončil, se věnovalo symposium z roku 2008 nazvané Jaro v létě. Trvalo dalších dvacet let, než se zkolabující komunistický systém zhroutil. V roce 2009 symposium kriticky zrekapitulovalo dvě desetiletí postkomunismu

a nové orientace na Evropu. Co zůstalo z nadějí? Které sliby byly splněny a které ne? Dříve tak sešněrované společnosti za železnou oponou si nedokázaly poradit s nově nabytou svobodou. Novou éru spoluutvářely individualismus a nejistota. Zlom bylo příhodné téma pro rok 2009.

Rokem 2010 začalo nové desetiletí a témata symposií se úplně změnila. V katalogu z roku 2001 se ještě o Kulturním centru Řehlovice píše: „V tomto citlivém regionu podporujeme konstruktivní zdokonalení porozumění mezi oběma národy prostřednictvím různých setkání výtvarných umělců, literárních osobností a divadelníků.“ Tato věta dokládá, co se později změnilo. A to je to, co symposium zohledňuje.

V každodenním životě ani v politice již česko-německé usmíření zdaleka není tak důležitým tématem. Nemusíme nutně žít pospolu, ale stačí, když budeme dobrými sousedy. Střední Evropa, to nejsou jenom velké vize a vznešení mírotvorci. Pro mnohé jsou pojičkem dálnice do Prahy a Drážďan, Kaufland a Lidl, krátká nákupní cesta do Drážďan. I když já spolu s dalšími to nechceme vidět, neboť je to strašně banální. Raději se chci věnovat politickým ideálům našeho společného středoevropského kulturního dědictví.

Od roku 2010 se symposia začala věnovat aktuálnímu společenskému dění – odpoutala se od historického pozadí a specifického česko-německého kontextu. Finanční krize zasáhla svět a přerostla v globální hospodářskou krizi. Proudění-Strömungen se zabývají společenským životem v globalizovaném světě.

Symposium ... a z kola ven! se roku 2010 zabývalo problémem chudoby a sociálního vyloučení. Chudoba, to není jen materiální nedostatek, jak stojí v úvodním textu katalogu: „Při troše pozornosti ji spatříme v narušených partnerských nebo rodinných vztazích ochuzených o sdílení a blízkost, v neochotě otevírat se novým impulzům, v nemožnosti komunikace s okolím i v neschopnosti plně a intenzivně vnímat okolní svět a prožívat svůj vlastní život.“

Symposium z roku 2011 odhalovalo, co mělo zůstat skryto. Symposium Zamést pod koberec?! se věnovalo korupci, machinacím, intrikám a jiným problematickým věcem, které společnost nechtěla vidět. V následujícím roce šlehal Ostřívítr. Kurátorka Martina Zuzaňáková napsala o povětrnostní situaci v roce 2012: „Žijeme v podivném čase: jakoby nic nebylo pevné a v pořádku“. Navzdory tomu vypadá mikroklima Řehlovice jako oáza: „Areál statku je odříznut od vnějšího světa. Chrání obyvatele před nebezpečím větru a poskytuje známý prostor pro tvůrčí činnost všeho druhu.“

Pokračování bylo téma následujícího roku. Pokračování v uměleckém smyslu, čili ohlédnutí za patnácti lety práce v kulturním centru, a pokračování ve smyslu společenském. Chceme něco změnit navzdory krizi? Vydržet – a pak má být všechno v pořádku? Nebo hledáme skutečnou změnu, která nás posune dál?

Fake news, polopravdy, nenávisť a manipulace: Mlha brání vnímání a určí je povětrnostní situaci v roce 2015. Kurátor-

ka Jana Stejskalová to shrnuje: „Populismus je jen jedním z mnoha symptomů společnosti, v níž nepravdivé informace převládají nad skutečností“. Roku 2017 navazuje symposium tématem Oběť a oddanost: když se lidé stanou oběťmi nepřátelství a lži, když ze sebe oběti dělají, nebo se jako oběti prezentují.

Po dvou desetiletích putování po symposiích jsme došli na konec naší cesty. Zkoumali jsme mikroklima a měnící se povětrnostní podmínky. Pro řehlovičská symposia nemůže existovat vhodnější pojmenování, protože proudění, respektive proudění vody, ukazuje, jak se všechno vůkol nás neustále mění. Někdy se voda klikatí pomalu, vidíme jenom malé víry, pak zase proudí silněji, pění a divoce burácí. Nevíme, co nás čeká, ale jedno je jisté – vše zůstává v pohybu.

MIKROKLIMA TRIFFT AUF GROSSWETTER- LAGE. DIE THEMEN DES SYMPOSIUMS

BERND JANNING

Was macht Proudění-Strömungen aus? Man kann kluge Gedanken heranziehen, die künstlerische Muse ein wenig von ihrer Genialität plaudern lassen oder den Geist der lieblichen Landschaft loben. Aber das ist nicht der Kern von Proudění-Strömungen. In Řehlovice treffen hochtrabende künstlerische Pläne auf laute Rasenmäher, ästhetischer Feingeist auf gartenzaundekorierende Plastikflaschen, luftige Gedanken über das Leben auf fettes böhmisches Essen. Die Brüche sind gut, denn sie machen das Symposium aus. In diesem kleinen nordböhmischen Dorf gibt es keinen nüchternen Whitecube als Arbeits- und Ausstellungsraum. Der Ort ist nicht clean. Řehlovice ist nicht geleckert. Hof und Ort wurden von den Zeiten ausgeschabt. Alles ist voller Höhlen und Fratzen. Mitteleuropa „at its best“ – oder „at its worst“; je nach Perspektive.

Das alles schlägt sich nieder in den entstandenen Arbeiten der Künstlerinnen und Künstler. Ihre Werke zeigen die Zerbrechlichkeit des Ortes, Schönheit und Derbheit, Glanz und Dreck. Die Räume und Orte des Hofes spiegeln sich immer wieder in den Werken des Sym-

posiums. Der Fischteich, die Brauerei, der Speicher. Alte Steine, bröckelnder Putz, sattes Grün, kühles Nass, Schatten und Licht. Diese Gegebenheiten eröffnen Raum für künstlerisches Schaffen – und sie begrenzen, was positiv ist, weil sie dem Symposium seinen spezifischen Charakter geben.

Die Künstler erwecken den Ort und füllen das Symposium mit Leben. Die sichtbare Kunst ist nur ein Bruchteil der Begegnungen und des Austauschs. Freundschaft, Runterkommen, Rauslassen, Witz, Wut, Streit, Ernst, Ironie, Zerstreuung, Konzentration. Die Palette menschlicher Leidenschaften versammelt sich auf diesem kleinen Hof. Und dann der der heiße nordböhmische Sommer, denn das Symposium findet im Juli statt. Wenn es gut läuft, dann sorgt die warme Jahreszeit für ein Werkeln und Leben im Freien und sternenklare, ausgelassene Nächte. Damit sind wir beim Wetter.

Ich habe das Mikroklima umschrieben, in dem das Symposium im Sommer gedeiht. Aber ein Mikroklima wird in der Regel immer von einer Großwetterlage mitbestimmt. Diese sprichwörtlichen Großwetterlagen geben sich in den Themen des Symposiums zu erkennen. Was geschieht in Politik und Gesellschaft? Welche Diskurse bewegen die Menschen? Wie lebt und fühlt es sich an?

In den ersten Jahren des Symposiums setzten sich die Künstler thematisch viel mit der Landschaft in und um Řehlovice auseinander. Die nordböhmische Kulturlandschaft ist – wie der Hof selbst – voller Brüche. Die idyllischen Hügel und

Berge der Gegend bezaubern, sie sind erloschene Vulkankegel. Kontrastreich dazu Chemiefabriken, Kraftwerke, Autobahnen und Plattenbauten. Als das erste Symposium 1999 stattfand, war der Eiserne Vorhang noch nicht ganz zehn Jahre gefallen. Dem Landstrich haftete eine sozialistische Exotik an, die heute verblasst ist. Diese Exotik faszinierte und inspirierte vor allem Teilnehmer aus dem alten Westdeutschland. In den ersten Jahren des Symposiums blickte man darauf, was diese Landschaft ausmachte, die in einem Jahrhundert zwei Weltkriege, das Ende einer Monarchie sowie das Gründen und Verschwinden diverser Republiken erlebt hatte. Sich mit dieser einst sudetendeutschen Region zu beschäftigen war, um das Jahr 2000 herum, heikler als heute. Tschechien war noch nicht der EU beigetreten. Die Vertreibung der Deutschen war weiterhin ein dankbares Thema für populistisches Politiktheater auf beiden Seiten der Grenze. Herrgott, was wollten die Deutschen denn hier bitteschön in der Landschaft erkunden?

In den nächsten Symposien stehen Europa und der EU-Beitritt Tschechiens im Mittelpunkt. Süßes Europa ist Thema im Jahr 2004. Im Jahr davor ist es Die Entführung Europas. Die antike Sagen-gestalt Europa und ihr Schicksal treffen auf die Verheißungen eines vereinten europäischen Kontinents. Wohin wird die Reise führen? Dazu und über die entstandenen Kunstwerke schrieb Václav Hájek im Katalog 2003: „Oft war es die aktuelle Problematik des sich einigenden Europas. Es wurden vage Bedrohungen festgestellt, deren Vorhandensein erst die Zeit zeigen kann. Das Motiv

eines Stieres als einer dunklen Triebkraft, eines aufschwellenden schwarzen Schattens, war bei einigen Künstlern und Künstlerinnen präsent. Dieses Motiv ist wahrscheinlich auch eine Metapher des politischen Extremismus, gegen den Europa präventiv Erziehung zur Toleranz anderer Kulturen als Antibiotikum einsetzt.“ Das liest sich mit einem Abstand von 15 Jahren bitter. Das Antibiotikum scheint nicht gewirkt zu haben – angesichts von Populismus und Radikalisierung, die Europa infiziert und im Griff haben. „Süß“ ist Europa nicht mehr.

Ab dem Jahr 2005 tauchten auf den Symposien die großen Themen der (mittel-) europäischen Geschichte auf. Nicht ohne Grund, denn Jahreszahlen wichtiger Ereignisse reihten sich aneinander. 2005 jährte sich das Ende des Zweiten Weltkriegs zum sechzigsten Mal. Das Thema 60 Jahre der Suche beschäftigte sich, so der Katalog, mit einer „Vergangenheit, die nicht vergehen will“. Ist das heute noch so? Die Generation der Täter, Opfer und Zeitzeugen ist bis auf wenige Ausnahmen tot. Der Zweite Weltkrieg erscheint abstrakter und ferner als im Jahr 2005. Wir leben selbst in unruhigen Zeiten, vielleicht erschrecken wir heute weniger vor dem, was damals geschah.

2006 regierten Pracht und Dekadenz den alten Hof mit dem Thema Barock im Blick. Auch hier Rückgriffe in die große(n) europäische(n) Geschichte(n). Wie der damalige Kurator Jacob Ráček bemerkte, schien der Titel „die Teilnehmer des Symposiums der Vertiefung in eine weit zurückliegende Epoche zu verpflichten.“ Es gab kein Symposium, bei

dem Thema und Ort sich so harmonisch ineinanderfügten. Der barocke Speicher bot eine hervorragende Kulisse für das Festspiel.

Gehen wir weiter. Die Zahl Acht ist in der tschechischen Geschichte eine ganz besondere. 1918 gründete sich die erste tschechoslowakische Republik, 1938 musste das Sudetenland unter Gewalt ans Deutsche Reich abgetreten werden, 1948 brachte der kommunistische Putsch das Ende der Demokratie, 1968 wurde zum Jahr des Prager Frühlings, der blutig niedergeschlagen wurde. 1968 war das Jahr jugendlichen Aufbegehrens in Ost und West. Frühling im Sommer widmete sich diesem Jahr, das in der Tschechoslowakei so tragisch endete.

Es brauchte noch zwanzig Jahre, bis das erstarrte kommunistische System zusammenbrach. 2009 blickte kritisch zurück auf zwei Dekaden Post-Sozialismus und europäischer Neuorientierung. Was war aus den Hoffnungen geworden? Welche Versprechen wurden erfüllt, welche nicht? Die vorher so festgezurrten Gesellschaften hinter dem Eisernen Vorhang waren nicht vertraut mit der neu gewonnenen Freiheit. Individualismus und Unsicherheiten prägten die neue Zeit. Bruch war das passende Thema des Jahres 2009.

2010 beginnt ein neues Jahrzehnt und Proudění-Strömungen orientiert sich inhaltlich neu. Im Katalog des Jahres 2001 las man noch über das Kulturzentrum Řehlovice: „Wir unterstützen in dieser sensiblen Region die konstruktive Verfeinerung des Verständnisses

zwischen beiden Völkern, durch verschiedenartige Begegnungen von bildenden Künstlern, Literaten und Theatermachern.“ Diese wenigen Sätze zeigen, wie sich die Dinge gewandelt haben. Und dem trägt das Symposium Rechnung. Die deutsch-tschechische Aussöhnung ist im Alltag der Menschen und der Politik ein weniger großes Thema. Man lebt nicht unbedingt miteinander, aber gut nebeneinander. Mitteleuropa, das sind nicht nur die großen Visionen und hehren Friedensstifter. Für viele sind es die Autobahn nach Prag und Dresden, Kaufland und Lidl, ein kurzer Shopping-Trip nach Dresden, die verbinden. Auch wenn ich und andere das nicht sehen möchten, weil es so schrecklich banal ist. Ich will lieber an politische Ideale, unser gemeinsames kulturelles Erbe denken, wenn es um Mitteleuropa geht.

Ab 2010 wendet sich das Symposium aktuellen gesellschaftlichen Entwicklungen zu – stärker gelöst vom geschichtlichen Hintergrund und einem spezifisch tschechisch-deutschem Kontext. Die Finanzkrise hat die Welt erfasst und sich zu einer globalen Wirtschaftskrise ausgeweitet. Prouděni-Strömungen beschäftigt sich mit dem gesellschaftlichen Leben in einer globalisierten Welt. ...und raus bist Du! begegnete 2010 dem Thema Armut und soziale Ausgrenzung. Armut, das sei nicht nur materieller Mangel, so der Einleitungstext des Kataloges: „Wenn wir aufmerksam hinschauen, können wir sie auch in den gestörten Partner- oder Familienbeziehungen finden, bei Beziehungen, wo Nähe und Austausch fehlen, bei einer Abneigung, sich neuen

Herausforderungen zu öffnen, in der Unmöglichkeit, mit Anderen zu kommunizieren und auch in der Unfähigkeit, voll und intensiv die Welt wahrzunehmen und das eigene Leben zu leben.“

2011 wird aufgedeckt, was verdeckt wird. Unter den Teppich kehren blickt auf Korruption, Machenschaften, Trickserien und die anderen unliebsamen Dinge, auf die eine Gesellschaft nicht schauen mag. Im Jahr darauf weht ein scharfer Wind. Die Kuratorin Martina Zuzáňáková zur Großwetterlage 2012: „Wir leben in einer merkwürdigen Zeit: Nichts ist scheinbar ‚fest‘ und in Ordnung“. Da erscheint ihr das Mikroklima Řehlovice wie eine Auszeit: „Das große Areal des Gutshofes ist von der Außenwelt abgeschnitten. Es schützt die Bewohner vor den Gefahren des Windes und bietet einen vertrauten Raum für kreative Tätigkeit aller Art.“

Weitermachen ist das Credo im Jahr darauf. Weitermachen im künstlerischen (Rückblick auf 15 Jahre Schaffen im Kulturzentrum) und ein Weitermachen im gesellschaftlichen Sinn. Wollen wir trotz Krise nichts verändern? Durchhalten – und dann wird alles gut? Oder streben wir nach echter Veränderung, die uns voranbringt? Fake-News, Halbwahrheiten, Hass und Manipulation: Nebel versperrt die Sicht und bestimmte die Großwetterlage 2015. Die Kuratorin Jana Stejskalová fasst zusammen: „Der Populismus ist nur eines der vielen Symptome einer Gesellschaft, in der Falschinformation die faktische Realität überwindet.“ 2017 schließt mit Opfer und Hingabe daran an. Wenn Menschen zu Opfern von Feindseligkeit und Lügen

werden. Aber auch: Wenn Menschen sich selbst zu Opfern machen oder sich als solche inszenieren.

Wir sind am Ende unserer kurzen Reise durch zwei Jahrzehnte Prouděni-Strömungen angekommen. Wir haben auf das Mikroklima und die wechselnden Großwetterlagen geschaut. Es gibt keinen passenderen Namen für dieses Symposium, denn die Strömungen (des Wassers) visualisieren, wie sich alles um uns herum stetig verändert. Mal windet es sich langsam voran, nur ein kleiner Wasserwirbel, dann aufbrausend, tobend und rasend schnell. Was uns erwartet, wissen wir nicht, aber eins ist sicher: alles bleibt im Fluss.

WEATHER CONDITIONS. THE TOPICS OF THE SYMPOSIA

BERND JANNING

What makes “Currents” so special? One can engage in gentle thinking, let the artistic muse flaunt her genius and praise the beauty of the landscape. But that is not the essence of “Currents”: In Řehlovice, ambitious artistic plans meet noisy lawnmowers, the elegant aesthetic faces the plastic-bottle decoration of the garden fences (protection of their wooden stakes) and elated thoughts about life are shared over hearty Bohemian food. These contrasts are good because that is exactly what makes the symposia stand out. This small North Bohemian village has no sophisticated whitecube as a work- and exhibition space. Řehlovice is not polished clean, quite on the contrary: time has done its work and both the village and the farm are wrinkled with cracks and cavities. It is Central Europe at its best or at its worst, depending on your perspective.

The artwork which has been created in the cultural center reflects all of this. It shows the fragility of the location, the beauty and coarseness, splendor and filth. All locations of the farm which is a small old feudal estate are constantly present in the art created during the symposia - the fishpond, the brewery,

the granary. Ancient stones, crumbling plaster, lush green, refreshing dew, shade and light. This unique atmosphere of contrasts is characterized by artistic freedom and productive limits which are always positive as they stimulate creativity.

It is always the artists, of course, who awaken the place and breathe life into the symposia. The artwork you can perceive there is only a small part of these encounters. A whole palette of human emotions and interactions come together in the small farm: friendships, jokes, petty annoyances, debates, seriousness, sobriety and irony, focusing and distraction. And now for the hot North Bohemian summer – a persistent topic since the symposia take place in July. If it treats us well, the warm season allows for long days of outdoor dwelling and pleasant starry nights. So let's talk about the weather.

I described the actual microclimate which helps the symposia thrive. But the microclimate is usually determined by the general climate. These proverbial weather conditions reveal themselves in the topics of the symposia. What is happening in the politics and the society just now, how do the people live, what are the topics that move society? During the first symposia the artists dealt with the landscape in Řehlovice and its ambience. The North Bohemian cultural landscape is full of contrasts like the farm itself. The idyllic hills of the whole region which are extinct volcanic cones are charming. This makes Řehlovice a small oasis in the quite contrasting context of North

Bohemia dotted with chemical factories, power plants, highways and prefabricated buildings. When the first symposium took place in 1999, it was not even ten years since the fall of the Iron Curtain. The area had a touch of socialist exoticism that has already faded, which fascinated and inspired primarily participants from West Germany. In the first years of the symposia, one marvelled at this landscape which in one century experienced two world wars, end of a monarchy and creation and disappearance of various republics. Dealing with this once Sudeten German region around the year 2000 was touchier than it is now. The Czech Republic had not joined the EU yet and the expulsion of the Germans continued to be a common topic for the populist political theater on both sides of the border. Considering this particular scenario, what could possibly be the motivation for the German artist to dive into the landscape here?

The following symposia focused on Europe and the Czech Republic which joined the EU on May 1, 2004. The theme of the 2004 symposium was *Sweet Europe* and in 2003 it was *The Abduction of Europe*. The ancient mythical figure of Europe and her fate meet the promises of a united European continent. Where will the journey lead? Václav Hájek wrote about the Řehlovice artworks concerning this in the 2003 symposium catalog: „It was often the current problem of unifying Europe. Artists felt faint risks of the concept of unified Europe whose existence only time can show. They were portrayed in some of the artworks through the motif of a bull which worked as a dark driving force,

a swelling black shadow.” This motive may also be understood as a metaphor of political extremism which Europe treats by applying education for tolerance of other cultures, which acts as an antibiotic. After 15 years the outcome is bitter. It seems like the antibiotic did not work which is visible in the infection of populism and radicalization throughout Europe. Europe is no longer „sweet”.

From 2005 on the symposia featured the great narratives of European and Central European history with several anniversaries of important events in a row. 2005 was marked by the 60th anniversary of the end of the Second World War. The symposium *60 Years of the Search* dealt with a “past, which does not want to pass”. Is it still the case today? Almost all the perpetrators, victims and eyewitnesses have already passed away. Now the Second World War appears even more abstract and distant than in 2005. Even though we also live in troubled times, the memories of the war seem to frighten us much less than before.

In 2006, splendor and decadence dominated the old estate with the topic *Baroque in View* which also had a reminiscence of the great European history(ies). As the curator Jacob Ráček remarked, the title seemed to oblige „the participants of the symposium to plunge deeper into a distant past.” There was no symposium in which the theme and the location matched so harmoniously. The baroque granary proved to be an excellent scene for the event. Lets move on – the number 8 is very special in Czech history. The first

Czechoslovak Republic was founded 1918. The Sudetenland had to be ceded to the German Reich by an ultimatum in 1938. A communist coup brought about the end of democracy in 1948. 1968 became the year of the Prague Spring, which was bloodily suppressed but became a symbol of the quest for freedom through youth-led uprisings in the East and West. The symposium *Spring in the Summer* was dedicated to this year, whose vigour was tragically suffocated in Czechoslovakia.

It took another twenty years for the ossified Communist system to collapse. 2009 critically looked back at the two decades of post-socialism and European reorientation. What happened to the hopes? Which promises have been fulfilled, which not? The previously tightly controlled societies behind the Iron Curtain were unfamiliar with the newfound freedom. Individualism and uncertainties shaped the new era. *Break* was an appropriate topic for the year 2009.

The trends in 2010s hinted at a new orientation of *Currents* contentwise. In the 2000 catalog one could still read: „We want to support the constructive exchange of ideas in order to enrich the understanding between Germans and Czechs through various get-togethers of visual artists, writers and dramatic artists in this culturally sensitive region.” These few sentences show how the topics of the symposia have changed since then. However the German-Czech rapprochement is a less important topic in everyday life of people and in the politics. They not necessarily live together, but may harmoniously coexist.

Central Europe does not only mean great visions and noble peacemakers. For many it is simply the highway to Prague and Dresden, Kaufland and Lidl and the short shopping trip to Dresden that connect people. Even though if I and other people may not want to admit that as it is so dreadfully banal. When it comes to Central Europe, I would rather think of political ideals of our common cultural heritage.

From 2010 on the symposia turned to current social developments – freer from the historical background and have a specific Czech-German context. The financial crisis hit the world and expanded into a global economic crisis. *Currents* deals with social life in a globalized world. Get out of here! met in 2010 the issue of poverty and social exclusion. Poverty is not just a material deficiency just as the introductory text of the catalog says: „If we look carefully, we can also find poverty and social exclusion in the disturbed partner or family relationships, relationships lacking intimacy and closeness, aversion, the incapability to face new challenges, the impossibility of communicating with others and also in the inability to intensively perceive the world and live the life fully.”

2011 revealed what was covered. To Sweep under the Carpet glanced at corruption, machinations, trickery and other unpleasant phenomena that a society may not want to deal with. The following year a *Sharp Wind* blowed. The curator Martina Zuzáňáková on the 2012 general weather condition: „We live in a strange time: nothing is visibly

firm and in place”. But the microclimate in Řehlovice gives a break from it all: „The large space of the farm is cut off from the outside world. It protects its inhabitants from the dangers of the wind and provides a familiar space for all kinds of creative activities.”

Move on was the motto of the following year. Moving on both in an artistic (review of 15 years of work in the cultural center) and in a social sense. Don't we want to change something despite the crisis? Endure and then everything will be fine? Or are we thriving for real change that will help us move forward? Fake news, half-truths, hate and manipulation: Fog obstructs the view and determines the general weather condition in 2015. Curator Jana Stejskalová sums it up: „Populism is just one of the many symptoms of a society in which false information overcomes factual reality.” 2017 follows it with *Sacrifice and Devotion* which in short explored the ways people become victims of hostility and lies but also when they victimize themselves.

We arrived at the end of our short journey through two decades of *Currents*. We looked at the microclimate and the changing general weather condition. There could not be a more appropriate name for these symposia because the currents of the water visualize how everything around us is constantly changing. Sometimes the flow is subtle, only a small whirl of water, other times it is effervescent, raging and frenziedly fast. Nobody knows what will happen but one thing is certain: everything stays in flux.

To, co si ze symposia odnáším, je pro mě daleko přínosnější než dílo, které v centru zanechám.

Zuzana Hromadová

ROZHOVOR S UMĚLKYNĚMI MÁRIOU A ZUZANOU HROMADOVÝMI

BŘEZEN-ČERVEN 2018, VÍDEŇ – HRADEC
KRÁLOVÉ, MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

Když zmíním kulturní centrum v Řehlo-
vicích, co se vám vybaví?

MÁRIA: Když zmíníš kulturní centrum v Řehlovicích, vybaví se mi tradice místa historicky spjatého se soužitím dvou národů (českého a německého) se svými záporů i klady.

ZUZANA: Kulturní centrum v Řehlovicích je místem setkávání a konfrontací názorů na palčivé otázky dneška i let minulých.

Vzpomínáte si, kdy jste do Řehlovic
přijely poprvé?

ZUZANA: Moje první vzpomínka na symposium je spojena se silným působením samotného místa konání, které ještě nebylo tak zrekonstruované jako dnes. Na symposium jsem přišla s jasnou představou koncepce výtvarného projektu. Jeho průběh nabízel možnost vzájemné diskuze různých pohledů na dané téma, což mě přivedlo k přehodnoce-

ní mého původního záměru a k tvorbě objektů s vazbou na aktuální dění.

MÁRIA: Jestli si dobře vzpomínám, poprvé jsem se zúčastnila sympózia v roce 2005. Tématem sympózia bylo 60 let hledání. Tehdy jsem neměla s takovýmto typem sympozií žádnou zkušenost. Bylo to pro mě něco nového. Po příjezdu do Řehlovic a po prvním setkání s ostatními účastníky jsem pochopila, že se průběh sympozia bude trochu lišit. Do té doby jsem byla zvyklá spíše pracovat individuálně a bez vzájemné konfrontace s jinými účastníky v procesu tvorby. Přiznám se, že mně to v prvních dnech.

Sympozií se účastníte téměř pravidelně. Vidíte nějaký rozdíl, posun vzhledem k dnešku? Ať už z hlediska uměleckého či organizačního?

MÁRIA: Myslím, že zásadní rozdíl v průběhu sympozií není. Každým rokem se organizace programu vylepšuje a reaguje na potřeby účastníků. Cíle sympozia se však nezměnily, a proto se ráda projektu účastním. Jeden aspekt, který se postupně měnil, byla účast studentů. Prvních ročníků se studenti účastnili hodně. Přinášeli neotřelé pohledy na dané téma, energii, což naplňovalo jeden z hlavních cílů vzájemné komunikace mezi umělci. Mě osobně to ze začátku

rušilo, vzhledem k mému způsobu tvorby. Na druhé straně, když se tato energie nasměřovala na tvůrčí výstupy, přineslo to mnoho zajímavého a inspirativního.

ZUZANA: Srovnávat jednotlivé ročníky sympozia je pro mne skoro nemožné. Každé setkání bylo něčím jedinečné a organizačně vždy kvalitně zajištěné. Prostředí řehlovického statku má potenciál pro nekonečnou inspiraci, proto se sem ráda vracím. Mám zde možnost poznat pokaždé zajímavé kolegy, jejich názory, životní postoje a v neposlední řadě jejich umělecké koncepce. Je příjemné nalézat v těchto proměnných pevný bod, kterým je bezpochyby Lenka Holíková, jímž zvládá obsáhnout všechny organizační, společenské a umělecké činnosti.

Ve vašich dvou posledně zmíněných instalacích z roku 2005 byl důležitým materiálovým prvkem textil. Odkazy na užitě umění a umělecké řemeslo jsou patrné u většiny vašich prací. Instalace Cesta působí dojmem krajkové výšivky. V díle Cesta bavlna kov je domnělá příze nahrazena dlouhými štíhlými hřebíky. Jak moc je pro vaši tvorbu podstatná interakce uměleckého a řemeslného?

MÁRIA: Stejně jako je v mojí tvorbě důležitý a vypovídající použitý materiál, představuje pro mě i řemeslný přístup určitou výpovědní rovinu. Je pravdou, že začátky mé umělecké tvorby vycházejí z řemesla. Řemeslo je spojeno s existencí člověka a tento sociální aspekt je pro mě nevyčerpatelný.

ZUZANA: V procesu tvorby používám všechny pro mě dostupné materiály a technologie na dosažení předem zvolen-

ého záměru. Každé dílo si vyžaduje specifický přístup a volbu vizuálního zobrazení. Jsem textilní výtvarnice, proto je přirozené, že využívám bohatou paletu textilních materiálů a technologií. Textilní tvorba, jako jedna z nejstarších uměleckých aktivit, je spojením malby, kresby, sochy, grafiky, architektury, fotografie, digitálních technologií a dalších výtvarných aktivit.

Zaujímá centrum nebo spíše účast na sympoziích ve vaší tvorbě nějaké specifické místo? Je účast na sympoziích pro vaši tvorbu nějakým způsobem stěžejní?

MÁRIA: Účast na sympoziích je v mé tvorbě v posledních dvanácti letech důležitá. Přináší témata, která nejsou odtržena od současného dění. Stávají se výzvou pro další realizace v mé tvorbě.

ZUZANA: Nemám přesně sečteno, kolika akcí jsem se zúčastnila, ale fakt, že se sem ráda vracím, jasně vypovídá o důležitosti těchto setkání v mém životě. Podněty, které zde načerpám, postupně zpracovávám v následujícím období. I když mají na moji tvorbu vliv i jiné aspekty, zaujímá tvůrčí proces v Řehlovicích zvláštní postavení. To, co si ze symposia odnáším, je pro mě daleko přínosnější než dílo, které v centru zanechám.

Obě dvě působíte na univerzitě v Hradci králové. Snažíte se tuto kreativní energii načerpanou během sympozií využít při práci se studenty?

MÁRIA: Autorská tvorba je součástí mého života a je logické, že se vše ovlivňuje. Cíleně sice ve výuce na témata ze sympozií nenavazuji, ale tak, jak sympozia ovlivňují směřování moji vlastní

tvorby, tak se tyto impulzy také určité promítají i do přípravy témat a způsobu komunikace se studenty. Na sympoziu se setkávám s umělci různých generací a mohu sledovat myšlení a způsob jejich tvorby. Tento aspekt mi přináší jiný pohled na práce studentů.

ZUZANA: Každé sympozium mi přineslo nové podněty a pokaždé mě motivovalo k další práci. I když přímo témata sympozia ve výuce nezadávám, získané podněty ráda do pedagogického procesu zapojuji.

Na sympoziích se setkávají umělkyně a umělci z českého kulturního prostředí s německými. Během naší poslední debaty s Lenkou Holíkovou jsme se snažily zodpovědět si otázku, zda lze práce obou skupin od sebe nějak odlišit. Vidíte vy samy nějaký rozdíl? Ať už v přístupu či v samotných dílech?

MÁRIA: Nepostřehla jsem žádné rozdíly. Samozřejmě každý prožíváme život i v závislosti na prostoru, kde žijeme. Tato skutečnost ovlivňuje i naši interpretaci, a proto je zajímavé sledovat použité prvky spjaté s životním prostorem autora.

ZUZANA: Při srovnání tvorby českých a německých účastníků sympozia nenacházím zásadní rozdíl v přístupu k tématu nebo tvorbě. Každá práce byla osobitá a řešila danou problematiku z jiného uhlu pohledu.

Márió, ty jsi na sympoziích vytvořila několik děl, ve kterých lze spatřit inspiraci světem užité grafiky či minimalismem (Jemná hranice, Světlo v tune-lu, nebo, Pokračování). Do jaké míry jsou tyto zdroje pro tvoji tvorbu inspirativní?

MÁRIA: Ve zmiňovaném období mé tvorby byly pro mě jmenované zdroje určité inspirativní. Pro vyjádření své myšlenky jsem se snažila hledat formu, která je čitelná. Snažím se co nejvíce zjednodušit formu, aniž by dílo ztratilo svoji obsahovou rovinu. Používám pro vyjádření obsahů základní výtvarné prostředky a formy, pracuji se symboly a znaky, zabývám se hledáním archetypů. Viz archetyp figury, který následně v mé tvorbě vytváří strukturu zrcadlící vztahy ve společnosti.

Podle historičky umění Martiny Pachmanové, která se zabývá genderem v umění vkládají do své tvorby ženy-umělkyně osobitější, intimnější hlas. Přiznám se, že popsanou intimitu i osobitost nacházím ve tvých dílech pro Řehlovice. Ať už v práci Sedimenty nebo například v práci Semknutost. Jakými impulzy procházela či prochází tvá umělecká tvorba?

ZUZANA: Většina mých prací vychází z aktuálních podnětů, které se mně osobně nějak dotýkají. Často řeším intimní téma schované za obecnější symboliku výrazových prostředků.

Das, was ich vom Symposium mitnehme ist für mich sehr viel nutzbringender, als das Werk, das ich im Kulturzentrum hinterlasse. *Zuzana Hromadová*

GESPRÄCH MIT DEN KÜNSTLERINNEN MÁRIA UND ZUZANA HROMADOVÁ

MÄRZ – JUNI 2018, WIEN – HRADEC KRÁLOVÉ

MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ

Wenn ich das Kulturzentrum in Řehlovice erwähne, was fällt euch dazu ein?

MÁRIA: Wenn du das Kulturzentrum in Řehlovice erwähnst, dann fällt mir die Tradition eines Ortes ein, der historisch durch zwei Völker (das tschechische und das deutsche) verbunden ist, mit allen positiven und negativen Seiten.

ZUZANA: Das Kulturzentrum in Řehlovice ist ein Ort der Begegnung und Meinungskonfrontation, in Bezug auf die brennenden Fragen der Gegenwart und der Vergangenheit.

Erinnert ihr euch daran, wie ihr das erste Mal nach Řehlovice gekommen seid?

ZUZANA: Meine erste Erinnerung ist mit einer starken Wirkung des Veranstaltungsortes selbst verknüpft, der noch nicht so rekonstruiert war wie heute. Ich bin mit einer klaren Vorstellung eines bildnerischen Projektes auf

das Symposium gekommen. Sein Verlauf bot die Möglichkeit einer gegenseitigen Diskussion verschiedenster Ansichten, was mich zu einer Neubewertung meiner ursprünglichen Absicht führte, hin zur Schaffung eines Objektes mit Bezug zum aktuellen Geschehen.

MÁRIA: Wenn ich mich recht erinnere, habe ich das erste Mal im Jahre 2005 teilgenommen. Das Thema des Symposiums war 60 Jahre der Suche. Damals hatte ich mit so einer Art von Symposium noch keine Erfahrungen. Das war etwas Neues für mich. Nach der Ankunft in Řehlovice und nach der ersten Begegnung mit den anderen Teilnehmer*innen habe ich verstanden, dass sich der Ablauf dieses Symposiums von anderen unterscheiden wird. Bis dahin bin ich eher daran gewöhnt gewesen im Schaffensprozess eher individuell und ohne gegenseitige Konfrontation mit anderen Teilnehmern zu arbeiten. Ich gebe zu, dass mich das die ersten Tage etwas eingeschränkt hat.

An den Symposien nehmt ihr nahezu regelmäßig teil. Seht ihr irgendeinen Unterschied, eine Verschiebung im Hinblick auf heute? Beispielsweise aus künstlerischer oder organisatorischer Sicht?

MÁRIA: Ich denke, dass es im Verlauf der Symposien keinen grundlegenden Unterschied gibt. Die Organisation des Programms verbessert sich jedes Jahr und reagiert auf die Bedürfnisse der Teilnehmer. Die Ziele des Symposiums haben sich aber nicht geändert, und deswegen nehme ich gerne am Projekt teil. Ein Aspekt, der sich langsam geändert hat, war die Teilnahme von Studierenden. In den ersten Jahren haben sehr viele Studierende teilgenommen. Sie haben mit unverbrauchten Ansichten zum Thema beigetragen, was half, eines der Hauptziele, die gegenseitige Kommunikation zwischen den Künstlern zu erfüllen. Mich persönlich hat das am Anfang gestört, in Hinblick auf meine Arbeitsweise. Andererseits, sobald diese Energie auf kreative Ziele gerichtet wurde, hat sie sehr viel Interessantes und Inspiratives hervorgebracht.

ZUZANA: Einzelne Jahrgänge des Symposiums zu vergleichen, ist meiner Ansicht nach fast nicht möglich. Jede Begegnung war etwas einzigartiges und aus organisatorischer Sicht wurde immer eine hohe Qualität sichergestellt. Das Umfeld des Hofes in Řehlovice hat das Potential zu einer unendlichen Inspiration, deswegen kehre ich immer wieder gerne zurück. Ich habe hier jedes Mal die Möglichkeit interessante Kollegen und Kolleginnen kennenzulernen, genauso wie ihre Meinungen, Haltungen und nicht zuletzt ihre künstlerischen Konzeptionen. Es ist sehr angenehm in dieser Zeit der großen Veränderung hier einen Ruhepol zu finden, und das ist ohne Zweifel Lenka Holíková's Wirken, die es beherrscht

alle organisatorischen, gesellschaftlichen und künstlerischen Tätigkeiten zu erfassen und zu verbinden.

In den beiden zuletzt erwähnten Installationen von euch aus dem Jahre 2005, waren Textilien ein wichtiges Material. Verweise auf angewandte Kunst und Kunsthandwerk sind bei den meisten eurer Arbeiten erkennbar. Die Installation Weg erweckt den Eindruck einer Spitzenstickerei. Im Werk Weg Baumwolle Metall wird ein vermeintliches Garn durch lange, dünne Nägelchen ersetzt. Wie wesentlich ist für eure Arbeit die Interaktion von Kunst und Handwerk?

MÁRIA: Genauso wie das entsprechende benutzte Material in meinem Schaffen wichtig ist, stellt auch der handwerkliche Zugang eine bestimmte Ebene dar. Es ist wahr, dass die Anfänge meines künstlerischen Schaffens im Handwerk begründet liegen. Das Handwerk ist mit der Existenz des Menschen verbunden und dieser soziale Aspekt ist für mich unerschöpflich.

ZUZANA: Im Schaffensprozess nutze ich alle mir zugänglichen Materialien und Technologien, um meine Idee zu verwirklichen. Jedes Werk erfordert einen spezifischen Zugang und die Wahl seiner besonderen visuellen Darstellung. Ich bin Textilkünstlerin und so ist es natürlich, dass ich eine reichhaltige Palette von stofflichen Materialien und Technologien nutze. Die Textilkunst (eine der ältesten künstlerischen Aktivitäten) ist mit der Malerei, dem Zeichnen, der Bildhauerei, der Architektur, der Fotografie, der digitalen Technologie und anderen bildnerischen Aktivitäten verbunden.

Nimmt das Zentrum oder besser die Teilnahme an den Symposien in eurem Werk einen spezifischen Platz ein? Ist die Teilnahme an den Symposien für euer Werk in irgendeiner Weise essenziell?

MÁRIA: Die Teilnahme an den Symposien ist in meinem Werk in den letzten 12 Jahren wichtig geworden. Es birgt Themen, die nicht vom gegenwärtigen Geschehen abgekapselt sind. Sie werden zu einer Herausforderung für weitere Realisierungen meines Schaffens.

ZUZANA: Ich habe nicht genau gezählt, an wie vielen Veranstaltungen ich bereits teilgenommen habe, aber es ist eine Tatsache, dass ich sehr gerne zurückkehre, was davon zeugt, wie wichtig diese Begegnungen in meinem Leben sind. Die Anregungen, die ich hier aufgreife, verarbeite ich schrittweise in der Folgezeit. Auch wenn noch andere Aspekte einen Einfluss auf mein Werk haben, kommt dem Schaffensprozess in Řehlovice doch eine besondere Stellung zu. Das, was ich vom Symposium mitnehme ist für mich sehr viel nutzbringender, als das Werk, das ich im Kulturzentrum hinterlasse.

Ihr seid beide an der Universität in Hradec Králové tätig. Versucht ihr diese kreative Energie, die ihr während des Symposiums aufnehmt, bei der Arbeit mit den Studierenden zu nutzen?

MÁRIA: Das künstlerische Schaffen ist Bestandteil meines Lebens und da ist es logisch, dass es alles beeinflusst. Ich knüpfe zwar in der Lehre nicht gezielt an Themen aus dem Symposium an, aber so, wie die Symposien meine eigenen Arbeiten beeinflussen, so wir-

ken sich diese Impulse auch auf die Themen und die Art der Kommunikation mit den Studierenden aus. Auf dem Symposium begegne ich Künstlern aus verschiedenen Generationen und ich kann ihre Denkweise verfolgen. Dieser Aspekt verschafft mir einen anderen Blick auf die Arbeiten der Studierenden.

ZUZANA: Jedes Symposium hat mir Anregungen gebracht und mich jedesmal zur weiteren Arbeit motiviert. Auch wenn ich die Themen vom Symposium nicht direkt an der Universität aufgreife, so binde ich die mitgebrachten Anreize gerne in den pädagogischen Prozess mit ein.

Auf den Symposien begegnen sich Künstler*innen aus dem tschechischen und dem deutschen kulturellen Umfeld. Bei einem Gespräch mit Lenka Holíková haben wir versucht herauszufinden, ob sich die Arbeiten beider Gruppen in irgendeiner Form unterscheiden. Seht ihr selbst irgendeinen Unterschied? Sei es in Bezug auf den Zugang oder auf die Werke selbst?

MÁRIA: Ich habe keine Unterschiede wahrgenommen. Selbstverständlich leben wir alle unser Leben in Abhängigkeit vom Raum in dem wir leben. Die Tatsache beeinflusst auch unsere Interpretation und daher ist es interessant die verwendeten Elemente in Verbindung mit der Umwelt des Autors zu sehen.

ZUZANA: Beim Vergleich der Werke der tschechischen und deutschen Teilnehmer sehe ich keinen wesentlichen Unterschied im Zugang zu den Werken oder im Schaffensprozess. Jede Arbeit war individuell und löste die gegebene Problematik aus einer anderen Perspektive.

Mária, du hast einige Werke geschaffen, bei denen eine Inspiration durch die Welt der angewandten Grafik oder des Minimalismus zu erkennen ist (Feine Grenze, Licht in Tunnel oder Weitermachen). In welchem Maße sind diese Quellen für dein Werk inspirativ?

MÁRIA: In dem erwähnten Zeitraum waren die erwähnten Quellen sicherlich inspirativ. Ich bin bemüht, die Form so weit wie möglich zu vereinfachen, ohne dass das Werk seine Inhaltsebene verliert. Ich nutze für die Umsetzung des Inhalts grundlegende bildnerische Mittel und Formen, arbeite mit Symbolen und Zeichen, befasse mich mit der Suche nach Archetypen. Etwa mit dem Archetypen der Figur, der in der Folge in meinem Werk eine Spiegelstruktur der Beziehungen innerhalb der Gesellschaft hervorbringt.

Der Kunsthistorikerin Martina Pachmannová zufolge, die sich mit dem Thema Gender in der Kunst befasst, legen Künstlerinnen ihrem Werk eine individuellere, intimere Stimme bei. Ich stelle fest, dass ich diese beschriebene Intimität und Individualität in deinen Werken für Řehlovice finde. Sei es in der Arbeit Sedimente oder z.B. in der Arbeit Geschlossenheit. Welche Impulse durchlief, bzw. durchläuft dein künstlerisches Schaffen?

ZUZANA: Ein Großteil meiner Arbeiten entsteht aus aktuellen Anlässen, die mich persönlich irgendwie berühren. Meistens behandle ich intime Themen hinter einer allgemeineren Symbolik der Ausdrucksmittel versteckt.

What I take from the symposium is far more beneficial for me than the artwork I leave in the center.

Zuzana Hromadová

INTERVIEW WITH ARTISTS MÁRIA HROMADOVÁ AND ZUZANA HROMADOVÁ

**MARCH – JUNE, 2018, VIENNA – HRADEC
KRÁLOVÉ, MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ**

What do you think about when I mention the Cultural Center Řehlovice?

MÁRIA: When I hear Cultural Center Řehlovice, I remember the tradition of a place historically connected with the coexistence of two peoples (Czech and German) with all their ups and downs.

ZUZANA: The Cultural Center in Řehlovice is a place of encountering of opinions on pungent issues of today and of times passed.

Do you remember when you came to Řehlovice for the first time?

MÁRIA: If I remember correctly, I first participated in the symposium in 2005. The topic was 60 Years of Search. At that time I did not have any experience with this type of events. It was something completely new for me. Upon arriving in Řehlovice and after the first meeting with other participants, I realized that the course of the symposium would be slightly different. Until then, I was used

to working individually and without encounters with other participants in the process of creating. I admit that it was a little restraining for me in the first days.

You attend the symposia almost on a regular basis. Do you see any difference or progress compared to the previous symposia? Whether from an artistic or organizational point of view?

MÁRIA: I do not think there is a fundamental difference in the course of the symposia. Every year, the program organization improves and adequately reacts to the participants' needs. However, the symposium's goals have not changed and I therefore like to participate in it. One aspect that gradually changed was student participation. In the first years, there were many student participants. They brought fresh insights into the topic and energy, which fulfilled one of the main goals of the symposia – communication between artists. At the beginning it was disturbing for me, due to my way of creation. On the other hand, when this energy was directed towards making artwork, it brought about a lot of interesting and inspirational input.

ZUZANA: It is almost impossible for me to compare the different symposia. Each meeting is unique in something and its organization was always of high quality.

The Řehlovice farm as a whole has the potential for endless inspiration so I like going back there. I always have the opportunity to meet interesting colleagues, to get to know their opinions, attitudes towards life and, last but not least, their artistic concepts. It is nice to find a solid point in these variables, which is undoubtedly Lenka Holíková, who manages to cover all organizational, social and artistic activities.

Textile, as a material, was an important element in your two above-mentioned installations in 2005. References to applied arts and crafts are evident in most of your work. Way looks like lace embroidery. In Way Cotton Metal the supposed yarn is replaced by long thin nails. How important is the interaction between arts and crafts for your work?

MÁRIA: The material used in my work is indeed important and expressive, but the craft skills are just as significant. It is true that the beginnings of my artistic creation are based on craft. Craft is narrowly connected to the human existence and this social aspect provides me with inexhaustible possibilities.

ZUZANA: In the process of creating, I use all the materials and technologies available to realize my initial intention. Each work requires a specific approach and a particular visual presentation. I am a textile artist so it is only natural for me to use a rich variety of textile materials and technologies. Textile creation, being one of the oldest ways of artistic expression, is a combination of painting, drawing, sculpture, graphics, architecture, photography, digital technology and other creative activities.

Does the Cultural Center or your participation in the symposia play a special role in your creation? Or in other words, is attending the symposia pivotal for your artistic production?

MÁRIA: The participation in symposia has been important for my work over the past 12 years. It brings themes that are not separated from the current events which put a challenge for my future artwork.

ZUZANA: I have not counted how many events I have attended, but the fact that I like to return to the Center clearly shows the importance of these encounters for my life. I gradually work on impulses that I take back from the symposia in the period that follows after that. Even though various aspects influence my work, the creative process in Řehlovice holds a special position. What I take from the symposium is far more beneficial for me than the artwork I leave in the center.

You both work at the Hradec Králové University. Are you trying to use this creative energy obtained during the symposia while working with your students?

MÁRIA: Creative work is part of my life, but of course everything at the symposia affects the rest of my life. Although I do not intentionally include the topics of the symposia in my teaching, but as the symposia influence my own creation, these impulses are also reflected in the preparation of topics and the ways of communicating with the students. At the symposium I meet artists of various generations and I can observe the way they think and how they create their art-

works. This very aspect brings me new ways of perceiving the artwork done by my students.

ZUZANA: Each symposium brought me new impulses and always motivated me to work on the following project. Even if I do not directly use the topics of the symposia in my teaching at UHK, I use the impulses which I got in the pedagogical process.

At the symposia Czech artists meet with German artists. During our last discussion with Lenka Holíková, we tried to answer the question whether it is possible to distinguish between the artwork of these two groups. Can you both see any difference, either in the approach or in the artwork itself?

MÁRIA: I did not notice any differences. Of course, we all live our lives and we are influenced by the environment of the spaces we inhabit. This fact also affects our interpretation and thus it is interesting to observe the elements the artists use in their work, which are connected with their living space.

ZUZANA: In comparing the works of Czech and German participants in the symposium, I cannot find a fundamental difference in the approach to the topic or the creation process itself. Each work was individual and addressed the issue from another point of view.

Mária, you have created several works at the symposia where one can see that you were inspired by the sphere of graphic art or minimalism (Subtle Border, Light in the Tunnel or Continuing). To which extent are these two inspiring for your work?

MÁRIA: In the above-mentioned period of my work, these sources were certainly an inspiration for me. I tried to find a legible form to express my thoughts. I am trying to simplify the form as much as possible without losing my content. I am using basic art forms and means for expressing the content. I am working with symbols and signs and searching for archetypes. One can see the archetype of the figure, which in my work creates structures mirroring relationships in society.

According to the art historian Martina Pachmanová, who deals with gender in the arts, female artists introduce a more personal and intimate voice in their work. I admit that I can find the intimacy described in your Řehlovice artwork, both in Sediments and Closeness, for example. What kind of impulses flow in your artwork?

ZUZANA: Most of my work is based on current impulses that personally touch me. I often deal with intimate topics which are hidden behind a more general symbolics of means of expression.

MÁRIA HROMADOVÁ
CESTA / WEG / ROAD /
BAVLNA, KOV / BAUMWOLLE, METALL / COTTON, METAL
INSTALACE / INSTALLATION, 2011

ZUZANA HROMADOVÁ
ROVNOVÁHA / GLEICHGEWICHT / BALANCE
INSTALACE, PLSŤ / INSTALLATION, FILZ / INSTALLATION, FELT, 2005

ZUZANA HROMADOVÁ
SEDIMENTY / SEDIMENTE / SEDIMENTS
INSTALACE / INSTALLATION, 2011

MÁRIA HROMADOVÁ
SVĚTLO V TUNELU / LICHT IM TUNNEL / LIGHT IN THE TUNNEL
TISK / DRUCK / PRINT, 2007

MÁRIA HROMADOVÁ
STŘETNUTÍ / ZUSAMMENSTOSS / ENCOUNTER
INSTALACE / INSTALLATION, 2005

ZUZANA HROMADOVÁ
POSTEL U JEZERA / DAS BETT AM SEE / THE BED AT THE LAKE
ŽELEZNÁ POSTEL, DRÁT / EISENBETT, DRAHT / IRON BED, WIRE, 2013

BLAHOPŘEJEME: VÝTVARNÉMU SYM- POZIU PROUDĚNÍ- STRÖMUNGEN JE 20!

SYLVIA ANGELE

Lenka Holíková založila roku 1999 výtvarné sympozium Proudění-Strömungen jako platformu pro česko-německou uměleckou výměnu. V následujícím roce byl projekt s podporou Nadace Brücke/Most přenesen také do Drážďan, kde se postupně vyvinul v neodmyslitelnou součást každoročně pořádaných Dnů české a německé kultury. Rok co rok se umělci, designéři, pedagogové a studenti setkávali na deset dní v létě v Řehlovicích a na podzim v Drážďanech, aby diskutovali o svých postojích ke společensko-politickým tématům, vytvářeli umělecká díla a během závěrečné výstavy je prezentovali zvědavému publiku. V prvních letech projekt v Drážďanech organizoval spolek Facette e.V. v Ammonhofu. Od roku 2004 jej realizuje spolek rieß efa u v Drážďanech.

Zpočátku projekt putoval v Drážďanech z místa na místo, což v účastnících sympozia pokaždé vyvolalo silnou zvědavost a nadšení, neboť se díky umění poprvé otevřely prostory s původně jinou funkcí, například Johannstadthalle nebo zrušený historický mlýn Museum Bienertmühle. Každé místo mělo jinou atmosféru, což umělcům umožňovalo

vytvářet instalace, performance a artefakty v souladu s vybranou lokací. Někdy byl do uměleckého díla zakomponován také pro dané místo charakteristický materiál. Nedostižnou se v tomto ohledu stala instalace v rieß efa u nazvaná Všechno v pořádku z roku 2007. Bývalá benzinová pumpa Runde Ecke, plná starých neskladných krámů, ponechána po povodni v roce 2002 svému osudu, nabídla tolik materiálu, že Markus Hiesleitner metodou „vrstvení“ nově strukturoval volnou plochu za pumpou a proměnil ji ve veřejné jeviště. V průběhu dalšího sympozia věnoval drážďanský obvod Friedrichstadt, kde je rovněž sídlo rieß efa u, sympoziu k dispozici prázdné kancelářské a hospodské prostory a lákal návštěvníky k obchůzce po vystavených výtvarných objektech.

Návštěvníky v Řehlovicích uchvacují stále znovu budovy a rozlehlý dvůr statku a jejich neustálé zvelebování. Výtvarníci bydlí a pracují pospolu, ale mohou se také rozptýlit v rámci objektu. Všechno se koncentruje na výstavu, která je zahájena vždy po týdnu práce v sobotu odpoledne. Pro sympozium v Drážďanech je zase samozřejmá městská atmosféra a společné výlety. Přespolní hosté jsou vítáni ve vile Nadace Brücke/Most, kde mohou navazovat přátelství ve sklepním baru a kochat se nádherným prostředím na břehu Labe. Formát sympozia doznává pouze malých změn. To, co se mění, je jeho tematické zaměření. Témata a díla jednotlivých ročníků mají většinou nějaký historický, politický a společenský kontext. Jsou výsledkem delší společné rozpravy mezi partnery a doladují se v průběhu celého roku. Zájemci se pak se svými koncepty při-

2004 Sladká Evropa
2005 60 let hledání
2006 Pozor, baroko!
2007 Spor, kultura, dialog (Charta 77)
2008 Mezi vzpomínáním a zapomináním (1968)
2009 Zóny zlomu. Princíp východ (1989)
2010 Vlajky, pytlíky s barvami a fixace. Podstata barvy v politice
2011 Koberec generací
2012 Ostrý vítr
2013 Udělej si sám, pokračujeme
2014 Páté přes deváté
2016 Každý nese své břímě
2018 Kyselá Evropa

hlašují do výběrového řízení v Řehlovicích nebo v Drážďanech. Umělci, kteří se účastní obou sympozií, mohou svá díla z Řehlovic rozvíjet dále v Drážďanech. Tímto způsobem vznikají nové „stopy paměti“. Mají mezery, skáčkou, vytvářejí nové asociace a linky. Všechny mají ale něco společného – obrovský zájem projekt dále rozvíjet, zapojovat se do něj a promýšlet jeho různé perspektivy.

S uměleckým sympoziem Proudění-Strömungen vznikla tvořivá, pestrá a propletená síť, která navazuje na stávající struktury a absorbuje nové impulsy. Vedle rozpravy hraje významnou roli především interkulturní výměna. Navazují se nová přátelství a vznikají nové projekty. Rajeev Ranjan z Indie, který se projektu zúčastnil jako dobrovolník rieß efa u, svůj dojem ke konci projektu vyjádřil slovy: „Projekt byl dobrou platformou pro umělce z různého kulturního a jazykového prostředí. Jeho krása spočívá v rozmanitých přístupech umělců.“

Také po dvaceti letech zůstává umělecké sympozium Proudění-Strömungen živoucí, otevřenou a inspirující platformou pro umělce z obou stran hranice a bude, v tom jsou jeho iniciátoři zajedno, nadále pokračovat. Z celého srdce děkujeme všem souputníkům, podporovatelům a příznivcům Proudění-Strömungen, zejména pak Lence Holíkové z Kulturního centra Řehlovice, se kterou nás spojuje mnohaleté partnerství vyznačující se přátelstvím a důvěrou, a přejeme jí a celému projektu všechno nejlepší!

DLOUHODOBÍ PODPOROVATELÉ A PARTNEŘI
SYMPOZIA PROUDĚNÍ-STRÖMUNGEN
V DRÁŽĎANECH
Nadace Brücke/Most
Dny české a německé kultury
Město Drážďany
Česko-německý fond budoucnosti
Svobodný stát Sasko
Fond malých projektů Evropské unie -
Evropský fond pro regionální rozvoj

GLÜCKWUNSCH: STRÖMUNGEN- PROUDĚNÍ WIRD 20!

SYLVIA ANGELE

Als Plattform für künstlerischen und tschechisch-deutschen Austausch gründete 1999 Lenka Holíková das Kunstsymposium Strömungen-Proudění auf dem Hofgut des Kulturzentrums Řehlovice in der Nähe von Ústí nad Labem. Im darauffolgenden Jahr wurde das Projekt auch in Dresden mit Unterstützung der Brücke/Most-Stiftung aus der Taufe gehoben und entwickelte sich zu einem unverzichtbaren Bestandteil der alljährlich stattfindenden Tschechisch-Deutschen Kulturtag. Künstler*innen, Designer*innen, Kunstpädagog*innen und Studierende fanden sich jedes Jahr für zehn Tage im Sommer auf tschechischer Seite und im Herbst auf deutscher Seite zusammen, um künstlerische Positionen zu gesellschaftspolitischen Themen zu diskutieren, Kunstwerke zu schaffen und diese in einer abschließenden Ausstellung einem interessierten Publikum zu präsentieren. Wurde das Projekt in den Anfangsjahren von facette e.V. im Ammonhof in Dresden organisiert, realisiert seit 2004 riesa efau das Kunstsymposium bis heute in Dresden. Zu Beginn wanderte das Projekt in Dresden von Ort zu Ort, was die Symposiumsteilnehmer*innen immer mit viel Neugier-

de und Begeisterung aufnahmen – so bedeutete dies schließlich einen bis dato nicht als Kunstort geprägten Raum erstmalig zu bespielen und für die Öffentlichkeit zu erschließen, wie z. B. die Johannstadthalle oder das Museum Bienertmühle. Jeder Ort bot seinen besonderen Reiz und ermöglichte den Künstler*innen Installationen, Performances und Kunstwerke ortsspezifisch zu entwickeln. Manchmal konnte gar ein vorgefundener Fundus in die Kunstwerke einbezogen werden. Dies fand seinen absoluten Höhepunkt 2007 auf dem Gelände des riesa efau. Die seit dem Hochwasser 2002 mit Sperrmüll sich selbst überlassene ehemalige Tankstelle Runde Ecke bot so viel vorgefundenes Material, dass Markus Hiesleitner in einem Schichtungsprozess mit der Installation Alles in Ordnung die Freifläche hinter der Tankstelle neu strukturierte und so zur öffentlichen Bühne werden ließ. Auch den Stadtteil Dresden-Friedrichstadt bespielte Strömungen-Proudění mit Kunstwerken in leerstehenden Büro- und Kneipenräumen sowie im Freien und animierte die Besucher*innen zu einem Ausstellungenrundgang.

In Řehlovice bezaubern die Gebäude, das umliegende Grundstück und deren stetiger Ausbau immer wieder aufs Neue. Die Künstler*innen wohnen und arbeiten zusammen und verteilen sich auf dem weitläufigen Gelände. Die Ausstellung konzentriert sich auf ein Wochenende, mit Eröffnung am Samstag, während im Herbst das städtische Flair und gemeinsame Ausflüge in die Kunststadt Dresden das Symposium prägen. Die auswärtigen Gäste waren

2004 Süßes Europa
2005 60 Jahre der Suche
2006 Vorsicht Barock!
2007 Streit Kultur Dialog (Charta 77)
2008 ZwischenErinnern und Vergessen
2009 Bruch-Zonen. Das Prinzip Osten (1989)
2010 Von Fahnen, Farb-beuteln und Fixierungen
2011 Generationen-teppich
2012 Scharfer Wind
2013 selberrmachen weitermachen
2014 kraut und rüben
2016 Huckepack
2018 Saures Europa

stets in der Villa der Brücke/Most-Stiftung willkommen, konnten Freundschaftsbande in der Kellerbar der Villa knüpfen und das herrliche Ambiente am Elbufer genießen.

Auch wenn das bewährte Format des Symposiums jedes Jahr mit kleinen Varianten wieder neu aufgelegt wird, wechselt doch die thematische Ausrichtung. Die Themen und Arbeiten der Jahrgänge stehen zumeist in einem historischen, politischen und gesellschaftlichen Kontext. Sie sind Ergebnis eines längeren gemeinsamen Diskussionsprozesses zwischen den Partnern und bauen innerhalb eines Jahres aufeinander auf. Interessierte bewerben sich dann mit einem Konzept auf die jeweilige offene Ausschreibung in Řehlovice oder Dresden. Künstler*innen, die an beiden Symposien teilnehmen, können ihre Kunstwerke auch bei riesa efau in Dresden weiterentwickeln. So entstehen immer wieder neue Gedächtnisspuren. Sie haben Lücken, machen Sprünge und stellen neue Verknüpfungen her, aber alle haben sie eines gemein: Es besteht nach wie vor ein großes Interesse das Projekt weiterzuentwickeln, sich einzubringen und die unterschiedlichen Sichtweisen zu diskutieren.

Mit dem Kunstsymposium Strömungen-Proudění ist ein kreatives, bunt gemischtes Netzwerk entstanden, das an vorhandene Strukturen anknüpft, aber auch neue Impulse aufnimmt. Neben dem Diskurs spielt auch der transkulturelle Austausch eine bedeutende Rolle. Freundschaften werden geknüpft und neue Projektideen entwickelt.

Rajeev Ranjan aus Indien, der 2016 das Projekt als Freiwilliger des riesa efau begleitete, hatte am Ende den Eindruck „the project was a good platform for artists from different cultural backgrounds and languages. The beauty of the project was diversity in the artistic background of the artist.“ Auch nach zwanzig Dekaden bleibt das Kunstsymposium Strömungen-Proudění lebendig, offen, inspirierend und eine Plattform für interessierte Grenzgänger und wird, soweit sind sich die Macher einig, noch einige Jahre weitergeführt.

Allen Mitstreitern, Unterstützern und Förderern von Strömungen-Proudění danken wir recht herzlich, insbesondere Lenka Holíková vom Kulturzentrum Řehlovice, mit der uns eine langjährige Partnerschaft verbindet, die geprägt ist von Freundschaft und Vertrauen und wir wünschen ihr und dem Projekt für die Zukunft alles Gute!

LANGJÄHRIGE FÖRDERER UND PARTNER DES SYMPOSIUMS STRÖMUNGEN-PROUDĚNÍ IN DRESDEN

Brücke/Most Stiftung
Tschechisch-Deutsche Kulturtag
Landeshauptstadt Dresden
Deutsch-Tschechischer Zukunftsfond
Freistaat Sachsen
Europäischer Fonds für regionale Entwicklung (Kleinprojektfonds)

CONGRATULATIONS: THE ART SYMPOSIUM CURRENTS TURNS TWENTY!

SYLVIA ANGELE

Lenka Holíková founded the art symposium Currents as a platform for artistic and Czech-German exchange in 1999 on an old farm estate which is now the Cultural Center Řehlovice near Ústí nad Labem, Northern Bohemia. The project was launched in the year 2000 in Dresden with the support of the Brücke/Most Foundation and has become an indispensable part of the annual Czech-German Cultural Days. Artists, designers, art educators and students gathered for ten days in July every year in Řehlovice and in October/November in Dresden, Saxony, to discuss artistic positions on socio-political topics, create works of art and present them in a final exhibition to an interested audience. The symposium was first organized by Facette e.V. at the Ammonhof in Dresden but since 2004 riesa efau has been in charge of organizing the art symposia in Dresden. The next symposium will take place in the autumn 2018.

At the beginning Currents migrated from one place to another in Dresden which always contributed to a lot of curiosity and enthusiasm on the side of the participants – this meant, for the

first time, to present spaces that had not previously been characterized as places of art to the public, such as Johannstadt-halle and Bienertmühle (the historical Bienert Mill). Each location had its own special charm and enabled the artists to develop installations, performances and works of art in a location-specific way. Sometimes even objects found there could be included in the works of art. The absolute highlight of this happened in 2007 on the grounds of the riesa efau. The former gas station called Runde Ecke, which had been littered with bulky waste during the flooding in 2002, provided so much found material that Markus Hiesleitner restructured the open space behind it in many layers and made an installation called Everything is OK and thus turned it into a public stage. The district of Friedrichstadt in Dresden also helped Currents with the creation of art by providing vacant offices, a pub and open spaces and animated the visitors by taking them on exhibition tour.

Řehlovice never ceases to charm everybody who visits it with its farm estate, surrounding property area and its constant expansion. The artists, spread out all over the large estate, live and work together. The exhibition is concentrated in one weekend, the opening of which usually takes place on Saturday afternoon. In Dresden, during the autumns, the urban flair of the city and the joint trips shape the symposia. The foreign guests are always welcome in the Villa of the Brücke/Most Foundation, can make friends in its cellar bar and enjoy the wonderful ambience on the banks of the river Elbe. Even though the tried and tested format of the symposi-

2004 Sweet Europe
2005 60 years of search
2006 Attention
Baroque!
2007 Fight Culture
Dialogue (Charta 77)
2008 Between Remembering and Forgetting
2009 Break-Zones. The East Principle (1989)
2010 Flags, bags with colours and fixation
2011 Generation carpet
2012 Cutting Wind
2013 do it yourself move on
2014 PelL-mell
2016 Piggyback
2018 Sour Europe

um is implemented anew every year with small changes, the topics are always different. The topics are mostly in a historical, political and social context. They are the result of a longer joint discussion process between the partners and build on each other during the year. The artists interested in participating then respond to the open call for applications with an art concept in Řehlovice or in Dresden. Artists participating in both symposia can continue working on their project started in Řehlovice at riesa efau in Dresden. Thus, the creation of traces of memory is constant. Undoubtedly, the process is filled with gaps and new leaps, creating new connections, but all of these traces have one thing in common: there is always a great interest in further developing the project, getting involved and discussing the different perspectives.

The Art Symposium Currents has created a creative, colorful network, which builds on existing structures, but also absorbs new impulses. In addition to this, the transcultural exchange plays a very important role. Friendships are made and new project ideas are developed. Since 2014, the symposia have been held annually, one year in July in Řehlovice and the next one in autumn in Dresden. For several years now, the season opens with the results of the previous year's symposium which are exhibited in the Gallery Ve dvoře in Litoměřice. Over the years, this has resulted in a very reliable cooperation with a growing audience and therefore good networking opportunities. Currents is an integral part of our project work in riesa efau and it has become a synonym of German-

Czech encounter projects for all involved. The Currents network will continue being developed in 2018, with new players integrated and enthusiastic about the project. Rajeev Ranjan from India, who accompanied the project as a riesa efau volunteer in 2016, had the impression that “the project was a good platform for artists from different cultural backgrounds and languages. The beauty of the project is diversity in the artistic background of the artist.”

Event after two decades, the art symposium Currents remains alive, open, inspiring and a platform for interested border crossers and as far as the creators agree, it will continue for years to come.

We would like to sincerely thank all the friends, colleagues and supporters of Currents and of course Lenka Holíková from the Cultural Center Řehlovice, with whom we have a long-standing partnership based on friendship and trust. We wish her and the projects to come all the best for the future!

LONG-TIME SUPPORTERS AND PARTNERS OF SYMPOSIUM CURRENTS IN DRESDEN

Brücke/Most Foundation
Czech-German Culture Days
State Capital Dresden
German-Czech Future Foundation
Free State of Saxony
European Regional Development Fund
(Small Projects Fund)

TAKOVÁ MÍSTA ŽE NEEXISTUJÍ?

MICHAEL BIENIEK

Poprvé jsem navštívil Kulturní centrum Řehlovice během projektu Grundtvig, v němž Art Transparent, umělecká nadace z Wrocław, spolupracovala s partnery z Německa, Španělska a České republiky. Partnerství se uskutečnilo pod heslem „Současné umění pro každého“. Jeho cílem bylo usnadnit mezinárodní výměnu zkušeností mezi lidmi a organizacemi, snažícími se přiblížit současné umění těm členům publika, kteří nemusí nutně využívat nabídku tradičních výstavních institucí jako jsou muzea a galerie. Naše skupina tudíž zahrnovala organizátory festivalů, umělce působící ve veřejném prostoru, aktivisty a v neposlední řadě tým Kulturního centra Řehlovice.

Řehlovice se staly dějištěm jednoho ze setkání naší skupiny. Jeli jsme tam autobusem, protože je to z Wrocławu něco málo přes 300 km. Silnice vedla horami a byla malebná a klikatá. Řehlovice se ukázaly být turistickým městečkem rozprostřeným mezi rozlehlými lány, s kostelem a obchodem provozovaným Asiaty, což jsem shledal pozoruhodným, poněvadž v Polsku je to pořád vzácné. Samotné centrum je situováno v bývalém komplexu zemědělských budov, s rozsáhlým dvorem a rybníčkem. V průběhu času železnice oddělila tento komplex od sta-

vení, v němž žili dřívější vlastníci. Připadal jsem si jako ve filmu, měl jsem za to, že taková místa už neexistují! V Řehlovicích čas plyne jinak, a jsem si jistý, že jsme to všichni, účastníci z Polska, Německa a Španělska, cítili. Navykli životu v hlučných velkoměstech, začali jsme po chvíli nasávat atmosféru této tiché enklávy. Bylo to jako návrat do dávné dětské paměti nebo prohlídka filmových kulis a rekvizit. Když jsme usnuli ve společenské místnosti s nábytkem, který mně okamžitě připomněl babiččiny postele, šatníky, jarmary a toaletky, vzpomněl jsem si na slavnou scénu z Felliniho filmu *8½* – banda dětí, vykoupáná v obrovských štoudvích, která zběsile pobíhá v prostorných interiérech podobných těm v Řehlovicích, skáče po velikých postelích s měkkými duchnami a - děti nechtějí spát. Avšak Kulturní centrum Řehlovice není snovou krajinou. Existuje díky tvrdé a soustavné práci lidí, kteří se o ně starají. Nebýt trvalé přítomnosti a nasazení Lenky Holíkové, fungování tohoto nespírně inspirativního místa by asi nebylo vůbec možné. Lenka, spiritus movens centra, chodívá spát poslední a vstává první. Díky její péči se každý návštěvník cítí jako doma; díky ní se tento prostor rozšiřuje a stává se čím dál krásnějším, s rostoucí sbírkou soch a instalací. V Řehlovicích můžete dokonce i při ranní čistě obdivovat originální, jedinečné umění v podobě dlaždic, kachliček a mozaik.

Centrum úspěšně rozvíjí tradici uměleckých setkání pod širým nebem, většinou sochařů. Díky úsilí Lenky úsilí se zde vyrábějí a vystavují šperky, ozdobné a funkční předměty. Akce známá jako Kulturní brunch se stala legen-

dární. Každý rok přiláká umělce z mnoha zemí, kteří milují festivaly a workshopy pořádané pod širým nebem, navazují rádi nová přátelství a ochutnávají nová jídla, jak z nejrůznějších koutů Evropy, tak místní. Tyto pravidelně se opakující akce se vyvinuly do podoby svébytné slavnosti, při které se hosté mohou kochat uměním a povídat si o něm nebo se jen tak družít při poslechu podvečerního komorního koncertu.

Místa jako Řehlovice jsou vzácná, protože to, co je charakterizuje, je svoboda vyplývající z pocitu sounáležitosti. Bohužel většina podobných stavebních komplexů ve střední Evropě zmizela – i když se jim podařilo přežít válku, zanikly za komunismu nebo v devadesátých letech v nejistém období raného kapitalismu. Některá se dostala do rukou soukromých vlastníků, kteří je přeměnili na konferenční centra nebo hotely.

V Řehlovicích se všechno děje formou dobrovolných brigád, které respektují jedinečnost místa. Jakékoli změny se provádějí pomalu a po dlouhé úvaze. Vzhledem k tomu, že udržování a obnova monumentálních budov je možná jen díky náročné práci konané převážně umělci, lze celý komplex vnímat jako ukázkou řemeslné dovednosti, ba dokonce jako umělecké dílo. Je to místo, kde opravdu chcete být – pít kávu nebo sníst v trávě u rybníčku, setkávat se s novými a starými přáteli v kuchyni, tančit při hudbě, ztratit se v bludišti prostor přeplněných sochami a instalacemi. Kulturní centrum nabádá k soustředění – čtení, přemítání a psaní se děje přirozeněji a usínání je lehčí.

Za jeden z důležitých projektů centra považují sympozium Proudění-Strömungen, při němž jsou nevyužívané prostory centra dány k dispozici umělcům k prezentaci jejich děl. Díla by měla zahájit dialog s místem, kde jsou vystavena, s ohledem na jejich formu nebo námět. Jinými slovy měla by být svou povahou místně specifická. Stejnou strategii sleduji po více než 15 let, když připravuji SURVIVAL Art Review ve Wrocławu, kočovný festival, který každý rok poskytuje inspiraci a určuje téma umělecké a kurátorské práce. Stává se zdrojem překvapení, otevírá nové perspektivy a nabízí možnost konstruktivní kritiky stávající reality.

Když jsem procházel prostorami kulturního centra a pátral po dílech umělců pozvaných na sympozium, stoupal jsem do vyšších pater starobyklých hospodářských budov, zkoumal každé zákoutí a skulinu a přemítal o čase a o tom, jak proudí. Taková místa již neexistují... Ale co když ano? Co když se některým podaří ubránit se zubu času? Nikoliv díky velkým investicím, ale díky péči a pozornosti vnímavých lidí. Pak mohou ona místa vzkvétat, překypovat tvůrčím duchem, vyzařovat pozitivní atmosféru a nabízet útočiště všem, kdo věří, že stojí za to zajímat se o bližní a jejich rozmanité pohledy na svět. Tato místa by se v budoucnu mohla stát platformami pro setkávání, která jsou na hony vzdálená dnes dominující logice rychlosti, konkurenceschopnosti a touze po zisku.

WIE, SOLCHE ORTE EXISTIEREN NICHT?

MICHAEL BIENIEK

Ich habe das Kulturzentrum Řehlovice das erste Mal während eines Grundtvig-Projektes besucht, bei dem Art Transparent, eine Stiftung für zeitgenössische Kunst aus Wrocław (Breslau) in Polen, der ich vorstehe, mit Partnern aus Deutschland, Spanien und der Tschechien kooperiert hat. Die Partnerschaft stand unter dem Motto "Zeitgenössische Kunst für alle" und sollte den internationalen Austausch zwischen Menschen und Organisationen erleichtern, die sich dafür einsetzen, dass zeitgenössische Kunst auch denjenigen zugänglich gemacht wird, die nicht zwingenderweise Angebote traditioneller Ausstellungsinstitutionen, wie Museen und Gallerien, wahrnehmen.

Řehlovice war einer der Orte an dem die Treffen der Gruppe stattfanden. Wir sind mit dem Bus dorthin gefahren, weil es sich nur knappe 300 Kilometer von Wrocław entfernt befindet. Die Straße führte uns durch Berge und es war genauso malerisch, wie es windig war. Řehlovice stellte sich als kleines touristisches Städtchen heraus, dass zwischen flachen Feldern lag, mit einer Kirche und einem Laden, der von Asiaten betrieben wurde, was ich erwähnenswert finde, weil so etwas in Polen immer noch unüblich ist. Das Zentrum

selbst befindet sich in einem ehemaligen Komplex von landwirtschaftlichen Gebäuden, mit einem wirklich riesigen Hof und einem kleinen Fischteich. Im Laufe der Zeit hat die Bahnlinie den Komplex vom Palast getrennt, in dem die alten Eigentümer lebten.

Ich habe mich wie in einem Film gefühlt, weil ich dachte, dass es solche Orte nicht (mehr) gibt! Die Zeit vergeht in Řehlovice auf andere Weise und ich bin mir sicher, dass wir alle – aus Polen, Deutschland und Spanien – es auf die selbe Weise gefühlt haben. Wir, die wir normalerweise im Tumult großer Städte leben, haben sofort angefangen, die Atmosphäre der ruhigen Enklave aufzusaugen. Es war, wie als würde man zu einer weit zurückliegenden Kindheitserinnerung zurückkehren oder ein Filmset zu besuchen. Als wir dann eingeschlafen sind, in einem Gemeinschaftsraum mit Möbeln, die mich sofort an die Betten, Garderobe, Wandschränke und Frisierkommode meiner Großmutter denken ließen, erinnerte ich mich an die berühmte Szene aus Fellinis *8 1/2* – ein Haufen Kinder, die in riesigen Waschzubern gebadet werden, und in den weiträumigen Interieurs herum-springen, denen aus Řehlovice nicht unähnlich, und die auf großen Betten mit weichen Eiderdaunen springen, und keine Anstalten machten schlafen zu gehen.

Das Kulturzentrum Řehlovice, jedoch, ist kein Traumland. Es existiert wegen der harten und ausdauernden Arbeit von Menschen, denen es wichtig ist. Wenn es die konstante Anwesenheit und das Engagement von Lenka Holíková nicht

geben würde, dann wäre das Bestehen dieses außerordentlich inspirierenden Ortes wahrscheinlich niemals möglich. Lenka der spiritus movens des Zentrums, geht immer als letzte zu Bett und steht als erste auf. Dank ihrer Fürsorge, fühlt sich jeder Besucher des Zentrums willkommen. Dank ihr expandiert der Ort und wird von Mal zu Mal schöner, durch eine wachsende Sammlung von Skulpturen und Installationen. In Řehlovice kann man sogar während des Duschens am Morgen originelle und einzigartige Kunst in Form von Kacheln und Mosaiken bewundern.

Die Tradition der Künstlertreffen unter freiem Himmel, v.a. der der Bildhauer, wird erfolgreich vom Zentrum gepflegt. Aufgrund Lenkas unermüdlicher Bestrebungen werden hier Schmuck, Ornamente und funktionale Objekte geschaffen und präsentiert. Die als Kulturbrunch bekannte Veranstaltung ist bereits legendär geworden. Jedes Jahr zieht es Künstler aus vielen Ländern an, die kommen, um die Effekte des Pleinair-Symposiums und der Workshops zu bewundern und um eine schöne Zeit mit interessanten Menschen zu verbringen, neue Freunde kennenzulernen und neues Essen zu probieren – Essen aus verschiedenen Teilen Europas und regionale Speisen. Diese sich wiederholenden Veranstaltungen sind zu einem Fest der besonderen Art geworden, bei dem die Gäste Kunst betrachten und über Kunst sprechen oder einfach nur die Gesellschaft bei einem kleinen abendlichen Konzert genießen können. Orte wie Řehlovice sind kostbar, weil das, was sie charakterisiert die Freiheit ist, die aus einem

Sinn für Gemeinschaft resultiert. Leider sind viele ähnliche Gebäudekomplexe in Mitteleuropa verschwunden – auch wenn sie die Schrecken des Krieges überlebt hatten, verfielen sie während des Kommunismus und der unbestimmten Dekade des frühen Kapitalismus in den 1990er Jahren. Manche wurde von Privatleuten oder Firmen gekauft und in Konferenzzentren oder Hotels für das Big Business umgewandelt.

In Řehlovice passiert alles als eine Folge von Graswurzelbewegungen, die die Einzigartigkeit des Ortes respektieren. Alle Veränderungen finden langsam statt und nach langem Überlegen. Seit der Existenz und der Renovierung der monumentalen Gebäude kann der ganze Komplex als ein Produkt von Handwerkskunst oder sogar als Kunstwerk verstanden werden, dank der unermüdlichen Arbeit, die meistens von den Künstlern verrichtet wurde. Es ist ein Ort, an dem du wirklich sein möchtest – um einen Kaffee zu trinken oder dein Frühstück im Gras beim Fischteich einzunehmen, oder um alte und neue Freunde in der Küche zu treffen, um zur Musik zu tanzen oder um sich im Labyrinth der Räume zu verirren die vor Skulpturen und Installationen fast überlaufen. Das Kulturzentrum ist für die Konzentration förderlich – Lesen, Denken und Schreiben – alles geschieht hier natürlicher. Und es ist leichter zu schlafen.

Aber es gibt noch einen weiteren Aspekt, der mir persönlich sehr wichtig erscheint, und zwar wie das Zentrum funktioniert und wie seine Organisatoren darüber denken. Es manifestiert sich als das Symposium, welches eine

künstlerische Veranstaltung ist, die nun schon viele Jahre stattfindet und die darauf basiert, dass man ungenutzte Räume zugänglich für internationale Künstler macht, damit sie dort ihre Werke präsentieren können. Die Ausstellungsstücke sollen einen Dialog mit dem Ort herstellen (ihrer Form oder ihres Themas entsprechend). Anders gesagt, sie sollten einen ortsspezifischen Charakter haben. Dies ist eine Strategie, die ich nun schon 15 Jahre mit der Vorbereitung des SURVIVAL Art Review in Wrocław verfolge – einem Wanderfestival, das jedes Jahr an einem anderen Ort in der Stadt stattfindet. Und das ist der Ort, der jedes Jahr die Inspiration schafft und das Thema der Arbeiten der Künstler und der Kuratoren festlegt. Er wird zu einer Quelle von Überraschungen, eröffnet neue Perspektiven und bietet die Möglichkeit an konstruktive Kritik an den existierenden Verhältnissen zu üben.

Wenn ich mir nun so meinen Weg durch die Vorzüge des Kulturzentrums Řehlovice bahne, auf der Suche nach Kunstwerken von Künstlern, die auf das Symposium eingeladen wurden, wenn ich anschließend die Stockwerke der alten landwirtschaftlichen Gebäude hochkraxle, wobei ich alle Ecken und Winkel erforsche – denke ich über die Zeit nach und wie sie vergeht. Solche Orte gibt es nicht (mehr) ... Oder vielleicht doch? Vielleicht haben manche von ihnen dem Zahn der Zeit getrotzt. Nicht aufgrund großzügiger Investitionen, aber Dank der Sorge und der Pflege empfindsamer Menschen. Dann können sie aufblühen, vor Kreativität strotzen und eine positive Atmosphäre ausstrahlen, während sie einen sicheren Hafen für all jene darstellen, die überzeugt sind, dass ein Interesse an den Mitmenschen und ihren unterschiedlichen Ansichten für sich gesehen kostbar ist. Diese Orte werden Plattformen für eine Begegnung, die weit entfernt sind von der gängigen Logik von Geschwindigkeit, Wettbewerb und Rentabilität.

SUCH PLACES DON'T EXIST?

MICHAEL BIENIEK

I first visited Kulturni Centrum Rehlovice during a Grundtvig project in which Art Transparent, a contemporary art foundation from Wrocław, Poland, which I run, cooperated with partners from Germany, Spain and the Czech Republic. The partnership was carried out under the banner "Contemporary Art for Everyone" and was intended to facilitate an international exchange of experiences between people and organisations involved in making contemporary art more available to those members of the audience who do not necessarily use the offer of the traditional exhibition institutions, such as museum and galleries. Thus our group included festival organisers, artists who perform interventions in public space, activists, and – last but not least – the team of Kulturni Centrum in Rehlovice.

Rehlovice became the venue for one of the meetings of our group. We went there by bus, because it is a little over 300 km from Wrocław. The road went through mountains, and it was as picturesque as it was winding. Rehlovice turned out to be a small tourist town lying amongst flat fields, with a church and a shop run by Asians, which I found noteworthy because in Poland it is still rare. The Centre itself is situated in a

former complex of farm buildings, with a really vast yard and a small pond. As time went by, a railroad separated the complex from the palace where the old owners lived.

I felt like in a film, and I thought that such places don't exist (anymore)! Time flows differently in Rehlovice, and I am certain that all of us – from Poland, Germany and Spain – felt it. Normally living in the hubbub of big cities, we momentarily started to soak up the atmosphere of the quiet enclave. It was like returning to a distant childhood memory or visiting a film set. When we were falling asleep in the common room with furniture that immediately made me think of my grandmother's beds, wardrobes, closets and dressing tables, I remembered the famous scene from Fellini's *8 1/2* – a bunch of kids bathed in huge washtubs, running amok in spacious interiors not unlike those in Rehlovice, jumping on large beds with soft eiderdowns, and not wanting to sleep at all.

However, Kulturni Centrum Rehlovice is not a dreamland. It exists because of the hard and consistent work of the people who care about it. Was it not for the constant presence and involvement of Lenka Holíková, the functioning of this hugely inspiring place would not probably be possible at all. Lenka, spiritus movens of the Centre, always goes to bed last and wakes up first. Thanks to her care, any visitor to the Centre feels welcome; thanks to her, the place is expanding and becoming more and more beautiful, with a growing collection of sculptures and installati-

ons. In Rehlovice, even while taking the morning bath you can admire original, unique art in the form of tiles and mosaics. The tradition of open-air meetings for artists, mostly for sculptors, is successfully cultivated by the Centre. Due to Lenka's efforts, jewellery, ornaments and functional objects are made and presented here. The event known as *Kulturni Brunch* has already become legendary. Each year it attracts artists from many countries who come to admire the effects of the open-air festivals and workshops and to have a good time with interesting people, make new friends and try new foods – those from different parts of Europe and those very local. These cyclical events have evolved into a festival of a kind, during which the guests can look at and talk about art, or simply enjoy each other's company while listening to a small concert in the evening.

Places like Rehlovice are precious because what characterises them is freedom resulting from a sense of community. Unfortunately, most of similar building complexes in Central Europe have vanished – even if they had managed to survive the turmoil of war, they perished under communism or in the uncertain decade of early capitalism in the 1990s. Some have been acquired by private owners or companies and turned into conference centres or hotels for the big business. In Rehlovice, everything is happening as a result of grassroots initiatives that respect the uniqueness of the venue. Any changes are introduced slowly and after long consideration. Since the existence and renovation of the monumental buildings

is possible thanks to the arduous work done mostly by artists, the entire complex could be perceived as a product of craftsmanship, or even a work of art. This is a place where you really want to be – to have a coffee or breakfast on the grass by the pond, to meet new and old friends in the kitchen, to dance to music, to get lost in the maze of rooms overflowing with sculptures and installations. *Kulturni Centrum* is conducive to concentration – reading, thinking and writing comes more naturally here, and it is easier to sleep.

But there is one more aspect of how the Centre functions and how its organisers think about it that I find particularly important. It manifests itself as the *Symposium*, which is an artistic event held for many years that is based on making unused spaces available to international artists presenting their works. The pieces should establish a dialogue with the venue (in regard to their form or subject); in other words, they should be site-specific in character. This is a strategy that I have been following for over years while preparing the *SURVIVAL Art Review in Wrocław* – a nomadic festival, which each year is held in a different venue in the city. And it is the venue that each year provides inspiration and determines the subject of the artists' and curators' work. It becomes a source of surprises, opens up new perspectives and offers the possibility of constructive critique of extant reality.

While navigating my way through the premises of *Kulturni Centrum* in search of works by artists invited to the Sympo-

sium, clambering up to the subsequent floors of the old farm buildings, exploring every nook and cranny – I thought about time and how it flows. Such places don't exist (anymore)... But perhaps they do? Perhaps some of them do manage to resist the passage of time? Not because of big investments, but thanks to the care and attention of sensitive people. Then they can flourish, teem with creativity and radiate a positive atmosphere while offering a safe haven for all those believing that being interested in fellow humans and in their diverse points of view is precious in its own right. These places become platforms for a meeting that is far removed from the currently dominant logic of speed, race and profitability.

ČAS JE STAVBOU¹ – VELKÉ A MALÉ PŘÍBĚHY

KATEŘINA DYTRTOVÁ

Uvedený text se zabývá aktuálními vizuálními strategiemi a zvažuje tak širší kulturní pole ve vztahu k výtvarným sympoziím konaným v Kulturním centru Řehlovice od roku 1999 dodnes. Vychází z předpokladu, že kulturní pole je dynamická vztahová soustava, která není členěna na vyšší a nižší kategorie, protože neexistují vyšší a nižší témata, materiály, přístupy či způsoby výtvarného řešení. Tento pluralitní prostor však není bezbřehé „cokoliv“, protože pečujeme o kvalitu díla, které je v provozu světa umění uvažováno, sdíleno a dotvářeno „společně myslí“. Text přináší analýzu aktuálních děl, která tvoří dobový a oborový kontext výtvarným setkáním konaným v řehlovickém kulturním centru. Člení je do dvou kontrastních skupin „velkých“ a „malých“ příběhů, aby naznačil napětí v protipozicích těchto témat, která jsou utvářena aktuálními sociálními, kulturními a politickými souvislostmi.

1. Nový typ existenčního prostoru

„Nadále nelze přijímat minulé apriorní rozlišování vědeckých a morálních hodnot. Toto rozlišování bylo možné v době, kdy vnější a náš vnitřní svět stály ostře proti sobě. Dnes víme, že čas je výtvar,

a proto s sebou nese i morální odpovědnost. (...) Nyní víme, že společnosti jsou nesmírně složitými systémy obsahujícími dosud neprojevený počet bifurkací, jejichž příkladem je rozmanitost kultur, které se vyvinuly v relativně krátkém časovém období lidské historie. Víme, že takové systémy jsou na fluktuace vysoce citlivé. To vyvolává jak naději, tak hrozbu. Naději, která souvisí s tím, že i malé fluktuace mohou růst a změnit celou strukturu. V důsledku toho není jednotlivá činnost odsouzena k bezvýznamnosti. Na druhé straně je to i hrozba, neboť se zdá, že jistota stabilních, trvalých zákonů v našem světě navždy pominula.“²

Náš text uvedla úvaha Ilii Prigogina a Isabelle Stengersové, která vytyčila několik důležitých témat našeho zamýšlení, jež by se rádo věnovalo důvodům, proč je archeologie paměti a místa tak důležitou a aktuální strategií světa umění. Nelze již oddělovat vědecké a morální hodnoty. Je nutné chápat a pěstovat rozmanitost. Žádná činnost není bezvýznamná, neboť osobní, sociální a kulturní oblasti jsou propojeny do složitých vazeb, které již nejsou chápány jako stabilní spojení, nýbrž jako komplikované dynamické neustále se proměňující vztahové pole.

Prigogine uvádí, že všechny systémy obsahují podsystemy, které neustále kolísají a „fluktuují“. „Občas se některé jednotlivé zakolísání nebo jejich kombinace může následkem zpětné kladné vazby stát tak silným, že silně naruší nebo zničí předcházející uspořádání. V tomto převratném okamžiku, který autoři nazývají „singularitou“ nebo

„bifurkačním bodem“ je předem nemožné určit vnitřní vývoj změny – zda se systémem rozpadne v „chaos“, nebo přeskóčí do nové, více rozlišené, vyšší úrovně „řádu“ či uspořádání, kterou nazývají „disipativní strukturou“.³

Tyto úvahy jsou zajímavé přesouváním pozornosti k těm rysům současnosti, na kterých si lze uvědomit „nestálost, různorodost, nerovnováhu, nelineární vztahy [v nichž „malé“ vstupy mohou vyvolat rozsáhlé následky] a časovost – zvýšenou citlivost k toku času“ (tamtéž). Ovšem náš text si z nich bere především vnímavost pro malou nebo doposud přehlíženou událost, protože v takto komplikovaném systému, jakým naše společnost bezesporu je, nelze odhadnout její vliv. Přístup, který pracuje s tím, že vše souvisí se vším, nevytrhává situace či díla z jejich kontextů, ale naopak o dané zvláštnosti místa se zvýšenou měrou pečujeme. Všimá si lokálního, specifického a jedinečného. Cenná je nyní také relativně autentická⁴ zakořeněnost v detailu místa, v jeho paměti, která vyvažuje obecné a společné. V titulu proto zdůrazňujeme vlivnost a „konstrukčnost“ času, jeho střádavost, která tvoří podmínku paměti. Jako podtitul jsme zvolili vztah velkých a malých příběhů, abychom mohli ve svitu těchto úvah potvrdit, že i osobní vzpomínky, příběhy periferií, paměti místa, které nebylo dějinné v makroměřítku, jsou bohaté a jsou jakýmsi konkrétním vyzněním „velkých dějin“. Stávají se vlivným kontextem a příčinou souvislostí. „Nelineárnost vztahů“ a „malé vstupy“ naznačily v tomto smyslu výstižně koncepci našeho textu.

Zaměříme se na reflexi několika projektů, abychom naznačili kulturní a sociální souvislosti, v nichž je nutné koncepci sympozií kulturního centra v Řehlovicích vnímat. Vybereme zástupce „velkých“ příběhů, tedy děl světa umění, která se zabývají neviditelnými, ale námi všemi osobně prožívanými tlaky a vztahy. Uvedeme také příklady úspěšných děl, vznikajících z „malých“ osobních příběhů a vzpomínek. Rádi bychom tak vymodelovali pomyslné opačné konce osy současných zobrazovacích strategií a do jejich souřadnic umístili řehlovická výtvarná sympozia. Pohyb na této ose je přítomný dobový kontext pro úvahy tvůrců, kteří na sympoziích působili, dává možnost uvažovat nad jejich výběry a vřazovat koncepci jednotlivých sympozií do širších vazeb.

Jak tyto strategie citlivé pro aktivitu a paměť „malého“ místa pramení z předešlého vývoje? Alchymie vzpomínek generovaná z konkrétní, nepřenositelně chápané situace souvisí se změnou chápání prostoru a času, která se odehrála již v sedmdesátých letech dvacátého. Jednotlivé druhy umění řešily tehdy přímé zážitky, funkci těla a jeho základní orientaci v prostoru. Byly opět nově, spíše sociálně či mytologicky akcentované ready-made a jistá magičnost věčnosti, která je provází. Mluvíme o architektonických skulpturách a o objektivním umění.

Naopak v osmdesátých a devadesátých letech byl omezen požadavek přímé fyzické zkušenosti a místo toho nastupují principy znázornění, ilustrace a fikce. Pojednou divadlo, architektonický model nebo vitríny a sokly představují novou a invenční orientaci. Tyto dřív-

ve spíše distanční či služební alternativy jsou sémantizovány a stávají se součástí významu díla. Mluvíme o strategiích muzealizace, tedy o způsobu instalace jako součásti významu díla, která velmi účinně vtahuje do tvorby významu předchozí instalační praktiky (Haim Steinbach, Berlinde De Bruyckere apod). Dochází i k inovaci expresí, pojednou smí dílo být hravé, literární, symbolické, reprezentativní, patetické, rétorické či anekdotické. Vzniká skulptura „jako forma jednání“. Tématem se stávají sociální jevy, chování či způsob užití a jsou tak zaváděny nové úhly pohledu. Kritizují „bílé prostory galerií“, které jsou uchopitelné jedním pohledem a jsou jako takové ekvivalentem minimalismu. Jsou používána zrcadla – častým motivem je bludiště jako na mnoho kusů rozlámaný životní prostor.

Oproti „white cube“ vznikají místa nabytá psychologii a specifickými způsoby chování, či stopami všedního užívání. Tvůrci neřeší čistou souměrnost, ani zaměnitelný anonymní prostor. Vzniká nový pojem prostoru. Nevývíjí se již z krystalického členění objemu jako u konstruktivistů. Není ideální ani abstraktní, ale operuje se základními pojmy našeho architektonického a krajinného prostředí. Mluvíme o existenčním prostoru. Mnohá díla nyní mohou být chápána v kategoriích cesty a směru, a i statická média řeší nově časovanost. Úvahy o lidské postavě vygenerovaly témata místa a středu, vnitřku a vnějšku (dílo Waltera Pichlera).

Tyto proměny byly předznamenány již v šedesátých letech v Naumanových Koridorech, v horizontalitě Serrových krajinných řešení. Můžeme sem započítat také

Longovy lehkonožé výpravy za principem putování a cesty. V důsledku těchto podnětů jsou navrhovány skulpturální stavby a prostory jako místa psychologického bezpečí nebo znepokojení. Naše chování a další sociální jevy jako téma zrodily koridory, věže, tunely a mosty (tvorba Siaha Armajani). Taková díla vyžadují, aby se pozorovatel stal uživatelem, činným aktérem, který na sebe prostor „nenechá jen pasivně působit, ale který jej žije, vstřebává, objevuje jeho vnitřní význam“ (Merleau Ponty). Vzniká dílo jako „pole k použití“, můžeme ho obejít, vstoupit do něj, vylézt na něj, osahat ho.

Jsou zavedeny termíny zprostorovělého času a časovaného prostoru. Nelze jedno myslet bez druhého, jedná se o spojitě nádoby. Jak výstižně píše Quine: „ptát se však, jaká je skutečnost doopravdy nezávisle na lidských kategoriích, je sebevyvracející; je to stejné jako ptát se, jak je dlouhý Nil doopravdy, nezávisle na specifických záležitostech mílí a metrů.“⁵

V tomto stručném úvodu jsme chtěli akcentovat původ nově chápaného existenčního prostoru citlivého pro site specific. Vnímavost pro dynamicky uchopenou časovanost, procesualnost, vzájemnou vztažnost a kontextualnost, unikavost a nelineárnost. Vzájemně vytvářejí napětí a to se může projevit ve velkých konfliktech, jež mohou posunout společnost k vyšší uspořádanosti, nebo se stav dané energetické hladiny může zhroutit. Ve shodě s úvodním citátem bychom rádi připravili následující téma tak zvaných „velkých“, myšleno nadosobních neviditelných sociálních témat, která jsou kontrastována a „malými“ osobními příběhy.

2. Velké příběhy

Jaké významné projekty namátkou za poslední dva roky naplňují témata „velkých příběhů“? Výstava Taryn Simon⁶, která stopovala v několika projektech nadosobní neviditelné sociální tlaky, jakými jsou politické utajování, celní zákony a daně. Výstava Domestic Arenas⁷, kde vystavovali autoři John Akomfrah, Shimon Attie, Jeremy Deller & Cecilia Bengolea, Stan Douglas, Omer Fast, Khalil Joseph. „I přes zdánlivě zábavnou hudební formu se autorům daří vyhmátnout velmi důležité a dnes hodně diskutované mezietnické vztahy a napětí. (...) Všem dílům je společná široká škála zásadně formulovaných postojů a vyostřených vyjádření k otázkám, které se pohybují mezi štěstím a bolestí, mezi životem a smrtí, mezi hledáním identity a spirituality“. Právě toto spojení osobního s nadosobním vytyčuje pomyslnou osu, kterou bychom rádi poměřili kulturní aktivity „malého místa“ na severu Čech.

Dalším výrazným projektem, který se vyjadřoval k velkým idejím a manifestům 20. století a velmi dramaticky a koncepčně závažně je spojil s každodenním sociálním prostorem, bylo Manifesto Juliana Rosefeldta.⁸ Výstavu Manifesto, putující po světě, vždy provázela velký divácký ohlas. Pro její sociální dosažnost bychom se zde rádi věnovali autorovu způsobu uchopení globálních témat, často denně prosvítajících v nadpisech politických úvah a sociálních obav. Ovšem ne každý čtenář shlédl projekt Manifesto, proto pro potřeby tohoto textu bylo vyhledáno neméně zajímavé dílo téhož autora, které je dostupné v celém rozsahu on-line v autorské koncepci

krátkého videa – film⁹ Asylum Juliana Rosefeldta. Dynamická forma videa či krátkého filmu pojmenovaná Asylum drží formát ronda, tedy setrvalého návratu k utkvělé myšlence, která však prodělává časový a tematický vývoj, což jako v každé polytematické stavbě ovlivňuje kontext ostatních vrstev/narativů díla. Nejde o jedinou hudební konotaci díla, závěr všech příběhů je završen hudebním souzvukem, závěrečnou, velmi působivou harmonickou metaforou ke společnému lidství. Možná až k mytologickému souznění stejné krve a stejných existenčních stavů, zrodů, pádů a především údelů.

Globálních, „velkých“, nadosobních narativů autor dosahuje nejen výběrem témat, ale také volbou aktérů. Každý obraz je zastoupen odlišným etnikem, což prosvítá již v samotném průběhu. Vizualně výrazně podpořeno právě designově jednotnou sborovou kompozicí, kdy každému zpěvákovi konečně vidíme do tváře. A možná teprve tam naprosto přesvědčivě v časově svižných sledech divák zhlédne výběr z velkých etnických rozmanitostí našeho světa. Tyto velké redukce a selekce jako průvodní znak každé tvorby, které zrodí široké globální obsahy díla, jsou důležitým strukturálním pravidlem Rosefeldtova díla. Totéž autor činí s odkazy na velké kultury Využívá plně všech vizuálních strategií. „Bílou“ antickou kulturu, kolébku Evropy, kontrastuje příběhem „černých“ černochoů, kteří byli v této kultuře otroky.

3. Velké ve spojení s malým – revize symbolických funkcí

Velké nadosobní vzorce nebo sociální role, do kterých vstupujeme, jsou jednou

stranou pomyslných vah dnešních témat. Pointující druhou stranou jsou příběhy z periferií, malé lokální situace, či paměťové stopy soukromých rozměrů. Autoři pracují s fotografiemi z domácích zaprášených alb, domýšlejší příběhy nalezených věcí. K dědnému rodinnému jídelnímu servisu, z něhož se ztratila velká mísa, nechávají přidělat ztracený kus, jehož vzhled zajišťuje něco tak vzpomínkově nejistého, jako je vyprávění babičky (Miroslav Hašek). Jsou foceny nápisy dedikací na starých německých vilách, jsou vařena jídla podle starých lokálních receptů (Zdena Kolečková). Jsou focena zanikající místa opuštěných hřbitovů v horských částech bývalých Sudet (Michaela Thelenová).¹⁰

Ke zkoumání hloubky času a paměti dané lokality patří také doprovodné programy k sympozii Kulturního centra Řehlovice, které vytvářejí vztahy k místu a jeho historii. Samotná koncepce sympozii Proudění-Strömungen je rozkročena mezi personálním a sociálním. Názvy zajišťují ve své abstraktnosti volnost řešení, avšak vyjadřují se k aktuálním dobovým souvislostem: *Oběť a oddanost 2017*; *Mlha 2015*; *přiznávají i svůj vlastní vývoj: Pokračování, 2013*; *Zaměst pod koberec 2011*; *Z kola ven 2010*; *Zlom 2009*; *Jaro v létě 2008*; *Světlo 2007*; *Baroko pro oko 2006*; *60 let hledání 2005*; *Sladká Evropa 2004*; *Únos Evropy 2003*. *Co z výše řečeného v koncepci sympozii zaznívá? Jedná se o mezinárodní sdílení daného místa a času. Ač se sympozia nyní konají jednou za dva roky, setkání vždy nasaje výsledky dalších projektů, které v daném mezidobí v kulturním centru Řehlovice vznikly. V těch je archeologie místa a paměti*

dané lokality ve smyslu, jak je koncipován předešlý text, obsažena velmi konkrétně. Jako příklad uvedeme spolupodíl kulturního centra v roce 2017 na vydání publikace *Zpátky v čase. Vzpomínky na mládí v Habří, které napsal dnes v Německu žijící Herbert Grund. Jedná se o vyprávění z autorova mládí mezi roky 1936 a 1946 v severočeském Haberschie, Habří, které je dnes součástí obce Řehlovice. Text psaný dětským očima oživuje konkrétní zapomenuté „malé“ příběhy, v nichž zaznívá soužití Němců a Čechů v tomto pohnutém období, ale také pád Třetí říše a následný odsun.*

Na příkladu koncepce, nejlépe prakticky ilustrující souvislost „všeho se vším“, spojení zdánlivě marginálního s významným, naše zamýšlení, které mělo vytvořit vhléd do kulturního kontextu aktivit řehlovického centra, uzavřeme. Akcentovali jsme paměťové a lokální oproti nadosobním rolím a tlakům. Čas a jeho vypočítaná stavba je kvalitou naší přítomnosti a souvisí úzce s pamětí, a tedy i s tvorbou významu. Vybrali jsme projekty, které odkrývají skryté nadosobní síly ve společnosti a vyvažují je kontrolující osobní zkušeností. Jejich závažnost spočívá v tom, že vztahy velkého a malého, nadosobního a osobního odhalují a revidují, činí je myslitelnými. Společnosti kontrolující své skryté mechanismy a způsob své symbolizace, mají šanci na vývoj, jak výstižně vyjadřuje Whitehead: „Cíl, kterého je třeba dosáhnout, má dva aspekty: jedním je podřízení společenství jednotlivcům, kteří ho tvoří, a druhým podřízení jednotlivců společnosti. Svobodní lidé se podřizují pravidlům, která si sami zavedli.“

Obecně se budou takováto pravidla zavádět proto, aby ve společnosti zavedla chování s ohledem na symbolismus, který je považován za odkazující ke konečným, nejvyšším cílům, kvůli nimž společnost existuje. Prvním krokem sociologické moudrosti je uznání, že hlavními a určujícími civilizačními pokroky jsou procesy, které téměř zničí společnost, v nichž nastanou – jako zbraň v ruce dítěte. Umění svobodné společnosti spočívá především v udržování symbolického kódu a hned nato v nebojácnosti, pokud jde o jeho revizi, která zajistí, aby kód sloužil těm záměrům, jež uspokojí osvětlený rozum. Společnosti, které nedokážou spojit úctu ke svým symbolům s možností jejich svobodné revize, se musí nakonec rozpadnout buď kvůli anarchii, nebo pro pozvolné zakrňování života, dušeného neužitečnými stíny.“¹¹

Přejme Kulturnímu centru Řehlovice, ať snahy a koncepce jeho počínů a výtvarných setkání jsou vždy „revidující a nebojácné“.

- 1 Nadpis textu je inspirován úvahami Prigogina a Stengersové: „Molekulární biologie ukazuje, že v buňce není všechno stejně „živé“. Některé děje dosahují rovnováhy, jiné jsou řízeny regulačními enzymy za silné nerovnováhy. Podobně má šipka času zcela rozdílný význam ve světě kolem nás. Z tohoto hlediska se ve smyslu časově orientované činnosti jeví lidské podmínky jako jedinečné. Zdá se nám, že je naprosto důležité, aby nevratnost, šipka času, znamenala náhodnost. Čas je stavbou“ (Prigogine, Stengersová, s. 276).
- 2 Tamtéž, s. 286.
- 3 Tamtéž, s. 11.
- 4 Problematičnost autenticity, která ve svém ideálu není dosažitelná, není předmětem tohoto textu, proto jsme užili slova relativní autenticita.
- 5 Quine, W. V. O., s. 9.
- 6 Galerie Rudolfinum, 27. 4. – 10. 7. 2016.
- 7 Domestic Arenas, Galerie Rudolfinum, 19. 1 - 18. 3. 2018, kurátor: Petr Nedoma ve spolupráci s Davidem Koreckým.
- 8 Rosefeldt, J., Manifesto, Praha Veletržní palác, 2017; Berlín Hamburgerbahnhof 2016 [online]. [cit. 2018-10-02]. Dostupné z: https://www.julianrosefeldt.com/film-and-video-works/manifesto-_2014-2015/
- 9 Rosefeldt, J., Asylum, 2001 – 2002 [online]. [cit. 16. 02. 2018]. Dostupné z: <https://vimeo.com/63527113?from=outr-embed>
- 10 Zmiňování autoři tvoří v Ústí nad Labem a působí v okruhu Fakulty umění a designu UJEP.
- 11 Whitehead, A., N. s. 64.

LITERATURA

- MERLEAU – PONTY, M.**, Svět vnímání. Praha: OIKOYMENH, 2008. ISBN 978-60-7298-287-5
- MERLEAU – PONTY, M.**, Viditelné a neviditelné. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-86005-04-1
- PEREGRIN, J.**, Význam a struktura. Praha: OIKOYMENH, 1999. ISBN 80-86005-93-3
- PRIGOGINE, I., STENGERSOVÁ, I.**, Řád z chaosu. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0910-6
- SEARLE, J.**, Mysl, mozek a věda. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0509-7
- SEARLE, J. R.**, Mind. A Brief Introduction. New York, Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-515733-8
- WHITEHEAD, A.**, Symbolismus, jeho význam a účín. Praha: Panglos, 1998. ISBN 80-902205-5-X
- Quine, W. V. O.**, Structure and Nature, in: Journal of Philosophy, 89.

ZEIT IST EIN KONSTRUKT¹ – GROSSE UND KLEINE GESCHICHTEN

KATEŘINA DYTRTOVÁ

Dieser Text befasst sich mit aktuellen visuellen Strategien und betrachtet sowohl das weitere kulturelle Spannungsfeld in Bezug zu den bildnerischen Symposien, im Kulturzentrum Řehlovice seit dem Jahr 1999 bis heute. Er geht davon aus, dass das kulturelle Feld ein dynamisches Beziehungssystem darstellt, welches nicht in höher- oder niedrigerwertige Kategorien gegliedert ist, weil es keine niedriger- oder höherwertigen Themen, Materialien, Zugänge oder Arten der künstlerischen Gestaltung gibt. Dieser plurale Bereich ist dabei jedoch keinesfalls ein grenzenloses „Was-auch-immer“, weil er sich um die Qualität des Werkes bemüht, die im Kunstbetrieb bewertet und geteilt wird. Hergestellt von der „Gesellschaft des Geistes“. Der Text widmet sich der Analyse aktueller Werke, die den zeitlichen und fachlichen Kontext der bildnerischen Begegnungen im Kulturzentrum Řehlovice darstellen. Er ist in zwei Kontrastgruppen der „großen“ und „kleinen“ Geschichten gegliedert, um dabei die Spannung der Gegenpositionen dieser Themen deutlich zu machen, die die aktuellen sozialen, kulturellen und politischen Zusammenhänge bilden.

1. Der neue Typ des Existenzbereichs
„Ferner ist die in der Vergangenheit getroffene A-priori-Unterscheidung von wissenschaftlichen und moralischen Werten abzulehnen. Diese Unterscheidung war in einer Zeit möglich, als die äußere und unsere innere Welt sich im scharfen Kontrast gegenüberstanden. Heute wissen wir, dass die Zeit ein Gebilde ist und deswegen auch moralische Verantwortung mit sich bringt. (...) Heute wissen wir, dass Gesellschaften unermesslich komplizierte Systeme darstellen, die eine bisher ungeahnte Anzahl an Bifurationen erhält, deren Beispiel die Vielfalt der Kulturen ist, die in einer relativ kurzen Zeitspanne menschlicher Geschichte entstanden sind. Wir wissen, dass solche Systeme gegenüber der Fluktuation enorm empfindlich sind. Dies ruft einerseits Hoffnung, andererseits aber auch Bedrohung hervor. Die Hoffnung, die damit zusammenhängt, dass auch kleine Fluktuationen wachsen und die gesamte Struktur verändern können. In der Folge ist keine Einzeltätigkeit dazu verurteilt, bedeutungslos zu sein. Andererseits stellt dies auch eine Bedrohung dar, weil es scheint, dass die Sicherheit stabiler und dauerhafter Gesetze für immer verschwunden ist.“²

Unser Text hat einige Annahmen von Ilja Prigogine und Isabelle Stengers angeführt, die einige wichtige Themen unseres Denkens abgesteckt haben. Der Text würde sich gerne den Gründen widmen, warum die Archäologie des Gedächtnisses und des Ortes eines so wichtige und aktuelle Strategie in der Kunst ist. Man kann wissenschaftliche und moralische Werte nicht mehr tren-

nen. Es ist notwendig Vielfalt zu verstehen und zu verbreiten. Keine Tätigkeit ist bedeutungslos, da individuelle, soziale und kulturelle Bereiche immer in komplizierten Bindungen zueinander stehen, die nicht mehr als stabile Verbindungen verstanden werden können, sondern als komplizierte, dynamische und sich permanent verändernde Beziehungsfelder. Prigogine führt an, dass alle Systeme Untersysteme enthalten, die unaufhörlich schwanken und „fluktuieren“. „Gelegentlich können einzelne Fluktuationen oder ihre Kombination, in der Folge positiver Rückkopplungen, so stark sein, dass sie die vorherigen Anordnungen beträchtlich stören oder sogar zerstören. An diesem Kulminationspunkt, den die Autoren „Singularität“ oder „Bifurkationspunkt“ nennen, ist es im Voraus unmöglich, die innere Entwicklung der Veränderung zu bestimmen – ob das System ins „Chaos“ verfällt, oder zu einer neuen, höheren Stufe einer ...Ordnung oder Anordnung übergeht, die „dissipative Struktur“ genannt werden soll.“³

Diese Erwägungen sind dadurch interessant, dass Sie die Aufmerksamkeit auf die Charakteristiken der Gegenwart lenken, anhand derer man sich „die Unbeständigkeit, die Vielfalt, das Ungleichgewicht, die nichtlinearen Beziehungen (bei denen, kleine Schritte weitgehende Folgen nach sich ziehen können) und die Zeitlichkeit bewusst machen kann – die erhöhte Sensibilität für den Zeitstrom“. Selbstverständlich bedient sich unser Text bei ihnen vor allem der Wahrnehmungsfähigkeit für das kleine oder bisher übersehene Ereignis in einem solch komplizierten

System, welches unsere Gesellschaft zweifelsohne ist. Man kann ihren Einfluss nicht erraten. Dieser Zugang, der damit arbeitet, dass alles mit allem zusammenhängt, reißt Situationen bzw. Werke nicht aus ihrem Kontext, sondern sorgt sich im Gegenteil in erhöhtem Maße um die Besonderheiten des gegebenen Ortes. Er macht sich das Lokale, Spezifische und Einzigartige bewusst. Wertvoll ist heute auch die relativ authentische⁴ Verwurzelung im Detail des Ortes, in seiner Erinnerung, die das Allgemeine und das Gemeinsame abwägt.

In der Überschrift betonen wir daher den Einfluss und die „Konstruiertheit“ der Zeit, ihr Voranschreiten, welches die Bedingung für die Erinnerung schafft. Als Untertitel haben wir die Beziehung zwischen den großen und den kleinen Geschichten gewählt, damit wir im Lichte dieser Erwägungen behaupten können, dass auch individuelle Erinnerungen, Geschichten der Peripherie, die Gedächtnisse der Orte, die nicht geschichtlich im Makromaßstab waren, bereichernd sein können und einen irgendwie gearteten Widerhall der „großen Geschichte“ darstellen. Sie werden zum beeinflussenden Kontext und zur Ursache der Zusammenhänge. „Die Ungleichzeitigkeit der Beziehungen“ und die „kleinen Zugänge“ deuten in diesem Sinne auf eine prägnante Konzeption unseres Textes hin. Wenden wir uns der Reflexion einiger Projekte zu, damit wir den kulturellen und sozialen Zusammenhang verdeutlichen können, im Rahmen dessen es notwendig ist die Konzeption der Symposien des Kulturzentrums in Řehlovice zu ver-

stehen. Wir wählen auch Vertreter der „großen“ Geschichten aus, also Werke aus der Welt der Kunst, die sich mit unsichtbaren, aber von uns persönlich durchlebten Beziehungen und Druck-situationen befassen. Wir führen auch Beispiele erfolgreicher Werke an, die aus den „kleinen“ persönlichen Geschichten und Erinnerungen entstanden sind. Dabei würden wir gerne zwei unsichtbare Enden einer Achse der zeitgenössischen Darstellungsstrategien modellieren und die bildnerischen Symposien in Řehlovice in ihrem Koordinatensystem verorten. Die Bewegung auf dieser Achse ist der gegenwärtige zeitgeschichtliche Kontext für die Erwägungen der Kunstschaftenden, die auf den Symposien gewirkt haben. Dies ermöglicht, ihre Selektionen zu bewerten und die Konzeptionen einzelner Symposien in weitreichendere Bindungen einzuordnen.

Wie entspringen diese Strategien, die sensibel auf Aktivität und Erinnerung des „kleinen“ Ortes reagieren, aus der vorherigen Entwicklung? Die Alchemie der Erinnerung, die aus einer konkreten, unübertragbar verstandenen Situation generiert wird, hängt mit dem veränderten Verständnis des Raumes und der Zeit zusammen, welches schon in den Siebzigerjahren des 20. Jahrhunderts eingesetzt hat. Einzelne Kunst-richtungen haben in dieser Zeit direkte Erlebnisse behandelt, die Funktion des Körpers und die grundlegende Orientierung im Raum. Es waren wiederum, die eher sozial bzw. mythologisch akzentuierten Readymades und eine bestimmte Magie der Ewigkeit, die sie begleiteten. Wir sprechen von architektonischen Skulpturen und Objektkunst.

In den Achtziger- und Neunzigerjahren hingegen wurde die Forderung nach direkter physischer Erfahrung eingeschränkt. An deren Stelle traten Prinzipien der Veranschaulichung, der Illustration und der Fiktion. Auf einmal war es das Theater, das architektonische Modell oder die Vitrine und Sockel die, die neue und innovative Orientierung repräsentieren. Diese früher eher distanziert betrachteten oder behelfsmäßigen Alternativen werden semantisch aufgeladen und werden Bestandteile der Bedeutung des Werkes. Wir sprechen über Musealisierungstrategien, also um die Art und Weise der Installation als Bestandteil der Bedeutung des Werkes, die äußerst wirksam die Bedeutung der vorherigen Installationspraxis in das Werk mit einbezieht (Haim Steinbach, Berline De Bruyckere u.ä.) Es kommt zu einer Innovation der Expression, plötzlich darf das Werk spielerisch sein, literarisch, symbolisch, repräsentativ, pathetisch, rhetorisch oder anekdotisch. Es entsteht die Skulptur „als Form des Handelns“. Soziale Erscheinungen werden zum Thema, das Verhalten oder die Art und Weise der Anwendung und somit werden neue Perspektiven eingeführt. Die „weißen Räume der Galerien“ werden kritisiert, die verständlicherweise nur einen Blick repräsentieren und dadurch zum Äquivalent des Minimalismus werden. Es werden Spiegel verwendet. Oftmals wird das Labyrinth als Motiv verwendet oder der in viele Teile fragmentierte Lebensraum. Als Gegenstück zum „White Cube“ entstehen psychologisch aufgeladene Orte und spezifische Arten der Verhaltens, oder Spuren alltäglicher Verwendung. Der Künstler kümmert sich weder

um die reine Symmetrie noch um die austauschbaren anonymen Orte. Es entsteht ein neuer Begriff des Raumes. Es entwickelt sich nichts mehr aus der kristallinen Anordnung des Behälters wie bei den Konstruktivisten. Er ist weder ideal noch abstrakt, aber er operiert mit den grundlegenden Begriffen unserer architektonischen und landschaftlichen Umwelt. Wir reden vom Existenzraum. Viele Werke können jetzt in den Kategorien des Weges und der Richtung verstanden werden und auch statische Medien behandeln erneut die Zeitlichkeit. Erwägungen über die menschliche Gestalt haben Themen generiert wie den Raum und die Mitte, das Innere und das Äußere (Werk von Walter Pichler).

Diese Veränderungen waren schon in den Sechzigerjahren vorgezeichnet, in den Korridoren von Nauman und der Horizontalität von Serras Auseinandersetzungen mit Landschaft. Wir können Longs leichtfüßige Expeditionen zum Prinzip der Wanderung und der Reise dazuzählen. In der Folge dieser Anreize wurden skulpturale Gebäude geschaffen und Räume als Orte der psychologischen Sicherheit oder des Unbehagens. Unser Verhalten und weitere soziale Erscheinungen als Thema gebaren Korridore, Türme, Tunnel und Brücken (das Werk von Siahia Armajani). Diese Werke erfordern, dass der Beobachter zum Benutzer wird, zum tätigen Akteur, der den Raum nicht „passiv auf sich wirken lässt, sondern der ihn lebt, absorbiert und seine innere Bedeutung entdeckt“ (Merleau Ponty). Es entsteht das Werk als „Nutzungsfeld“, wir können herumgehen, eintreten, auf das Werk klettern, es rundherum befühlen. Es wurden die

Begriffe der verräumlichten Zeit und des verzeitlichten Raumes eingeführt. Man kann das Eine ohne das Andere nicht denken. Es handelt sich um einen verbundenen Behälter. Oder wie Quine es prägnant formuliert: „sich jedoch zu fragen, welche Wirklichkeit tatsächlich unabhängig von menschlichen Kategorien ist, ist selbstwiderlegend; es wäre das gleiche, wie wenn man sich fragen würde, wie lang der Nil tatsächlich ist, unabhängig von spezifischen Dingen wie Meilen und Metern.“⁵

In dieser kurzen Einführung wollten wir den Ursprung des neu verstandenen Existenzraumes akzentuieren, der sensibel für Ortspezifika ist. Die Wahrnehmungsfähigkeit für eine dynamisch verstandene Zeitlichkeit, Prozessualität, gegenseitige Beziehungen und Kontextualität, Flüchtigkeit und Ungleichzeitigkeit. Gegenseitig erschaffen sie eine Spannung, die sich in den großen Konflikten niederschlägt, die die Gesellschaft auf eine Stufe höherer Ordnung bringen können oder der Zustand der energetischen Oberfläche kann zusammenbrechen. In Übereinstimmung mit dem eingangs erwähnten Zitat soll nun das folgenden Thema eingeführt werden, nämlich das der „großen“, gemeint ist, überindividuellen, unsichtbaren, sozialen Themen, die kontrastiert und pointiert werden durch die „kleinen“ persönlichen Erlebnisse.

2. Große Geschichten

Welche bedeutenden Projekten erfüllen stichprobenweise in den letzten zwei Jahren die Themen der „großen Geschichten“? Die Ausstellung von Taryn Simon⁶, spürt in einigen Projekten den

überindividuellen, sozial nicht sichtbaren Formen des Drucks nach, wie zum Beispiel politischer Vertuschung, Zollgesetzen und Steuern. Die Ausstellung *Domestic Arenas*⁷, im Rahmen derer Künstler*innen wie John Akomfrah, Shimon Attie, Jeremy Deller & Cecilia Bengolea, Stan Douglas, Omer Fast und Kahlil Joseph ausstellten. „Trotz der scheinbar amüsanten musikalischen Form gelingt es den Autoren die enorm wichtigen und heute vieldiskutierten zwischenethnischen Beziehungen und Spannungen herauszufühlen. (...) Alle Werke haben eine breite Skala von grundsätzlich formulierten Haltungen gemein und äußern sich zugespitzt zu Fragen, die sich zwischen Glück und Schmerz bewegen, zwischen Leben und Tod, zwischen der Suche nach Identität und Spiritualität.“ Gerade diese Verbindung des Individuellen mit dem Überindividuellen steckt die imaginierte Achse ab, die wir gerne den kulturellen Aktivitäten eines „kleinen Ortes“ im Norden Böhmens entgegenstellen würden. Ein weiteres bedeutendes Projekt, das sich zu den großen Ideen und Manifesten des 20. Jahrhunderts positioniert und diese auf eine sehr dramatische Weise und konzeptuell verbindlich mit dem alltäglichen sozialen Raum verbindet war das Werk *Manifesto* von Julian Rosefeldt.⁸ Die Ausstellung *Manifesto*, die um die Welt reiste, rief immer wieder ein positives Echo der Besucher*innen hervor. Aufgrund dieser sozialen Erreichbarkeit, würden wir uns nun gerne der Art und Weise widmen, wie der Künstler die globalen Themen versteht, die oftmals fast täglich durchscheinen, in den Schlagzeilen der politischen Bestrebungen und der

sozialen Ängste. Selbstverständlich hat nicht jeder Leser*in das Projekt *Manifesto* verfolgt, daher ist für den Zweck dieses Textes ein Video ausgewählt worden, welches im ganzen Umfang online zugänglich ist in der Autorenkonzeption des Kurzvideos – Der Film *Asylum* von Julian Rosefeldt.⁹

Diese dynamische Form des Videos bzw. Kurzfilms *Asylum* hält das Format eines Rondos ein, d.h. einer fortwährenden Rückkehr zum fixen Gedanken, der dann die zeitliche und thematische Entwicklung vorantreibt, die wie in jedem polysemantischen Aufbau den Kontext der anderen Ebenen/Narrative des Werkes beeinflusst. Das ist nicht die einzige musikalische Konnotation des Werkes, denn jede Geschichte wird mit einem musikalischen Einklang abgeschlossen, mit einer letzten äußerst wirksamen harmonischen Metapher der gemeinsamen Menschheit. Vielleicht bis hin zur mythologischen Harmonie des gleichen Blutes und der gleichen existentiellen Zustände, Geburten, Untergänge und vor allem Schicksale. Die globalen „großen“, überindividuellen Narrative erreicht der Autor nicht nur durch die Auswahl der Themen, sondern auch durch die Wahl der Akteure. Auf jedem Bild ist eine andere Ethnie vertreten, was schon im Verlauf des Films selbst durchschimmert. Dies ist jedoch visuell stark durch die designmäßige Einheit der Chorkomposition unterstützt, bei der wir endlich jedem Sänger ins Gesicht blicken. Und vielleicht erblickt der Betrachter erst an dieser Stelle überzeugend in zeitlich schwungvollen Abfolgen eine Auswahl der großen ethnischen Vielfalt unseres Planeten.

Diese großen Reduktionen und Selektionen sind grundlegende Merkmale jeglicher Werke, die breite globale Themen behandeln und sie sind auch eine wichtige Strukturregel im Werk Rosefeldts. In gleicher Weise verfährt der Künstler mit Verweisen auf große Kulturen. Er nutzt alle visuellen Strategien voll und ganz aus. Die „weiße“ antike Kultur, die Wiege Europas, kontrastiert er mit der Geschichte „der Schwarzen“, die Sklaven jener Kultur waren.

3. Das Große ist mit dem Kleinen verbunden – eine Revision der symbolischen Formen

Das große überindividuelle Muster oder die soziale Rolle, in die wir eintreten, sind einerseits imaginierte Gewichte der heutigen Themen. Die pointierende zweite Seite sind die Geschichten von der Peripherie, die kleinen lokalen Situationen, oder die Gedächtnisspuren individuellen Ausmaßes. Die Autoren arbeiten mit Fotografien aus verstaubten Familienalben, denken Geschichten gefundener Dinge zu Ende. Zum geerbten Familienservice, bei dem die große Schüssel verloren gegangen ist, lässt man das verlorene Stück nachmachen, dessen Anblick etwas Erinnerungsmäßig nicht Sicheres, wie etwas die Erzählung der Großmutter, absichert (Miroslav Hašek). Es wurden beispielsweise Widmungen alter deutscher Villen fotografiert, Gerichte nach alten regionaltypischen Rezepten gekocht (Zdena Kolečková). Es wurden die verfallenden Orte verlassener Friedhöfe in den gebirgigen Teilen des ehemaligen Sudetenlandes fotografiert (Michaela Thelenová).¹⁰

In den Bereich der Auslotung der Tiefe der Zeit und des Gedächtnisses der gegebenen M Örtlichkeit gehören auch die Aktivitäten im Rahmen des Symposiums im Kulturzentrum Řehlovice, bei dem die Begleitprogramme immer wieder diese Bezüge zum Ort und zur Geschichte erschaffen. Schon die Konzeption des Symposiums Proudění – Strömungen ist aufgespalten zwischen dem personalen und dem sozialen. Die Mottos stellen in ihrer Abstraktheit die Freiheit der Behandlung des Themas sicher, nehmen dabei jedoch zu aktuellen zeitgenössischen Zusammenhängen Stellung: *Opfer und Hingabe 2017*; *Nebel 2015*; und *die eigene Entwicklung behandelt: Weitermachen 2013*; *Unter den Teppich kehren 2011*; *...und raus bist du... 2010*; *Bruch 2009*; *Frühling im Sommer 2008*; *Licht 2007*; *Barock fürs Auge 2006*; *60 Jahre der Suche 2005*; *Süßes Europa 2004*; *Entführung Europas 2003*.

Was scheint bei der oben erwähnten Konzeption der Symposien durch? Es handelt sich um das internationale Teilen eines Ortes und eines Zeitpunkts. Obgleich die Symposien jetzt nur noch alle zwei Jahre stattfinden, entwickeln sich aus den Begegnungen immer wieder weitere Projekte, die in der Zwischenzeit am Kulturzentrum Řehlovice realisiert werden. Darin besteht die Archäologie des Ortes, in dem Sinne, wie es im Text weiter oben sehr konkret beschrieben wurde. Als Beispiel soll hier die Mitarbeit des Kulturzentrums an der Herausgabe des Buches *Zurück in der Zeit im Jahr 2017* genannt werden, welche der heute in Deutschland lebende Herbert Grund verfasst hat. Es handelt sich um eine

Erzählung aus der Jugendzeit, die der Autor in den Jahren von 1936 bis 1946 im nordböhmischem Haberschie, Habří, verbracht hat, welches heute Ortsteil der Gemeinde Řehlovice ist. Der Text, der das Geschehen mit Kinderaugen schildert, lässt die vergessenen „kleinen“ Geschichten aufleben, in denen sich das Zusammenleben von Tschechen und Deutschen in dieser bewegten Zeit widerspiegelt, genauso wie den Fall des Dritten Reiches und die darauf folgende Vertreibung.

Mit dem Beispiel der Konzeption, die aufzeigt, dass „alles mit allem“ zusammenhängt, mit der Verbindung des scheinbar Marginalen mit dem Bedeutendem, mit unserem Denken, dass einen Einblick in den kulturellen Kontext der Aktivitäten des Kulturzentrums Řehlovice gewähren sollte, schließen wir. Wir haben das Gedächtnismäßige und das Lokale der überindividuellen Rolle und den Drucksituationen gegenübergestellt. Die Zeit und ihr pointierter Aufbau ist eine Qualität unserer Präsenz, die eng mit dem Gedächtnis und der Schaffung von Bedeutung zusammenhängt. Wir haben Projekte ausgewählt, die die versteckten überindividuellen Kräfte in der Gesellschaft enthüllen und die sie mit der persönlichen, konkreten Erfahrung abwägen. Ihre Verbindlichkeit besteht darin, dass sie diese Beziehungen zwischen dem Großen und dem Kleinen, dem Individuellen und dem Überindividuellen enthüllen und revidieren, dass sie sie denkbar machen. Gesellschaften, die ihre versteckten Mechanismen und die Art und Weise ihrer Symbolisierung kontrollieren. Haben Chancen auf eine

Entwicklung. Oder wie es Whitehead pointiert ausdrückt: „Das Ziel, dass man erreichen muss, hat zwei Aspekte: Einer ist die Unterordnung der Gesellschaft unter die Individuen, die sie formen, und der zweite ist die Unterordnung der Individuen unter die Gesellschaft. Freie Menschen unterwerfen sich Regeln, die sie selbst eingeführt haben. Allgemein wird man solche Regeln schon deshalb einführen, damit die Gesellschaft ihr Verhalten in Hinblick auf den Symbolismus einstellt, der als etwas angesehen wird, was auf das Letztendliche, die höchsten Ziele hinweist, aufgrund derer eine Gesellschaft existiert. Der erste Schritt soziologischer Weisheit ist es anzuerkennen, dass die wichtigsten und bestimmenden zivilisatorischen Fortschritte Prozesse sind, die die Gesellschaft fast zerstören, innerhalb derer sie entstanden sind – wie eine Waffe in der Hand eines Kindes. Die Kunst der freien Gesellschaft besteht vor allem darin, den symbolischen Code einzuhalten, und gleichermaßen sich nicht zu fürchten, wenn es darum geht, ihn zu revidieren, was sicherstellt, dass der Code den Absichten dient, die den aufgeklärten Verstand zufriedenstellen. Gesellschaften, die es nicht Schaffen ihre Symbole zu ehren mit der Möglichkeit ihrer freiwilligen Revision, müssen am Ende entweder in einen anarchischen Zustand zerfallen, oder schließen sich allmählich in dunsthaft, nutzlose Schatten.“¹¹

Wir wünschen dem Kulturzentrum in Řehlovice, dass die Bemühungen und Konzeptionen seiner Taten und bildnerischen Begegnungen immer „revidierend und furchtlos“ sein werden.

- 1 Die Überschrift unseres Textes ist von den Erwägungen von Prigogin und Stengers inspiriert: „Die Molekularbiologie zeigt, dass in der Zelle nicht alles gleichermaßen ‚lebendig‘ ist. Einige Geschehnisse erreichen ein Gleichgewicht, andere werden von Regulierungsenzymen bestimmt und es kommt zu starken Ungleichgewichten. Deswegen hat ein Zeitpfeil eine ganz und gar andere Bedeutung in der Welt um uns herum. Aus dieser Sicht zeigen sich uns, im Sinne der zeitlich orientierten Tätigkeiten, menschliche Bedingungen als etwas Einzigartiges. Es scheint uns, dass es unglaublich wichtig ist, dass die Unumkehrbarkeit, der Zeitpfeil, Zufall bedeutet hat. Zeit ist ein Konstrukt“ (Prigogine, Stengers, S. 276).
- 2 Ebd. S. 286.
- 3 Ebd. S. 11.
- 4 Die Problematik der Authentizität, die in ihrem Ideal niemals erreichbar ist, ist nicht Gegenstand dieses Textes, weswegen wir die Worte relative Authentizität verwendet haben.
- 5 Quine, W. V. O., S. 9.
- 6 Galerie Rudolfinum, 27. 4. – 10. 7. 2016.
- 7 Domestic Arenas, Galerie Rudolfinum, 19. 1 - 18. 3. 2018, Kurátor: Petr Nedoma in Zusammenarbeit mit David Korecký.
- 8 Rosefeldt, J., Manifesto, Prag Veletržní palác, 2017; Berlin Hamburgerbahnhof 2016 [online]. [cit. 2018-10-02]. Zugänglich auf: https://www.julianrosefeldt.com/film-and-video-works/manifesto-_2014-2015/
- 9 Rosefeldt, J., Asylum, 2001 – 2002 [online]. [cit. 16. 02. 2018]. Zugänglich auf: <https://vimeo.com/63527113?from=outr-embed>
- 10 Die erwähnten Autor*innen sind in Ústí nad Labem (Fakultät für Kunst und Design, Universität Jan Evangelista Purkyně) tätig.
- 11 Whitehead, A., N. S. 64.

LITERATUR

- MERLEAU – PONTY, M.**, Svět vnímání. Praha: OIKOYMENH, 2008. ISBN 978-60-7298-287-5
- MERLEAU – PONTY, M.**, Viditelné a neviditelné. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-86005-04-1
- PEREGRIN, J.**, Význam a struktura. Praha: OIKOYMENH, 1999. ISBN 80-86005-93-3
- PRIGOGINE, I., STENGERSOVÁ, I.**, Řád z chaosu. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0910-6
- SEARLE, J.**, Mysl, mozek a věda. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0509-7
- SEARLE, J. R.**, Mind. A Brief Introduction. New York, Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-515733-8
- WHITEHEAD, A.**, Symbolismus, jeho význam a účín. Praha: Panglos, 1998. ISBN 80-902205-5-X
- QUINE, W. V. O.**, Structure and Nature, in: Journal of Philosophy, 89, 1992.

TIME IS A BUILDING¹ – GREAT AND SMALL STORIES

KATEŘINA DYTRTOVÁ

This text deals with current visual strategies and considers the wider cultural field in relation to the art symposia held at the Cultural Center Řehlovice since 1999. It is based on the assumption that the cultural field is a dynamic relationship system that is not divided into higher and lower categories because there are no higher and lower topics, materials, approaches or artistic solutions. However, this pluralistic space is not a boundless “anything”, as it cares for the quality of the work that is considered and shared in the world of art, formed by a “community of minds”. The text provides an analysis of current artwork that makes up the time and subject context of the art meetings which take place in the Center. It breaks them into two contrasting groups of “big” and “small” stories to indicate tensions in the opposing themes that are shaped by current social, cultural and political contexts.

1. A new type of existence space

“The past a priori distinction between scientific and moral values cannot be accepted. This distinction was possible at a time when the outside and our inner world stood sharply against each other.

Today we know that time is a construct, and that is why it carries a moral responsibility. (...) Now we know that societies are extremely complex systems containing a number of bifurcations that have not yet been revealed, exemplified by the diversity of cultures that have evolved over a relatively short period of human history. We know that such systems are highly sensitive to fluctuations. This raises both hope and threat. Hope that is related to the fact that even small fluctuations can grow and change the whole structure. Consequently, the individual activity is not condemned to meaninglessness. On the other hand, it is a threat, for it seems that the certainty of stable, lasting laws in our world has passed away forever.”²

Our text was introduced by a reflection of Ilya Prigogine and Isabelle Stengers, who outlined several important topics of our essay which would like to address the reasons why the archaeology of memory and places is such an important and topical strategy of the world of art. We cannot separate scientific and moral values any more. It is necessary to understand and cultivate diversity. There is not such thing like insignificant activity because personal, social and cultural areas are linked into complex relationships that are no longer seen as a stable connection, but as a complicated, dynamic, ever-changing relationship field.

Prigogine states that all systems contain subsystems that constantly oscillate and ‘fluctuate’. “Occasionally, some individual vacillations or their combinations may become so strong as

a result of a positive backlash that they severely disturb or destroy the preceding arrangement. At this revolutionary moment that the authors call singularity or ‘bifurcation point’ it was impossible in the past to determine the internal evolution of change - whether the system falls apart in ‘chaos’ or skips to a new, more differentiated, higher level, ‘order’ or arrangement called ‘dissipative structure’.”³

These considerations are interesting by shifting attention to those features of the present, in which “volatility, diversity, imbalance, nonlinear relationships, where ‘small’ inputs can cause far-reaching consequences, and temporality – increased sensitivity to the flow of time” (ibid.). However, our text takes them primarily from the perception of a small or hitherto overlooked event, because in such a complicated system as our society is, undoubtedly can not be estimated its influence. This approach, which works with everything related to everything, does not take the situation or work out of its context, but on the contrary, it takes care of the specificity of the place. It notices the local, specific and unique. Valuable is now also a relatively authentic⁴ rooting in the detail of the place, in its memory that balances the general and the common.

In the title, therefore, we emphasize the influence and the “constructiveness” of time, its consistency, which is a condition of memory. As a subtitle, we chose the relationship of big and small stories so that we can confirm in the light of these considerations that even personal memories, stories of periph-

eries, memory of a place that was not historical on a matrix scale are rich, and are a particular expression of “great history.” They become an influential context and a causal link. The “non-linearity of relations” and “small inputs” have significantly conveyed the concept of our text in this sense. Let us focus on the reflection of several projects to indicate the cultural and social contexts in which it is necessary to perceive the conception of the symposia of the Cultural Center Řehlovice. We choose examples of “big” stories, artworks that deal with invisible, but by all of us personally experienced pressures and relationships. Here are examples of successful works that arise from “small” personal stories and memories. We would like to model the imaginary opposite ends of the axis of the present imaging strategies and to place the Řehlovice symposia their coordinates. Movement on this axis is the present context of the contemplation and kóla-hála of the participants of the symposia, gives them the possibility to consider their selections and to put the conception of the individual symposia into broader bondage.

How do these strategies which are sensitive to the activity and memory of a “small” site arise from the previous development? The alchemy of memory generated from a concrete, non-transferably understood situation is related to the change in the comprehension of space and time that took place in the 1970s. At this time individual types of art solved direct experiences, body function and its basic orientation in space. They were new, rather socially or mythologi-

cally accented ready-mades, accompanied and a certain magic of factuality. We are talking about architectural sculptures and about object art.

Contrary to this, in the 1980s and 1990s, the demand for direct physical experience is limited, instead of it we had the principles of representation, illustration and fiction. Contemporary theater, architectural model or showcases and pedestals represent a new and innovative orientation. These formerly distant or auxiliary objects are semantized and become part of the meaning of the work. We are talking about the strategies of musealization, the way of installation as part of the meaning of the work, which very effectively draws the previous installation practice into it (Haim Steinbach, Berlinde De Bruyckere, etc.) There is also an innovation of expression, suddenly the artwork can be playful, literary, symbolic, pathetic, rhetorical or anecdotal. The sculpture becomes “a form of activity”. The topics are social phenomena, behavior or mode of use, and new perspectives are introduced. They criticize the “white spaces of galleries” that are graspable at one glance and as such are the equivalent of minimalism. Mirrors are used, the motif is often a maze – living space broken into many pieces. Instead of the white cube, places created by psychology and specific behavioral patterns or traces of everyday use arise. The creators do not solve any clean symmetries, nor interchangeable anonymous space. This is a new concept of space. It is no longer developing from the crystalline division of volume as with the constructivists. It is neither ideal nor abstract, but it works with the basic concepts of

our architectural and landscape environments. We are talking about living space. Many works can now be understood in the path and direction categories, and static media are now resolving temporality. Considerations about the human figure generates themes of space and center, interior and exterior (Walter Pichler's work).

These changes were heralded in the 1960s in Nauman's Corridors, in the horizontality of Serra's landscape solutions. We can count Long's light-weight voyages on the principle of wanderings and journeys. As a result of these suggestions, sculptural buildings and spaces are proposed as places of psychological safety or concern. Our behavior and other social phenomena as a theme have spawned corridors, towers, tunnels and bridges (Siah Armajani's work). Such works require the observer to become a user, an active actor who “does not only passively experience space, but who lives, absorbs, discovers his inner meaning” (Merleau-Ponty). The work is created as a “field to use”, we can get around it, enter it, climb on it, touch it. The terms of space and time are introduced. One cannot be thought without the other, it is a communicating vessel. As Quine aptly writes, “to ask what a reality really is independent of human categories is a contradiction; it's the same as asking how long the Nile really is, regardless of specific mile and meter issues.”⁵ In this brief introduction we wanted to emphasize the origin of the new site-specific space of existence. Sensitivity for dynamically captured timing, processuality, mutual relativity and contextuality, leakability and non-linear-

ity. They create tensions in one another, and this can take place in major conflicts that can move society to a higher order or the state of a given energy level can collapse. In line with the opening quotation, we would like to prepare the following theme of the so-called “big”, meaning super-social invisible social themes that are contrasted and pointed out by “small” personal stories.

2. Big stories

Which major projects have been the subject of “big stories” over the last two years? The Taryn Simon exhibition⁶ traced in several projects over-personal social invisible pressures such as political secretiveness, customs laws and taxes. The current project Domestic Arenas⁷ presents John Akomfrah, Shimon Attie, Jeremy Deller & Cecilia Bengole, Stan Douglas, Omer Fast and Kahlil Joseph. “In spite of the seemingly entertaining musical form, the authors succeed in grasping the very important and much debated inter-ethnic relations and tensions. (...) All works have in common a wide range of fundamentally expressed attitudes and pointy formulations on the issues of happiness and pain, life and death, seeking identity and spirituality”. It is this personal and supra-personal connection that sets an imaginary axis that we would like to use to measure the cultural activities of this “small place” in North Bohemia.

Another major project, which expressed itself about the great ideas and manifestations of the 20th century and was very dramatically and conceptually connected with the everyday social space was Julian Rosefeldt's Manifesto.⁸ The Mani-

fest exhibition that travelled around the world was always accompanied by a great audience response. Because of this reaching the public, we would like to devote ourselves to the author's way of grasping global themes which we can often perceive daily in the headlines of political considerations and social concerns. However, not every reader has seen the Manifesto project, so for the purposes of this text we found his another interesting work which is available online as a short video.⁹ This short film *Asylum* holds the rondo format, i.e. constant recurrence to the *idée fixe*, undergoing a time and thematic development which as in every polythematic structure influences the context of the other layers and narratives of the work. This is not the only musical connotation of the work, the conclusion of all the stories is finalized by the musical consonance, the final, very impressive harmonious metaphor for the common humankind and perhaps to the mythological harmony of the same blood and the same existential states, births, falls and, above all, destinies.

The author achieves the global “big” supra-personal narratives not only by the choice of topics but also by the choice of actors. Each picture is represented by a different ethnicity which is already visible during watching but is visually strongly supported by the design uniform choral composition where we finally see the faces of the singers. And perhaps only there in fast cuts the spectator can see the selection of the great ethnic diversity of our world. These great reductions and selections as features of every artwork that generates the broad

global content are an important structural rule of Rosefeld's work. He also makes references to great cultures. He takes full advantage of all visual strategies. He carries out a contrast between the "white" antique culture, the cradle of Europe, and the story of "blacks" who were slaves in this culture.

3. Big Connected to Small – revision of symbolic functions

The great over-personal patterns or social roles we enter are the one side of the imaginary scales of today's themes. The emphasized other side are stories from the margins, small local scenes or traces of private memories. The authors work with photos from dusty family albums and they make stories from found objects. They recreate a lost large bowl of the inherited family dinnerware, whose appearance is as uncertain as the memory of the grandmother's narration (Miroslav Hašek). They take photos of the names on the facades of old German houses and villas and they cook meals according to old local recipes (Zdena Kolečková). They take pictures of the abandoned cemeteries in the mountainous parts of the former Sudetenland (Michaela Thelenová).¹⁰

To explore the depth of time and memory of a given site, there are also accompanying programs to the symposia in the Cultural Center of Řehlovice, which create relationships with the place and its history. The concept of symposia *Currents* stands out between the personal and the social. Their titles provide in their abstract the freedom of solution but they relate to the current context of the society: *Sacrifice and Devotion* 2017;

Fog 2015; they also admit their own development: *Continuation* 2013; *To Sweep Under the Carpet* 2011; *Get Out of Here!* 2010; *Break* 2009; *Spring in the Summer* 2008; *Light* 2007; *Baroque in View* 2006; *60 Years of the Search* 2005; *Sweet Europe* 2004; *The Abduction of Europa* 2003. What can we perceive from the above mentioned in the conception of the symposia? They represent international sharing of place and time. Although the symposia are now held every two years, they always imbibe the results of other projects that took place in the Cultural Center Řehlovice in the given period. In these, the archaeology of the place and the memory of the locality in the previously conceptualized sense is very specific. For example, in the year 2017 the Cultural Center co-published the book *Back in Time. The Memories of Youth in Haberschie*, written by Herbert Grund who lives in Germany. This is a narrative from the author's youth between 1936 and 1946 in North Bohemian Haberschie (Habří), which now is part of the village of Řehlovice. The text written from the perception of a child reveals forgotten "small" stories, mirroring the cohabitation of Germans and Czechs in this troubled period, but also the fall of the Third Reich and the subsequent expulsion of Germans. We will conclude our insight into the cultural context of the activities of the Řehlovice center with the example that best illustrates the relationship of "everything with everything", the connection of the seemingly marginal with the significant. We have accentuated memory and location versus over-personal roles and pressures. Time and its deserved structure is the quality of our presence and is closely related

to memory and thus to the creation of meaning. We chose projects that reveal hidden over-personal forces in society and balance them with a specific personal experience. Their seriousness lies in the revelation and revision of these relationships of the big and the small, the super-personal and the personal, making them conceivable. Societies that control their hidden mechanisms and the way they are symbolized have a chance to develop, as Whitehead so skillfully expresses: "The goal to be achieved has two aspects: one is the subordination of the community to the individuals, and the other the subordination of the individuals to the society. Free people subordinate to the rules they introduced themselves. In general, such rules are introduced to induce behavior with regard to symbolism, which is considered to refer to the ultimate, supreme goals for which the society exists. It is the first step in sociological wisdom, to recognize that the major advances in civilization are processes which all but wreck the societies in which they occur: like unto an arrow in the hand of a child. The art of free society consists first in the maintenance of the symbolic code; and secondly in fearlessness of revision, to secure that the code serves those purposes which satisfy an enlightened reason. Those societies which cannot combine reference to their symbols with freedom of revision, must ultimately decay either from anarchy, or from the slow atrophy of a life stifled by useless."¹¹ Let's wish to the Cultural Center Řehlovice, that the efforts and concepts of its activities and art meetings be always "revising and fearless".

- 1 The title of our text was inspired by Prigogine and Stengers's thoughts: "Molecular biology shows that not everything is alive" in the cell. Some processes achieve equilibrium, others are controlled by regulatory enzymes under severe imbalances. Similarly, the time arrow has a completely different meaning in the world around us. From this perspective, in terms of time-oriented activity, the condition humaine appears to be unique. It seems to us that it is of utmost importance that irreversibility, this arrow of time, mean randomness. Time is a building" (Prigogine, Stengers, p. 276).
- 2 Ibid. p. 286.
- 3 Ibid. p. 11.
- 4 The problem of authenticity, which is not attainable in its ideal, is not a subject of this text, so we use the expression relative authenticity.
- 5 Quine, W. V. O., p. 9.
- 6 Galerie Rudolfinum, 27. 4. – 10. 7. 2016.
- 7 Domestic Arenas, Galerie Rudolfinum, 19. 1. – 18. 3. 2018, curator: Petr Nedoma, in cooperation with David Korecky.
- 8 Rosefeldt, J., *Manifesto*, Prague Veletržní palác, 2017; Berlin Hamburgerbahnhof 2016 [online], https://www.julianrosefeldt.com/film-and-video-works/manifesto-_2014-2015, accessed 2018-02-10.
- 9 Rosefeldt, J., *Asylum*, 2001 – 2002 [online], <https://vimeo.com/63527113?from=outrout-embed>, accessed: 2018-02-16.
- 10 The artists mentioned work and create at the Faculty of Art and Design, J. E. Purkyně University in Ústí nad Labem.
- 11 Whitehead, A., N. p. 64.

LITERATURE

- MERLEAU – PONTY, M., *Svět vnímání*. Praha: OIKOYMENH, 2008. ISBN 978-60-7298-287-5
- MERLEAU – PONTY, M., *Viditelné a neviditelné*. Praha: OIKOYMENH, 2004. ISBN 80-86005-04-1
- PEREGRIN, J., *Význam a struktura*. Praha: OIKOYMENH, 1999. ISBN 80-86005-93-3
- PRIGGOGINE, I., STENGERSOVÁ, I., *Řád z chaosu*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0910-6
- SEARLE, J., *Mysl, mozek a věda*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0509-7
- SEARLE, J. R., *Mind. A Brief Introduction*. New York, Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-515733-8
- WHITEHEAD, A., *Symbolismus, jeho význam a účín*. Praha: Panglos, 1998. ISBN 80-902205-5-X
- QUINE, W. V. O., *Structure and Nature*, in: *Journal of Philosophy*, 89, 1992.

Já jsem nemluvila česky a on nemluvil německy, ale přesto jsme si skvěle rozuměli

Brigitte C. Reichl

ROZHOVOR S UMĚLKYNÍ

BRIGITTE C. REICHL

KVĚTEN-ČERVEN, 2018, DRÁŽDANY-MNICHOV

VERONIKA KOTOUČOVÁ

Žijete v Mnichově, po určitou dobu jste působila a žila v Sacramentu v Kalifornii a v Chicagu, vystavovala jste v Los Angeles, New Yorku, Mexiku, Keni, Paříži, Londýně, Glasgow, Helsinkách. Jak jste se dostala do Řehlovice?

BRIGITTE: V roce 2001 jsem se zúčastnila evropské výstavy a přitom se seznámila se Svatoplukem Klimešem, jenž v té době působil jako profesor výtvarných umění na Univerzitě v Ústí nad Labem a byl spolupořadatelem sympozia Proudění. Skoro jsme se nedomluvili – já jsem nemluvila česky a on nemluvil německy – , ale přesto jsme si skvěle rozuměli. On mi poté vyprávěl o sympoziu v Řehlovicích a pár měsíců nato jsem obdržela pozvánku, abych se sympozia zúčastnila. Přemýšlela jsem zda tam mám jet, ale pak jsem se rozhodla podívat se na místo zblízka. Po příjezdu jsem byla nejprve překvapená - byla to docela zapadlá vesnice. Statek byl ale obrovský

a nabízel bezpočet možností. Hned první večer, poté, co jsem seděla s Lenkou a ostatními účastníky u táboráku, jsem se tam cítila jako doma.

To je důkazem, že umění může překračovat hranice i přes jazykovou bariéru. Proudění je česko-německé sympozium – jak důležitá je pro Vás „výměna“ s ostatními účastníky?

BRIGITTE: Výměna zkušeností s ostatními účastníky, pořadatel a dokonce návštěvníky je podstatnou součástí sympozia. Jako umělec pracuješ převážně sám v ateliéru a když se naskytne možnost vyměnit si zkušenosti s lidmi podobného myšlení, je to příjemná změna. Za ta léta jsem se spřátelila s umělci, s nimiž bych se za normálních okolností nikdy nepotkala. To je pro mě jeden z nejhezčích momentů sympozia Proudění.

Jakou roli hraje v uměleckých dílech, která jste v Řehlovicích vytvořila, genius loci místa?

BRIGITTE: Mojí hlavní činností jsou instalace, které se vztahují k prostoru. Od začátku mě staré zdi fascinovaly a velice inspirovaly. Považuji za mnohem zajímavější pracovat s prostory, které už mají „patinu“, už nejsou úplně nové

a sterilní. Navíc mě zajímala ještě historie obce repsektive celého regionu. Jsem sama součástí místní česko-německé historie. Moje maminka pocházela ze Zauditz, dnešních Sudic na severní Moravě. Zabývat se tedy minulými i současnými česko-německými vztahy má pozitivní vliv na mne samotnou i na moji práci.

Každé ze sympozií má své téma. Je to pro vás přínosné nebo Vás to při tvorbě svazuje?

BRIGITTE: Mě témata všeobecně inspiřují, protože mi pomáhají při soustředění a mohu se intenzivně zabývat látkou. Považuji to za důležitý aspekt své práce.

Ve Vašich dílech pro Řehlovice převažuje společensko-kritické hledisko. Jak moc je pro Vaši ostatní tvorbu signifikantní?

BRIGITTE: Již během studia jsem se zabývala kritikou společnosti a životním prostředím, což jsem poté zpracovávala ve svých dílech. Pro mě je důležité, aby umění nebylo jenom „krásné“, ale aby bylo komentářem k aktuálním společenským problémům, aby něco vyjadřovalo, aniž by bylo patetické nebo poučující. Umělecké dílo, vykazuje-li určitý důvtip či ironii, je mnohem působivější. Myslím si, že to všechno moje díla v sobě mají. Sympozia v Řehlovicích mi pomohla rozvíjet se po umělecké stránce, stejně jako utvrdit se ve svém způsobu práce.

Vybavuje se Vám nějaké konkrétní téma sympozia, které Vás nejvíce „zasáhlo“?

BRIGITTE: Těžko říct – všechna témata byla svým způsobem napínavá, zajímavá... Jedno z mých nejdůležitějších děl

bylo určitě The Baglady's Dream k tématu ... a z kola ven! v roce 2010. Překonala jsem právě těžkou nemoc a ani jsem si nebyla jistá, jestli vůbec ještě mám sílu vytvořit dobré dílo. A pak to bylo jako magie – správné místo, správní kolegové kolem mne a dílo se tvořilo samo od sebe. Na vernisáži kolem mě prošel Svatopluk Klimeš a řekl: „This is the best work you have done here.“ Skoro jsem se rozplakala (úlevou a radostí).

Ich sprach kein Tschechisch, er kein Deutsch,
wir verstanden uns trotzdem sofort.

Brigitte C. Reichl

GESPRÄCH MIT DER KÜNSTLERIN BRIGITTE C. REICHL

MAI-JUNI, 2018, DRESDEN-MÜNCHEN

VERONIKA KOTOUČOVÁ

Sie leben in München. Eine Weile lang haben Sie in Sacramento, Kalifornien und in Chicago gelebt, haben u.a. in Los Angeles, New York, Mexiko, Kenia, Paris, London, Glasgow, Helsinki, ausgestellt. Was hat Sie dazu bewogen, gerade nach Řehlovice zu kommen?

BRIGITTE: 2001 habe ich an einer europaweit jurierten Ausstellung teilgenommen und dabei Svatopluk Klimeš, damals Kunstprofessor an der Uni Ústí nad Labem und Mitorganisator von Strömungen, kennengelernt. Wir konnten uns sprachlich (ich kein Tschechisch, er kein Deutsch) kaum verständigen, verstanden uns aber trotzdem sofort. Er hatte mir dann vom Symposium in Řehlovice erzählt und ein paar Monate später bekam ich eine Einladung teilzunehmen. Ich habe hin und her überlegt, ob ich hinfahren soll, und mich dann entschlossen, mir die Sache mal anzusehen. Als ich ankam,

war ich zuerst überrascht, dass es zwar sehr abgelegen, aber der Hof riesig war und tolle Möglichkeiten bot. Bereits am ersten Abend, als ich mit den anderen Teilnehmern und Lenka am Feuer saß, fühlte ich mich dort unheimlich wohl.

Ein Beweis dafür, wie Kunst Grenzen überwinden kann. Strömungen ist ein deutsch-tschechisches Symposium – wie wichtig ist der Austausch mit anderen Teilnehmern im Rahmen des Symposiums für Sie?

BRIGITTE: Der Austausch mit den anderen Teilnehmern, Organisatoren und sogar Besuchern ist ein wesentlicher Bestandteil des Symposiums. Da man als Künstler ja hauptsächlich alleine im Atelier arbeitet, ist es eine schöne Abwechslung, sich mit so vielen Gleichgesinnten austauschen zu können. Über die Jahre haben sich wunderbare Freundschaften und Kooperationen entwickelt, mit Künstlern, denen ich sonst wohl nie begegnet wäre. Das ist für mich einer der schönsten Aspekte von Strömungen.

Welche Rolle spielt der Ort in Ihren Kunstwerken, welche Sie in Řehlovice geschaffen haben?

BRIGITTE: Mein Arbeitsschwerpunkt liegt auf raumspezifischen Installati-

onen. Von Anfang an fand ich die alten Gemäuer des Stateks faszinierend und wahnsinnig inspirierend. Ich finde es viel spannender mit Räumlichkeiten zu arbeiten, die schon ‚Patina‘ haben, also nicht mehr ganz neu und steril sind. Dazu kommt natürlich die Geschichte des Ortes bzw. der gesamten Gegend. Ich selbst bin Teil dieser tschechisch-deutschen Geschichte. Meine Mutter kam aus Sudice in Nordmähren, das damals ein deutsches Dorf war (Zauditz) und heute direkt an der tschechisch-polnischen Grenze liegt. Mich mit den deutsch-tschechischen Beziehungen von damals und heute auseinanderzusetzen tut mir und meiner Arbeit gut.

Jedes der Symposien hat ein eigenes Thema. Ist es für Sie inspirierend oder einengend?

BRIGITTE: Für mich ist ein Thema generell inspirierend, da es mir hilft meine Gedanken zu fokussieren und mich eingehend mit der Materie zu befassen. Das ist für mich ein wichtiger Aspekt meiner Arbeit.

In Ihren Kunstwerken für Řehlovice überwiegt der gesellschaftskritische Aspekt. Wie signifikant ist dieser auch für Ihr weiteres Schaffen?

BRIGITTE: Schon während der Studienzeit befasste ich mich mit Gesellschaftskritik und Umweltproblemen. Für mich ist auch wichtig, dass Kunst nicht nur „schön“, sondern darüber hinaus auch ein Kommentar zu aktuellen gesellschaftlichen Problemen ist, also eine Aussage dazu macht, ohne pathetisch oder oberlehrerhaft mit dem Finger auf jemanden zu zeigen. Ganz im Gegenteil,

eine Arbeit kann viel eindrucksvoller und einprägsamer sein, wenn sie einen gewissen Witz oder Ironie hat. Ich denke im Großen und Ganzen gelingt es mir, all dies in meine Arbeit einfließen zu lassen. Die Symposien in Řehlovice, haben mir auf alle Fälle dabei geholfen, mich einerseits künstlerisch weiterzuentwickeln und andererseits meine Art zu arbeiten zu festigen.

Können Sie sich an ein konkretes Symposiumsthema erinnern, welches Sie am meisten berührt hat?

BRIGITTE: Das ist schwer zu sagen – alle Themen hatten etwas Spannendes, Interessantes... eines meiner wichtigsten Werke war sicherlich The Baglady's Dream zum Thema ... und raus bist du! im Jahre 2010. Ich hatte mich gerade von einer schweren Krankheit erholt und war nicht sicher, ob ich überhaupt noch die Kraft hatte, eine gute Arbeit zu schaffen – doch dann war es wie Magie – der richtige Platz, die richtigen Kollegen um mich und die Arbeit schuf sich wie von selbst ... als dann Svatopluk Klimeš bei der Vernissage zu mir sagte: „This is the best work you have done here“. Ich habe fast angefangen zu weinen (wegen Erleichterung und Freude).

I did not speak Czech, he didn't speak German but we understood each other immediately.

Brigitte C. Reichl

INTERVIEW WITH THE ARTIST BRIGITTE C. REICHL

MAI-JUNI, 2018, DRESDEN-MUNICH
VERONIKA KOTOUČOVÁ

You live in Munich and you also lived in Sacramento, California and Chicago, Illinois for a while; Among the places you have had exhibitions in are Los Angeles, New York City, Mexico, Kenya, Paris, London, Glasgow, Helsinki...What made you decide to come to Řehlovice?

BRIGITTE: In 2001, I took part in a Europe-wide presented exhibition and met Svatopluk Klimeš, who was an art professor at the University of Ústí nad Labem and co-organizer of Strömungen at the time. We could hardly communicate (I did not speak Czech, he didn't speak German) but we understood each other immediately. He told me about the symposium in Řehlovice and a few months later I got an invitation to participate. I was thinking for a while whether I should go there or not and then I decided I would give it a try. The first impression that I had of Řehlovice upon arrival was that it was very remote,

but sheer size of the farm offered great opportunities. I felt very good on the first evening itself, while I was sitting by the fire with Lenka and the other participants.

It is a piece of evidence of how art can overcome borders despite the language barriers. "Currents" is a German-Czech symposium – how important is the exchange with other participants in the symposium for you?

BRIGITTE: The exchange with other participants, organizers and even visitors is an integral part of the symposium. Since, an artist, one mainly works alone in a studio, it is a nice change to be able to interact with so many like-minded people. Over the years I made wonderful friends and cooperations with artists whom I would have otherwise never met. This is one of the most beautiful aspects of "Currents" for me.

What role does the genius loci play in your artworks that you made in Řehlovice?

BRIGITTE: My work mainly focuses on place-specific installations. From the beginning I found the ancient walls of the farm fascinating and incredibly inspiring. I find it much more exciting

to work with spaces that already have "patina", so they are no longer completely new and sterile. Adding to that is of course the history of the place and the entire area. I myself am a part of this Czech-German story. My mother came from Sudice in North Moravia, which at the time was a German village called "Zauditz" and today lies directly on the Czech-Polish border. Therefore, dealing with the German-Czech relations of the past and present does good to me and my work.

Each symposium has its own theme. Is this inspiring or constraining for you?

BRIGITTE: For me, working on a given topic is generally inspiring because it helps me in focusing my thoughts and developing the topic in depth. This is an important aspect of my work for me.

Social critique is a prevailing aspect of your work for Řehlovice. How significant is this for your future work?

BRIGITTE: Ever since I was studying, I have been dealing with social and environmental problems which I incorporate in my art. It is important for me that art is not only "beautiful", but is also a commentary on current social problems – that it makes a statement without a patronizing finger and looking down upon somebody. Quite on the contrary, an artwork can be much more impressive and memorable if it has a certain wit or irony attached to it. I think that generally I manage to incorporate all this into my work. The symposia in Řehlovice have certainly helped me in developing as an artist on the one hand and to consolidate my way of working on the other.

Can you remember a specific symposium topic that touched you the most?

BRIGITTE: That's hard to say as all topics were exciting and interesting ... One of my most important artworks though was certainly The Baglady's Dream on the theme ...Get Out of Here! back in 2010. I had just recovered from a serious illness and was not sure if I still had the strength to do a good job, but then it was just like magic: with the right place and with the right colleagues around me the artwork just created itself. When Svatopluk Klimeš said to me at the opening: "This is the best work you have done here", I was close to tears (from relieve and joy).

BRIGITTE C. REICHL (D)
KDYŽ VŠE SELŽE / WENN ALLE STRICKE REISSEN / WHEN IT ALL GOES WRONG
INSTALACE / INSTALLATION, 2012

BRIGITTE C. REICHL (D)
THE BAGLADIES DREAM
INSTALACE / INSTALLATION, 2008

BRIGITTE C. REICHL (D)
 ZMRZLÁ KRÍDLA VLAŠTOVKY / DIE ERFRORENEN FLÜGEL DER SCHWALBE / FROZEN WINGS OF SWALLOW
 INSTALACE / INSTALLATION, 2008

BRIGITTE C. REICHL (D)
 GRASPING THE INTANGIBLE
 JESKYNNÍ DIVADLO / HÖHLENTHEATER / CAVE THEATER, 2015

JAKO V NĚJAKÉM ČESKÉM FILMU ... KDE SE TRADICE SETKÁVÁ S BUDOUCNOSTÍ

MARIE-LUISE LANGE

„Musíte tu ženu a to místo poznat! Musím vás seznámit!“, řekla mi jedna z mých studentek, když jsem začala v roce 2000 učit na Technické univerzitě v Drážďanech. Studentka navštívila můj kurz performance, takže jsme se dost dobře znaly. Byla přesvědčená, že se musím seznámit s Lenkou Holíkovou, vedoucí Kulturního centra Řehlovice, a navštívit ten velký statek v Řehlovicích, kouzelné historické místo se starými stájemi, temnými a studenými pivovarskými budovami, barokní sýpkou a rybníčkem s kapry obklopeným loukou. Jelikož jsem tam dosud nebyla, studentka na mě pořád naléhala, až mi to bylo poněkud nepříjemné. Jednoho dne, když se Lenka Holíková účastnila uměleckého projektu v Drážďanech, mě studentka prostě vyzvedla v mé univerzitní pracovně, aby mi představila ženu, na jejímž statku zažila během letního kurzu neobyčejné dny plné umění. Takže nakonec k setkání došlo. Lenka byla mladá černovláska, která mluvila velmi dobře německy a během prvních minut našeho rozhovoru mi začala být sympatická. Vyprávěla mi o mnoha svých kulturních, společenských a uměleckých projektech a o úsilí získat evropské peníze na

mezinárodní projekty. Když jsem poprvé navštívila její statek v Řehlovicích, můj obdiv a úžas ještě vzrostly. Muselo to být v roce 2002. Velká stáj ještě nebyla přestavěná, sýpka ještě nebyla přístupná a v domě pro hosty nebyly záchody ani sprchy. Ale byla tu již ona nádherná společná kuchyň, Sněhurčina ložnice, dvoje kamna Bullerjan, která vyhřívala kuchyň i ložnici, a venku před dveřmi do kuchyně ohniště pro táborák. Byla jsem místem okamžitě nadšena. Nadchla mě především odvaha Lenky udělat ze statku místo pro mezinárodní setkávání umělců a uskupení, které se sociálně a politicky angažují. Už tenkrát využilo několik sociálních a kulturních pracovníků a umělců možnosti pobývat a pracovat za velmi rozumnou cenu na statku a poznávat přitom české dějiny a kulturu. Stejně tak i já, vysokoškolská učitelka umělecké pedagogiky a uměleckého designu Institutu umění a hudební vědy. Začala jsem se studenty na statek jezdit, abych zde s nimi, stranou velkoměstského ruchu, pracovala o víkendech na performancích. Pro nás umělce-performery bylo úžasné hlavně to, že jsme mohli využívat staré budovy a dílny, polorozpadlé půdy a sklepení, louku i křoví. Prostor naprosto zásadně určuje, společně s tělem, akcí a materiálem atmosféru performance. A řehlovický statek nám prazvláštním způsobem takovou atmosféru poskytoval. Staré zdivo s oprýskanými červenými cihlami, slunce deroucí se dovnitř dírami ve střeše nebo temnota sklepních prostor vytvořily kulisu pro naše cvičení a prezentace.

Inspirována velice proměnlivou historií české vesnice Řehlovice a jejím okolím,

uspořádala jsem společně s jednou do-centkou z Fakulty umění a designu v Ústí nad Labem binacionální seminář o kultuře paměti. Němečtí a čeští studenti společně navštívili bývalé židovské ghetto a koncentrační tábor v Terezíně. Průvodci nám ukázali nelidské ubytování a školu pro děti židů, které sem zavlekli němečtí nacionální socialisté ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století. Ukázali nám vězení, samotku, sklepní mučírnu a železniční rampu, odkud odjížděly transporty s židy do vyhlazovacích táborů Osvětim-Březinka, Majdanek či Treblinka. Dozvěděli jsme se zde o úloze Terezína v nacistickém systému vyhlazování židovského obyvatelstva a o životě zdejších židovských vězňů. Hluboce nás uchvátily kresby a malby dětí z terezínského ghetta a výňatky z deníkových záznamů dospělých vězňů. Když jsme se vrátili do Řehlovic, rozproudily se plodné rozhovory mezi německými a českými studenty, kteří se nyní pokoušeli umělecky zasadit vlastní kulturní paměť včetně rodinných biografii do vztahu k česko-německým dějinám. Výsledné instalace, obrazy, fotografie a performance byly vystaveny v řehlovickém statku a pak pod názvem Mnemosyne v dnešním Ostralegelände v Drážďanech.

Dalším vrcholem historicky pojatého vypořádávání se s dějinami a kulturami paměti evropských států byl v roce 2009 nadnárodní projekt „Místa paměti – paměť míst“. Konal se 7. až 20. května 2009 v Řehlovicích a Přištině, zúčastnili se ho čtyři čeští, čtyři kosovští a tři němečtí studenti a vedli ho manažerka Boschovy nadace Frauke Wetzel z Collegium Bohemicum v Ústí nad Labem, Timon Perabo z Multimediálního cent-

ra v Přištině a umělecky já jako zástupce Technické univerzity Drážďany. Cílem trilaterálního projektu bylo seznámit zájemce s nacionálně zabarvenými formami kulturní paměti a podpořit pomocí umění uvažování nad individuální a kolektivní pamětí. Projekt se konal v Řehlovicích, v Ústí nad Labem, Terezíně, v ruinách někdejších německých vesnic v Čechách, v Drážďanech, Přištině a na dalších místech paměti v Kosovu. Navštívená místa zažila krutovládu, válku, vyhánění a migraci. Kladli jsme si otázky: kdo jsou oběti a kdo jsou původci války a krutovlády, jakou roli hrají ideologické, náboženské, národnostní a etnické souvislosti, kde leží historické kořeny národnostních konfliktů, jaké vzpomínky a v jaké estetické formě budou podporovat, respektive podporovaly, příslušné politické systémy, a tím jim výhledově dají, respektive daly formu. Zatímco ve veřejném prostoru jsou kolektivní a kulturní paměť utvářeny především uměleckými znaky, symboly a památníky nebo politickými rituály a svátky, naše individuální vzpomínky fungují jinak. Formují naši identitu a podmiňují naši osobnost. Jsou ožívovány našim vyprávěním. A právě při líčení osobních příběhů a vzpomínek se účastníci ze tří evropských zemí na půdě řehlovickém statku sblížili. Pomocí hravých performance mezi sebou v relativně krátké době navázali důvěrný vztah, který byl potřeba, aby mohli debatovat o protichůdných osobních a národních zkušenostech a postojích. Kontroverzně, ale přesto vždycky solidárně.

Zdar takového projektu neodmyslitelně závisel na neformálním a nedirektivním přístupu Lenky Holíkové, která nám

na statku zajistila skvělé podmínky pro přemítání, práci i pobyt. Další významnou akcí, která nás už více než jedenáct let s Řehlovicemi spojuje, jsou dvě týdenní dílny, které na statku každoročně pod názvem „between the lines“ pořádá Technická univerzita Drážďany. Koncem července nebo na začátku srpna se zde setká vždy patnáct až dvacet pět studentů, aby pod vedením performerů Johanne Deimlinga a mě získávali rozmanité zkušenosti z oblasti performance.

Každý rok jsme svědky stejného úžasu účastníků, kteří statek v Řehlovicích vnímají jako místo s obrovským uměleckým potenciálem. Statek se svými skrytými i hrozivými obyvateli (včetně psů) nám zejména v prvních letech připadal jako z nějakého českého filmu. Docenti, kteří již o kouzlu statku vědí, jsou rok co rok zvědaví na to, jaké zá zračně zvětšení komfortu Lenka přichystala. Je nám záhadou, jak to dělá. Jednou je to zbrusu nová zářivě zelená zeď, která zvláštním způsobem rozvířila estetiku prastarého komplexu, jindy se objeví funkční pec na pizzu a sedací mobiliář nebo má sýpka najednou podlahu, po které se dá bezpečně pohybovat a proměnit se tak v zajímavý prostor pro pořádání workshopů. Rok od roku kromě toho v hostinském traktu vznikají čím dál vtípněji zařízené místnosti nápaditě vykachličkované sprchy a záchody. Důležité jsou pro nás pokaždé otázky, zda je pan Holík, Lenčin otec, přes týden na statku nebo ne. Pokud je, musíme být velmi slušní a materiál použitý na performance včas vrátit na místo. Pokud není, nechává nás Lenka být až do nedělního úklidu po konci workshopu. Důležitá je rovněž

skutečnost, zda je posečený trávník už když dorazíme, nebo zda ho Lenčina nevlastní matka bude sekat během našeho týdne. To vše patří k našemu pobytu v Řehlovicích. Známe to, akceptujeme to a nechtěli bychom o to přijít. Během kurzu performance pracujeme odděleně v bývalých stájích, v sýpce nebo na kterémkoli místě dvora. Studenti se přitom neučí jen metodám zacházení s vlastním tělem, ale získávají také cit pro specifickou povahu místa performance.

Při závěrečném sobotním veřejném vystoupení si studenti sami vybírají místo pro svou performance – oblíbenými jsou stáj jako relativně neutrální „white cube“ nebo pivovarské sklepy jako tajuplné prostory protkané různými světelnými zdroji. Ale také rybníček s kapry, střešní terasa nad klecí s krkavcem, louka nebo brána do vsi každoročně nalézají své sympatizanty. Ať tak či onak, poskytuje statek v Řehlovicích každoročně všem účastníkům workshopu nezapomenutelný zážitek. Důkazem toho jsou texty a kresby v pracovních denících studentů i na fotografiích, dokumentujících všech jedenáct kurzů.

Srdečně děkuji Lence a jejímu otci, že se statek stavebními úpravami neproměnil v načinčanou usedlost postrádající vlastního ducha, ale že i po dvaceti letech zůstává místem, podporujícím uměleckou tvorbu a mezinárodní politicko-futuristickou debatu.

WIE IM TSCHECHISCHEN FILM ... WO TRADITION UND ZUKUNFT SICH TREFFEN

MARIE-LUISE LANGE

„Diese Frau und diesen Ort müssen Sie unbedingt kennenlernen! Ich muss Euch bekannt machen!“ so der Ausspruch einer meiner Studentinnen zu Beginn meiner Zeit als Hochschullehrerin in den 2000er Jahren an der TU Dresden. Diese Studentin, die bei mir einen Performancekurs belegt und mich dadurch ziemlich gut kennengelernt hatte, war überzeugt davon, dass ich die Leiterin des Künstlerhofes Řehlovice Lenka Holíková treffen und den großen Hof in Řehlovice anschauen müsse. Diesen magischen, geschichtsträchtigen Ort, mit seinen alten Stallungen, seinen dunklen und kühlen Brauereigebäuden, dem barocken Speicher und dem von Wiesen umgebenen wunderschönen Karpfenteich. Da ich den Ort noch nicht kannte, die Studentin aber nicht locker ließ, fühlte ich mich fast schon ein wenig unangenehm bedrängt. Eines Tages, als Lenka Holíková an einem Kunstprojekt in Dresden teilnahm, holte mich die Studentin spontan aus meinem Universitätsbüro ab, um mich der Frau vorzustellen, auf deren Hof sie selbst während eines Sommerkurses ungewöhnliche Kunsttage verlebt hatte.

Und dann war es soweit. Mit Lenka trat mir eine schwarzhaarige, sehr gut deutsch sprechende junge Frau entgegen. Die Sympathie zu ihr bahnte sich bereits in den ersten Minuten unseres Gesprächs an. Sie erzählte mir von ihren zahlreichen Kultur-, Sozial- und Kunstprojekten und ihrem Bemühen, auf europäischer Ebene Gelder für die internationalen Vorhaben zu bekommen. Meine Bewunderung und mein Erstaunen wuchsen noch, als ich das erste Mal ihren Hof in Řehlovice besuchte. Das muss 2002 gewesen sein. Der große Stall war noch nicht ausgebaut, der Speicher noch nicht begehbar, im Gästehaus gab es keine Toiletten und keine Duschen. Aber – es gab bereits die wunderbare, kommunikative Gemeinschaftsküche, das Schneewittchenschlafzimmer mit den vielen verschiedenen Betten, die Bulleröfen, welche Küche und Schlafzimmer beheizten und vor der Küchentür eine Stelle für Lagerfeuer.

Ich war sofort fasziniert von diesem vielschichtigen Ort. Fasziniert war ich aber auch vom Mut der Mitbesitzerin und Leiterin Lenka, welche den Hof zu einer internationalen Begegnungsstätte für Künstler*innen und für sozial und politisch arbeitende Gruppen ausbauen wollte. Bereits damals ergriffen etliche Sozial- und Kulturarbeiter*innen und Künstler*innen die Möglichkeit für einen sehr moderaten Preis mit Gruppen auf dem Hof zu wohnen und zu arbeiten und dabei tschechische Kultur- und Landesgeschichte kennenzulernen. So auch ich als Hochschullehrerin für Kunstpädagogik und künstlerische Gestaltung des Instituts für Kunst- und

Musikwissenschaft an der TU Dresden. Ich begann mit Studierenden auf den Hof zu fahren, um hier mit ihnen an Wochenenden, weit ab vom Trubel der Großstadt, performativ zu arbeiten. Das Faszinosum dieses Ortes bestand für uns Performanceaktivist*innen vor allem darin, einen Großteil der alten Gebäude und Werkstätten, der ruinösen Böden und Keller sowie der Wiesen und wilden Gebüsche nutzen zu dürfen. Räume bestimmen neben Körper, Handlung und Materialien ganz wesentlich die Atmosphäre von Performancekunst. Und der Hof in Řehlovice gab uns in besonderer Weise solche Atmosphären vor. Die alten Gemäuer mit ihren abgeschabten, englischroten Klinkerwänden, das Sonnendurchflutete auf den Dächern oder die Dunkelheit in den Kellergewölben bildeten den Hintergrund für viele Performanceübungen sowie die Präsentationen.

Von der sehr wechselvollen Geschichte des kleinen tschechischen Ortes Řehlovice sowie seiner böhmischen Umgebung angeregt, hielt ich gemeinsam mit einer Dozentin der Gestaltungshochschule Ústí nad Labem ein binationales Seminar zur Erinnerungskultur ab. Deutsche und tschechische Studierende fuhren gemeinsam in das einstige jüdische Ghetto und Konzentrationslager nach Terezin. Führungen vor Ort zeigten uns die menschenunwürdigen Wohnbedingungen und die Schule der von den deutschen Faschisten in den 30er und 40er Jahren verschleppten jüdischen Bevölkerung. Sie zeigten uns das Gefängnis, die Einzelhaft- und Folterkeller, sowie die Eisenbahnrampe, von der aus die Transporte mit jüdi-

schen Bürgern in die Vernichtungslager Auschwitz-Birkenau, Majdanek oder Treblinka abgingen. Im Museum von Terezin informierten wir uns über die generelle Rolle, die Terezin im nationalsozialistischen System der Vernichtung der jüdischen Bevölkerung spielte sowie über das Leben der jüdischen Lagerinsassen. Besonders tief bewegt waren wir von den Zeichnungen und Malereien der im Ghetto von Terezin lebenden Kinder sowie den Auszügen aus Tagebucheinträgen der erwachsenen Häftlinge.

Zurück in Řehlovice entspannen sich fruchtbare Dialoge zwischen deutschen und tschechischen Studierenden, welche nun versuchten den eigenen individuellen kulturellen Hintergrund, auch die familiären Biografien, künstlerisch in Bezug zur deutsch-tschechischen Geschichte zu setzen. Die Ergebnisse – Installationen, Malereien, Fotografien und Performances – wurden sowohl auf dem Hof in Řehlovice präsentiert als auch unter dem Titel Mnemosyne auf dem heutigen Ostralegelände in Dresden öffentlich ausgestellt.

Einen weiteren Höhepunkt historischzeitbezogener Auseinandersetzung mit der Geschichte und Erinnerungskulturen europäischer Staaten feierte das transnationale Erinnerungskulturprojekt Places of memory – memory of places. Geleitet wurde das vom 7. bis 20. Mai 2009 in Řehlovice/Tschechien und in Pristina/Kosovo stattfindende Projekt, an dem vier tschechische, vier kosovarische und drei deutsche Student*innen teilnahmen, von Frauke Wetzel vom Collegium Bohemicum in

Ústí nad Labem und Timon Perabo vom Multimediazentrum in Pristina sowie künstlerisch von mir als Vertreterin der TU Dresden. Das trilaterale Projekt zielte darauf ab, interessierten jungen Menschen Einblicke in die jeweils national gefärbten Formen kulturellen Gedenkens zu geben und sie zu unterstützen, sich durch eigene künstlerische Arbeiten mit individueller und kollektiver Erinnerung auseinanderzusetzen. Das Begegnungsprojekt fand in Řehlovice, in Ústí nad Labem, Terezín, an den Ruinen der ehemaligen deutschen Dörfer in Böhmen und an verschiedenen Orten des Gedenkens in Dresden und Pristina sowie an anderen Stätten des Gedenkens im Kosovo statt. Die besuchten Orte hatten alle Gewaltherrschaft, Krieg, Vertreibung und Migration erlebt. Fragen wie „Wer sind aus welcher Perspektive die Opfer und wer sind die Täter von Krieg und Gewaltherrschaft? Welche Rolle spielen ideologische, religiöse, nationale und ethnische Hintergründe? Wo liegen historische Wurzeln für die nationalen Konflikte? Welche Erinnerungen, in welcher ästhetischen Form, werden oder wurden durch die jeweiligen politischen Systeme unterstützt und dadurch perspektivisch geformt?“ beschäftigten uns. Während das kollektive und kulturelle Gedächtnis im öffentlichen Diskurs vor allem durch künstlerische Zeichen, Symbole und Mahnmale oder politische Rituale und Festtage konstituiert werden, funktionieren unsere individuellen Erinnerungen anders. Biografisch bestimmt formen sie unsere Identität und prägen unsere Persönlichkeit. Sie werden lebendig durch unsere Erzählungen. Gerade im Berichten ihrer persönlichen

Geschichten und Erinnerungen kamen sich die aus drei europäischen Staaten stammenden Teilnehmer*innen auf dem Hof in Rehlovice nahe. Unterstützt durch spielerisch-performatives, künstlerisches Arbeiten entwickelten sie in relativ kurzer Zeit das Vertrauensverhältnis, das nötig war, um die widersprüchlichen persönlichen und nationalen Erlebnisse und die sich daraus entwickelnden Einstellungen kontrovers aber dennoch immer solidarisch zu diskutieren.

Das Gelingen solcher eben beschriebener Projekte hing in starkem Maße auch von den informellen und freien Möglichkeiten ab, die uns Lenka Holíková auf ihrem Hof als Denk-, Arbeits- und Wohnausgangspunkt gewährte. Ein nächster großer, uns über bereits elf Jahre eng verbindender Schritt war die alljährliche Veranstaltung zweier einwöchiger Performanceworkshops der TU Dresden in Řehlovice, die unter dem Titel „between the lines“ beworben wurde. Jedes Jahr versammeln sich zwischen 15 und 25 Studierende auf dem Hof in Rehlovice, um unter der Leitung des Performancekünstlers Johannes Deimling und mir vielseitige Performanceerfahrungen zu sammeln. Und jedes Jahr genießen wir das gleiche Erstaunen auf Seiten der Teilnehmer*innen, welche den Hof als ein reiches Potential künstlerischer Möglichkeiten wahrnehmen. Das Erstaunen auf Seiten der Dozent*innen, wandelt sich jedes Jahr in die Neugierde, welche Wunder der Komfortweiterung Lenka wieder vollbracht hat. Mal ist eine neue quietschgrüne Wand zugegen, die das alte ästhetische Ensemble ziemlich schräg aufmischt, mal gibt es einen benutzba-

ren Pizzaofen nebst Sitzmobiliar, mal hat der Speicher eine begehbare Decke und wird dadurch zu einem interessanten neu zu entdeckenden Workshopraum... Außerdem entstanden von Jahr zu Jahr mehr kreativ ausgestaltete Zimmer sowie phantasievoll gekachelte Duschen und Toiletten im Gästetrakt. Wichtig sind für uns auch jedesmal die Fragen, ob Herr Holík in der Woche anwesend ist oder nicht. Wenn ja, dann müssen wir ganz brav sein und die zum Performen benutzten Materialien sehr zeitnah wieder auf ihren Platz legen... Ist er nicht anwesend gewährt uns Lenka Zeit bis zum sonntäglichen Rundumaufräumen am Ende der Workshops. Spannend ist auch, ob der Rasen schon gemäht ist oder ob wir während der Performancewoche eine Mähkampagne von Lenkas Stiefmutter zu erwarten haben. All diese Dinge gehören zu unserem Aufenthalt in Řehlovice. Wir kennen sie, wir akzeptieren sie und wir möchten das alles nicht missen.

Während der Performancekurse arbeiten wir im Stall oder auf dem Speicher sowie über die gesamte Fläche des Hofes verteilt. Die Studierenden lernen dabei nicht nur die performativen Verfahren des künstlerischen Handelns mit ihren Körpern sondern werden gleichsam für die besondere Beschaffenheit der Performanceorte sensibilisiert. Für die öffentlichen Performanceabschlussvorstellung am Samstag der Workshopwoche wählen sich die Studierenden ihre Präsentationsorte selbst aus – beliebt ist der Stall als relativ neutraler „white cube“ oder die Brauereikeller als geheimnisvolle, mit verschiedenen Lichtquellen zu bespielende Orte.

Aber auch der Karpfenteich oder die Dachterrasse über dem Rabenkäfig, die freie Wiese oder das hinaus ins Dorf gehende Tor finden alljährlich ihre Sympathiesant*innen.

Wie dem auch sei – der Künstlerhof Řehlovice – verschafft jedes Jahr allen Workshopteilnehmer*innen ein unvergessliches Erlebnis. Wir können das in den verfaßten Texten und den Zeichnungen in den Werkstattbüchern der Studierenden aber auch durch die elfjährige Reihe der fotografischen Performancekursdokumentationen hindurch verfolgen.

Ich danke Lenka und ihrem Vater von ganzem Herzen, dass dieser Ort sich durch alle baulichen und hygienischen Erweiterungen hindurch nie zu einem glatten, austauschbaren Schicki-Micki-Hof entwickelt hat, sondern sich durch sein zwanzigjähriges Bestehen hindurch gleichbleibend als Möglichkeitsort für eigenwilliges künstlerisches Tun und internationale politisch-futuristische Auseinandersetzung präsentiert.

JUST LIKE IN A CZECH MOVIE ... WHERE TRADITION MEETS FUTURE

MARIE-LUISE LANGE

“You absolutely have to get to know this woman and this place! I have to introduce you to her!” One of my students told me at the beginning of my time as a university teacher in the 2000s at the TU Dresden. This student, who took a performance course with me and got to know me pretty well, was convinced that I must meet the director of the Cultural Center Řehlovice – Lenka Holíková and visit the big farm in Řehlovice. She meant that I should indeed go to this enchanting historical place with its old stables, dark and cool brewery buildings, baroque granary and a beautiful carp pond surrounded by meadows. I even felt a little bit uncomfortably pressured, since I did not know the place and the student was not going to give up because she spent some unusual, but deeply inspirational days in Řehlovice during a summer course. One day, when Lenka Holíková was in Dresden, participating in an art project, the student quickly picked me up from my university office to introduce me to her. And then it happened. I met Lenka, a black-haired young woman, speaking eloquently in German. I liked her from the moment I first spoke to her. She told me about her

many cultural, social and art projects and her efforts to raise funds for international projects on a European level. My admiration and astonishment grew when I first visited her artists’ farm in Řehlovice. That was in 2002. The large stable was not yet developed, the granary was not accessible and in there were still no toilets and showers in the guesthouse. However, what was already there was wonderful: a communal kitchen which never failed to ignite conversation, a bedroom which reminds one of Snow White’s dwarf cottage with its many different beds, the two large steel stoves that efficiently heated the kitchen and the bedroom and the place for campfires in front of the kitchen door.

I was immediately fascinated by this multi-faceted place. However, I was also fascinated by the courage of the farm co-owner and director Lenka, who wanted to transform the courtyard into an international meeting place for artists and for socially and politically involved groups. Therefore even at that time, it was already possible for many social and cultural workers and artists to seize the opportunity to live and work at the farm at a very modest price and acquaint themselves with the Czech cultural and regional history. I, as a university teacher for art education and artistic design of the Department for Art and Music Science at the TU Dresden, did exactly that. I began going to the farm with students on the weekends to practice performance art away from the hustle and bustle of the big city. For us, performance activists, it was fascinating to be allowed to use a large part of the

old buildings and workshops, the ruinous floors and cellars as well as the meadows and wild bushes. Apart from the body, the plot and the materials, different types of space are a key factor in the atmosphere in creation of performance art. The farm in Řehlovice provided us with exactly such spaces. The old, shabby red-brick walls, the roof openings with penetrating sunlight, but also the darkness in the cellar vaults were the perfect background for many performance exercises and presentations. Inspired by the manifold history of the small Czech village of Řehlovice and its environment, I held a binational seminar on the culture of memories together with a lecturer from the Design faculty at the Ústí nad Labem University. German and Czech students travelled together to the former Jewish ghetto and concentration camp in Theresienstadt. On-site guided tours showed us the Jewish school and inhumane living conditions of the Jewish population deported by German Nazis in the 1930s and 1940s.

They showed us the prison, the solitary confinement, torture cellars and the railway ramp from which the transports with Jewish citizens to the Auschwitz-Birkenau, Majdanek or Treblinka extermination camps departed. At the Theresienstadt Holocaust Museum we learned about the general role that Theresienstadt played in the National Socialist system of extermination of the Jewish population and about the life of the Jewish camp inmates. We were particularly moved by the drawings and paintings of the children living in the ghetto of Theresienstadt and the excerpts from diary entries of the adult inmates.

When we returned to Řehlovice, the German and Czech students had fruitful discussions and artistically portrayed their individual cultural backgrounds and family histories within the frame of the shared regional history of the Czech Republic and Germany. The results of this endeavor (installations, paintings, photographs and performances) were both presented at the courtyard in Řehlovice and publicly exhibited under the collective title *Mnemosyne at Ostralegelande* in Dresden.

The transnational remembrance cultural project *The Memory of Places – Places of Memory* was yet another highlight of the projects with dealing with contemporary history and commemoration of European countries. The project took place in Řehlovice, Czech Republic and Pristina, Kosovo from the 7th till the 20th of May 2009. The participants were four Czech, four Kosovar and three German students and it was led by the Frauke Wetzel (Collegium Bohemicum in Ústí nad Labem) and Timon Perabo (Multimedia Center in Pristina) and it was artistically supported by me as a representative of the TU Dresden. The trilateral project aimed to give interested young people insights into the respective nationally colored forms of cultural commemoration and to support them in dealing with individual and collective memories through their own artistic work. The project took place at the Cultural Center Řehlovice, in Ústí nad Labem, in Theresienstadt, among the ruins of the former German villas in Bohemia and at various places of commemoration in Dresden and Pristina as well as at other memorials in Kosovo. All the places visited experienced

tyranny, war, expulsion and migration in the past. We were interested in questions such as: Who are the victims according to different perspectives and who are the perpetrators of war and tyranny? What role do ideological, religious, national and ethnic backgrounds play? Where is the historical background of national conflicts? What were the aesthetic forms which were supported by the political systems and thus shaped the peoples' perspectives?

The collective and cultural memory in the public discourse is constituted primarily of artistic signs, symbols, memories and festivals or political rituals. However, our individual memories function differently. In the lives of individuals they shape their identity and personality. They come alive through our narratives. It was through narrating their personal stories and memories that the participants from three European countries got together at the farm in Řehlovice. The playful-performative and artistic work supported them in developing a relationship of trust in a rather short time, which was necessary in order to discuss the contradictory personal and national experiences and resulted in different attitudes which were always discussed in the spirit of solidarity. The success of such projects depends to a great extent on the freedom and opportunities that Lenka Holíková gave us on her farm as a place of contemplation and accommodation. Our next collaboration which has lasted for more than 11 years now is an annual of two one-week performance workshops of the TU Dresden in Řehlovice, which was announced with the title *Between the Lines*. Every year fifteen to twenty

five students gather in the courtyard in Řehlovice to obtain elaborate experience in performance with the guidance of performance artist Johannes Deimling and myself. Every year the participants are astonished by the Cultural Center Řehlovice and its richness in its potential for providing artistic possibilities.

Even though already acquainted with the magic of Řehlovice, the Cultural Center never fails to surprise us with new infrastructural developments that Lenka Holíková worked on during our absence.

How she does all of that is still a mystery to us. Once a new radiant green wall appears which steers up the aesthetics of the ancient building, other times there is a perfectly working pizza oven together with a seating area or the granary has a brand new floor fixed on the old beams, transforming it in a new workshop room... Year by year, more and more nicely designed rooms and imaginatively tiled showers and toilets appear in the guest wing. It has always been important for us whether Lenka's father, Karel Holík, is present during the week we are there or not. If so, then we have to be very disciplined and always make sure that the materials or tools used are back in place. If he is not present Lenka gives us time until the Sunday all-round cleaning at the end of the workshops. It is also always been exciting to see whether the lawn has already been mowed when we come, or whether we should expect a mowing by Lenka's stepmother during the 'performance' week. All these things are part of our Řehlovice experience. We know, we accept and we do not want to miss out on all of these particularities. During the performance

courses, we usually work in the former stables or in the granary but we also use the entire area of the farm. The students not only learn the performative processes of artistic action with their bodies, but also become sensitive to the special nature of the performance venues.

For the final public performance on Saturday of the workshop week, the students choose their presentation locations themselves – preferred areas are the former stables which is a relatively neutral „white cube“ or the brewery cellars as mysterious places that allow for various lighting options. However, that is not all: the carp pond, the roof terrace above the raven cage, the large meadow or the gate to the village are also frequently chosen as performance venues depending on the context. The Cultural Center Řehlovice provides each workshop participant with an unforgettable experience every year.

This is evident in the visual documentation of the 11 years of events, but also in the texts and drawings created by the students in their workshop diaries dedicated to the performance courses in Řehlovice.

I wholeheartedly thank Lenka and her father for the fact that the Cultural Center never developed into a neat and tidy fancy-shmancy venue, even though so many structural expansions took place. In its 20 years of existence, it has always been a place of unconventional artistic activities and a venue for international political-futuristic confrontation.

KULTURDAČA – URBÁNNĚ NA VENKOVĚ

ANDRÉ SCHMAHL

V posledních dvaceti letech zažilo kulturní centrum Řehlovice neuvěřitelné množství symposií, výstav, koncertů, performancí, workshopů, kulturních brunchů, konferencí a dalších vrcholů neformální, ale přesto cílené socializace.

Je zřejmé, že většina umělecky činných lidí na severočeském venkově pochází z širšího či bezprostředního prostředí města. Estetické trendy, koncepty a vlivy z Prahy, Vídně a Berlína kulminují v kulturním centru, ležícím na říčce Bílině, a jsou zde dekonstruovány a tak dlouho různými způsoby skládány dohromady, až z této syntézy vznikne něco úplně nového.

Dača zde znamená venkovské sídlo urbánního umělce, přechodné útočiště, obvykle ve formě prodlouženého víkendu, vymanění se ze změní neustálých dojmů. To mu umožní reflexi, poněvadž aktéři ze sféry umění mají sklon ke konzumu fastfoodovým způsobem, tady dáme autorské čtení, pak zase vernisáž, po ní následuje rychlá návštěva výstavy. Reflexe vnímaného přijde často zkrátka. Dača na druhé straně poskytuje čas. Čas k zamyšlení, možnost zaměřit se na jednu věc, soustředit se na jedno téma a odevzdaně se mu věnovat.

Měšťanstvo ve velkoměstech má jako formu socializace salon. Lidé jsou zváni do večerní společnosti, kde jsou přítomni různí aktéři společenského života. Kromě toho, že se všichni seznámí, jsou zde v popředí také umělecká představení. Současně mohou hosté podle svých možností přispět k programu a spoluorganizovat části uměleckých vystoupení. Hranice mezi umělcem a příjemcem se rozostřuje, což zvyšuje napětí a odevzdanost věci.

Když zkombinujeme koncepci dači s koncepcí salonu, existuje mnoho možností, jak jednotlivé účastníky zapojit. Nemělo by se ale jednat o asketickou regresi do venkovského života ve smyslu komuny hippies bez tekoucí vody, elektřiny, wifi a kávy, která se vztahuje pouze sama k sobě. Naopak by měly být vytvářeny aktivní podněty, které by byly posílány zpět výchozím komunitám. Odlehlost místa umožňuje vyzkoušet různé projekty a koncepty stejně jako to probíhá v laboratoři: zamítnout, zdokonalit a nakonec zveřejnit. Dokonce i venkovská oblast z toho může těžit. Přes možnosti, které moderní komunikační média poskytují, se tam všechny informace nedostanou. Filtrační bublina, kterou si lidé i třeba částečně sami zvolili, mnoho sfér vylučuje. Urbánní intervence mohou tento prostor oživit a přenést postmaterialistické liberální hodnoty i tam, kde jimi lidé nežijí a necení si jich.

KulturDača Řehlovice kráčí nyní, v politicky a kulturně náročném období, ve šlépějích Kulturního centra Řehlovice, aby rozhodujícím způsobem přispěla k politickému a kulturnímu diskurzu ve střední Evropě příštích 20 let.

KULTURDAČA – URBAN AM LAND

ANDRÉ SCHMAHL

Die letzten 20 Jahre brachten für das Kulturzentrum Řehlovice eine schier unüberschaubare Zahl an Symposien, Vernissagen, Konzerten, Performances, Workshops, Brunches, Konferenzen und weiteren Höhepunkten des zwanglosen, aber zielorientierten Socializings.

Evident dabei ist, dass ein Großteil der hier in der nordböhmisches Provinz Agierenden dem weiteren und näherem Umfeld urbaner Milieus entstammt. Ästhetische Strömungen, Konzepte und Aneignungen aus Prag, Wien und Berlin kulminieren im Kulturzentrum an der Bílina, werden dekonstruiert und wieder so lange auf unterschiedlichste Weise zusammengesetzt bis aus dieser Synthese etwas vollkommen Neues entsteht.

Dača steht hierbei für den Landsitz des urbanen Performers, für ein temporäres Zurückziehen, in der Regel über ein (verlängertes) Wochenende aus einer Sphäre permanenter Inputs, um Reflexion zu ermöglichen, denn Wochenenden kunst- und kulturaffiner Akteure sind häufig durch eine Art Konsum von Fast-Food-Kultur geprägt. Eine Lesung hier, eine Vernissage da, im Anschluss ein schneller Ausstellungsbesuch. Die Reflexion des Aufgenommenen kommt dabei oft zu kurz. Die Dača hingegen

bietet Zeit und Muse sich auf eine Sache, auf ein Thema zu fokussieren und konzentriert und mit Hingabe daran zu arbeiten.

Beim Salon handelt es sich um eine Sozialisationsform des großstädtischen Bürgertums. Es wird zu einer Abendgesellschaft mit verschiedenen Akteuren des sozialen Lebens geladen. Neben Vernetzungsaspekten stehen auch künstlerische Darbietungen im Vordergrund. Dabei können sich die Gäste nach ihren Möglichkeiten in das Programm einbringen und Teile der künstlerischen Performance mit organisieren. Die Grenze zwischen Performer und Rezipienten wird dadurch unscharf, was die Spannung und die Hingabe an die Sache erhöht. Wenn nun das Konzept der Dača mit dem des Salons kombiniert wird, bieten sich mannigfaltige Möglichkeiten für die einzelnen Teilnehmenden sich einzubringen. Dabei soll es sich aber nicht um eine asketische Regression ins ländliche Leben im Sinne einer hippiesken Aussteigerkommune ohne fließendes Wasser, Strom, Wifi und Kaffee handeln, die nur noch auf sich selbst referenziert. Ganz im Gegenteil sollen aktive Impulse generiert und an die Herunftsmilieus zurückgesendet werden.

Die Abgeschiedenheit des Ortes ermöglicht es, Konzepte laborartig auszuprobieren, zu verwerfen, verbessern und schließlich zu veröffentlichen. Auch die ländliche Region kann davon nur profitieren, denn trotz moderner Kommunikationsmedien kommen hier nicht alle Informationen an, die zum Teil selbst gewählte Filterblase schließt

viele Sphären aus. Urbane Interventionen können diesen Raum beleben und postmaterialistische liberale Werte auch da vermitteln, wo diese nicht geschätzt und gelebt werden.

In einer politisch und kulturell herausfordernden Epoche tritt die KulturDača Řehlovice nun in die Fußstapfen des Kulturzentrum Řehlovice, um auch in den nächsten zwanzig Jahren einen entscheidenden Beitrag zum politischen und kulturellen Diskurs in Mitteleuropa zu leisten.

CULTUREDAČA – URBAN IN THE COUNTRYSIDE

ANDRÉ SCHMAHL

The last 20 years have brought for the Cultural Center Řehlovice an numerous symposia, vernissages, concerts, performances, workshops, brunches, conferences and other highlights marked by casual, but always goal-oriented socializing. It is evident that a large part of the artists who are active in the North Bohemian countryside come from the wider or narrower circles of urban millieus. Aesthetic trends, concepts and adaptations from Prague, Vienna and Berlin culminate, are deconstructed and assembled again in the Cultural Center on the Bílina stream. In the process of this artistic synthesis, new, original ideas emerge on the surface.

Dača, therefore, represents a rural mansion of the urban performer – a temporary retreat, usually over a (prolonged) weekend from a sphere of permanent input. This prolonged retreat allows for reflection, whereas most weekends of culturally interested people are filled with so-called „fast-food-culture“: a reading here, an opening there, all followed by a quick exhibition visit. The reflection over the art exhibited is thus too short. The Dača, on the other hand, offers time and leisure to the artists in order to be able to focus on a theme and work on it with devotion and full concentration. The salon is a form of sociali-

zation of the urban art lovers. People from all walks of life are taking part in a soirée. In addition to the networking aspects of these meetings, the artistic presentations also are an integral part of the evening. Thereby guests can contribute to the program and organize parts of the artistic performance.

If the concept of Dača is combined with that of the salon, many opportunities open up for a diverse engagement of the individual participants. However, Dača should not be understood as a form of ascetic regression in rural life in the sense of a hippie-like escapist commune, devoid of running water, electricity, Wifi and coffee. Quite on the contrary, generated artistic stimuli should be reconsidered and reflect on the original millieus. The seclusion of the place makes it possible to experiment with, reject, improve and finally publish concepts. The rural region can only benefit from this because despite modern communication media, not all information arrives here; The filter bubble, which is often times chosen by the community itself, excludes many spheres. The urban interventions can invigorate this space and convey post-materialistic liberal values even where they are not nurtured and lived.

In a politically and culturally challenging era, the KulturDača Řehlovice will now follow the footsteps of the Cultural Center Řehlovice, in order to make a decisive contribution to the political and cultural discourse in Central Europe over the next 20 years.

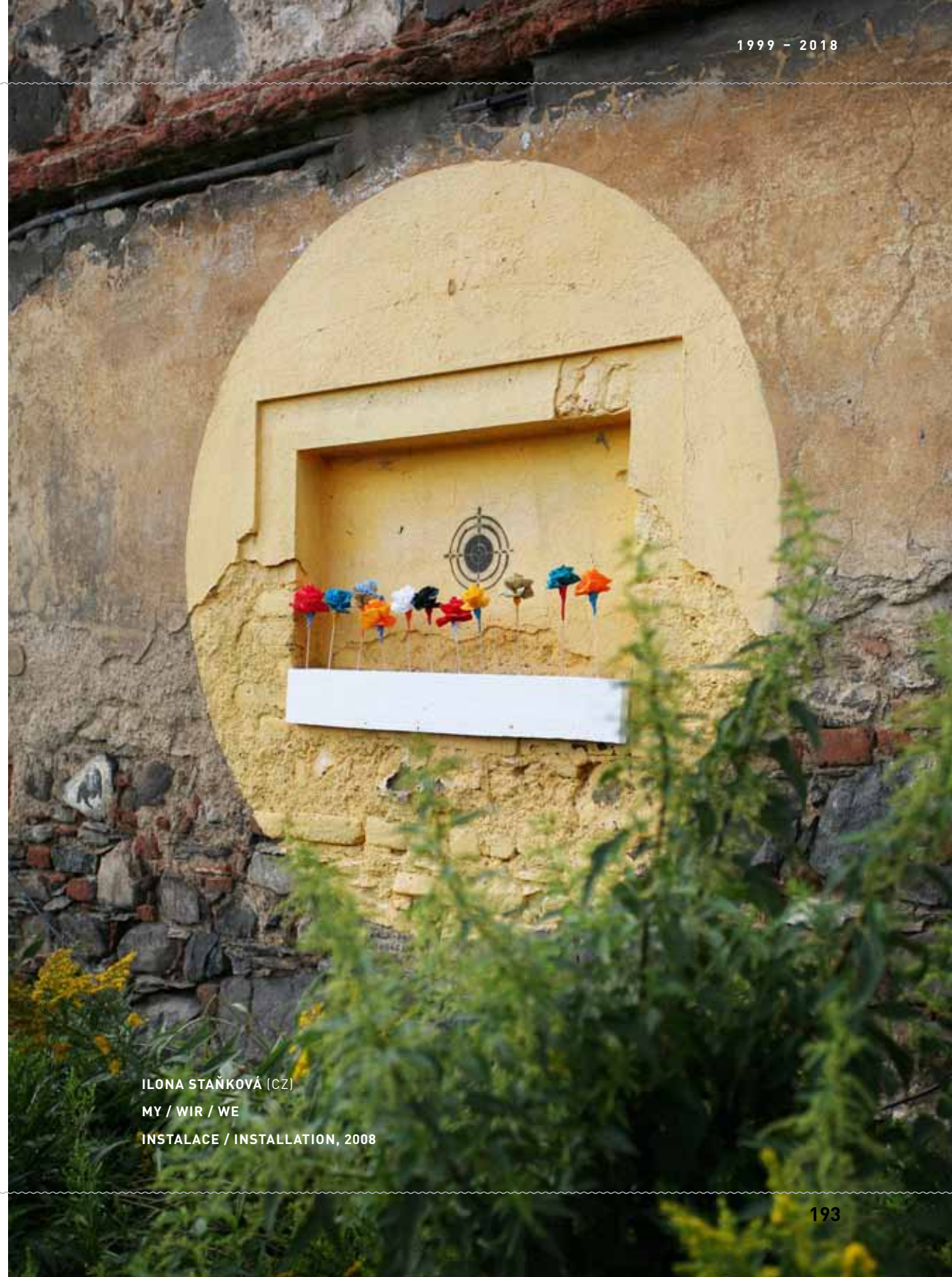

FRANZ BRUNNER (AT), MARKUS HIESLEITNER (AT)
GROUND (ARCHIVACE / ARCHIVIERUNG / ARCHIVING
PERFORMANCE, 2008

KLARA PATEROK (DE)
VYSVOBOZENÍ / AUFBRUCH / RESCUE
INSTALACE / INSTALLATION, 2008

ILONA STAŇKOVÁ (CZ)
MY / WIR / WE
INSTALACE / INSTALLATION, 2008

LIBOR STAVJANÍK (CZ)
PRIVATE INVASION
KOLÁŽ / COLLAGE, 2008

STEPHANIE LÜNING (DE)
PARTY ON!
INSTALACE / INSTALLATION, 2008

LUCIA HERDEN [DE]
DNO RŮŽI / ROSENGRUND / ROSES BOTTOM
INSTALACE / INSTALLATION, 2008

SILVIE GAJDOŠÍKOVÁ (CZ)
PAMĚŤ OBRAZŮ / DAS GEDÄCHTNIS DER BILDER / THE MEMORY OF PAINTINGS
PERFORMANCE, 2008

BARBARA SCHMITZ-BECKER [DE]

NA KONCI JE ZAČÁTEK / AM ENDE IS EIN ANFANG / THE BEGINNING IS AT THE END

INSTALACE / INSTALLATION, 2008

VĚRA BOUDNÍKOVÁ-ŠPÁNOVÁ (CZ)
BEZ NÁZVU / OHNE TITEL / WITHOUT TITLE
OBJEKT / OBJECT, 2011

DIRK MONTAG (DE)

KOBEREC - POLITIKA
INFORMACE - KOŠTĚ ZAMETAT CESTU
PRACH = PRAVDA

TEPPICH - POLITIK
INFORMATION - BESEN WEGKEHREN
STAUB = WAHRHEIT

CARPET - POLITIC
INFORMATION - BROOM TO SWEEP THE WAY
DUST = TRUE

MULTIMEDIÁLNÍ INSTALACE / MIXED MEDIA INSTALLATION, 2011

HELENA HLUŠIČKOVÁ (CZ)

STARÉ RÁNY NEREZAVÍ / ALTE WUNDEN ROSTEN NICHT / THE OLD WOUNDS GET NEVER RUSTY

INSTALACE (PORCELÁN) / INSTALLATION (PORZELLAN) / INSTALLATION (PORCELAIN), 2011

FRANK JOERGES (DE)
COLLEZIONE DI SABBIA (NASBÍRANÝ PÍSEK / GESAMMELTER SAND / PICKED SAND)
INSTALACE / INSTALLATION, 2011

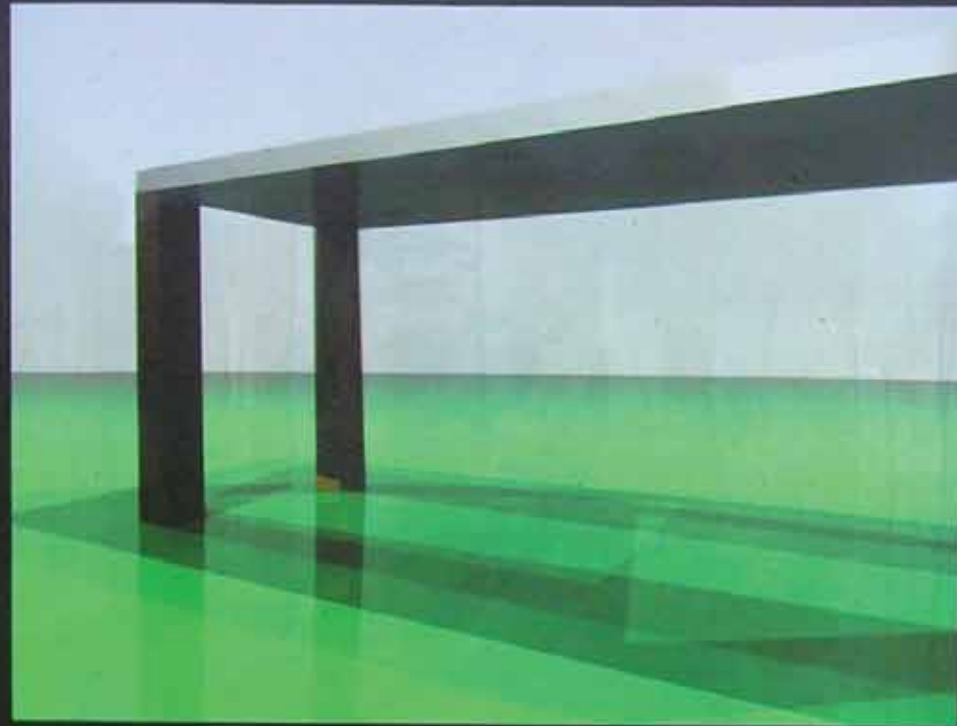
VLADIMÍR KOVAŘÍK (CZ)

NAHORU PO SCHODECH DOLŮ / HINAUF DIE TREPPE HINUNTER / UPSTAIRS DOWN

AKRYL NA DŘEVĚ / AKRYL AUF HOLZ / ACRYLIC ON WOOD, 2011

DESPINA OLBRICH-MARIANO (DE)
BEZ NÁZVU / OHNE TITEL / WITHOUT TITLE
PERFORMANCE, 2015

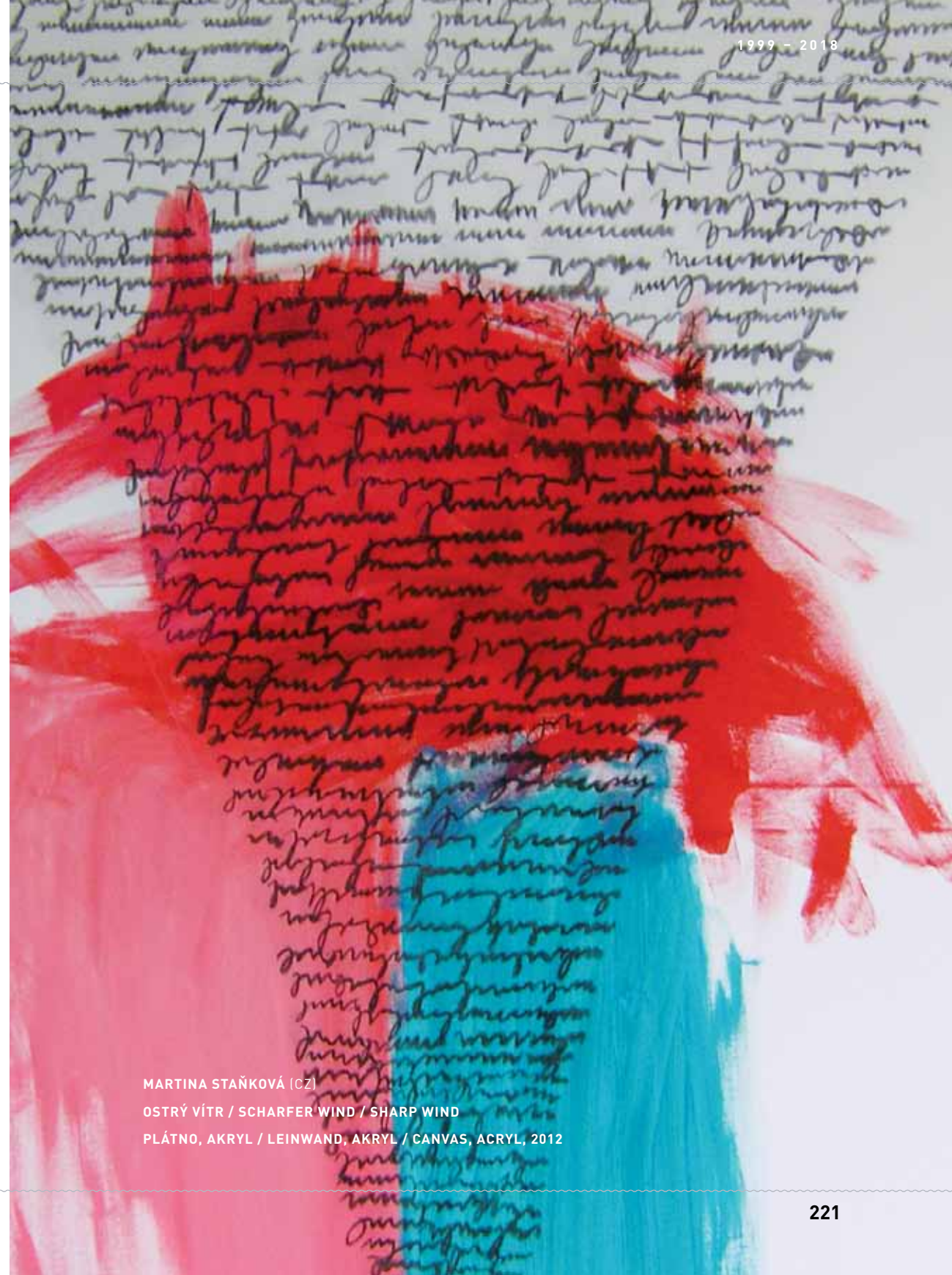
CORINA ISABEL OHRNDORF (DE), PAUL BACHER (DE)
ILUZE ...? / ILLUSION ...?
VIDEOINSTALACE / VIDEOINSTALLATION, 2012

IVANA ČERVINKOVÁ (CZ)

STŮJ ROVNĚ! NAROVNEJ SE! / STEHE GERADE! NICHT BÜCKEN! / STAY STRAIGHT! STRAIGHTEN UP!

VIDEOINSTALACE, VOSK / VIDEOINSTALLATION, WACHS / VIDEOINSTALLATION, WAX, 2012

MARTINA STAŇKOVÁ (CZ)
OSTRÝ VÍTR / SCHARFER WIND / SHARP WIND
PLÁTNO, AKRYL / LEINWAND, AKRYL / CANVAS, ACRYL, 2012

BERND JANNING (DE)

NOČNÍ MŮRA V MLZE 1528–2015 / ALPTRAUM IM NEBEL 1528–2015 / NIGHTMARE IN THE FOG 1528–2015

INSTALACE / INSTALLATION, 2015

RAY CHEN (USA)
VISIBLE - INVISIBLE: CONNECTION
INSTALACE / INSTALLATION, 2015

HELUŠ YIRAO (CZ), MAREK RUBEC (CZ)
TROJICE / DREI / TRIPLET
INSTALACE / INSTALLATION, 2015

DAGMAR CETTL (AT)
AWAKENING FROM A DREAM
INSTALACE / INSTALLATION, 2015

STANISLAVA KONVALINKOVÁ (CZ)
ÚNOS STARÉHO KONTINENTU MIMOZEMŠŤANY /
DIE ENTFÜHRUNG DES ALTEN KONTINENTS VON ALIENS /
OLD CONTINENT ABDUCTED BY ALIENS
INSTALACE / INSTALLATION, 2003

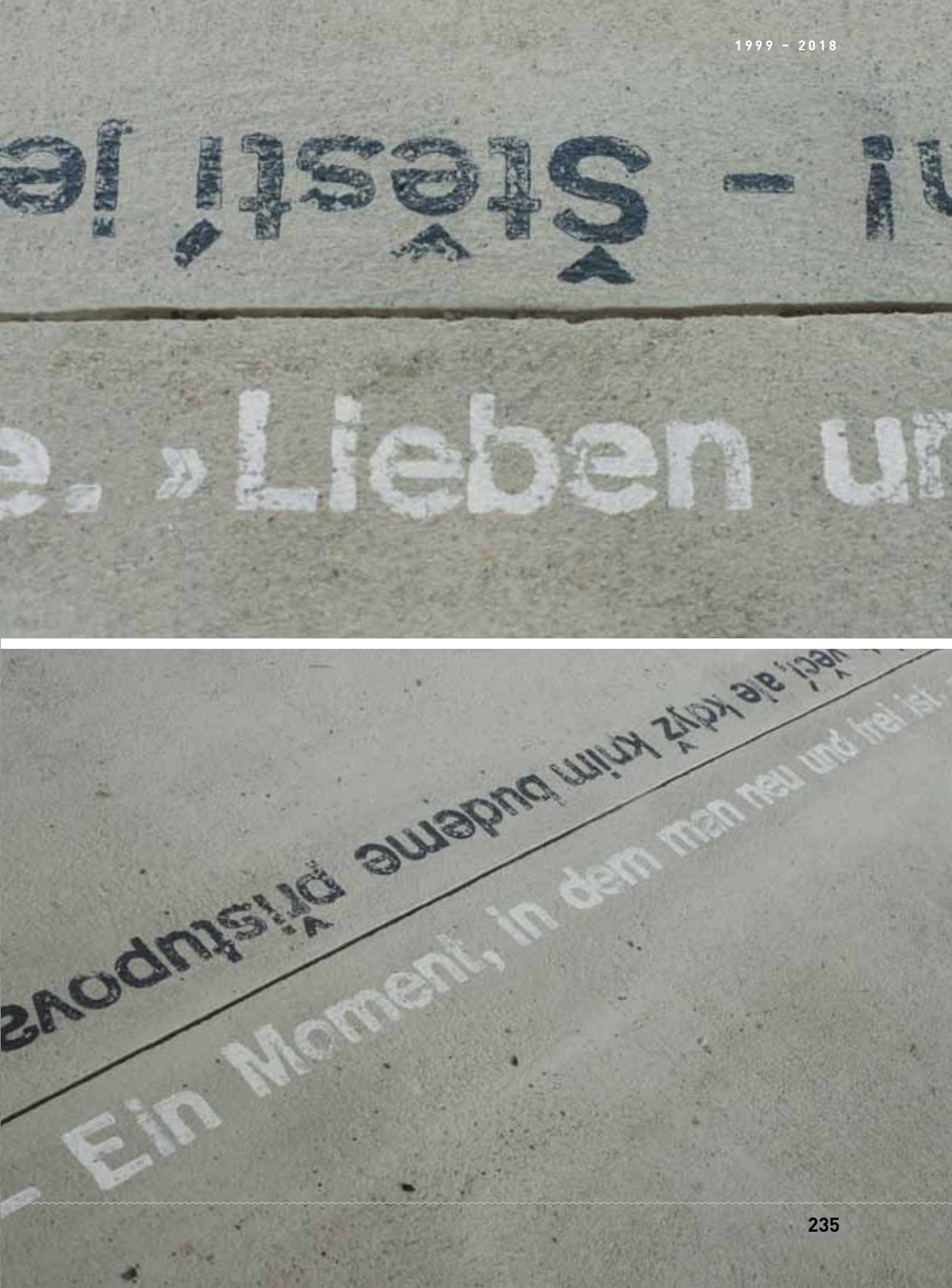
OLAF HANEL (CZ)

ÚNOS EVROPY / DIE ENTFÜHRUNG EUROPAS / THE RAPE OF EUROPA

KŘÍDA, VAGÓN / KREIDE, WAGEN / CHALK, WAGON, 2003

GABY BALTHA [DE] BRIGITTA HEIDTMANN [DE]
 2 x 44 M - KDE JE TVOJE ŠTĚSTÍ? / 2 x 44 M - WO IST DEIN GLÜCK? /
 2 x 44 M - WHERE IS YOUR HAPPINESS?
 INTALACE / INSTALLATION, 2005

...stěšť
 ...Lieben un...
 ...Ein Moment, in dem man neu und frei ist...
 ...budeme přistupova...
 ...ale kdž křim budeme

TERES ZACHARIAS (DE), HENRY SEIFERT (DE)
OKO PRO BARBAROKO
INSTALACE / INSTALLATION, 2006

JAN KORBELÍK (AT)
ZLATÝ VYMETÁČ KORUPCE / DER GOLDENE KORRUPTIONS-AUSFEGER / THE BIG GOLDEN ELIOT NESS
PERFORMANCE, 2011

ANETA VOLRÁBOVÁ (CZ), MARIANE HILSCHMANN (DE)

CESTA DO SVOBODY / DIE REISE IN DIE FREIHEIT / THE RIDE INTO THE FREEDOM

AUTO, AKRYL, PLASTOVÉ KVĚTINY / AUTO, AKRYL, KUNSTBLUMEN / CAR, ACRYLIC, PLASTIC FLOWER, 2009

SVATOPLUK KLIMEŠ (CZ)
GRAF / GRAPH
INSTALACE / INSTALLATION, 2009

LENKA HOLÍKOVÁ (CZ)

OBĚTUJEME NAŠI NEZÁVISLOST / WIR OPFERN UNSERE UNABHÄNGIGKEIT / WE SACRIFICE OUR INDEPENDENCE

INSTALACE / INSTALLATION, 2017

SUSANNE POCHOWSKI (DE)

OSTRÝ VÍTR / SCHARFER WIND / SHARP WIND

MALBA NA PLÁTNĚ / MALEREI AUF LEINWAND / PAINTING ON CANVAS, 2012

ANDREA WUTTKE (DE)
EVROPO, EVROPO, SPUSŤ SVÉ VLASY DOLŮ /
EUROPA, EUROPA, LASS DEIN HAAR HERUNTER /
EUROPE, EUROPE, DROP YOUR HAIR DOWN /
INSTALACE / INSTALLATION, 2003

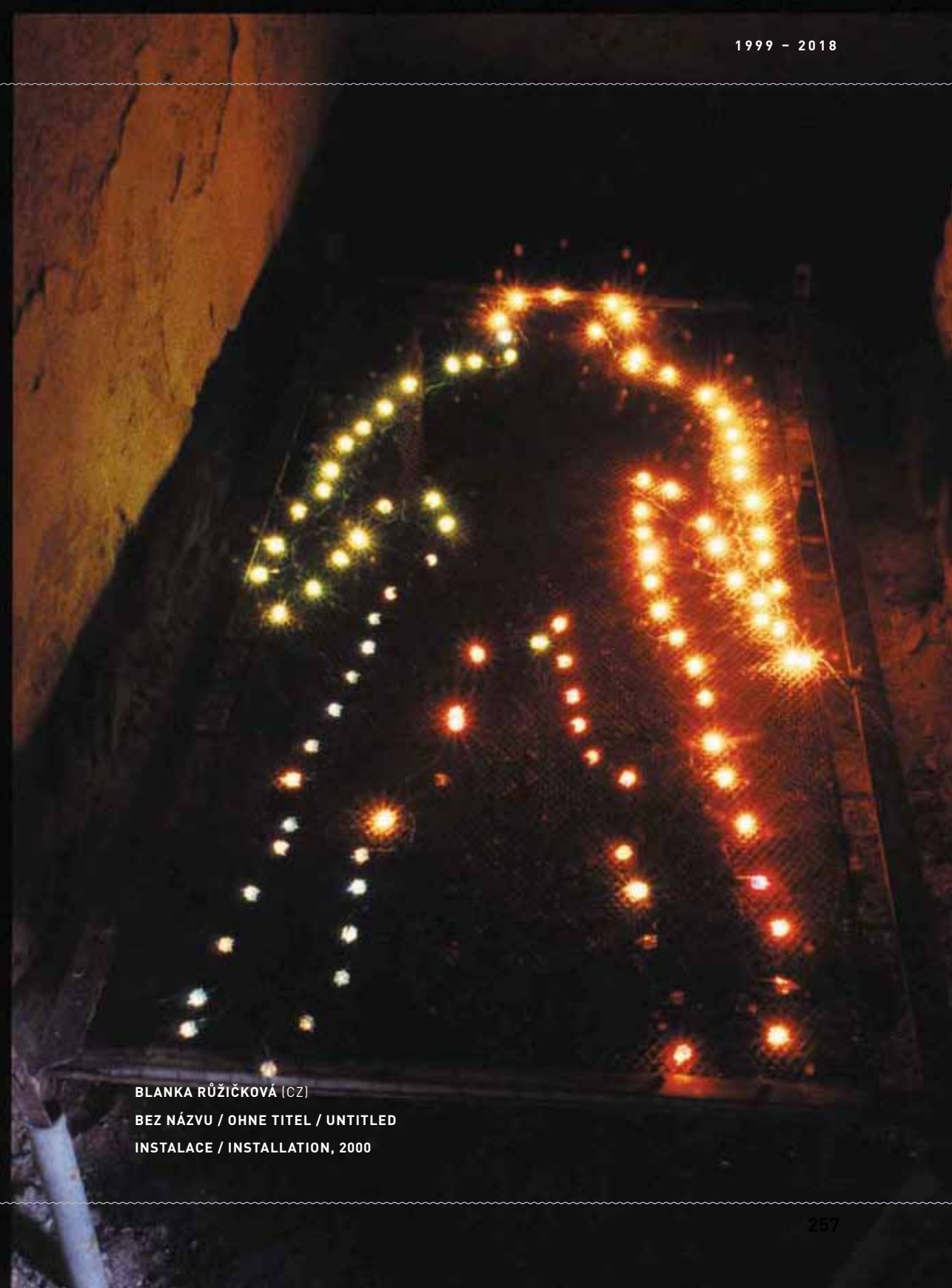
YVONNE DICK (DE)
KDE JE KRÁL KAREL? / WO IST KÖNIG KAREL? / WHERE IS THE KING CHARLES? /
JÍL, KASEIN / LEHM, KASEIN / LOAM, CASEIN, 2001

KATEŘINA DYTRTOVÁ (CZ)
LABYRINT / LABYRINTH
INSTALACE / INSTALLATION, 2003

HORST GÖBBELS (DE)
BETON, ZRCADLA/ BETON, SPIEGEL / CONCRETE, MIRRORS
INSTALACE / INSTALLATION, 2000

BLANKA RŮŽIČKOVÁ [CZ]
BEZ NÁZVU / OHNE TITEL / UNTITLED
INSTALACE / INSTALLATION, 2000

PETER KEES (DE)
ILIAS
INSTALACE / INSTALLATION, 2003

VERENA SEIBT (DE), CLEA STRACKE (DE)

THE SHOW MUST GO ON

INSTALACE / INSTALLATION, 2006

ABBÉ LIBANSKY (AT)
ZVĚTRALÉ ČTNOSTI (POCTA MATYÁŠI BRAUNOVII) /
VERWITTERTE TUGENDEN (IN MEMORIAM MATTHIAS BRAUN) /
DISINTEGRATING MORALITY (IN MEMORIAM MATTHIAS BRAUN)
INSTALACE / INSTALLATION, 2006

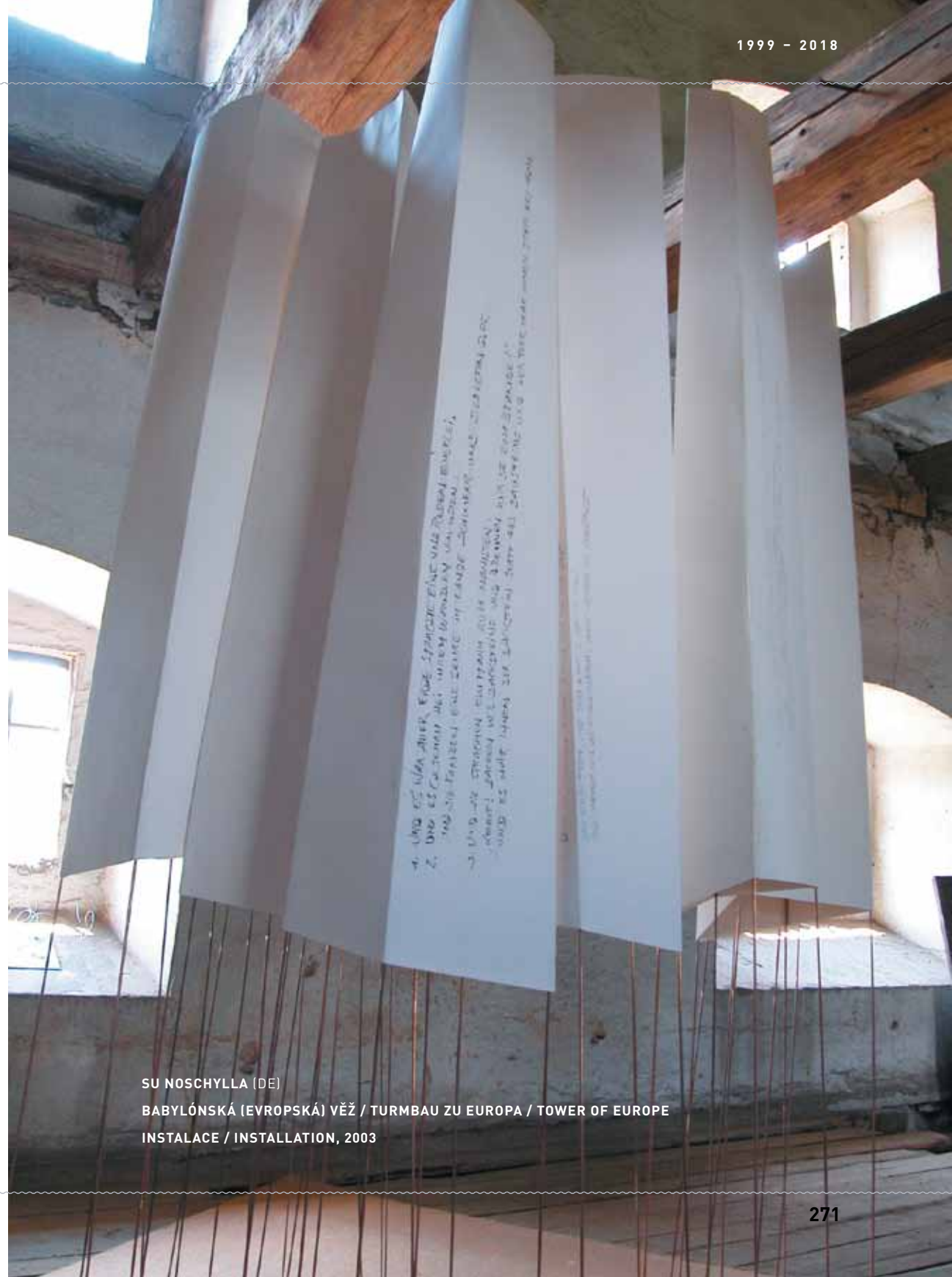
ARNOŠT KÁBA (CZ)
OKO-OKNO ŘEHLOVICE-DRÁŽDANY / AUGE-FENSTER ŘEHLOVICE-DRESDEN /
EYE-WINDOW ŘEHLOVICE-DRESDEN
INSTALACE, INSTALLATION, 2006

DANIELA ZEILINGER (AT)
BEZ NÁZVU / OHNE TITEL / WITHOUT TITLE
MÉCH / MOOS / MOSS, 2002

IMAN MAHMUD (DE)
ZEĎ VYPRÁVÍ PŘÍBĚH DĚJIN / DIE WAND ERZÄHLT GESCHICHTE / THE WALL TELLS HISTORY
KOLÁŽ (PAPÍR) / COLLAGE (PAPIER) / COLLAGE (PAPER), 2005

SU NOSCHYLLA (DE)
BABYLÓNSKÁ (EVROPSKÁ) VĚŽ / TURMBAU ZU EUROPA / TOWER OF EUROPE
INSTALACE / INSTALLATION, 2003

ANDRÉ UHLIG (DE)
PRŮSVITNÁ SPOLEČNOST / TRANSPARENTE GESELLSCHAFT / THE TRANSPARENT SOCIETY
INSTALACE / INSTALLATION, 2007

FRANK BEYER (DE)
SLADKÁ EVROPA. VELKÁ ŽRANICE /
SÜSSES EUROPA. DAS GROSSE FRESSEN /
SWEET EUROPE. THE GREAT FEED /
INSTALACE / INSTALLATION, 2004

MAREK BORSÁNYI [CZ]
LAVICE / BANK / BENCH
DŘEVO, KOV / HOLZ, METALL / WOOD, METAL, 2012

UMĚLCI KÜNSTLER*INNEN ARTISTS

A

MARIANA ALASSEUR
DORIS AMAN
ANDREJ AUGUSTÍN

B

PAUL BACHER
GABY BALTHA
ANJA BARMMEYER-GRUNKE
MAREN BELDE
UTA K. BELOW
NINA BERKULIN
JUDITH BETHKE
FRANK BEYER
GRITT BERTRAM
JURAJ BLAŠKO
KLÁRA BOĐOVÁ
MAREK BORSÁNYI
VĚRA BOUDNÍKOVÁ-ŠPÁNOVÁ
YWETTA BRÁBLÍKOVÁ
SILKE BUDDÉ
JÖRG BURGMANN
VLADEK BRABENEC
FRANZ BRUNNER

C

ANIELA JANA CETTL
DAGMAR CETTL
MILOŠ CETTL
MICHAL CIMALA
JIRÍ ČERNÝ
IVANA ČERVINKOVÁ

D

YVONNE DICK
MARTINA DOLL
RENATA DRÁBKOVÁ
KATEŘINA DYTRTOVÁ

F

RÜDIGER FINDEISEN
PETER R. FISCHER
JAKOB FRAATZ
CLAUDIA FRANZ
ROBERT FRENZEL
MANDY FRIEDRICH
CAROLA FRITZSCHE
INA FROITZHEIM
ECKEHARD FUCHS

G

SILVIE GAJDOŠÍKOVÁ
RESI GREVELHÖRSTER
PAVLIS GROH
KONSTANZE GROTKOPP
VERONIKA GUDE
HORST GÖBBELS

H

CHRISTINE HACKBARTH
ROMANA HAGYO
OLAF HANEL
BRIGITTA HEIDTMANN
SEBASTIAN HENNIG
LUCIA HERDEN
MARKUS HIESLEITNER
MARIANNE HILSCHMANN
ZBYNĚK HLADKÝ
HELENA HLUŠIČKOVÁ
LENKA HOLÍKOVÁ
MATTHIAS HOLLAND-MORITZ
ALICA HORVÁTHOVÁ
BOŘIVOJ HOŘÍNEK
RÜDIGER HOUBA
MÁRIA HROMADOVÁ
ZUZANA HROMADOVÁ

CH

TEREZA CHALOUPKOVÁ
RAY CHEN
DENISA CHVÁTALOVÁ

I

ELENA ILINA

J

YVONA JANDÁKOVÁ
BERND JANNING
ONDŘEJ JANOUŠEK
HELENA JIRÁKOVÁ
FRANK JOERGES
MAGDA JOCHCOVÁ
JULIE JUNGWIRTHOVÁ

K

ARNOŠT KÁBA
LENKA KAHUDA KLOKOČKOVÁ
PETER KEES
STEFANIE KLEMP
ANTONINA KLENTSOVA
LUKÁŠ KLIMENT
SVATOPLUK KLIMEŠ
JAKUB KOLÁŘ
STÁŇA KONVALINKOVÁ
JAN KORBELÍK
DANIELA KORBELÍKOVÁ
ŠTĚPÁN KORČÁK
STEFFEN KORITSCH
DANIELA KOSOVÁ
MARTINA KOŠAŘOVÁ
KATYA KOVALJOVA
ZDENĚK KOVÁŘ
VLADIMÍR KOVAŘÍK
DANIEL KRAFT
MIRKA KRAUSOVÁ
ALRUN KRAUSS
LUKÁŠ KREJČÍ

JANA KREJZOVÁ
TANJA KRIETE
CHRISTOPH KUBAN
MARCELA KUBÁTOVÁ
VIKTORIE KUBELKOVÁ
MILOŠ KUBIŠTA
VLAĐKA KUPSKÁ
RADEK KVĚTOŇ

L

ULLI LASK
MATTHIAS LEHMANN
HANIF U. LEHMANN
GABI LEVEN
ABBÉ LIBANSKY
STEFANIE LÜNING

M

IMAN MAHMUD
GEORG MANKAT
MONIKA MARTEN
PAVEL MATOUŠEK
JAN MAŠEK
PETRA MAŠKOVÁ
ILKA MEFFERT
SVĚTLANA MILOTOVÁ
VÁCLAV MINAŘÍK
DIRK MONTAG
VLADIMÍR MURTIN
IVANA MUSILOVÁ
CAROLIN MÜLLER
JINDŘICH MYNAŘÍK

N

MANUELA NEUMANN
SU NOSCHYLLA

O

LUCAS OERTEL
CORINA ISABEL OHRNDORF
JAN OLBERT
BOHUSLAVA OLEŠOVÁ
DESPINA OLBRICH-MARIANOU

P

VANESSA PAPST
KLARA PATEROK
ERIKA PFEIFFEROVÁ
CATHÉRINE PICHLER

PETRA PLACÁKOVÁ
MARTIN PLITZ
SUSANNE POCHOWSKI
JANA POMMER-SEMPER
IMKE PRIEGNITZ
SARAH PSCHORN

Q

NADJA QUELLMALZ

R

ŠTĚPÁN RATTAY
KATRIN RAPTIS
BRIGITTE C. REICHL
PAVEL RICHTR
PETR ROŠICKÝ
IVO ROZNOS
MAREC RUBEC
BLANKA RŮŽIČKOVÁ
PAVEL RYDL
VLASTA RYDLOVÁ

S

JIRÍ SALAJKA
VICTOR SANOVEC
ŠÁRKA SEDLÁČKOVÁ
VERENA SEIBT
HENRY SEIFERT
ANDREA SCHMIDT
BARBARA SCHMITZ-BECKER
KLAUS SCHMITZ-BECKER
KAREL SCHUSTER
MANDY SCHWARZ
PETR SCHWARZBECK
VOJTĚCH SKÁCEL
JANA SKOŘEPOVÁ
KARIN SOJKOVÁ
ILONA STAŇKOVÁ
MARTINA STAŇKOVÁ
LIBOR STAVJANÍK
JANA STEJSKALOVÁ
CLEA STRACKE
DAVID SZALAY
MONIKA ŠEVČÍKOVÁ
IRENA ŠTYRANDOVÁ

T

DANIELA TAGGER
PETRA TIMUROVÁ
BARBORA TOMÁŠOVÁ
FRANTIŠEK TROST
LUCIE TURANOVÁ

U

ANDRÉ UHLIG

V

MARKÉTA VANIČKOVÁ
RICHARD VODIČKA
ANETA VOLRÁBOVÁ

W

ANJA WERNER
BARBARA WIESNER
RALF WITTHAUS
ANDREA WUTTKE

Y

KRISTIANE UYANDIRAN

Z

PETRA ZADECK
TERES ZACHARIAS
DANIELA ZEILINGER
JULIA ZORKOVSKÁ
JAN ZHOŘ

AUTOREN AUTOREN AUTHORS

SYLVIA ANGELE (DE)

Pracuje v oblasti projektů a vzdělávání v organizaci riesa efau. Kultur Forum e.V. v Drážďanech. Arbeitet in riesa efau. Kultur Forum e.V. in Dresden im Bereich Projekte und Bildung. Works in riesa efau. Kultur Forum e.V. in Dresden as a manager for projects and education.

PETER BAUMANN (DE)

Mezi léty 1997 a 2017 byl jednatelem Nadace Brücke/Most v Drážďanech. Od roku 2018 vede Oddělení komunikace ve Volkssolidarität Dresden e.V.. War von 1997 bis 2017 Geschäftsführer der Brücke/Most-Stiftung in Dresden. Seit 2018 leitet er Stabsstelle Kommunikation bei der Volkssolidarität Dresden e.V.. He was statutory representative of Brücke/Most Foundation between 1997 and 2017. Since 2018 he is Head of Communications at Volkssolidarität Dresden e.V..

MICHAŁ BIENIEK (PL)

Je prezidentem nadace Art Transparent Contemporary Art Foundation, zakladatel a kurátor SURVIVAL Art Review a manažer galerie současného umění Mieszkanie Gepperta ve Wrocławu. Er ist Präsident der Art Transparent Contemporary Art Foundation, Gründer und Kurator der SURVIVAL Art Review and Manager der Galerie für zeitgenössische Kunst Mieszkanie Gepperta in Wrocław. He is President of the Art Transparent Contemporary Art Foundation. He is also the founder and general curator of the SURVIVAL Art Review and manager of the Mieszkanie Gepperta contemporary art gallery in Wrocław.

ALFRED DYTRT (CZ)

Pracuje jako místostarosta obce Řehlovice. Ist stellvertretender Bürgermeister der Gemeinde Řehlovice. Works as the Vice-Mayor of Řehlovice.

KATEŘINA DYTRTOVÁ (CZ)

Autorka je docentkou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (Fakulta umění a designu a Pedagogická fakulta). Die Autorin ist Dozentin an der Jan-Evangelista-Purkyně-Universität in Ústí nad Labem (Fakultät für Kunst und Design, Pädagogische Fakultät). The Author is senior lecturer at Jan Evangelista Purkyně University in Ústí nad Labem (Faculty of Art and Design, Faculty of Education).

RADKA DENEMARKOVÁ (CZ)

Je česká spisovatelka, literární historička, scenáristka, překladatelka německých děl a dramaturgyně. Ist eine tschechische Schriftstellerin, Dramatikerin, Drehbuchautorin, Übersetzerin und Essayistin. The author is Czech novelist, script writer, German translator and dramaturgist.

MARIE REIG FLORENSA (ES)

Pracuje jako konzultantka v oblasti kultury, komunikace a produkce medií. Arbeitet als Beraterin im Bereich Kultur, Kommunikation und Medienproduktion. Works as a freelance consultant in the fields of Culture, Communication and Media Production.

BERND JANNING (DE)

Autor žije a pracuje v Berlíně. Fascinuje ho bláznivá Střední Evropa, kde se vehementně tvoří i boří. Od roku 2005 se účastní symposií a akcí Kulturního centra Řehlovice. Der Autor lebt und arbeitet in Berlin. Ihn fasziniert das Irrenhaus Mitteleuropa, wo mit so viel Kraft geschaffen und zerstört wird. Er nimmt seit 2005 an den Symposien und Veranstaltungen des Kulturzentrums teil. The author lives and works in Berlin. He is fascinated by lunatic Central Europe where things come to live and are destroyed. Since 2005 he has participated in the Cultural Centre Řehlovice events.

VERONIKA KOTOUČOVÁ (CZ)

Je historička umění. Působí jako kurátorka Galerie Tomáše Vosolsobě ve Velvarech a zároveň jako projektová manažerka v oblasti kultury u Euroregionu Elbe/Labe. Sie ist Kunsthistorikerin und als Kuratorin in der Galerie Tomáše Vosolsobě in Velvary tätig. Gleichzeitig arbeitet sie als Projektmanagerin im Kulturbereich bei der Euroregion Elbe/Labe. She is art historian and works as curator in the Tomáš Vosolsobě Gallery in Velvary and as a program manager for culture in Euroregion Labe/Elbe in Dresden.

MARIE-LUISE LANGE (DE)

Autorka je profesorkou teorie umělecké tvorby a umělecké psychologie na Technické univerzitě v Drážďanech. Die Autorin ist Professorin für Theorie künstlerischer Gestaltung und Kunstpsychologie an TU Dresden. The author works as a Professor of Artistic Design and Art Psychology at the Technical University Dresden.

ANDRÉ SCHMAHL (DE)

Je sociolog, pochází z Lipska a momentálně žije a pracuje v Litoměřicích. Kommt aus Leipzig, studierte Soziologie und lebt und arbeitet in Litoměřice. He was born in Leipzig, studied Sociology and lives and works in Litoměřice.

FRAUKE WETZEL (DE)

Pracuje jako vedoucí oddělení Audience Development a kulturní vzdělávání v Evropském centru umění – HELLERAU. Ist bei HELLERAU (Europäisches Zentrum der Künste) als Leiterin der Audience Development, kulturelle Bildung, Netzwerke tätig. Works as Head of the Department of Audience Development and Cultural Education in European Art Centre – HELLERAU.

MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ (AT/CZ)

Je historička umění, kurátorka a kulturní manažerka na volné noze. Již několik let je vděčná Lence a Franzovi za to, že může být součástí Kulturního centra Řehlovice. Sie ist Kunsthistorikerin, Kuratorin und arbeitet als selbständige Kulturmanagerin. Sie ist Lenka und Franz schon seit ein paar Jahren dankbar dafür, dass sie ein Teil des Kulturzentrums sein kann. She is a freelance art historian, curator and cultural manager. She is grateful to Lenka and Franz for the chance to be part of Řehlovice Cultural Center.

VRCHNOSTENSKÝ STATEK V ŘEHLOVICÍCH DAS HERRSCHAFTLICHE GUT VON ŘEHLOVICE THE COUNTRY ESTATE OF ŘEHLOVICE

1328

Nejstarší písemná zmínka o Řehlovicích. Prvním známým vlastníkem místního dvorce byl Rydkář, zvaný Stirsberg. Die älteste schriftliche Erwähnung von Řehlovice. Als erster Besitzer des örtlichen Hofes ist der Verwalter Rydkář, genannt Stirsberg bekannt. The earliest written mention of Řehlovice. The first owner of the local farm was the administrator Rydkář, called Stirsberg.

1528

Alexandr z Leisneka prodal panství německému rytíři Jetřichovi z Bílé. Alexander aus Leisnek verkaufte seinen Besitz 1528 an den deutschen Ritter Dietrich aus Bila. Alexander von Leisnek sold the property to the German knight Dietrich von Bila.

1603

Ústecká soudní kniha uvádí jen jediného vlastníka, a to Friedricha von Bila, který se jako horlivý luterán aktivně zapojoval do dění v českých zemích. Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 byl na základě císařského rozkazu zatčen a popraven na Staroměstském náměstí v Praze (1621). Rytíři von Bila pobývali na Řehlovicích zhruba 100 let.

Im Gerichtsbuch von Aussig wird als alleiniger Inhaber Friedrich von Bila erwähnt. Dieser Ritter, ein Lutheraner, engagierte sich aktiv im politischen Geschehen der böhmischen Länder. Seine langjährigen gegenkaiserlichen Aktivitäten erreichten 1620 im Kampf um den Bila Hora ihren Höhepunkt und führten dazu, dass er in Folge eines kaiserlichen Befehls verhaftet, verhört und zum Tode verurteilt wurde (1621). Die Ritter von Bila verweilten schätzungsweise 100 Jahre in Řehlovice. The Ústí court book mentions only one owner, namely Friedrich of Bila. This knight, a keen Lutheran, was actively involved in the Bohemian Protestants' fight for equal status with the Catholics. These anti-Habsburg activities culminated in the Battle of White Mountain in 1620. He was arrested, interrogated, sentenced to death and executed on the Old Town Square in Prague in 1621 on the basis of an imperial order. The Knights von Bila lived in Řehlovice for about 100 years.

1629

Otto von Nostitz přikoupil k řehlovickému dvoru sousední hliňanské panství. Obě panství byla spojena osm set metrů dlouhou cestou, která byla později lemovaná kaštanovou alejí. Otto von Nostitz aufkaufte das Nachbargut Hliňany. Die Familie Nostitz verband beide Höfe miteinander, indem sie einen etwa achthundert Meter langen Weg anlegte, aus dem später eine Kastanienallee entstand. Otto von Nostitz bought the neighboring Hliňany village. The Hliňany manor house and the Řehlovice meyerhof were connected with an about 800m long road, which was later lined with a chestnut avenue.

1916

Panství bylo prodáno židovské rodině z Prahy Sigmundovi a Ludmile Korálkových. Začátkem 30. let majitelé – pod tlakem sílícího nacismu – statek prodali Marii Zichy a její dceři Martě, provdané Wozakové. Das Anwesen wurde an eine jüdische Familie aus Prag, an Sigmund und Ludmila Korálek, verkauft. Anfang der 30er Jahre erahnte die jüdische Familie Korálek die politische Gefahr, welche ihnen aus dem nationalsozialistischen Deutschland drohte und verkaufte den Hof an Maria und ihre Tochter Martha, verheiratete Wozakova. The estate was sold to a Prague Jewish family, Sigmund and Ludmila Korálek. In the early 1930s, the Jewish family Korálek felt the threat from the soon to be National Socialist Germany and sold the farm to Maria Zichy and her daughter, Martha, married Wozak.

1945

Na základě Benešových dekretů byl po roce 1945 majetek Wozakových, tzn. poplužní dvůr v Řehlovicích a v Hliňanech, polnosti, zvířectvo a značně moderní strojový park, zkonfiskován. Novým majitelem se stala Československá republika, která oba dvory přeměnila na státní statky. Durch die „Benešovy dekrety“ (Benescher Dekrete) kam es nach dem Krieg zur Konfiszierung des sämtlichen verbliebenen Besitzes der Familie Wozak: die beiden Meierhöfe in Řehlovice und Hliňany mit Zubehör, Ländereien, Tiere und ein maschineller Park, der schon beachtlich modernisiert worden war. Eigentümer wurde damit die Tschechoslowakische Republik; beide Höfe wurden zu staatlichen Höfen. Wozak's possessions, the Řehlovice and Hliňany estates, the fields, livestock and the modern agricultural machinery park were confiscated on the basis of "Beneš's Decrees". The new owner, the Czechoslovak Republic, turned both estates into state owned farms.

1993

Rodina Holíkových kupuje statek v Řehlovicích do soukromého vlastnictví a zřizuje zde Kulturní centrum Řehlovice. Das Gut von Řehlovice ging in Privatbesitz der Familie Holík, die hier Kulturzentrum Řehlovice gründete. The farm was bought by the Holík family, who founded the Cultural Center Řehlovice there.

PODĚKOVÁNÍ DANK AN

ČESKO-NĚMECKÝ FOND BUDOUCNOSTI, DEUTSCH-TSCHECHISCHER ZUKUNFTSFONDS

který nás od začátku doprovází a pomáhá,
der uns seit dem Beginn begleitet und fördert.

OBEC ŘEHLOVICE, GEMEINDE ŘEHLOVICE,

která nás v obci přivítala,

die uns im Ort immer willkommen hieß.

FRANZ BRUNNER za nekončící podporu,
skvělé nápady a realizace, für sein großes
Engagement und seine Inspiration.

KAREL HOLÍK A ZDEŇKA HOLÍKOVÁ

za velkou trpělivost, für ihre Ausdauer.

BOHUNCE A MILOŠOVI za neutuchající
podporu ve všech směrech, für ihre selbst-
lose Unterstützung in allen Lebenslagen.

**JAN MACHÁČEK, PAEDR. ANNA RAUEROVÁ, FRED DYTRT, MARTINA ZUZAŇÁKOVÁ, GABY BALTHA,
YANNICK BAUMANN, DAGMAR CETTL, JAN KORBELÍK, ANDRÉ SCHMAHL, RADKA DENEMARKOVÁ, CORINA
OHRNDORF, PETER BAUMANN, FRAUKE WETZEL, SONJA PUPPE, BRIGITTE C. REICHL, SYLVIA ANGELE,
PETER BAUMANN, REINHARD HESSLÖHL, VLADIMÍR KOVAŘÍK, SVATOPLUK KLIMEŠ, VĚRA SVOBODOVÁ,
MARTIN SVOBODA, LUCIE TURANOVÁ, JANA ČERNÍK, JAN KOUT, BERND JANNING, VERONIKA KOTOUČOVÁ,
IRENA NĚMEČKOVÁ, STÁŇA ŠIMUNIOVÁ, ZDENĚK BÁRTA, MARTINA JÁNSKÁ, ZBYNĚK HLADKÝ, ANETA
VOLRÁBOVÁ, IVO ROZNOŠ, JAKUB KOLÁŘ, ŠTĚPÁN KORČÁK, MARKÉTA DOLEŽEL, IVANA ČERVINKOVÁ,
HELENA HLUŠIČKOVÁ, MARIE-LUISE LANGE, JOHANNES DEIMLING, MARKUS HIESLEITNER, TOBIAS
HAIDER, JIŘÍ PLETÁNEK, JITKA KRATOCHVÍLOVÁ, BOB STRÁNSKÝ, PETER STEIMLE, JACOB RÁČEK, KATYA
KOVALJOVA, JANA BĚLOHLÁVKOVÁ, MICHAEL RUSKE, STEFAN MERTENSKÖTTER, THERESA THONWART,
RUTH GÖBBELS, HORST GÖBBELS, GERDA WENDORF, FRANTIŠEK TROST, ----- JENDA KRIŠTOF,
LENKA NAVRÁTILOVÁ, PETRA KADLECOVÁ, PETR FIDRICH, MILAN MORDOVANEC, JAN TRNKA, VÁCLAV
RAKUŠAN, BOHUMÍR ZAJÍČEK, MÍRA KOROUŠ**

Nesmíme zapomenout na vloženou energii mladých ASF dobrovolnic, nicht zu vergessen die Energie der ASF
Freiwilligen **SOPHIE STORCH, SARA-MARIE PLEKAT, NELE WETJEN, JUDITH BETHKE, ZOE KOEPPEN,
NELE STEILING** a díky všem hostům, und Dank an die vielen Gäste
a und **BENY, DIXI, ROBERTO**

VY JSTE ŘEHLO, DÍKY! IHR SEID ŘEHLO, DANKE!

KULTURNÍ CENTRUM ŘEHLOVICE vzniklo v prostoru bývalého poplužního dvora pánů z Bílé na konci devadesátých let 20. století. Poměrně rozsáhlý statek, jehož budovy byly svědky nejrůznějších dějinných událostí, poskytl za 20 let existence centra prostor pro konání desítek uměleckých, literárních a divadelních projektů a výměnných a poznávacích pobytů. Vzhledem ke své geografické poloze se kulturní centrum zaměřuje hlavně na přeshraniční česko-německé projekty, jejichž společným jmenovatelem je „setkávání“, především pak setkávání osob a idejí.

DAS KULTURZENTRUM ŘEHLOVICE wurde in den späten neunziger Jahren des 20. Jahrhunderts auf dem ehemaligen Anwesen der Herren von Bílá gegründet. Der Gutshof, dessen Gebäude Zeuge verschiedener historischer Ereignisse waren, war in den 20 Jahren seiner Existenz Schauplatz dutzender künstlerischer, literarischer und Theaterprojekte, sowie von Austausch- und Kennenlernaufenthalten. Aufgrund seiner geographischen Lage konzentriert sich das Kulturzentrum hauptsächlich auf grenzüberschreitende tschechisch-deutsche Projekte, deren gemeinsamer Nenner die „Begegnung“ ist, insbesondere das Treffen von Menschen und Ideen.

THE CULTURAL CENTER ŘEHLOVICE was founded in the premises of the former meyerhof of the nobles of Bílá in the late nineties of the 20th century. The large estate (almost four acres) witnessed various historical events. In its 20 years of existence it was a venue for dozens of artistic, literary, theater projects and exchange stays and get-togethers. Due to its geographical location, the Cultural Center focuses mainly on cross-border Czech-German projects, whose common denominator is “encounter”, especially of people and ideas.

